భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

కా. నాగేశ్వరరావు

సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

11
సంపుటము ౧౧, సంచిక ౧౦ 10

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మద్రాసు

౧౯౩౪

విషయసూచిక

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు :—వీరవిహారము ; శుక్లైకాదశి ; శుక్లద్వాదశి.

సాధారణ చిత్రములు :—విహారభూమి; తిరుప్పరంకుంద్రం కొండ, దేవాలయము, కోలను; నిలువుగుట్టలు, కొడైకెనాలు; కొండ అడుగుబాట, కొడైకెనాలు; హేమకూట పర్వతము, దానిపై గల జైనదేవాలయములు; కృష్ణావాహిని; నదియొడ్డున శివాలయము వెంకటగిరి; కుత్తాలం జలపాతం; తోడాపడుచు; బాలిక; బాటసారులు; విక్టోరియా ఉద్యానము-బొంబాయి; 'విక్టోరియా మెమోరియలు' భవనము-కలకత్తా; సఫ్దర్ జంగ్ గోరి ఢిల్లీ; బ్రాహ్మణగుహ : బాదామి-బీజాపూరుజిల్లా; బాణశంకరి దేవాలయము-తటాకము; శ్రీరంగపట్టణ చిత్రములు ౬; ఆడివీథి-మధుర దేవాలయము; ఏడుబాటల కూడలి కొడైకెనాలు; నీడబొమ్మలు; 'కన్నా, ఏమిటి చేస్తున్నావ్; స్నానము; గణపతిపూజ; నవనీతచోరుడు; ఇక్కర చిత్రములును.

సంపు. ౧౧ భావసంవత్సరము, ఆశ్వయుజమాసము (అక్టోబరు ౧౯౩౪) సంఖ్య ౧౦

తాజమహల్

జి. జాషువ

౧

ముదిరిన ప్రేయసీప్రణయమూర్తి తిరోహితమైన యంత నే
యెద నపు డగ్నిపర్వతము లెన్ని పెఠిల్లున బ్రద్దలయ్యెనో
కద! మొగలాయితేఁడు, తెలిగన్నుల రాల్చిన బాష్పధారలే
పొదలి ఘనీభవించినవి ముద్దుల తాజమహాలుపోలికన్.

౨

అదికదా దేశదేశాల యంజలింపు
లందుకొన్నట్టి శిల్పకళాపణంబు
భారతీయుల గర్వసర్వస్వమునకు
మూలకందము మొగలుబిబ్బీల కులుకు.

౩

అమవసనిశీథినీ సహస్రములఁ గూలి
పాడుపా పాడినాఁడు దుర్భరవియోగ
భావగీతాలు, అం దచ్చువడ్డ రచన
దేవి ముంతాజమహలు నిద్రించు గోరి.

౪

ఒక్కొకఱాతిలో నిమిడి యున్నవి నేఁటికి షాజహాను భూ
భుక్కు నెడందతో నుడికిపోయిన నాడులలోని రక్తపుం
జుక్కలు, ముప్పదేం డ్లటుల స్రుక్కెనో! తాజమహాలు బల్లెమై
ప్రక్క వసింపగా, జెయిలు పాలయి పుత్రుని క్రూరచర్యలన్.

౫

మగనిఱొమ్మునఁ గుంపటి రగులఁబెట్టి,
కాయము త్యజించెనే మొగలాయిరాణి
తెనుఁగుశిల్పుల పనివానితనము నొకటఁ
గుప్పవోయింపవలె ననుకొనియె నేమొ!

౬

ఎన్ని యుగములవఱకు సహించుకొనెనో!
తెలుఁగుశిల్పుల చాతురీవిలసనంబు
యమున యొడ్డునఁ బూచి, దిగంతములను
యశమునించిన తాజమహాలుకొఱకు.

౭

వెడఁగులు పాదుషాల తల వేసిన నిందల కుత్తరంబుగాఁ
బిడిచినఁ బాలుగారు నునువెన్నెల క్రొన్నెలఱాల యచ్చపుం
బెడఁగుదనంబుతోడఁ గనువిందులు సేయుచు తాజమాలు క
ట్టడము, కళిందజానది జడంబును శుద్ధియొనర్చు నిప్పుడున్.

మహాభారతము

వ్యాసునికూర్పు-తిక్కనతీర్పు

మున్నంగి...శర్మ

రెండవవిడత

ఈ 'భారతి' ఆషాఢసంచికయందు, నాయలఁతి తెరవున, ఈవిషయము నించుకంత తడవితిని. అందచందములఁ బాటింపని యడవిపడుచుంబోని వ్యాసుని రచనకు, తిక్కనకవి దగ్గఱకుఁదీసి దిద్ది తీర్చి, ముద్దుముచ్చటలం గూర్చి, మాటమలుపులు నేర్పినాఁడనుటకు కొన్ని ప్రకరణములనుండి మచ్చులు చూపితిని. ఆత్మసంభూత మగు "భారత"సంతానమునందలి వివిధవైలక్షణ్యాదిచిత్తవృత్తులను చిత్రించినాఁడు వ్యాసభగవానుఁడు. దానికి, మెదిచి మెఱుఁగు లిచ్చినాఁడు తిక్కనకవి. ఈమాఱు, దిఙ్మాత్రప్రదర్శికగా కతిపయ భారతవ్యక్తుల చిత్తవృత్తుల పరిణతిని పోలికగా మూఁదలింతును.

ఇట నొక మేలిమాట: నేఁడు, తెలుఁగుసీమయందు, ఆంగ్లరచనాసారస్యము నెఱిఁగి, "భారతము"ను సంస్కృతరచనతోఁ బోల్చి, తెనుఁగున సవిమర్శముగఁ జదివి సారస్యము, సంప్రదాయముఁ బట్టిన కొలఁదిమందిలోఁ దొలిమలిగాఁ జేర్కొనఁదగిన నాసెయ్యాని, శ్రీనంబూరు బంగారయ్య(రామచంద్రపురము-వకీలు)ను గూర్చి ఒక్క మేలిమాట.

ఈయన "భారతము"నందలి వ్యక్తిచిత్రణములం గూర్చి కొన్ని వ్యాసములు ఈ"భారతి"ముఖమున వెలువర్చినాఁడు; అవి దుర్యోధన ధృతరాష్ట్రకర్ణులం గూర్చినవి. భావసం. "ఆంధ్రపత్రిక" ఉగాదిసంచికయందు "తిక్కనద్రౌపదివర్ణనం"గూర్చినదియు వ్రాసినాఁడు; తన భారతపఠనము చరితార్థ మనిపించుకొన్నాఁడు. నావ్రాయనెంచిన పద్ధతిని శ్రీబంగారయ్యయే తొలిగా దొరకపుచ్చుకొన్నాఁడు. ఆయనది నాకు ఒరవడి యయిన దన్నమాట. ఆగాడిని వైచి నావ్రాఁత నీడ్తును.

'భారతము'-నిష్పాక్షికరచన :

కౌరవ-పాండవుల జననములు, నామకరణములు మొదలుగా నెల్లవిషయములను, తన భారతకృతియందు, వ్యాసుఁడు పాండవపక్షమునే వహించి వెలువరించె నని లోకసామాన్యమున వాడుక. ఔ నది యట్టిద. కాని, కళాకౌశలము నటుంచి, పాత్రసృష్టిని పరిణతిని సవిమర్శముగఁ బరికించువారికి మాత్రమే, నిష్పాక్షికముగ నిర్వహింపఁబడెనని, అత్యంతము ప్రకృతి కనుగుణముగ మనఃప్రవృత్తులు సాధించు జతన మెంతేని గలదని స్పష్టముకాఁగలదు. వ్యాసభగవానుని భారతరచన అపూర్వసృష్టియని, విశ్వకర్మనిర్మాణముమీఁద జైత్రప్రస్థానభేరి యని చెప్పవలయును.

రాలగుట్టలో రత్నము, పాలకడలిని కాలకూటము, చిమ్మచీఁకటియందు క్రొమ్మించు, విషసరస్సున తేనెకెరటము, మార్తాండునిపై మబ్బుతెఱఁగ, నరత్వమున మృగత్వము, మృగత్వమున నరత్వము, గుణసంపన్నతయందు దోషలేశము, దోషరాశియందు గుణలేశము— ఇవి వైపరీత్యములుగఁ దోఁచినను త్రిగుణాత్మకప్రకృతికిఁ బరమధర్మములు— నైసర్గికములు. వ్యాసభగవానుఁడు ఈప్రకృతివిలాసమును ఆవిష్కరించుటయే తన భారతకృతికిఁ బరమప్రయోజనముగా భావించినాఁడు; కృతకృత్యుఁ డైనాఁడు.

చిత్తవృత్తులు :

పరమార్థచింతనంట పక్షపాతమూలక కుటిలవృత్తి నెలసినది ధృతరాష్ట్రునందు. స్వాభిమానాది లుబ్ధత్వముల పొత్తున ఆత్మనిశ్చయముతోడి నిశ్శంకవృత్తి కాఁపుర మేర్పఱుచుకొన్నది సుయోధనునందు. అహంకారాది వికృతులమీఁద కృతజ్ఞతాపురస్సర మగు

త్యాగశీలము ప్రభుత్వము నేసినది కర్ణునందు. దయా-ధర్మపరత్వములయందు మమకారమున నైన పామరత్వము పొడుకొన్నది పాండవాగ్రజునందు. ప్రాకృతిక రూపమున నప్రాకృతికప్రజ్ఞ జీవసూత్రమయినది యాజ్ఞసేనియందు. అలౌకికజ్ఞాన సమృద్ధిమీఁద లౌకిక కిరణములు ప్రసరించినవి భీష్మ-ద్రోణులందు. రుద్రాంశ విజృంభించినది సత్త్వసంభూతుఁ డను కృష్ణునందు. ఇట్లు సాగినది వ్యాసుని భారతసృష్టి.

ఈనావ్యాసమునకు ధర్మనందనుని చరిత్ర విషయము. సృష్టికర్త వ్యాసుఁడు భారతమునందలిపాత్రలను గూర్చిన తెఱఁగును, వానినిఁ దీర్చిన తిక్కనకవివరవును ఇంత పరిశీలింతము.

ధర్మజుఁడు—దయా-ధర్మపరత :

ధర్మనందనుఁడు రెండవమాఱును జూదపుటురులఁ దగుల్కొన్నాఁడు; ఆడినాఁడు; అఖిల రాజ్యసంపద నోడినాఁడు. పదిరెండేఁడులు ఆలితో, అనుజులతో నడవులఁ గడగండ్లకాఁపురము ముగిసినది. ఏఁడాదిఅజ్ఞాతవాసదీక్ష కడమవడినది. ఈయేఁడు విరటునిపాలఁ గడపనేర్పఱుచుకొనిరి. భీముఁడు వంటలవాఁడుగ నుందు నని నంతనే ధర్మజుఁడు అనిలాత్మజుం గాంచి "తత్కాల జనితం బయిన ఖేదంబునం దొరఁగ సమకట్టు బాష్పజలంబులు మగుడ నింకించుచు నిట్టూర్పు లడంచి ధైర్యం బవలంబించె." అర్జునుని వీక్షించి "ఘూర్ణమాన మానసుం డయ్యె." నకులునిఁ గనుంగొని "నెమ్మనమ్మున నుమ్మలికమ్మ గదుర నెలుఁగుచందంబు వేఱుగా" మార్చె. సహదేవు నారసి "వగలు మిగిలి కొందల పఱుపఁ"బడియె. "పాంచాలి నాలోకించి భిన్నాంతఃకరణుం" డయ్యె. విరటునగరము జేర నరుగుచు నడవఁ జాలమి నీడిగిలంబడిన ద్రోవది కడగండ్లకు—

"తనమదిఁ గరుణయు ఖేదం
బును బెరిగొనుచుండ" నకులునిఁజూచి,
"లతాతన్వి యిది: వడ గొనియె; మోచి తెమ్మ
కొంతదవ్వు" అనియె.

సవ్యసాచిం జూచి—

"ఇమ్మదిరాక్షి డస్సె! మన
కీ నడుమన్ విడియంగ నొండుచో
టిమ్మను గాదు; నిక్కమున
కేమును డస్సితి; మట్లుగాన, నీ
వెమ్మెయినైన దీని భరి
యించి పురంబుసమీప భూమికిం
దె" మ్మని నుడివె. ఇది దయాసారము.

కీచకుఁడు సైరంధ్రిం దన్నుట గాంచి, "......పేర్చిన కోపాటోపంబున అవిచారితవర్తనుం డయి వృకోదరుఁడు కీచకుం గిటుడఁగింపఁ జూచి, తత్సంబంధ బద్ధుండును, ఆజ్ఞాపరిపాలకుండును గావున, మత్స్యపతిని దన యలుకలోనివానిన కాఁ దలంచుచు అచ్చేరువనున్న యున్నతవృక్షంబు నిరీక్షించి, ఆననంబు పల్లటిల్ల ధర్మతనయుం గనుంగొనిన, ఆతఁడు తన నయనాకారంబున వారించి,—

"'వలలుం డెక్కడఁ జూచె! నొండెడ ననే
వృక్షవ్రజముల్ పుట్టవే!
ఫలితం బై వరశాఖ లొప్పఁగ నన
ల్పప్రీతి సంధించుచున్,
విలసచ్ఛాయ నుపాశ్రితప్రతతికిన్
విశ్రాంతి గావింపఁగాఁ
గల యీభూజము వంటకట్టియలకై
ఖండింపఁగా నేటికిన్?'
" అని నిగూఢభాషణముల నయ్యజాత
శత్రుఁ డనిలజు కోపరసంబు పేర్మి
చెఱిచె........."

ఇది ధర్మసమంచితమగు నతని కృతజ్ఞత. మఱియు—

"...క్రోధరసము మనమున నడరంగఁ
బడగ యెత్తు నురగపాలు రేఖ
నెవయు చేతిసారెఁ గొని వ్రేసెఁ బతి: 'పేడి
గడన యుడుగుమన్న నుడుగ' ననుచు.

"ఇవ్విధంబున (సారె) వ్రేటువడి యజాతశత్రుండు అలుకగదురని హృదయంబుతోడం బాంచాలిదెసం జూడ్కి మలఁగ నూరకుండె."

" కర్కతనయుండు పణిహారితో నల్లన—
" 'ఇన్నెత్తురు గనుఁగొనిన బ్ర
హ్మల కోపించు: నన్ను నతిభక్తి మెయిన్
మన్నించుచుఁగాన, రాజుం,
నన్ను విచారింప కేమి తప్పుఁ దలఁచునో!'

" ఇది చెప్పఁగాఁ దుడుచునంతకుఁ దదీయప్రవేశం
బించుకకడే వారింపుము."

ఇదియుఁ గృతజ్ఞతాశీలము.

" 'అవమానకం బెట్టను
కోక, దుఃఖంబయినదాని నోడఁగూర్పను మా
కీపుట్టువునం బాండు
పుత్రపాలుఁడు నిన్నుఁ జూపి చనియె మహాత్మా!"

అనుచు తొలిగా

" 'ఇచ్చటికి బంధులు, నీవును
నచ్చెరువడి వినుచునుండ నైదూళ్లను మా
కిచ్చినను జాలు నంటిని;
హెచ్చెనుగా; దింతవట్టు పూర్ణముసుమీ!

'ఆదుర్యోధనుఁ డంతమాత్రయును జే
యంజాలఁడోకాని, పెం
పేచం గ్రూరత కోర్వరాదు; సిరి నా
కే లందునేన్, గ్రాస-వా
సాదైన్యంబులు వచ్చునాయరయు నా
చుట్టాలకుం! గావునన్,
మోదంబందుట గల్గుఁగౌరవులు, నే
ముం బొంది శ్రీనొందినన్.

'అక్కట! లాతులైనఁ, బగ
లైనను జంపన కోరనేల? యొం
డొక్కతెఱంగు లేదె! యది
యొప్పదె! బంధు-సుహృజ్జనంబు లా
దక్కన యున్నవారు! గణు
తింపక సంపదకై వధించి దూ
ఱెక్కుట, దోసమందు టను
నీదురవస్థల కోర్వవచ్చునే!

'కాన, నవశ్యము పెనఁగువ
గాని యుపాయమునఁ బగఁ గడతేర్చు నృతిం
బూని నడచు నెవ్వఁడు: డెం
దానం జెయివట్టుకొని యతఁడు నిద్రించున్.

* * * *

'కావున, శాంతిఁ బొందుటయ
కర్జము; దా నటులుండెడ; శ్రీ
గావలె నంచుఁ, బోరితము
గామియుఁ గోరెద, మెల్ల సౌమ్యులుం
బోవుటయుం, గులక్షయము
బుట్టుటయున్ వలిగాఁగ, నొండుమై
నేనిధినైనఁ జక్కవడు
టెంతయు నొప్పఁజుమీ జనార్దనా!

'మనమునఁ బక్షపాతగతి
మానెద మానుము; ధర్మ-నీతివ
ర్తనములు, రెండుదిక్కుల హి
తంబును బెంపును గల్గునట్టిచో
హ్పున, విదురాది సజ్జనుల
బుద్ధికి రా, నుచితంబుతోడి మె
ల్పునఁ, బరుసందనంబునను,
భూపతులెల్ల నెఱుంగ నాడుమీ!

'తగవునఁ బోక రాజు శఠి
దంబుల పల్కెనయేని నైచి యొ
ప్పుగ నిలుమీ! గురుత్వము బ్ర
భుత్వమునుం గల పెద్దవారి మా
టగొనమి యా సుయోధను క
డన్ నిలువన్, మనమెల్ల గారవం
బుగఁ గురువృద్ధు పల్కుఁ, దలఁ
పుం జన నిచ్చిన మెచ్చరే జనుల్?

'సుతువాఁడై వినయంబు సేకొనక, యే
చొప్పుం దగం జెప్ప కా
ధృతరాష్ట్రుం డవినీతిఁ జేసినను, సం
ధింపంగ రా దంచు వే

గ తెగం బాలకు! తెంపుసేయునెడ లో
కంబెల్ల మెచ్చం బ్రకా
శిత ధర్మస్థితి నొందె మామనము ని
శ్చింతంబుగాఁ జేయుమీ!

'మమ్మెఱుఁగు; దెదిరి నెఱుఁగుదు;
నెమ్మి నెఱుఁగు; దర్ధసిద్ధి నెటి యెఱుఁగుదు; వా
క్యమ్ముల పద్ధతి యెఱుఁగుదు;
పో; మ్మెవ్వఁడ నేను నీకు బుద్ధులు సెప్పన్.'"

అనునందాఁక వెలువడిన మాటలు అతని పేరున కొప్పియున్నవి; తన్మనః ప్రవృత్తి నెఱిఁగించుచున్నవి. పదంపడి—

ప్రాణమునఁ డాఁగిన సుయోధనుఁడు పగతుర రోసపుమాటల కోపక వెడలివచ్చినాఁడు. భీమసేనునిం దలపడినాఁడు. గదాప్రయోగమునఁ గౌశలము జూపినాఁడు. 'కేళివిభ్రమము దోఁపఁ గ్రొల్లుకికి ... ఊర్ధ్వపరిభ్రమణంబు సేసి' భీముగదాఘాతంబునఁ బెన్దొడలు విఱిగి, 'నగాగ్ర ముద్ఘటపవిప్రహతిం బడు చాడ్పునం బడెను'. అతనిఁ జేరఁజని భీమసేనుఁడు — ధర్మనందన గోవింద పాంచాలప్రకరపార్థ సాత్యకి నకుల-సహదేవుల సమక్షమున—

"'ఏకవస్త్రఁ బాంచాలి నప్పుడ్చి తేరఁ
బనిచి సభలోనఁ బలికిన పాపఫలము
ననుభవింపుము! దుష్టాత్మ!" అనుచు వామ
చరణమున బెట్టినముగాఁగ శిరము దన్నె'౧.

పదంపడి దెప్పుచు—

"మును మము గొడ్డువోయిరని
ముష్కరతం జెడనాడినట్టి దు
ర్జనుల ననిం గడంగి ధృత
రాష్ట్రతనూజుల, సైన్యబంధుమి
త్రనికరపుత్త్రకోటిసహి
తంబుగఁ, గీటడఁగింపఁ గంటి; మిం
క నమరలోకమైన, నర
కంబయినన్ సరి మాకు నారయన్.'౨

"అని గదఁ జేకొని, నృప, నీ
తనయుని మెడవట్టి యదిమి తలగ్రమ్మఱఁ ద
న్నినఁ, గని మునుదన్నుటకు
న్మన మెరియఁ దదగ్రజుం డమర్షముతో డన్.

"'తలయది యేలతన్నెద! వ
ధర్మము నొందుట కాత్మరోయఁగా
వలవదె! రాజరా, జనుజ
వర్గముఁ, దక్కిన బంధుకోటియుం
గల పరివారముం దెగిన
గౌరవ మొందఁగఁబోరి సంగర
స్థలమునఁ బడ్డ, నీతులుక
చందముచేఁత జనంబు మెచ్చునే!'౪

"'మును లోకము ధర్మపరుం
డనఁబరఁగినవాఁడ విట్టి లనుచితకృత్యం

మూలము:

౧. 'గౌర్గౌరితి పురా మన్ద ద్రౌపదీ మేకవాససమ్,
యత్సభాయాం హసన్నస్మాం స్తదా వదసి దుర్మతే!
తస్యావహాసస్య ఫల మద్య త్వం సమాప్నుహి'
ఏవ ముక్త్వా స వామేన పదా మౌళి ముపాస్పృశత్,
శిరశ్చ రాజసింహస్య పాదేన సమతాడయత్.'

౨. 'యే నః పురా షణ్ఢతిలా నవోచన్
క్రూరాః రాజ్ఞో ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాః,
తే నో హతాః సగణాః సానుబన్ధాః
కామం స్వర్గం నరకం వా వ్రజామః'

3. 'పునశ్చ రాజ్ఞః పతితస్య భూమౌ
స తాం గదాం స్కన్ధగతాం ప్రగృహ్య,
వామేన పాదేన శిరః ప్రమృద్య
దుర్యోధనం నైకృతి కేత్యవోచత్.

౪. 'మా శిరోస్య పదామర్దీ,
ర్మాధర్మస్తేఽతిగో భవేత్
రాజా జ్ఞాతిర్హతశ్చాయం
నైతన్న్యాయ్యం తవానఘ.

'ఏకాదశచమూనాథం కురూణా మధిపం తథా,
మాస్ప్రాక్షీ ర్భీమ పాదేన రాజానం జ్ఞాతిమేవ చ.

బునకుఁ జనఁదగునె! దీనం
గనియెడు ఫల మేమి? మానవ్యగర్వం బేలా?'
"అని మాట దుర్యోధనుం జూచి బాష్పకులలోచనుండై—

"'విధి ప్రతికూలమై వేరంబు పుట్టించి
మాకు నీవును, మేము నీకు నలిగి,
ఇతరేతర ద్రోహమతి గల్గి యింతలు
సేయుట గావించె! నీ యధర్మ
పరతయు మనము లోభంబును గ్రోధంబు
నిన్ను నింతకుఁ దెచ్చె! నీకతమున
నాకు బాంధవకులనాశంబు వాటిల్లె!
ధృతరాష్ట్రక్రోధంబు తీవ్రశోక
కారి యయిన వైధవ్యంబు కారణముగ
నన్ను నిందింతురు!.........'*

అనుచు హృదయపూర్వకమగు కరుణముం గురిసినాఁడు దయాపరుఁడు ధర్మసూనుఁడు. మృతబంధుల కెల్ల ఉదక ప్రదానము ఇచ్చుపట్టున, కర్ణుఁడు తన తొలికొడు కని తల్లివలన విని ధర్మతనయుఁడు—

"'ఘనభుజవిక్రమోన్నతుఁడు
కౌరవకోటికిఁ బట్టుకొమ్మ, మ
మ్మనిశముఁ దూలఁబుచ్చిన మ
హాత్ముఁడు, కర్ణుఁడు, గొంతితొల్లమా
లని యుదకప్రదాన సమ
యంబున నాయమచేత వింటి: నా
తని కుదకంబు లిచ్చుటకుఁ
దా మము బంచుట గోరి చెప్పినన్'

"అని మొదలిడె వందురే, అమ్మపైఁ గినిసి,—

హతబన్ధుర్హతామాత్యో భ్రష్టసైన్యో హతో మృధే,
సర్వాకారేణ శోచ్యోఽయం నావహాస్యోఽయ మీశ్వరః.

విధ్వస్తోఽయం హతామాత్యో హతబన్ధుర్హతాత్మజః,
ఉత్పన్నపిణ్డో భ్రాతా చ నైత న్న్యాయ్యం కృతం త్వయా.

మాతృకలోవలె పునరుక్తులు లేక, తెనుఁగున సంగ్రహముగఁ జెప్పఁబడెనని, చెప్పవలయునది ప్రక్షిప్తము కాదని చూపుటకు మూలముంగూడ నుద్ధరించితిని.

౫. 'తాత మన్యు ర్న తే కార్యో నాత్మా శోచ్య స్త్వయా తథా, నూనం పూర్వకృతం కర్మ సుఘోర మనుభూయతే.
ధాత్రోపదిష్టం విషమం నూనం ఫల మసంస్కృతమ్, యద్వయం త్వాం జిఘాంసామ స్త్వం చాస్మా న్కురుసత్తమ.

* * * *

ఆత్మనో హ్యపరాధేన మహద్వ్యసన మీదృశమ్,
ప్రాప్తవా నసి యల్లోభా న్మదా ద్బాల్యాచ్చ భారత.

ఘాతయిత్వా వయస్యాంశ్చ భ్రాతౄ నథ పితౄం స్తథా,
పుత్రా న్పౌత్రాం స్తథా చాన్యాం స్తతోఽసి నిధనం గతః.

తవాపరాధా దస్మాభి ర్భ్రాతర స్తే నిపాతితాః,
నిహతా జ్ఞాతయ శ్చాపి దిష్టం మన్యే దురత్యయమ్.

ఆత్మా న శోచనీయ స్తే శ్లాఘ్యో మృత్యు స్తవానఘ,
వయ మే వాధునా శోచ్యాః సర్వావస్థాసు కౌరవ.

కృపణం వర్తయిష్యామ స్తైర్హీనా బంధుభిః ప్రియైః,
భ్రాతౄణాం చైవ పుత్రాణాం తథా వై శోకవిహ్వలాః.

కథం దృశ్యామి విధవా వధూః శోకపరిప్లుతాః,
త్వ మేకః సుస్థితో రాజ న్స్వర్గే తే నిలయో ధ్రువః.
వయం నరకసంజ్ఞం వై దుఃఖం ప్రాప్స్యామ దారుణమ్.

స్నుషాశ్చ ప్రస్నుషాశ్చైవ ధృతరాష్ట్రస్య విహ్వలాః,
గర్హయిష్యన్తి నో నూనం విధవాః శోకకర్శితాః.

మూలమునందలి పెంపు దెలుఁగునఁ గుంచితమయినది; రసవంతము లగు వివరములు కొన్ని తెలుఁగున విలుప్తములు; పునరుక్తుల కాకరమయ్యె మాతృకయు హృద్యము; పోల్చి తెలియుటకు మూలము నుద్ధరించితిని. టిక్కనకు ఆధారమయిన ప్రతిలో నెట్లున్నదో!

"'అంగనాజనమ్ములకు రహస్యరక్ష
ణంబునందలి శక్తి మనంబులందుఁ
గలుగ కుండెడు మెల్ల లోకముల"
నని శపించినాఁడు.

తన ప్రాపున వచ్చు కుక్కను వదలఁజాలక ఇంద్రునితో—

"'...భీమముఖ్యులును ద్రౌపదియుఁ జచ్చి;
రేను వారల విడువక యేడ్చుచున్న
వత్తురే! తోడ వచ్చి చావని శునకము
విడువకుండుట తప్పుగా నుడువఁదగునె!'

"అని మఱియు,

'అనఘచరిత్ర, విన్ము, శర
ణాగతుఁ జేకొనకున్కి, శుద్ధమి
త్త్రునియెడఁ జేయు ద్రోహము, వ
ధూటి వధించుట, విప్రునర్థముం
గొనుట, యనంగఁ గల్గునివి
గూడి సమంబగు నాకుఁజూడ: భ
క్తు ననపరాధునిన్ విడుచు
దోషముతోఁ; నిది యోర్వవచ్చునే!

'కావున, నాకలోకపు సు
ఖం బటు లుండఁగనిమ్ము! దేవ, నీ
భావము నిల్పు నాదెసఁ గృ
పాభరితంబుగ; సారమేయసం
భావన సేత దోసముగఁ
బట్టమి నాకు వరంబు! నీవు వో!
మ్మీవనభూమి నుండెద స
మిద్ధతపంబున నిన్న కొల్చుచున్."

ఈప్రకరణములు నతని దయా-ధర్మపరత్వములకు ఆదర్శములు.

కౌన్తేయాగ్రజుఁడు-నైతికశీలము:

రాయబారిని సంజయుని సమర్యాదముగ నాదరించినాఁడు కౌన్తేయాగ్రజుఁడు. ఆతనితొలిపొగడ్తలు కూర్మితో విన్నాఁడు.

"ఆరాజు మాదెసంగల
కారుణ్యమునకతమునను సుఖంబున నిట్లు
న్నారము; నిను బుత్తెంచిన
గౌరవమున నాదుమది వికాసంబందెన్."

అని నెక్కసపాటుతో పల్లవి యందికొన్నాఁడు.

"అమ్మనుజేశ్వరునకు నే
మమ్మో! పుత్రకులు సుఖులె? మనుమలు సమ్మో
దమ్మునఁ జెరిగెదరే? నగ
రమ్ముల భూములను శుభపరంపర గలదే?"

అని ఆనవాయితి చెల్లించినాఁడు. అంత-

"ద్రోణుండు, కృపుఁడును, ద్రోణసుతుండును,
సుఖ మున్నవారె? సుశ్లోకుఁ డయిన
భీష్ముండు కుశలియే? పెద్దతనం బిచ్చి
యాతనిఁ గౌరవు లనుసరించి
మెలఁగుదురే? బ్రాహ్మణులకు మన్ననగల్గి
యుండునే? నే మర్థి నొసఁగినట్టి
వృత్తులు సెల్లునే? ఒత్తొరు వొండుల
వలనఁ బుట్టదుగదా? కలకలందుఁ
బుట్టినప్పుడు గాండీవిభుజబలంబుఁ
దలఁతురా? భీమసేను గదావిహార
మ్ముగ్గడింతురె? కవలు మహోగ్ర రిపుల
భూము లంతంత కొత్తుట పొగడఁబడునె?"

అని వారివారి క్షేమోదంతముల నారసినట్లున్నది. సుయోధనాదులు భీష్ముని నుదాసీనభావమునఁ జూతురని, తమ (పాండవుల) దానముల నన్నిటిని కౌరవులు రద్దు చేసియుందు రని, బ్రాహ్మణుల నమర్యాదగ నెంచుచుందురని ఊహించి సంజయునినోర నట్లు వినఁ గుతూహలితుఁ డయ్యెను. 'ఒత్తొరు వొండులవలనఁ బుట్టదుగదా? కలకలందు......పొగడఁబడునె?' అని యడుగుటలో తనతమ్ములు లేనిచో వైరిరాజుల దాడులు తప్పవని, అట్టివాని నాకట్ట సమర్థులు తనతమ్ములేగాని ఒరు లశక్తులని, కౌరవులు వట్టి దద్దమ్మలని ప్రజలు తలంచుచున్నట్లు వినఁగోరిక. స్వాతిశయమును నేర్పుగాఁ గుశలప్రశ్నములఁ బొదిపినాఁడు. ఇది నైతికచాతుర్యము.

కైకేకోన్న నిన తనతమ్ముల బీరమున కీర్తించివాక్యము చెప్పెను :

"ఒకనాఁడా తముఘుంటటం బలుమఱుక్
హోరాటమై నేల యు
త్తికోనంగా బవరంబులం గెలువఁగాఁ
దెల్లంబుగాఁ జూచి పాం
డుకుమారాళి నుతింపకుండుదురె? యా
టోపంబునం ఘోషయా
త్రకు గంధర్వులు వచ్చినప్పటి చరి
త్రం బాత్మలం బాయునే!"

మఱియు,

"వినుము మనము మహ్యస్థుల;
మని నర్జును నెదిరి, సంజయా, యిటము స్నే
హ్వనికిని మానముఁ బ్రాణం
బును దగఁ దక్కించుకొనఁగఁబోలెనె చెపుమా!"

తమ్ములయెడ వాత్సల్యము, వారి పరాక్రమముల యందు విశ్వాసము, స్వాతిశయమును పెనఁగొని ఆతని చేత పలుమాఱు అగ్గింపఁజేయుచున్నవి! తగవుపలికి నట్లును ధనంజయుని మగఁటిమినిఁ బొగడినట్లును చమత్కారము చేసినాఁడు. ఇంతమాత్రమునఁ దనివిపనక,

"జనులకు నెల్లను బన్యము
లనఁగా, ధర్మానుగతము లగు ననఁ బొగడం
జను పనులు సేయు భీమా
ర్జునులే దుష్కర్మములకు రోయనివారల్ ?"

"యోగ్యత్వణ్ణదారు లుచితంపుఁ గొలఁదిమై
నడచినట్టివారు బెడిదములకు
నంత సొత్తు రెట్లు!........."

ఇంతేనేని తృప్తిపడక—

"చక్రధరు లెక్కగొనఁడు! ప
రాక్రమనిధి యర్జునునకు రాధేయభుజా
విక్రమ మెదురుగఁ గొని ని
ష్క్రమ చేసికొనువాఁడు రాజ్యం బెల్లన్!"

'పరాక్రమనిధి' అని కొసరుమొగ్గలతో వెలగ చేయియు నర్జునునకు నైచి, బెదరింపు సూచించుచు నిలువునఁ దలయూఁచినాఁడు.

"చాపాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు......ఇం
తేపో తమ్ముఁ గపిధ్వజప్రభుల యం
ధీభూతులం జేయవే!" అని,

"గాండీవజ్యారవం బుత్కటమయి పెలుచం
గ్రమ్మినన్......చా
కుంచం బోకుండఁ గౌరవ్యులకు వశమె బి
ట్టులిక్క మూర్ఛిల్లకుండన్!"

అనియుఁ బూర్తిగా బెదరించినాఁడు. రోషావేశములు సుడివడి దూఁకినభావవ్యక్తివేగము ప్రకటించినాఁడు. అందునను తమ్ముల ప్రతాపముఁ జొప్పించినాఁడు. అంతలో సహజశాంతిప్రియత్వమునే మున్నాడనున్నది. కావున,

"రణమున వారలం గెలువ
రాదనుపల్కు లటుండనిమ్ము, స
ద్గుణుఁడవు నీవు వచ్చితి; ప్ర
కోపశమంబుగఁ బల్కు; తింక సై
రణ తగ సేయువారము, ప
రాభవ మొందియు ముందు వారి దు
ర్గుణములు సైచు టీవు నొక
కొంత యెఱుంగుదు వింతయేటికిన్!"

"ఇంకను వట్లకా తలఁపు;
మేమొక కీడునకుం దొడంగ; మా
శంకలు దక్కు; మయ్యకు వి
చారము కల్గనయేని బాంధవం
బంకుర మొత్త, మావలన
నక్కటికం బొలయంగ, మమ్ము నే
వంకకుఁ బోవనీక గరు
వంబు జగంబు ప్రశంససేయఁగన్."

"రండని పిలువఁ బనిచి, పా
లిం డని కొడుకులకుఁ జెప్పి ఇంద్రప్రస్థం

బొంకెను, వేఱొకపట్టున
ముంచెను మాకిచ్చి యనుచు టుచితమకాదే!"౮

అని, తన యాక్రోశమునంతను మాండవకాలమువీఁద ముక్తాయించి, శాంతితో స్థాయిదించి, పైయావర్తము కొనుగోలు కృష్ణుని కందించినాఁడు. అతఁడు షడ్జస్థాయి వఱకు సాగఁదీసి సంచారముచేసినాఁడు. తనకుఁ గడమ పడినమాటలు కృష్ణునినోరఁ బలికించుటచేఁ బాండవాగ్రజుని నైతికకౌశలము వ్యక్తమయినది.

మోహాటింప శక్యముగామి ఎవ్వ రెఱుఁగకుండ భీష్మునిం దరిసి,—

"మా కెమ్మెయి సామ్రాజ్యము
నేకఱు? నెబ్భంగి బహుళసేనోత్సాహ
వ్యాకులతఁ రాక తక్కుం?
జేకొని యత్తెఱఁగు కరుణఁ జెప్పఁగవలయుక్."౧

అనియు,

"చిచ్చుఁటకన్ను మూసికొని,
చేతి త్రిశూలము దాఁచి, లీలమై
వచ్చిన రుద్రుచందమున
బాలుదు వీ వనిలోన; నోర్వఁగా
వచ్చునె నిన్ను నెట్టిమగ
వారికి! నీకృప నాశ్రయింపఁగా
వచ్చితి! మెవ్విధిం గెలువ
వచ్చు, మహాత్మ, యెఱుంగఁ జెప్పవే!"౨

ఇదియు నైతికప్రయోగము. యుధిష్ఠిరుని నైతిక చణత్వము చక్కఁగా వినియుక్తమయినది. మూలమున 'నినుఁ జంపునుపాయముఁ దెలుపు' మన్నాఁడు. యుధిష్ఠిరుని తెనుఁగువాక్యము లీపట్టున మూలమునకు భిన్నములయినను, మానవస్వభావమును, నేర్పును, జూచి తినిఁ బ్రకటించినవి. అధఃప్రోక్తముం జూడుఁడు. ఇదియు నీతి ననుకరించిన సంధానము.

ద్రోణుఁడు దుర్వారపరాక్రముఁడు. మఱియర్ధదినము అతఁడు రణరంగమున నిలుచునేని మనసేనల నెల్ల నూడ్చివేయునని, స్వరక్షణార్థము బొంకినను పాపము దొడరదని కృష్ణుని యుపదేశము. యుధిష్ఠిరున కురి యాట యైనది. సూనృతవాది యని నమ్మి తనకొడుకు చావు బ్రదుకులంగూర్చి తన్నడిగినాఁడు గురుఁడు. అంత—

"అనృతభయము, నాజిజయము
గొనియెడు తమకంబు పెంపు గదియింపఁగఁ, బాం
డునరేంద్రు నగ్రతనయుం
డనుమానము వాయఁబెట్టి యస్త్రగురునితోన్."౩

"వలయుకోలఁది యెలుంగెత్తి వర్ణసమితి
యచ్చుపడఁగ 'నశ్వత్థామ సచ్చె' ననియె.
అని, పదంపడి యల్లన యతనిచెవికి
వినఁగ రాకుండ 'కుంజర' మనియె నధిప."౪

మూలము:

౧. 'కథం జయేమ సర్వజ్ఞ?
కథం రాజ్యం లభేమహి?
ప్రజానాం సంశయో నస్యా
త్కథం తన్మే వద ప్రభో'.

ఇంతవట్టు తెనుఁగున సరి.

'భవాన్ హి నో వధోపాయం
బ్రవీతు స్వయ మాత్మనః.'

ఇది తెలుఁగున 'ఎవ్విధిం గెలువవచ్చు, మహాత్మ యెఱుంగఁ జెప్పవే' అని మార్పఁగన్నది.

౨. 'పశ్యామ స్త్వాం మహాబాహో
రథే సూర్యమి వాపరమ్,
రథాశ్వనరనాగానాం
హన్తారం పరవీరహన్.'

అని, ఇందు మూలమున భీష్ముఁడు సూర్యునకుఁ బోల్పఁబడెను. తెనుఁగున శివునకుఁ బోల్పఁబడెను. ఇంత మాత్రమే భేదము.

తిక్కన తెనుఁగింపు జక్కఁదనము పోల్చికొనుటకు—

మూలము:

3,౪: త మతథ్యభయే మగ్నో, జయే సక్తో యుధిష్ఠిరః,
'అశ్వత్థామా హత' ఇతి శబ్ద ముచ్చై శ్చకార హ.
అవ్యక్త మబ్రవీ ద్రాజన్ 'హతః కుఞ్జర' ఇత్యుత."

'అశ్వత్థామా హతః', 'హతః కుంజరః' —
రెండు హతాహతము లెందునకో!

యుధిష్ఠిరుని హృదయము సత్యనిష్ఠకును, జయకాంక్షకును సంగ్రామరంగ మయినది. జయకాంక్ష బలవత్తరమై సత్యవ్రతనియతిని అడఁగఁ ద్రొక్కినది. ధర్మబుద్ధి మలఁచినది; నీతి నెఱ్ఱిన్నది. ఆడునది అనృతమని అంతశ్శుద్ధిగా నెఱిఁగియు 'కుంజర' మని గొణఁగ నేల? ఈగొణఁగుటచే అచ్చముబొంకు కాదని తలంపా!

"జనసంపూజ్యపదారవిందుఁడగు నా
చార్యుండు శోకించి నం
దనుచా ప్పారయవేఁడి, పెద్దయు ననుం
దా నమ్మి యర్థింపఁ, జా
వనివానిం గరిచావు బుద్ధినిడి 'య
శ్వత్థామ సచ్చెన్ నిజం'
బని యే బొంకితి! మేదినీభరణ మ
ర్హంబె గురుద్రోహికిన్!"

—శాంతి. ఆ. ౧.

అని పశ్చాత్తాపపడినాఁడు గూడ. ఈనీతికికాతరత్వము తోడైనది. అసత్య మాడఁగలంత సాహసము ఆతనిలోఁ గొఱవడినది. కపట్టరితి! అలవాటులేని దొంగతనము! నైతికశీలమున కీమాత్రవివరణము చాలును.

ఒక్కసమస్య :

ప్రకృతమున కంతసంబంధముకానిదైనను, విమర్శకుల సమాధానముల నర్థించి, మూలానువాదములయందు విరుద్ధముగాఁ దోఁచిన సమస్య నొకదాని నిట నెలువరింతును.

యుధిష్ఠిరుఁడు అశ్వత్థామ సచ్చె నన్నాఁడు. పిమ్మట—

తెనుఁగు : "ఇవ్విధంబునఁ బలుకుటయు—

"నేలకు నల్లెడుపాడవునఁ
గ్రాలుచు మును మెఱయు గురుని రథచక్రము ల
క్కాలంబున సమరజయ
శ్రీలోపము దెలియ నంటసిలఁ బడియె నృపా."

అల్లెడు పాడవునఁ గ్రాలుచుండిన గురు(ద్రోణాచార్యు)ని రథచక్రములు నేలకుఁ గదియఁబడినవఁట! కారణము తెలుపఁబడదు!

మూలము :

"తస్య పూర్వం రథః పృథ్వ్యాశ్చతురఙ్గుల ముచ్ఛ్రితః, బభూ వైవంచ తేనోక్తం తస్య వాహాః స్పృశన్ మహీమ్." ౧

'నాలుగు అంగులముల ఎత్తుననుండినఅతని (యుధిష్ఠిరుని) రథవాహనములు నేలకానెను' అని మూలము. ఈశ్లోకముగల భారతప్రతి ముఖమునందలి పీఠికయందు పరిష్కర్తలు వివిధప్రాంతములనుండి సేకరించిన అయిదు ప్రతులను పరికించి, పాఠభేదములను గాంచి ప్రశస్తమయిన పాఠములను గ్రహించినట్లు వ్రాసిరి. తెలుఁగు పాఠమును బోషించు సంస్కృతప్రతికై వెదకితిని. ప్రాచీనముద్రితప్రతులనుమూఁటిని, అర్వాచీనప్రతులను రెంటినిఁ జూచితిని. తెలుఁగుభారతములను—ప్రాఁతక్రొత్తలను — ఏడింటినిఁ జూచితిని. తెలుఁగుప్రతులు—నా చూచినవి—అన్నియుఁ బై తెలుఁగుపద్యముతో నున్నవి. సంస్కృతప్రతులయిదును పైసంస్కృతపాఠముతోనె యున్నవి. పదంపడి ఆంగ్లీకృతభారతము౨ జూచితిని.

ఈయాంగ్లీకృతము సంస్కృతమునకుఁ బరమవిధేయమయినది; అందును పైశ్లోకార్థమే కనఁబడుచున్నది. ఇట్లు :

"Before this, Yudhishthira's Car had stayed at a height of four fingers' breadth from the surface of the Earth. After, however, he had said that untruth,

౧. నాగరాక్షరకలిత "మహాభారతము": కుంభకోణము "మధ్వవిలాస" ముద్రణాలయమునారిచే (1907 సం॥న) బొంబాయి "నిర్ణయసాగరప్రెస్" నందు ముద్రితమై ప్రకాశితమైనది.

౨. "Sri Mahabharata" English Prose, by Pratapa chandra Ray, Bengal, Edition II, 1892.

his (Vehicle's) animals touched the Earth ...—"

ఆంగ్లానువాదము మాతృక ననుసరించిన విధేయ తం దెలియుటకు పూర్వశ్లోకముల అనువాదమునమోనా చూపుదును :

"Fearing to utter an untruth but earnestly desirous of Victory Yudhishthira distinctly said that Ashwathaman was dead, adding indistinctly the word Elephant (after the name)-"

ఈ యనువాదకుఁడును బెంగాల్, బొంబాయి, బరోడా, దక్షిణహిందూస్థానము లోనగు ప్రాంతముల ప్రతులను సేకరించి పాఠభేదముల నారసి ఉచితములని తోఁచినవానినే గ్రహించి యనువదించినట్లు పీఠిక యందుఁ దెలిపినాఁడు.

తెలుఁగున 'రథచక్రములు' అని యున్నది. సంస్కృతమున 'తస్య వాహాః' అని; ఆంగ్లమున '(his Vehicle's) animals' అని. వహించున వగుట తెనుఁగున రథచక్రము లన్నారు; సంస్కృతమున రథాశ్వము లన్నారు. ఈవిభేదము స్వల్పము. అంత పాటింపనక్కఱయుండదు. చక్రములయినను, అశ్వము లైనను నాల్గుఅంగుళములపైని నడచుచుండిన రథము నేల నానికొన్నది. సరి — ఎవరిరథము అనునది ప్రశ్న. 'సమరజయశ్రీలోపము దెలియుటకు గురుని రథచక్రములు (నేలకు) అంటసిలఁబడియె' ననిన తెలుఁగు పాఠ మంగీకార్యమా ? లేక, అనృతదోషమున పాండవాగ్రజుని రథవాహనములు 'స్పృశన్ మహీమ్' (=భూమిని స్పృశించె) అనిన సంస్కృతపాఠము ప్రశస్తమా ? మఱియుఁ దెలుఁగుపాఠమునకు ఆకరము ఉండ దనరాదు. తిక్కన ఏప్రతి నవలంబించెనో వెదకిపట్ట వలయును.

ఇఁక ప్రధానవిషయము నందికొందము.

పాండవాగ్రజుఁడు - పామరత్వము :

పాండవాగ్రజునియందు ఆత్మస్తుతియు, పరనిందయు అటనట తలసూపుచువచ్చినవి. అవి సంజయు రాయబారమునుండి కొంత స్ఫుటముకాఁజొచ్చెను.

ఘోరతరరణరంగముల సంఘర్షణములఁ గాంచినాఁడు; విహరించినాఁడు. పరులచావులకు వినోదించినాఁడు; స్వీయుల మరణములకు విలపించినాఁడు. పీనుఁగులమీఁదన నడచినాఁడు. హంసతల్పములమీఁద శయనించు రాచకొడుకులు ఆహవరంగమున వీరశయనమున నుండుట చూచినాఁడు. జీవితము క్షణిక మని విచారించినాఁడు. హృదయవిదారకములగు రోదనముల నాలకించినాఁడు. పరమపదించిన బంధుకోటికెల్ల పారలౌకికక్రియలు జరిపినాఁడు.

"మన కేటిరాజ్య! మొండొక
జనపదమున కేఁగి భైక్ష్యచర్యానిధి జీ
వనము నడపికొనియుండుద!
మనఘా, యట్లయిన సుఖుల మగుదుము సుమ్మీ!"

"జ్ఞాతుల నందఱఁ జంపితి! మది యాత్మ
వధము కాదే! రాజవర్తనంబుఁ
గాల్పు! మహింస నిక్కము తాల్మి మత్సర
వర్జన—మివి వనవాసజనుల
కాగమవిహితంబులటె! ఇంత యొప్పునే!
వనమున వసియింపవలయు వింటె!
అసుఖదంబైన రాజ్యామిషంబునకుఁగు
క్కలభంగి తమలోనఁ గాటులాడి
కులము నెల్లను బొలియింపఁ గుచ్చితంపు
బ్రమకు వచ్చెనె యనువగఁ బాలుపడఁగఁ
బ్రమద మొసఁగదు త్రైలోక్యరాజ్యమైనఁ!
గాన నే నొల్ల మహి మీర కైకొనుండు!"

అని చిత్తసంక్షోభమువలని వైరాగ్యమునఁ బడినాఁడు. సన్న్యాసమే కోరినాఁడు. రాచతికమనిన క్రూరపిశాచముగ భావించినాఁడు. చేసేతచేసిన ఘోరకృత్యములకు ఉమ్మలించినాఁడు. రాజ్యముం గొని ఏలుమని నారదుఁడు చెప్పినాఁడు; వినఁడు. వంశకర్తయు నారాయణాంశభవుఁడు వ్యాసభగవానుఁడు బోధించినాఁడు; రుచింపదు. "విశేషించి మాకు నితనిబుద్ధియ సమస్త పురుషార్థంబులకు మూలం బగుట, మాకు నితని వచనమ్ములు అవశ్యంబు అలంఘనీయంబులు" అని సంజ్ఞ

యునకుఁ గృష్ణునిఁ జూపి పలికిన తనకు ఆకృష్ణుఁడును పలువిధముల నుపదేశించినాఁడు; నచ్చదు. తమ్ములు జాలిగదురఁ బలికిరి; చలింపఁడు. చనవుమిగిలిన ద్రుపదాత్మజ సకరుణముగ వేఁడికొన్నది; తలయూఁచఁడు. శరతల్పగతునిఁ బితామహుని ఆత్మోత్క్రమణసమయమువఱకు పొడిచిపొడిచి పృచ్ఛించి సమస్తధర్మములను విన్నాఁడు; ఇంకను రాజ్యపరిగ్రహణమునకు మనసొగ్గదు! పోరాటములవలనఁ దొడరినపాపముల నిస్తరింపనశ్వమేధముం దలపెట్టినాఁడు; కడముట్టినది. తుదకెట్లో బలవంతముమీఁద ప్రభుత్వమునకుఁ బొల్పడినాఁడు. ఆత్మయందు త్తేజితమయిన విరక్తి అమ్మ-నాయనలతో నాశ్రమవాసమునకును పయనముగట్టించినది. యాదవకులమున ముసలము పుట్టినది; కులమంతయు సర్వనాశమయినది. కృష్ణభానుఁడు అస్తమించినాఁడు. నక్షత్రములట్లు తమ్ములు ఒకనివెంట నొకఁడు రాలినాఁడు. ద్రోపదియుఁ దనువుజాలించినది. ఎల్లరీతుల పాండవాగ్రజుఁడు, పుటములంబడిన పుత్తడి యైనాఁడు. సంస్కారపథము బట్టినాఁడు. అపునరావృత్తికి అర్హత సంపాదించినజాడ కన్పడెను. పిలుపువచ్చినది; స్వర్గారోహణము నిరాఘాటముగ సాగినది. శ్వానరూపమున ధర్మదేవత చేసిన పరీక్షకు నిలువఁజాలినాఁడు.

స్వర్గలోక గర్భద్వారమును దాఁటినాఁడు. అట బంధులం జూడఁగోరినాఁడు. ఇంద్రుఁడు తనవానిని దూతను రావించి, ధర్మరాజునకు తన బంధులఁ జూపుమని పంచినాఁడు. దూతతో ధర్మజుఁడు నడచుచున్నాఁడు. ధర్మతనయుని చిత్తసంస్కారము నెఱుఁగు కుతూహలమున నారదాదులు వెఱ్ఱదిదెస నడచుచున్నారు. ఇట్లేఁగుచోటఁ గట్టెదురఁ దోఁచె:

"ఉన్నతాసనాసీనుఁ, డభ్యుదితసరసి
జాప్తసంకాశుఁ, డమృతాశనాంగనాది
వృతుఁడు, వీరలక్ష్మీవిరాజితుఁడు, సతత
యుక్తసుఖసాధనుండు దుర్యోధనుండు.[౧]

"ఇట్లొప్పియున్న యతనిం గని ధర్మనందనుండు (తనవెఱుఁద నడచుచున్న) దేవమునివరుల మొగంబు లాలోకించి—

'ఇతఁ డతిలోభోపహతమానసుఁడు! దీర్ఘ
దర్శిగాఁ! డితనికతమునఁ జేసి,
నిఖిలదేశంబుల యఖిలనృపాలురు
ద్రుంగిరి: దంతితురంగసహిత
ముగ! ననవద్యాంగి విగతకల్మష ధర్మ
చారిణి సాధ్విఁ బాంచాలి: నార్య
జనములు గనుఁగొన సభలోన నవమాన
పెట్టిన తులువ! యే నిట్టివాని
తోడఁ గలసిమెలఁగుదునె! మహాత్ము
లార, యెచట నున్నవారు భీమ-
ఫల్గునులును గవలుఁ బాంచాలియును: నన్ను
నచటి కనుపవలయు' ననుచు మరలె.[౨]

"మరలినఁ జూచి నారదుండు నవ్వుచు నతని కిట్లనియె:

"'ఓధర్మనందన, ఈధరణీవిభుం
డాహవసంపరిత్యక్తతనుఁడు;
దేవతాసంభావ్యుఁ డై వెలింగెడుఁ; బుణ్య
కర్మ లెల్లను గడు గౌరవింతు
రితని; నితండు మహీశుల నుజ్జ్వల
క్షత్రధర్మంబునఁ గాదె త్రుంచె!

౧. మూలము—భావసం. ఆషాఢ "భారతి". గద్యమువలెఁ బఱచబోలిన మూలమునందలి భావమును తిక్కన చిక్కఁగఁ బద్దమునఁ బోఁతపోసి కవితాజీవమిచ్చెనని చూపుటకుఁ బై తెలుఁగుపద్యములకు మూలముల నిట నుద్ధరించితిని:

౨. "బ్రువన్నేవ్మచ్చర్వచస్తాన్ని 'నాహం దుర్యోధనేన వై
సహితః కామయే లోకాన్ లుబ్ధేనాదీర్ఘదర్శినా.
యత్కృతే పృథివీ సర్వా సుహృదో బాన్ధవాస్తథా,
హతాస్మాభిః ప్రసహ్యాజౌ క్లిష్టైః పూర్వం మహావనే.
ద్రౌపదీచ సభామధ్యే పాఞ్చాలీ ధర్మచారిణీ,
పర్యాకృష్టానవద్యాంగీ పత్నీ నో గురుసన్నిధౌ.
అస్తి దేవా న మే కామః సుయోధనముదీక్షితుమ్,
తత్రాహం గన్తుమిచ్ఛామి యత్ర తే భ్రాతరో మమ.'

నది పాప మే అగు ? ననఘ, పాంచాలి యీ
తనిచేతఁ బడుటయుఁ దక్కఁగలుగు
నెగ్గులును నింక నిచ్చట నేల తలఁప ?
నిచొటు పుణ్యలోకము ! మది నీసు రోష
మను మనోవికృతులు దగునయ్య ! వాని
విడిచి సమత నొందుము లోకవినుతచరిత ! "౧

పైసన్నివేశమున పాండవాగ్రజుని మాటలలో ఆతని సంస్కారమునెల్ల ఈసు రోషము ఇంకించినవి. తనయున్నది స్వర్గమయ్యుఁ దానుమాత్రము ప్రాకృతుఁడే! చచ్చిన సుయోధనునెడ, ఆతని పక్షమువారి యెడఁ జలమే సాధించుచున్నాఁడు! భావము పరిపక్వదశకు రాదు! ధర్మోపదేశము లెల్ల శ్రవణమాత్రములే! ఆత్మ కంటవు! అనుష్ఠానమునకు రావు! అసహనము— పామరత్వము స్వాభావికములు. తనవా రని, ఎదిరియని భేదబుద్ధి తలఁగదు! సుయోధనాదులు స్వర్గభోగము లనుభవించుచున్నారని, తనవారు నరకబాధ లందుచున్నారని విషాదము !

"...'దైవ మకట! ఇట్లు
సేసెనె! కీ డేమి సేసిరొకో వీర
లిన్నరకమునకు నేఁగుదేర
వలసినయట్టిది ! వాసవాద్యమరులు
నీచులు వో! వీరి సేవిచార
మించుకయును లేక యిట్టికష్టపు టిడు
మలఁ బెట్టెడిదె! ధర్మమా తెఱంగు
వాలితే నీవు! సజ్జనమాన్యు లలఘు
సత్యపరులు సమాధ్యులు నిత్యదాన
రతులు బహుదక్షిణాంచితక్రమవితాన
పాలితాత్ము లనర్హంపు బాటువడిరి!' "

ఇట్లు తనవారి నగ్గించుచు వాపోయినాఁడు !

"ఒకటను మేలుసేయని సు
యోధనుఁ డెమ్మెయి దేవపూజ్యుఁడై
సకల సుఖానుభూతియు న
జస్రము పెంపు వహింప నొప్పి, దృ
ష్టికిఁ గడు వ్రేకనై తనదు
చెల్వులు చుట్టలుఁ దాను సంతసం
బు కలిమి నేచి, మిన్నడిచి
పుణ్యపరావృతుఁ డై వెలింగెడుణ్ !"

అని చూపోపమి కుళ్లుపోతుతనము వెడలఁ గ్రాసినాఁడు. తనవారిదెస తగులము వాయఁడు. ఎదిరిని గూర్చి జాలిగొనఁడు. స్వర్గప్రవేశముకూడ అతని స్వభావమునుఁమార్పజాలదైనది ! స్వర్గంగా శుద్ధిస్నానముతోఁ బ్రాకృతభావము నశించి ముక్తుఁ డైనాఁడు!

ఈవిషయ మింతట సమాప్తము. చిత్తవృత్తికి సంబంధించిన దగుట ధర్మజుని ద్యూతవ్యసనము నింత సూచింతును.

ధర్మజుఁడు - జూదరి :

ప్రాజ్ఞతవెంట పామరత్వము; విశేషించి జూదపు దగులము. తొలిమాఱు జూదమున రాజ్య మోటువడినాఁడు. ద్రోవదిగోడాట చూడనోపక, వారు వీరు చెప్పి ధృతరాష్ట్రునితో రాజ్యము ఇప్పించినారు. రెండవమాఱు పిలిచినది తడవుగాఁ దగుదు నని, మాయ

౧. "నైవ మిత్యబ్రవీత్తస్తు నారదః ప్రహసన్నివ,
'స్వర్గేనివాసేరాజేంద్ర విరుద్ధం చాపి నశ్యతి.
యుధిష్ఠిర మహాబాహో మైవంవోచః కథంచన,
దుర్యోధనం ప్రతినృపం శృణుచేదం వచోమమ.
ఏషదుర్యోధనోరాజా పూజ్యతే త్రిదశైఃసహ,
సద్భిశ్చ రాజప్రవరై ర్య ఇమే స్వర్గవాసినః. [నుమ్,
వీరలోకాగతిం ప్రాప్తా యుద్ధేహుత్వాఽఽత్మనస్త
యూయంసర్వే సురసమా యేన యుద్ధేన బాధితాః.
స ఏష క్షత్రధర్మేణ స్థానమేత దవాప్తవాన్,
భయే మహతి యోఽభీతో బభూవ పృథివీపతిః.
నత న్మనసి కర్తవ్యం పుత్ర యద్ద్యూతకారితమ్,
ద్రౌపద్యాశ్చ పరిక్లేశం న చిన్తయితు మర్హసి.
యే చాన్యేఽపిపరిక్లేశా యుష్మాకం జ్ఞాతికారితాః,
సంగ్రామేష్వభవన్యత్ర నతాన్సంస్మర్తుమర్హసి.
సమాగచ్ఛ యథాన్యాయం రాజా దుర్యోధనేన వై
స్వర్గోఽయం నేహ వైరాణి భవన్తి మనుజాధిప.

జూదమన్న తెలివియేని లేక, మైమఱచి తఱిలినాఁడు. అతనికి జూదముముందు బ్రహ్మానందముగూడ గవ్వకుఁ జెల్లదు. నేత్రము మొదలయినది. అఖిలరాజ్య సంపదల నొడ్డి యోడినాఁడు. అనుజుల నోడినాఁడు. ఆలి నోడినాఁడు. తన్నుఁగూడఁ గోల్పడినాఁడు. భూత భవిష్య ద్వర్తమానములందు జూదగాండ్రలోఁ దలకట్టు నని గర్వింపఁదగినాఁడు. ద్యూతలాలసత్వమున నిరుపముఁడు. రజస్వలను ఇల్లాలిని కొప్పుపట్టి యీడ్చి తెచ్చి తమ యన్నదమ్ములయెదుట, నడికొలువునఁ బులుము లొలిపించిరి. అరణ్యమున అజ్ఞాతమునఁ జెరసి పదుమూఁడేండ్లు కడగండ్లబ్రదుకు! అడవులలో పండ్రెండేండ్లు గడపి అజ్ఞాతవాసదీక్ష జరుపుటకు విరాటనగరమునకుఁ బో నిశ్చితమైనది. విరటునిపాల, అన్నదమ్ములు ఏయే పనులవెంట, మెలఁగవలయుటయు నేర్పాటు జరిగెనది.

ఆపట్టున—

"ఆతనితో నొక్కొక్కమఱి
కౌతూహలవృత్తికిం దగం దొడఁగి మృదు
ద్యూతంబునఁ గ్రీడింతుం
జేతోముద మొదవ నక్షశిల్పప్రౌఢిన్."

"మణిమయమ్ములు, కలధౌతమయములును, సు
వర్ణమయములు నాదిగా వలయునట్టి
యడ్డసాళులు గలవు నా కభిమతముగ;
వానిఁ గొనిపోయి చూపుదు వరుసతోడ."

"అడ్డసాళులు గలవు నా కభిమతమ్ముగ" నని మురిసిమురిసి చెప్పికొన్నాఁడు. తనయగచాట్ల కన్నిటికిఁగారణమయినవి పాచికలే యనిన తెలివిలేక, ద్రుపదరాజుబిడ్డకుఁ దనధర్మపత్నికిఁ బరిభవకారణ మయినవి, ఆలితో ననుజాతులతోఁ గూలి కొగ్గవలయు దుర్గతికిఁ దెచ్చినవి పాచికలేయని సిగ్గులేక, శ్రీమద్గాంభీర్యముతో 'నా కభిమతముగ నడ్డసాళులు గల'వని 'వానిఁ గొనిపోయి చూపుదు వరుసతోడ' నని యనుచున్నాఁడే! "అతండు నానావిధములగు నక్షంబులమడికట్టుంబున నిడికొని చని......" నాఁడట! పండ్రెండేఁడులు భద్రముగా మూటగట్టి దాఁచుకొన్నాఁడే! ప్రాణములకన్న పాచికల నెక్కుడుగఁ గాచికొన్నాఁడు! పాచికలమీఁద ప్రాణములుసయితము బలాదూరనుకొన్నాఁడు!

విరటుఁడు వేడుకగఁ బ్రొద్దుపుచ్చుటకై (విరాటను-ఆ. ౫.) "సారెలు తెమ్మని పనిచి సలుక ముందటికిఁ జిగిచికొనుచు, 'ఇందు ర'మ్మనవుడు, పాండవాగ్రజుండు 'జూదం బాడుట యెంత లెస్స!'" అని యుప్పొంగినాఁడు! ఏ మాతనియుల్లాసము! ఒడలు మఱచినాఁడు! ఆడఁగడంగునప్పుడు పూర్వస్మృతి ఇంచుక కలిగినది కాఁబోలు!—

"జూదమాడి ధర్మసూనుండు రాజ్యంబు,
ననుజులను, బ్రియాంగనను బణంబు
గాఁగ నొడ్డి యోడి కాఱియఁబడఁడె! య
ట్లగుట, దీనితోడి యర్థికీడు."

అనుకొన్నాఁడు. కాని ఆఁగినాఁడా?

కొంన ముచ్చట:

ఇట్లు చిత్రితమయినది ధర్మరాజుచరిత్ర. ఇంతకన్న సూక్ష్మాంశములు తడవ నవకాశమున్నది. కాని కత పెరుగును. ఆతని చరిత్ర తెలుపుటకుఁ జాలిన ముఖ్యాంశములను గొన్నిటి నేర్చి కూర్చితిని. తన కన్న సంతాన మెట్టిదయినను సమదృష్టితో నాదరించు తల్లిం బోలి వ్యాసభగవానుఁడు పాత్రచరిత్రనిర్వహణమున నుదారతమై వర్తించె ననుట కీధర్మచరిత్ర చిత్రణ మొక్కటి చాలును. ద్రౌపదిశీలమును గూర్చి యిట్లు వ్రాయఁ గలదు. రాఁగల సంచికాముఖమున,అవకాశము వెంట "భారతము : నాట్యకళ" అను విషయమును వస్తువుగాఁ గొందును. అందు ద్రౌపదిచరిత్ర ఇంతపరామర్శింప నగునేమో చూతును.

కవి-పాణిని (?)

క్షితీశచంద్ర చాటర్జీ
(వ్యాకరణాచార్యుడు : కలకత్తావిశ్వవిద్యాలయము)

పాణిని ఆచార్యులు, జాంబవతీవిజయము, లేక పాతాళవిజయము అనేకావ్యాన్ని రచించినాడని, మన వాళ్లలో చాలకాలమునుంచీ వాడుకగా వస్తూఉన్నది. అనుమాన మేమీలేకుండా, అని రెండున్నూ ఒకే కావ్యముపేర్లు అయిఉంటవి; ఎందుచేతనంటే, 'ఇతి విజయః' అని అంతిమనిర్దేశము లున్న లక్ష్యశ్లోకములు తరుచు కనబడుతూ ఉండగా[౧]—నిజముగా, రెండూ వేర్వేరుగ్రంథములే ఐనపక్షంలో వ్యాఖ్యాతలు ఎవరునూ టూకీగా 'విజయ' అని ఉదహరించి ఊరుకోకుండా, పృథక్తయా వ్యవహరించేవారు, కలగలసి పోకుండా.

చాలాపద్యములు, కొన్నికొన్ని ముద్దులుమూట కట్టేటివి, పాణినిపేర కనబడుతూ ఉన్నవి, సంగ్రహగ్రంథములలో. కాని, అవి విజయ కావ్యములలోనివో, కావో చెప్పడం సాధ్యంకాదు, ఆకావ్యప్రతి ఇంతవరకూ దొరకనందువల్ల: ఐనా, ఆపద్యము లన్నీ ఏక కర్తృకములుగా కనుపించడము లేదు. బహుశః చాలా మట్టుకు విజయకావ్యములోనివి కాకనూ పోవచ్చును.

సదుక్తికర్ణామృతములోని ఈపద్యము విస్పష్టముగా దాక్షీపుత్రుడు గొప్పకవి అని వివరిస్తూ ఉన్నది.

సుబంధౌ భక్తిర్నః క ఇహ రఘుకారే నరమతే
ధృతి ర్దాక్షీపుత్రే హరతి హరిచంద్రోఽపి హృదయమ్;
విశుద్ధోక్తిః శూరః ప్రకృతిమధురా భారవిగిర
స్తథాప్యంతర్మోదం కమపి భవభూతి ర్వితనుతే.

ప్రథమాచార్యుడు పాణిని దాక్షీపుత్రుడని మహాభాష్యవచనమువలన తెలుస్తూఉన్నది—

'సర్వే సర్వపదాదేశా దాక్షీపుత్రస్య పాణినేః'
(౧. ౧. ౨౦).

హారావళిలో - సూక్తిముక్తావళిలోకూడను - పాణినిరచించిన కావ్యనామమును ఉదహరించి, ఈ విషయములో ఒకఅడుగు ముందుకువేసినపద్యము కనబడుతూఉన్నది—

స్వస్తి పాణినయే తస్మై యస్య రుద్రప్రసాదతః;
ఆదౌ వ్యాకరణం కావ్య మను జాంబవతీజయమ్.

ఐతే, రాజశేఖరకవిరాజు తనకావ్యమీమాంస (పదోఅధ్యాయం)లో, పాణినిని కావ్యనిర్మాతలలో కాకుండా, శాస్త్రకారులలో కలిపివేసినాడు: అంటున్నాడు ఆతడు—

'శ్రూయతే చోజ్జయిన్యాం కావ్యకారపరీక్షా :—
ఇహ కాళిదాసమేంఠా
వత్రామరరూపసూరభారవయః ;
హరిచంద్రచంద్రగుప్తౌ
పరీక్షితా విహ విశాలాయామ్.
శ్రూయతేచ పాటలిపుత్రే శాస్త్రకారపరీక్షా :—
అత్రోపవర్షవర్షా
విహపాణినిపింగలా విహ వ్యాడిః ;
వరరుచిపతంజలీ ఇహ
పరీక్షితాః ఖ్యాతి ముపజగ్ముః.'

కాశ్మీరకక్షేమేంద్రుడు, తనసువృత్తతిలకములో పాణినిని ప్రశంసిస్తూ, ఉపజాతివిషయంలో ఆతడు మెలగినచేయి అని వక్కాణిస్తూఉన్నాడు :—

'స్పృహణీయత్వచరితం (?)
పాణినే రుపజాతిభిః ;

---

౧. పా. ౩. ౨. ౧౬౨ మధ్యసిద్ధాంతకౌముది వృత్తి—'కరీంద్రబంధచ్ఛిదురం మృగేంద్ర' మితి విజయః
పా. ౨. ౩. ౭౮ సుపద్మమకరందవ్యాఖ్యా—కథ 'మపశ్యతీవత్సమివేందుబింబం' మితి విజయకావ్యమ్? తత్రమునిః ప్రష్టవ్యః—(తత్రమని ప్రదిష్ట మని పాఠాంతరము)

22

చమత్కారైకసారాభి
రుద్యానస్యేవ జాతిభిః'

—ఇక నమిసాధువు చెప్పుతూఉన్నదోమరి:—

'అపశబ్దనిరాసశ్చ యద్యపి వ్యుత్పత్తిద్వారేణైవ కృత స్తథాపి మహాకవీనామ ప్యపశబ్దపాతదర్శనాత్ తన్నిరాసాదరఖ్యాపనాయ పునరభియోగః. తథాపి పాణినేః పాతాలవిజయే మహాకావ్యే...'సంధ్యావధూం గృహ్య కరేణ' త్యత్ర గృహ్యేతి క్త్వో ల్యబాదేశః. తథా తస్యైవకవేః...
గతేఽర్ధరాత్రే పరిమందమందం...
...అపశ్యతీ వత్సమి వేందుబింబమ్...
ఇత్యత్రాపశ్యతీతి లుప్తంతీనకారం పదమ్'...

పదునాలుగవశతాబ్దములోవాడు విద్యాధరపండితుడు ఏకావళిలో వ్రాస్తూన్నాడుకదా...

'పాణినిప్రముఖైః తైస్తైః
శబ్దశాస్త్రవిశారదైః;
ఇహతావ త్త్రిధా శాస్త్ర
మభ్యధీయత తత్రచ.

శబ్దప్రధానం వేదాఖ్యం
ప్రభుసమ్మిత ముచ్యతే;
ఈషద ప్యన్యథాభావే
దృశ్యతే దురితం యతః.

ఇతిహాసాదికం శాస్త్రం
మిత్రసమ్మిత ముచ్యతే;
అ స్యార్థవాదరూపత్వాత్
కథ్యతేఽర్థప్రధానతా.

ధ్వనిప్రధానం కావ్యంతు
కాంతాసమ్మిత మీరితమ్;
శబ్దార్థా గుణతాం నీత్వా
వ్యంజనాప్రవణం యతః.' అని: కాని, పాణిని అష్టాధ్యాయిలో, పైవిభాగక్రమము ఎక్కడా కనబడదు, ధ్వనితమైనా కాలేదు. కనుక జాంబవతీ విజయకారుడు, కావ్యారంభమునందు ఈప్రశంస చేసిఉండాలని...తప్పకుండా......అనుకోవలసి వస్తుంది.

పాణినికి ఇటీవలి వ్రాతగాళ్లు ఆతడూ, ఆతని అనుయాయులున్నూ...కాత్యాయనుడూ,పతంజలిన్నీ... అలంకారశాస్త్రంలో అంశాలుగాఉన్న కావ్యదోషములను దరిదాపుగా అన్నిటినీగూర్చి ప్రస్తావించినారని ఋజువుచేయ ప్రయత్నించారు. మాటవరుసకు, వ్యక్తివివేకవ్యాఖ్యానకారుడు...

'య దేతదిహ గ్రంథకృతా విచారసరణి మాశ్రిత్య విధేయావిమర్శాదిదోషపంచక ముద్భావితం నత త్రాద్యతనపురుషమాత్ర బుద్ధిప్రణయ నాసూయయా నాదరః కరణీయః, పూర్వై రేవంవిధదోషోద్భావన రూపస్య విచారస్య ప్రణీతత్వాత్. తథాహి 'దాస్యాః పుత్ర' ఇత్యాదా వాక్రోశే షష్ఠ్యా అలుకం ప్రతిపాదయతా శాస్త్ర (సూత్ర) కృతా విధేయావిమర్శః సూచితఏవ తథా 'స్వామీశ్వరాధిపతిదాయాద...' (౨. ౩. ౩౯) ఇత్యత్రసూత్రే 'నహిభవతిగవాం స్వామీ అశ్వేషుచ' ఇతివదతా భాష్యకృతా స్ఫుటమేవ ప్రక్రమభేదః ప్రతిపాదితః తథా 'కృఞ్చానుప్రయుజ్యతే లిటి' (౩-౧. ౪౦) ఇత్యత్రానుప్రయోగస్యానుశబ్దపర్యాలోచనయా వ్యవహితపూర్వప్రయోగం 'తంపాతయాం ప్రథమమాస' (రఘు ౯-౬౧) ఇత్యాదౌ నిషేధతా, చాదీనాంచ 'నహిభవతిచవృక్షః' ఇత్యాదినా ప్రయోగనియమాఖ్యాపనేనద్యోతకత్వంకథయతా అస్థానప్రయోగలక్షణః క్రమభేదః కటాక్షితఏవ తథా 'కర్మధారయమత్వర్థీయాభ్యాం బహు వ్రీహి ర్లఘుత్వాత్ స్యాత్' ఇతివృత్తిలాఘవంచింతయతా కాత్యాయనేన పౌనరుక్త్యమపి ప్రకాశితమేవ. తథా 'ఈషదసమాప్తౌ... (౫. ౩. ౬౧) ఇత్యత్ర ప్రతిజ్ఞానసమధిగమ్యం సూత్రకారోక్తం రూపకలక్షణ మథ దూషయతా ప్రకృత్యర్థసదృశే కల్పబాదివిధానమితి ప్రతిజ్ఞానసమధిగమ్యార్థభూతా ముపమాం వ్యవస్థాపయతోపమాశ్రయేణ వాచ్యావచనమపి ద్యోతితమేవ. ఏతేన రూపకాశ్రయేణావాచ్యవచనమపి ద్యోతితమేవ. తదేవంమహావిదుషాం మార్గ మనుసృత్య సహృదయశిక్షాదరాయ విచారయతోఽస్య నకశ్చిత్ పర్యనుయోగలేశస్యావసర ఇ త్యల మతిప్రసంగేన...'

(పే. ౧౫-౭)

అని పెనవేస్తున్నాడు కాని, లోకంలో అందరూ ఏకంగా అనుకునేమాట ... వ్యాకరణజ్ఞుడు, లెక్క ప్రకారం, కావ్యంలో బాగోగులుఎంచడానికి కాని... స్వయంగా రచించడానికి... అసలే.. కాని, పనికి రాడు...అనేది, దీనికి పోటీతగులుతూ ఉన్నది. ధర్మ దత్తుడు అన్నట్లు—

'సవాసనానాం సభ్యానాం
రసస్యాస్వాదనం భవేత్;
నిర్వాసనాస్తు రంగాంతః
కాష్ఠకుడ్యాశ్మ సన్నిభాః.'... నిర్వాసనాః అనగా వైయాకరణులు, మీమాంసకులు అనిఅట!—ఈపాటే క్షేమేంద్రుడూ కవికంఠాభరణములో సాగించినాడు.

'యస్తు ప్రకృత్యాశ్మ సమాన ఏవ
కష్టేనవావ్యాకరణేన నష్టః;
తర్కేణ దగ్ధోఽనలధూమినావా
హ్యవిద్ధకర్ణః సుకవిప్రబంధైః. (౧-౨౨)

నతస్య వక్తృత్వసముద్భవ స్స్యా
చ్ఛిక్షావిశేషైరపి సుప్రయుక్తైః;
న గర్దభో గాయతి శిక్షితోఽపి
సందర్శితః పశ్యతి నార్క మంధః. (౧-౨౩)

కుర్వీత సాహిత్యవిదః సకాశే
శ్రుతార్జనం కావ్యసముద్భవాయ;
నతార్కికం కేవలశాబ్దికంవా
కుర్యాద్గురుం సూక్తివికాస విఘ్నమ్.' (౧-౨౪)

ఈశ్రుతిలోనే కలిసి...

'నైవవ్యాకరణజ్ఞ మేతి పితరం....
...కవితాకన్యా వృణీతే స్వయమ్'

...పై సుభాషితానికి పక్కతాళంవేస్తూ...మరి ఒకటి కూడాను—

'సంపర్కేణ కుతర్కాణాం
తర్కవ్యాకరణస్పృశామ్;
ఉడ్డీయతే రసః ఖండైః
పాఫకేనేవ పారదః.'

వాస్తవమునకు ఎంత ఆరాతీసినా, పసందైన కవిత్వము చెప్పగల తాహతు ఉన్న ఉత్తమకవిగానూ, ఏకకాలంలోనే వైయాకరణిగానూ ఉండగల సత్తా ఉన్న మహామహులు ఎవరూ కనబడటము లేదు. కాళిదాసు...సందేహమేమీ లేకుండా...వ్యాకరణంసంగతి తుదముట్ట చూసినవాడే... ఆతని గ్రంథాలలో చాలా చోట్ల వ్యాకరణోపమలు పొటకరిస్తూ ఉంటవి కదూ, కాని, ఎన్నడునూ శబ్దరూపములతోనే చెలగాటలలో మేనుమరచిపోలేదు — సూత్రములు రచించడములో తెలివితేటలను వినియోగించకలపనూ లేదు; వెనుకటికి చాలాబాగా అన్నారు.

'యః స్యాత్ కేవల లక్ష్యలక్షణరతో
నోతర్క సంపర్కభృ
న్నాలంకారవిచారచారుధిషణః
కావ్యజ్ఞశిక్షోజ్ఝితః,
తస్మాచ్ఛే ద్రసశాలి కావ్య ముదయే
దేకాంతతః సుందరం
ప్రాసాదో ధవల స్తదా క్షితిపతేః
కాకస్య కార్ష్ణ్యా ద్భవేత్.'

కనుక, పాణిని పేర చలామణి అవుతూఉన్న కొన్ని కొన్ని తీయనిపద్యములకు, వ్యాకరణాచార్యునికీ కర్తృకారకబాంధవ్యనిర్ణయము చేయడమునకు ఇంత కన్న సరియైననిదర్శనములు కావలసిఉంటవి:

ఇక, క్రమముగా...పద్యములసంగతి—

'అసౌ గిరేః శీతలకందరస్థః
పారావతో మన్మథచాటుదక్షః;
ఘర్మాలసాంగీం మధురాణి కూజన్
సంవీజతే పక్షపుటేన కాంతామ్.' ౧.

(సదుక్తికర్ణామృతము ౨౧).

['ఘర్మాలసాంగీం'—అపాణినీయము.

'మధురాణికూజన్...' సంస్కృతంలాగానే తోచడంలేదు! అవ్యయములకు సర్వథా ఏకవచన రూపమే వ్యావహారికము గనుక 'మధురంహికూజన్' అనిఉండవలె సరిఅయినపాఠము: అన్వయక్రమసౌలభ్య

ముకోరకు 'విశేషణమాత్రప్రయోగో విశేష్యప్రతిపత్తౌ' అన్న వామనసూత్రమును ఆసలాతీసుకుని సరిపెట్టుకోవచ్చును.

ధాతుపాఠములో 'వీజ' అను ధాతురూపమును పాణిని ఇయ్యలేదు. కనుక 'సంవీజతే' అన్నది అపాణినీయమైన ప్రయోగము. ఆపైన 'గిరేః శీతల కందరస్థః'- ఈవిధమైన పేలవపురచన పాణినికి చూస్తూ చూస్తూ ఎవరు అంటకడుతారు ?

ఏది ఎలాగుఉన్నా, ఈపద్యము చాలాచక్కగా ఉన్నది. ప్రతిపదమున్నూ అత్యుత్తమవ్యంగ్య ద్యోతకమగ్యాదను వెలయించుతూ మాఘుని 'హిమబుతావపి తాః స్మ భృశస్విదః' (౬-౬౧) అన్నపద్యమును తలపుకు వచ్చేటట్టు చేస్తూన్నది. ఛందము ఉపజాతి]

'ఉద్బద్ధేభ్యః సుదూరం ఘనజనితతమః
పూరితేషు ద్రుమేషు
ప్రోద్గ్రీవం పశ్య పాదద్వయనమిత భువః
శ్రేణయః ఫేరవాణామ్;
ఉల్కాలోకైః స్ఫురద్భి ర్నిజవదనదరీ
సర్పిభి ర్వీక్షితేభ్య
శ్చ్యోతత్ సాంద్రం వసాంభః క్వథితశవవపు
ర్మండలేభ్యః పిబంతి.'౨ (స. క. 3౬3)

[ఆఫ్రెట్, 'ఉద్బద్ధేభ్య' అని చదివి,'సుదూరము'తో అన్వయించినాడు — 'ఉద్బద్ధేభ్యః' అని బాట్లింకుయోజన; ఈపాఠమే సరిఅయినదని తోస్తూ ఉన్నది.. ఈలాటి దూరాన్వయ విధానము సంస్కృతములో చాలా అరుదైనప్పటికిన్నీ :(ఐనా మాఘంలో—

'అవృతాన్యపి నిరంతర ముచ్చై
ర్యోషితా మురసిజద్వితయేన;
రాగిణా మితఇతో విమృశద్భిః
పాణిభి ర్జగృహిరే హృదయాని.' (౧౦. ౫౬))

పాశ్చాత్యపండితులు సాధారణముగా 'క్వథిత'కు 'కుథిత' అని తప్పు ఎందుకు చదువుతారో తెలియకుండా ఉన్నది. ఆఫ్రెట్, 'వసాంభః...క్వథితశవవపుః' అనే పాఠాంతరమును ఉల్లేఖించినాడు, మరిన్నీ మాలతీమాధవములో...తప్పకుండా, దీనికి మాతృక ఐ ఉంటుంది... క్వథనపరిగలన్మేదసః' (౫. ౧౮) అని ఉన్నది:

'క్వథిత' (కాక బోరుతూఉన్న... పచనము చేయబడుతూఉన్న, అని అర్థము) అన్నదే సరిఅయిన పాఠము అనడమునకు ఎంతమాత్రమున్నూ సంకోచము లేదు..

'ఉల్కాలోకైః'—నక్కలు రాత్రివేళ ఊళపెడుతూంటే, వాటినోటివెంట, మంటవస్తుందని సంప్రదాయము :

ఉదా : రఘు ౧౬.౧౨—'వదన్ముఖోల్కావిచితామిషాభిః
సవాహ్యతే రాజపథః శివాభిః' : మరిన్నీ భాగవతం ౧. ౧౪. ౧౨ 'శివైషోద్యంత మాదిత్య
మభిరౌ త్యనలాననా !]

'చంచత్పక్షాభిఘాతం జ్వలితహుతవహ
ప్రౌఢధామ్నశ్చితాయాః
క్రోడా ద్వ్యక్తోత్కృష్టమూర్తే రహమహమికయా
చండచంచుగ్రహేణ ;
సద్య స్తప్తం శవస్య జ్వలదివ పిశితం
భూరి జగ్ధ్వార్ధదగ్ధం
ప శ్యాంతఃప్లుష్యమాణః ప్రవిశతి సలిలం
సత్వరం గృధ్రవృద్ధః.'3 (స: క: 3౬౪)

['క్రోడాద్వ్యక్తోత్కృష్టమూర్తేః'—ద్వితీయ స్వరపదము స్పష్టముగా, ప్రతిలో గోచరించనందున పీటర్సన్, బాట్లింక్‌ను అనుసరించి 'క్రోడవ్యక్తోత్కృష్టమూర్తేః' అని పాఠము ఇచ్చినాడు: 'క్రోడాద్వ్యక్తోత్కృష్టమూర్తేః' అన్న ఆఫ్రెట్‌పాఠము ఉత్తమముగా ఉన్నది; అదే అసలుది కూడా ఐఉండవచ్చును: ఈ రెండుపాఠములకున్నూ, 'సాపేక్షత్వేపిగమకత్వాత్ సమాసః'—ఈనిబంధనమును ఆసలాగా తీసుకోవలెను. 'అహమహమికయా'— ఇచ్చట ఉచితముగా కనబడటము లేదు: అదీకాకుండా అపాణినీయము కూడాను:]

పై రెండుపద్యములలోను శ్మశానవర్ణనము, ప్రగాఢముగా ఒనరింపబడినది. బహుశః రెండిటికీ కవి ఒకడే కావచ్చును. ఈప్రసగ్గరలు రెండిటికీ, పాణి

మాఘవమునందలి వర్ణనముతో చాలాపోలికలు కనబడు తూ ఉన్నవి. స్పష్టముగా పాణినికి చాలా తరువాతివి అని చెప్పవచ్చును.

కహ్లారస్పర్శగర్భైః శిశిరపరిచయాత్
కాంతిమద్భిః కరాగ్రై
శ్చంద్రే ణాలింగితాయా స్తిమిరనివసనే
స్రంసమానే రజన్యాః;
అన్యోన్యాలోకినీభిః పరిచయజనిత
ప్రేమనిష్యందినీభి
ర్దూరారూఢే ప్రమోదే హసితమివ పరి
స్పష్ట మాశాసఖీభిః. ౮ (స: క: ౮౧౧)

[స్రగ్ధరావృత్తము: ఏసంస్కృతమహాకవి లేఖిని నుండి యైననూ జాలువారు యోగ్యతతో ఒప్పుచున్న చక్కనిరచన: వృత్తనిర్ణయమును పట్టీ, శయ్యనుబట్టీ, పాణినికర్తృకము ఒక్కనాటికి కా దనిచెప్పవచ్చును. ఏకవియో, లేక ఆలంకారికుడో సమాసోక్తికి లక్ష్య ముగా దీనిని రచియించి ఉండవచ్చును. అసలు ఎత్తు గడలో...'శిశిరపరిచయాత్ కాంతిమద్భిః' సరిగా అర్థం కావడం లేదు. శిశిరపరిచయలాభమున అవి కాంతిమంత ము లేలా అవుతవో తెలియకుండా ఉన్నవి. 'శిశిరపరి చయాత్'ను, 'కహ్లారస్పర్శగర్భైః'తో అన్వయించు కున్నా...ప్రక్రమభంగమని తెలిసీకూడా ... అర్థము అనువుగా కుదరడములేదు. ఆఫ్రేట్ ఈ పద్యమును, 'ఉ...'తో సరిపోలుస్తున్నాడు.]

...పన్నధియా మధూకకుసుమ
భ్రాంత్యా తథా గండయో
ర్నీలేందీవరశంకయా నయనయో
ర్బంధూకబుద్ధ్యాధరే;
లీయంతే కబరీభరే నిజకుల
వ్యామోహజాతస్పృహా
దుర్వారా మధుపాః కియంతి తరుణి
స్థానాని రక్షిష్యసి.౫

(స: క: ౨. ౬౦౬)

[భ్రాంతిమదలంకారమునకు చక్కనిఉదాహర ణముగా ఉపచరిస్తున్నది ఈశార్దూలవిక్రీడితము:

ఈపద్యము 'శార్ఙ్గధరపద్ధతి'లోను, 'పద్య రచన'లోను అచలకవిదని వ్యవహరింపబడినది: 'సుభా షితావళి', 'కవీంద్రవచన సముచ్చయము'లలో ఎవరి పేరూ లేదు: శ్రీధరదాసు సదుక్తికర్ణామృతములో మాత్రమే పాణినిపేర ఉల్లేఖింపబడినది: అచలుడు మహాకవి: బహుశః ఇది ఆతడురచించినది అయిఉండ వచ్చును:

'నీలేందీవర... పునరుక్తిదోషము పడుతున్నది: 'ఫుల్లేందీవర...ఉచితమైనది.]

పాణౌ శోణతలే (తమే ?) తనూదరి దర
క్షామాకపోలస్థలీ
విన్యస్తాంజనదిగ్ధలోచనజలైః
కిం మ్లాని మానీయతే;
ముగ్ధే చుంబతునామ చంచలతయా
భృంగః క్వచిత్ కందలీ
మున్మీలన్నవమాలతీపరిమలః
కిం తేన విస్మర్యతే.౬

(స: క: ౨. ౨౮౦:
కవీంద్ర వ: స: (కస్యాపి) ౩౬౮)

* * * *

---

౨. సుభాషితావళిలో (౨౦౩౭) ఈపద్యము పేరులేకుండా ఉదాహృతమైనది (కస్యాపి): పాఠములో కూడా భేదమున్నది...

ఫుల్లేందీవరశంకయా నయనయో ర్బంధూకబుద్ధ్యాధరే
పాణౌ ...పద్మధియా మధూకకుసుమ భ్రాంత్యా తథా గండయోః;
లీయంతే కబరీషు బాంధవజనప్రీతి ప్రబద్ధస్పృహా
దుర్వారా మధుపాఃకియంతి భవతీస్థానాని రక్షిష్యసి:

ముఖాని చారూణి ఘనాః పయోధరా
నితంబపృథ్వ్యశ్చ జఘనోత్తమశ్రియః;
తనూని మధ్యానిచ యస్య సోఽస్యగాత్
కథం నృపాణాం ద్రవిడీజనో హృదః. ౭

(స : క : ౨. ౮౮)

[అచ్చుపడ్డపుస్తకములలో, మూడవపాదంలో చివరమాట 'సోఽభ్యగాత్' అని ఉన్నది: హృదః అన్న షష్ఠితో అన్వయము కావడము లేదు: కనుక, 'సోఽస్యగాత్' అని సవరించితే బాగుంటుంది. రెండవ పాదములో భగ్నప్రక్రమదోషము ఉన్నది: మరిన్ని, 'నితంబపృథ్వ్యః' — 'జఘనోత్తమశ్రియః' — ఈసమాసరచన ఏమీ హాయిగాలేదు. ఆఫ్రేట్ అన్నట్లుగా 'హృదః'కు బదులు 'గృహాన్' అని మార్చడము — అలాచేయడమునకు వీలులేదు: 'హృదమ్'— బాట్లింక్ సవరణ ఏమాత్రమున్నూ ఉచితముగానూ, అర్థవంతముగానూ లేదు.

ఈతరుణంలో ఇంకోవిషయము చెప్పవలె... ద్రవిడశబ్దము పాణినికి పరిచితము కాదు.

పద్యముయొక్క సందర్భము ఏమిటో తెలియక పోవడం చిక్కుగా ఉన్నది. సదుక్తి కర్ణామృతములో 'దాక్షిణాత్యస్త్రీ' క్రింద ఇది ఉన్నది.

—'చక్కని ఆకృతులున్నూ, విలాసములున్నూ కలిగిన ద్రవిడసుందరులను, రాజులు ఏలా మరచిపోగలరు' అని కవి అభిప్రాయమైతే... బహుశః అలాగే ఐఉండవచ్చునని తోస్తుంది...'సోప్యగాత్' పద్యమునకు మెరుగుపెడుతుంది... 'అగాత్' బదులు 'నిరగాత్' ఉండవలెననే అనుకొన్నా.

అలాకాకుండా,

అంత...పీనపయోధరములూ ... నితంబములూ కలిగిన భామలు, రాజుల హృదయాల్లో ఎలాప్రవేశింపగలరు' అని కవిభావమైతే...సాధించడమునకు రెండు త్రోవ లున్నవి:—'హృదః' అనేది 'హృదయ'కు ద్వితీయాబహువచనమని ('హృంది'కి బదులు ఛందోసౌలభ్యంకోసం వాడినదిగా) అనో, లేక బాట్లింక్ చూపిన పాఠమునో అంగీకరించవలె.

చిత్తంతు స్వాంతం హృదయం
చేతోహృన్మానసం మనః' — అని అమరంలో

హృచ్ఛబ్దము నపుంసకవాచిగా ఉన్నా (దానికి రెండు వైపులా నపుంసకశబ్దములే ఉండిన కారణమున) వామనుడు స్పష్టముగా అది స్త్రీవాచక మని చెప్పినాడు.

భాద్వాః పూరుడు కాకుప్రియాంగు
హృత్స్నాయు రజ్జుతంతు తనుః.

(లింగానుశాసనము-కారిక ౨౩)

కనుక వామనుడిమతాన్ని అనుసరించి 'హృదః' అని ద్వితీయాబహువచనముక్రింద మన్నించడంసాధువు అవుతున్నది.

ఈలా సరిపెట్టుకునే సందర్భములో—

'ముఖాని చారూణి'— 'తనూని మధ్యాని' ఈప్రయోగములు విశిష్టార్థోపేతములుగా గోచరించడము లేదు.]

గతేఽర్ధరాత్రే పరిమందమందం
గర్జంతి యత్ ప్రావృషి కాలమేఘాః;
అపశ్యతీ వత్సమి వేందుబింబం
తచ్ఛర్వరీ గౌరివ హుంకరోతి.౮

(రుద్రట కావ్యాలంకారములో (౨.౮) నమిసాధువు పాణినిజాంబవతీవిజయములోనుంచి ... అని ఉదహరించినాడు. భోజునిశృంగారప్రకాశములో పేరు లేకుండా ఉన్నది.. 'కాలమేఘాః'కు నీలమేఘాః అనీ, 'తచ్ఛర్వరీ'కి 'తంశర్వరీ' అనీ పాఠభేదములతో.)

[పాణినీయవ్యాకరణమును అనుసరించి 'పరిమందమందం'...సమాసమును సాధించడము కష్టం: 'పరిమందమ్' అనికాని, 'మందమందమ్' అని ఐనా చెప్పవలసివస్తుంది:

ఈసందర్భంలో ఒకసంగతి చెప్పాలి...మాఘకవికి 'పరిమంద...' అనేమాట చాలఇష్టము. శిశుపాలవధ తొమ్మిదోసర్గలో మూడుసార్లు ఉపయోగించి

నాడు. (శ్లో. ౩,౨౭,౨౯). ఆసర్గలోనే 'మండమ్' ౬౧ శ్లోకములోనూ 'పరిముగ్ధతామ్' ౩౨శ్లో. లోనూ, 'పరిమూఢతామ్' ౭౦ శ్లో. లోనూ...'పరిమంథరాభిః' శ్లో. లోనూ ౭౦ వాడుకచేసినాడు.

'అపశ్యతీ' ... చూడగానే వ్యాకరణదుష్టమని తెలుస్తూన్నది: 'శప్శ్యనోర్నిత్యమ్' అనేసూత్రం ప్రకారము 'నుమ్' విధాయకము గనుక:

కాని, రచనావిన్యాసము ముచ్చటగా ఉన్నది.]

ప్రకాశ్య లోకాన్ భగవాన్ స్వతేజసా
ప్రభోదరిద్రః సవితాపి జాయతే;
అహో చలా శ్రీ ర్బలమానదా మహో
స్పృశన్తి సర్వంహి దశావిపర్యయే. ౯

(సుభాషితావళి ౧౯౦౪)

[ఉత్తరార్థము... సుభాషితావళిలో ముద్రితమైన ఈపద్ధతినే ఐతే అర్థరహితముగా ఉన్నది. కాని 'శ్రీర్బలమానదాప్యహో' ... 'దశావిపర్యయాః' అనిన్నీ, మూడు, నాలుగుచరణముల చివరిమాటలను సవరిస్తే, వివరణమునకు వీలుగా అనువవుతుంది.]

తన్వంగీనాం స్తనౌ దృష్ట్వా
శిరః కంపయతే యువా;
తయో రంతరసంలగ్నాం
దృష్టి ముత్పాటయ న్నివ. ౧౦

...కవీంద్రవచనసముచ్చయము (౧౮౬) లో ఈ పద్యము పాణిని పేర ఉన్నది. పేరులేకుండా, దశరూపకం (౪.౫౩) లోను, అలంకారతిలకము (పే. ౧౪) లోనూకూడా ఉదాహృతమైనది. తిలకములో, మొదటిపాదమునకు, "స్తనా వాలోక్య తన్వంగ్యాః" అనీ, మూడవదానికి 'తయో రంతరనిర్మగ్నామ్' అనిన్నీ మార్పులు ఉన్నవి: తిలకకారుని మతము, పూర్వార్థము సమస్యారూపమని.

[వ్యాకరణ, అలంకారశాస్త్రములదృష్ట్యా, ఈ పద్యము బహుదోషకలుషితముగా కాన్పిస్తూఉన్నది. అసలు మొదట 'తన్వంగీనాం' అనేపదము విశిష్టార్థ ప్రాచుర్యమును వెలయించేదిగా ఉద్దేశింపబడలేదని తోస్తూన్నది, చూడగా; ధర్మకీర్తిరచనువిమర్శిస్తూ, క్షేమేంద్రమహాకవి నిరూపించినట్లు...ప్రత్యేకంగా అర్థసిద్ధికి సౌలభ్యముకోసరము కాకుండా, కవి యమకప్రియత్వమే ఆతనిచేత ఈలాటిపనులుచేయిస్తూంటుంది... చేయించింది 'సుందరి'. కాని, ఆలాగే, అతిలోకమోహనసౌకుమార్యసంపదను లక్షీకరించే మరిఏపదమైనా సరే ఇక్కడ ఉచితముగా ఉంటుంది. విప్రలంభయోగమున విరహాతిశయముచేత చిక్కి సగమైనచిన్నదానిపరంగా ఐతే, 'తన్వీ' లేక 'తన్వంగీ' ఎక్కువ ఉచితముగానూ, సార్థకముగానూ ఉంటుంది.[3]

---

3. అత్ర తన్వ్యా ఇతిపదం కేవలశబ్దానుప్రాసవ్యసనితయానిబద్ధం, నకాంచి దర్థౌచిత్య చమత్కారకణికా మావిష్కరోతి. సుందర్యా ఇత్యత్ర పద మనురూపంస్యాత్, అన్యానివా నిరతిశయ రూపలావణ్యవ్యంజకాని. తన్వీపదంతు విరహ విధురరమణీజనే ప్రయుక్త మర్థౌచిత్యశోభాం జనయతి.

ఔచిత్యవిచారచర్చ, పే ౧౧౮.

...'ఆయామవత్యాం గృహప్రవేశో దేశాంతరాదాగతస్య అవధార్యమాణో రసపుష్టిమాధత్తే.అతఏవతన్వీతి...' అమరుశతకం ౧౪-వ పద్యానికి...(దీర్ఘా వందనమాలికా విరచితా దృష్ట్యైవ నేందీవరైః...స్వైరేవాయవైః ప్రియస్య విశతస్తన్వ్యా కృతం మంగళం ౧౪) వ్యాఖ్యరచిస్తూ కుమారార్జునవర్మదేవుడు, ఈలా అనడంలో, అతని అభిప్రాయముకూడా క్షేమేంద్రుడిలాగానే అనితోస్తూన్నది.

—కాళిదాసులో...'తన్వీ స్థితా కతిచిదేవ పదానిగత్వా' అనీ, అమరుకంలో 'తన్వ్యా స్త్వితు నిర్భరప్రణయితా మానోఽపికమ్యాదిమాః' అన్నప్పుడున్నూ, ఇద్దరుకవులూ, తన్వీఅనేమాటను చక్కని పిల్లఅనే అర్థములో వాడినారు: కనుక పాణిని(?)దేవసాపంలో పాలుపంచుకునేందుకు ప్రసిద్ధులు మరి ఉన్నారు, ఆలాగైతే:

ఐనా ఇంకోమాదిరిగా, కవిని సమర్థిస్తూ ఈలా చెప్పవచ్చును—

'తన్వంగి' పదప్రయోగము ఇక్కడ చాలా ఉచితంగా ఉన్నది.

ఏలాగంటే, ఆపిల్లల 'అస్తినాస్తివిచికిత్సా హేతుశాతోదరము'లకున్నూ, విపులపయోధరభారము కున్నూ ఉండేవిపర్యాసమును...కొద్దీగొప్పలతేడా... నొక్కిచెప్పుతూన్నది.

...తరువాతపదము 'స్తనా' అనేదికూడా... ఆప్రయోగముకూడా...... సంస్కృతవాఙ్మయములో ఇలా తరుచు కనబడుతూన్నా...

ఉదా. (శిశుపాలవధము, 3-౧౫) ..."ప్రకాశ కార్కశ్యగుణౌ దధానాః స్తనౌ తరుణ్యాః పరివవ్రు రేనమ్..."

నైషధము (౧౮-౧౨)...'తత్కర్ణౌ భారతీ మూనౌ విరహాత్ భీమజాగిరామ్; అధ్వని ధ్వనిభి ర్వ్యర్థై రనుకల్పై ర్వ్యథోదయత్... [తత్ కర్ణౌ=తేషాం దేవానాంకర్ణౌ] ...శాస్త్ర...మర్యాదకు ఎదురువస్తూన్నది.

ఈద్వంద్వాలని సమర్థించడమునకు, వామనుడు 'స్తనాదీనాం ద్విత్వావిష్టా జాతిః ప్రాయేణ' అనేసూత్రం ఏర్పాటుచేసి వృత్తిలో, ఉదాహరణంగా...'స్తనయో స్తరుణీజనస్య' అని చెప్పినాడు.

కాని ద్విత్వావిష్టత్వము ద్రవ్యమునకుకాక, జాతికి ఏలా అవుతుందో ఆతనికే తెలియలేదు. వ్యాకరణ రూపములను, ఈలాటివి, అంగీకరించి వివరించడ మునకు, జైనులమతమును అవలంబనముగా చేసుకున్నా ననీ అనివేసినాడు. ౮

నిజానికి, పాణినిదే ఈపద్యమని వామనుకికి తెలిసి ఉన్నపక్షంలో, ఆత డాలా విశ్వసించినట్లైతే... 'స్తనా' అనేద్వంద్వాన్ని, ఈలాటివిషయములకు జ్ఞాపకముక్రింద ఇచ్చివేసేవాడే. తనకు నమ్మకములేని సిద్ధాంతాన్ని ఊతగా, వ్యాకరణరూపాల్ని సమర్థించ వలసినదుర్యోగం పట్టకపోయేదే... ఆసిగ్గుపాటుపని చేసేవాడేకాదు మరి.

ఇక చర్చించవలసినపదము—'కంపయతే'

—నిగరణచలనార్థేభ్యశ్చ (౧-3-౮౬) అనే పాణినిసూత్రమును అనుసరించి కారకంలో నిగరణ, చలనార్థకము లైన క్రియాపదములు ఆత్మనేపదులు. (సిద్ధాంతకౌముది పే. ౪౬౨ నిర్ణయసాగరప్రతి) కనుక పాణినిమతానుసారంగా సరియైనరూపము 'కంపయతి' కాని 'కంపయతే' కాదు: కాశికలోకూడా (సి. కౌ. లోనూ) 'కంపయతి' ఈసూత్రముక్రింద ఉదాహరింపబడినది. ముగ్ధబోధ (౬౬౨) లో 'కంప'...'కంపాన్నార్థేక్' అన్నసూత్రములో స్పష్టముగా చెప్పబడినది. పాణిని, తననిబంధనలనే త్రోసిపుచ్చి, మారుత్రోవ తీయడంగాని, భాష్యకారుడు అక్కరకు వచ్చే ఈప్రయోగమును జ్ఞాపకము అని తీసుకుని ఈలాటి చిక్కుసందర్భములు వచ్చినప్పుడు చూపడ మునకు పెట్టుకోక వదిలివేయడముగాని, నిజంగా, చిత్రంగా కనబడుతూన్నది.

సందేహంలేకుండా, 'కంపయతే' అని ప్రయోగం భాసకాళిదాసాదిపూర్వకవులరచనలలో కనబడు తూన్నది.

ఏకోదకత్వంఖలు నామ లోకే
మనస్వినాం కంపయతే మనాంసి.
(పంచరాత్రము ౨. ౬.)

హస్తం కంపయతే...
(మాళవిక...౪. ౧౪)

కాని అది అపాణినీయమే ఏలాగైనా:

అర్థగౌరవము, రచనాచమత్కృతీ ఎంతగొప్పగా ఉన్నా, మనసులో మనసు ఉన్నవాళ్లెవరునూ, ఈ

౮. అథ కథం ద్విత్వావిష్టత్వం జాతేః? తద్ధి ద్రవ్యే నజాతౌ, అతద్రూపత్వాత్ తస్యాః. నదోషః, తద్రూపత్వాత్ జాతేః. కథం, తద్రూపత్వం జాతేః? తద్ధి జైనా జానంతి. వయంతు లక్ష్యసిద్ధౌ సిద్ధపరమతానువాదినః. న చైవ మతిప్రసంగః, లక్ష్యానుసారిత్వాత్ న్యాయస్యేతి. —కావ్యాలంకారసూత్రవృత్తి (౫. ౧. ౧౬)

పద్యమును పాణినికి అంటగట్టడమునకు ఊహించరు...][౫]

విలోక్య సంగమే రాగం
పశ్చిమాయా వివస్వతః;
కృతం కృష్ణం ముఖం ప్రాచ్యా
నహి నార్యో వినేర్ష్యయా. ౧౧.

(సుభాషితావళి ౧౮౭౭.
శా. ప. (కస్యాపి) ౩౫౭౬).

[క్రీత్ పండితుడు, 'రాగమ్'ను 'వివస్వతః'తో అన్వయించినాడు: కాని, ఈక్రమము సరియైనది కాదు. ఎందుచేతనంటే పద్యములో ప్రాక్ప్రతీచీముఖములలో తేడా...విపర్యయం ... చూపించడం ఉద్దేశం, — సూర్యుడనే ప్రియుణ్ణి కలుసుకోగానే, పశ్చిమదిక్సతి చెక్కిళ్లు, వ్రీడారుణరాగరంజితములవుతవి. కాని, ఈ దృశ్యం సపత్ని ... ప్రాగ్దిశాకాంత చూసి భరించలేనిది. అసూయావశంచేత...ముఖము, నల్లపడిపోతుంది.

సమాసోక్తి, అర్థాంతరన్యాస, విరోధ, శ్లేషాలంకారముల చక్కనికలయిక, ఈరచనాముఖమున, మనోహరదృశ్యమును ప్రదర్శిస్తూఉన్నది.]

ఐంద్రం ధనుః పాండుపయోధరేణ
శరద్దధానార్ద్రనఖక్షతాభమ్;
ప్రసాదయంతీ సకలంక మిందుం
తాపం రవే రభ్యధికం చకార. ౧౨.

[...సుభాషితావళి. ౧౮౧౫:—వామనుడు కా. సూ. వృ. ౪. ౩. ౨౭—వ్యక్తివివేకము. పే ౭౫—ధ్వన్యాలోకలోచనము.— అలంకారసర్వస్వము పే. ౧౮౪.— విశ్వనాథకవిరాజు...

ఇంకా చాలాచోట్లకూడ వాడబడినది.]

... ...

క్షుద్రస్వభావాన్యపి సంహతాని
నిన్నాయ భేదం కుముదాని చంద్రః;
అవాప్య వృద్ధిం మలినాంతరాత్మా
జడో భవేత్ కస్య గుణాయ వక్రః. ౧౩.

(సుభాషి...౧౯౬౮)

క్షుపాః క్షామీకృత్య
ప్రసభ మపహృత్యాంబుసరితాం
ప్రతాప్యోర్వీం కృత్స్నాం
తరుగహన ముచ్ఛోష్య సకలమ్;
క్వ సంప్రత్యుష్ణాంశు
ర్గత ఇతి సమాలోకనపరా
స్తటిద్దీపాలోకా
దిశిదిశిచరంతీవ జలదాః. ౧౪.

---

౫. ఈపద్యము... పేరులేకుండా... చిత్రమీమాంసలో ఫలోత్ప్రేక్షకు లక్ష్యముగా ఉదాహరింపబడినది: (పే ౯౬). దానిలోనిపాఠము తిలక, దశరూపకములలోనిపాఠములతో సరిగాఉన్నది:

కావ్యానుశాసనవృత్తిలోకూడ ఈలాగే పేరుతెలియకుండా కనబడుతూన్నది (౩౯-౫౦)... 'రుచా వాలోక్య తన్వంగ్యాః'.. ఈభేదముతో:

[illegible]ము... మళ్లా, కవినామము చెప్పకుండానే.. దుర్ఘటవృత్తిలోనూ ఉపయోగింపబడినది.

—కిం ను 'కంపయతే యువా'? – అనేనపరస్మైపదిత్వాత్. ఉచ్యతే.. చిన్త్యమ్.. ఇతి భాగవృత్తిః. శిరః కంపయతే ఇతి వా పాఠః కర్తవ్యః. శిరః కంపే అయతే గచ్ఛతీత్యర్థః. అయగతావితి తస్యరూపమ్.

(దు: వృ. ౭. ౩. ౮౭)

కనుక, భాగవృత్తికారుడు విమలమతికి,.. ఆకాలమునాటికి... ఈపద్యము పాణినిదని తెలియదన్నమాట; ఆతడు ఆలాఅంగీకరించినవాడు కాడు: నిజమునకు పాణినిరచనయే ఐనసందర్భములో, చిన్త్యమని తఖీమని చెప్పకుండా, జ్ఞాపకముక్రింద తీసుకునేవాడే!

[సభ్యాలంకరణ సంయోగశృంగారము (౬-౨౪-౨)
సుభాషితరత్నాకరము 3.౫౫—(కస్యాపి)
శా. ప. 3౮౬౯—
పద్యరచనా. ౧౧. 3౫—
సుభాషి...౧౭౬౫.

కవీంద్రవచనసముచ్చయము ౧౨౯ (కస్యాపి)

సదుక్తికర్ణామృతము ౨. ౮౧౨ ... (ఓంకంఠనాథస్య)

సూక్తిముక్తావళి ౧౯. ౨]

*　　*　　*

అథాససా దాస్త మనింద్య తేజా
జనస్య దూరోజ్ఝితమృత్యుభీతేః
ఉత్పత్తిమ ద్వస్తు వినా శ్యవశ్యం
యథాహ మిత్యేవ మిహోపదేష్టుమ్. ౧౫.

(సుభాషి ౧౯౯౮)

[పాణిని ఎన్నడైనా, 'అనింద్యతేజాః' అని విశేష్యరూపమునుగాని, 'అవశ్యం' 'వినాశి'నీ కలిపే... 'జనస్య'...తత్ భవతద్ధితార్థకరూపమును 'ఉపదేష్టుమ్' తో కానీ వాడిఉంటాడా ?]

సరోరుహాక్షీణి నిమీలయంత్యా
రవౌ గతే సాధు కృతం నలిన్యా;
అక్ష్ణాం హి దృష్ట్వాపి జగత్ సమగ్రం
ఫలం ప్రియాలోకనమాత్రమేవ. ౧౬.

(సుభాషి...౧౯౯౯)

(...'అక్ష్ణాం'కు 'మోహాత్' అని మరియొకపాఠము)

['దృష్ట్వా' అని క్త్వా..ఉపయోగించడము— సమానకర్తృకయోః పూర్వకాలే (3. ౪. ౨౧) అనే పాణినిసూత్రమునకు వ్యతిరేకముగా ఉన్నది:౬

పాణినివంటివాడు, 'ప్రియాలోకనమాత్రమ్'నకు 'ఏవ' కలపడం.. బంగారమునకు పైపూత పూసినట్లుగా...కెందామరకు రంగువేసినట్లుగా... అనవసరంగా .. హాస్యాస్పదముగా ఉన్నది.]

నిరీక్ష్య విద్యున్నయనైః పయోదో
ముఖం నిశాయా మభిసారికాయాః;
ధారానిపాతైః సహ కింను వాంత
శ్చంద్రోఽయమిత్యార్తతరం రరాస. ౧౭.

(సుభాషి. ౯౪3 — కువలయానందము (కస్యాపి ?) అలంకారకౌస్తుభము...పే. ౨౫౪ ప్రతాపరుద్రీయ రత్నాపణము...)

[పాణినికాలములో అభిసారికా అనే నాయికా లక్షణభేదనామము అమలులో ఉన్నట్లు తోచదు.]

౭ ఉపోఢరాగేణ విలోలతారకం
తథా గృహీతం శశినా నిశాముఖమ్;
యథా సమస్తం తిమిరాంశుకం తయా
పురోపి రాగాత్ గలితం నలక్షితమ్. ౧౮.

(సదుక్తి ౧.౪౧౨—సుభాషి... ౯౬౯— శా. ప. 3౬3౪.

---

౬. సమానకర్తృకయో ర్ధాత్వర్థయోః పూర్వకాలే విద్యమానాద్ధాతోః క్త్వాస్యాత్. క్త్వాతు, అవ్యయకృతో భావే...భుక్త్వా వ్రజతి... (కౌముది: 33౨౦)

౭. పోలికకు—అంగులీభిరివ కేశసంచయం సన్నిగృహ్య తిమిరం మరీచిభిః;
కుట్మలీకృతసరోజలోచనం చుంబతీవ రజనీముఖం శశీ. కావ్యాదర్శటీక. పే. ౯౯

చంచచ్చంద్రకరస్పర్శ హర్షోన్మీలితలోచనః;
అహోరాగవతీ సంధ్యా జహాతి స్వయ మంబరమ్. —రామాయణము

సదుక్తికర్ణామృతములో (౨.౧౪౬.౧) ఈ పైపద్యము 'యువరాజు' పేరున ఉన్నది.. '[illegible] కరస్పర్శ' అని అందులోని పాఠము.

జ్వాలాణుని సూక్తిముక్తావళి ౧౩౯.౨.
పేరునకాకుండా...
సుభాషిత రత్నాకరము. ౩౩-౧,౧౬౯,౨.౨౭—
ధ్వన్యాలోకము. పే ౩౫—
అలం. సర్వస్వము. పే ౮౩—
అలంకారతిలకము— పే ౩౬
వ్యక్తివివేకము. పే ౨—)

... ...

అస్తి ప్రతీచ్యాం దిశి సాగరస్య
వేలోర్మిగూఢే హిమశైలకుక్షౌ;
పురాతనీ విశ్రుతపుణ్యశబ్దా
మహాపురీ ద్వారవతీచ నామ్నా. ౧౯

(పాణిని జాంబవతీవిజయకావ్యము రెండోసర్గలోనిదని దుర్ఘటవృత్తిలో ఉదాహరింపబడినది.
—దు: వృ ర.౩.౨౩)

[అసలు పురాతనంగానే...కావ్యరచనావసరములలో యఙ్లుగంతరూపములు వాడవచ్చునా, అది కూడదా అనేవాదము ఉండనేఉన్నది...

...ప్రసిద్ధశ్చ తథా ఛాందసో యఙ్లుగితి ప్రయోగశ్చ చిరంతనైః పద్యేగద్యేచ కావ్యాఖ్యాయికాదౌ వికటపదోపన్యాసప్రధానై రపి కవిభి ర్నకృతో దృశ్యతే.'

అని పదమంజరిలో (౨.౪.౭౪) హరదత్తుడు వ్రాసినాడు. కాని, ఈప్రయోగస్వాతంత్ర్యము వేదములతోనే సరిపెట్టుటకు కాశిక ఒప్పుకొనదు:

భాగవృత్తికారునిమతము 'బోభవీతి' మాత్రమే కాక, మిగిలిన యఙ్లుగంతరూపములన్నీ వైదికములే అని ... —ఏవం కృత్వా సిద్ధేసతి యత్ హుశ్నుగ్రహణం తత్ జ్ఞాపయ త్యాచార్యో యఙ్ లుక్ భాషాయాం భవతీతి. కి మేతస్యజ్ఞాపనే ప్రయోజనమ్? । బోభిరీతి చేచ్ఛిదీతి ఇత్యేతత్ సిద్ధంభవతి భాషాయా మపి.'

అని భాష్యకారుడు అంటున్నాడు. (౬.౪.౮౭)

పతంజలి, వామన, విమలమతి, హరదత్తాదులు, పాణిని పద్యములోని జాఘటీతి (౨౨) మాటైనా తల పెట్టక పోవడము చాలా వింతగా ఉన్నది.]

అనేన య త్రానుచితం సరాఘవైః
పురాతనం సాజలతం మహీక్షితామ్;
దదర్శ సేతుం మహతో జరంతయా
విశీర్ణసీమంత ఇవోదయశ్రియా. ౨౦

(పాణినికావ్యము నాలుగోసర్గలోనిదట :
దు. వృ ర. ౩. ౨౩)

[పద్యము పదుగూ పేకా, సాఫుగా పాడైపోయినది: అర్థంచేసుకోవడమునకు ప్రయత్నించడము వృథ]

త్వయా సహార్జితం యచ్చ
యచ్చ సఖ్యం పురాతనమ్;
చిరాయ చేతసి పుర
స్తరుణీకృత మద్య మే. ౨౧

(ఆకావ్యములోనిదే ... పదునెనిమిదవసర్గలోనిదని దు: వృ: సాక్ష్యము)

'పురః'అని దుర్ఘటవృత్తి అచ్చుప్రతిలో ఉన్నా, 'పునః' అని దిద్దుకుంటేనేకాని అర్థము కాదు:

ఈమూడుపద్యములున్నూ, దుర్ఘటవృత్తిలో, సంస్కృతకవుల 'పురాతన' శబ్దప్రయోగసాధుత్వమును నిరూపించుటకు ఉదాహరింపబడినవి :

శరణదేవుడు – దుర్ఘటవృత్తికారుడు – ఏమంటాడా...

---

౮. 'భాగవృత్తికారస్తు బోభవీత్యేవ నఛాందసమితిమన్యతే' (కాతంత్ర పరిశిష్టము ౧.౩౨)

—ఇహ చకారేణ బహుళగ్రహణ మనుకృష్యతే నతు ఛందసీతి. తేన భాషాయామ్ అనచ్యపి యఙ్ లుక్, లాలపీతి, వావదీతీతి జయాదిత్యః. చకారాత్ బహుళం ఛందసీతి సర్వమనువర్తతే. తేన బాహుల్యాదనచ్యపి ఛందస్యేవ యఙ్లుక్. భాష్యేతు హుశ్నుగ్రహణజ్ఞాపకబలాత్ బోభవీతీత్యేవపదం భాషాయాం సాధు నాన్యదితి భాగవృత్తికారః. భాషావృత్తి ౨. ౪. ౭౪.

—'దధతః పురాతనమునే ర్మునితామ్' అనే భారవిప్రయోగము సబబైనదేనా?—'పురాణప్రోక్తేషు బ్రాహ్మణకల్పేషు' అనేపాణినిసూత్రము ప్రకారం 'ట్యు', 'ట్యుల్' కలపడమునకు వీలు లేదుకదా ('పురా' అనగా తత్రభవః అనేభావములో 'పురాణ' దానినుంచి సాధించి పాణిని వాడినా...'సాయంచిరం... (పా ౪.౩.౨౩) అనేసూత్రమును అనుసరించి అవ్యయములకు 'ట్యు', 'ట్యుల్', పరాదేశములు లభించినా, 'పురా' విషయములో.. అది అవ్యయమైనా, ఆసూత్రంపని చేయదు కనుక 'పురాతన' అనడం దోషము)

కాని, జవాబుఏమిటంటే, 'అబాధకాన్యపి నిపాతనాని భవంతి' అనేపరిభాష ననుసరించి, 'పురా'కు ట్యు,ట్యుల్ చేర్చవచ్చును: భాగవృత్తికారుడు...'పురాతనమని రిత్యాదయః కాలదుష్టా ఏవాపశబ్దాః' అని అంటున్నాడు. ఐతే, అలాకాదు: 'పూర్వపదాత్ సంజ్ఞాయా మగః' (౮.౪.౩) మీదభాష్యంలో ఉన్నది మని...అన్నృగయనాదిభ్యః (౪.౩.౧౦౫) అనేసూత్రం ప్రకారము ఋగయన, లో 'న'కు బదులు 'ణ' రాలేదని, అన్నృగయన అనిసూత్రములో స్పష్టముగా దంత్య 'న' వలన తెలుస్తూన్నా, 'అగ' అని ప్రతిషేధము 'అబాధకాన్యపి...పరిభాషను జ్ఞాపకము చేస్తూన్నది: పాణిని జాంబవతీవిజయములో.. మూడుచోట్ల.. 'పురాతన' అన్నమాటను ఉపయోగించినాడు కదా. కయ్యటుడు, ఏలాగైతేనేమి, సర్వాదీని సర్వనామాని (౧.౧.౨౭) సాహాయ్యంతో దీనిని పృషోదరాదులలో చేర్చి సమర్థించినాడు.

భాగవృత్తికారుని మతమును పరిభాషావృత్తి కూడా అంగీకరించి స్థిరపరుస్తూన్నది: అంటున్నాడు, సీరదేవుడు—'...అన్యేత్వాహుః నేయం పరిభాషా, నాపి భాష్యకారవచనమ్' బాధకాన్యేవ నిపాతనానీతి 'సర్వాదీని—' ఇత్యాదిసూత్రే వ్యాఖ్యాతమ్. అతఏవ తత్రైవ సూత్రే భాగవృత్తిః — 'పురాతనమునే ర్మునితామ్' (కిరాత ౬.౧౬) ఇతి, 'పురాతనీర్నదీ' రితి (మాఘ ౬.౬౦) చ ప్రమాదపాఠా వేతౌ గతానుగతికతయా కవయః ప్రయుంజతే, న తేషాం లక్షణం చక్షుః.'　　(పరిభాషావృత్తి ౧౩౯-౪౦)

—'అబాధకాన్యపి...'పరిభాషను కల్పించినది బహుశః జయాదిత్యుడు (కాశికాకారుడు)ఐ ఉండవచ్చును: అచ్చుప్రతిలో.. కాశికలో.. 'పురాణఇతి నిపాతనా త్తుడభావః' నవాత్యంతబాధైవ. తేన పురాతనమిత్యపి భవతి'...ఇది సరియైనపాఠము కాదని, న్యాసునివలన తెలుస్తూన్నది..."పురాణఇతికోయంశబ్దః. యావతా, 'సాయంచిరమ్...' ఇత్యాదినా ట్యుట్యులోః సన్నియోగేన తుటి కృతే పురాతనమితి భవితవ్యమ్ ఇత్యత ఆహ - 'పురాణఇతినిపాతనా త్తుడభావః. యద్యేవం, నభవతి పురాతన మిత్యాహ— నచేత్యాది. నను బాధకాన్యేవ నిపాతనా నీత్యతో భవితవ్యమేవ బాధకేనేతి— అబాధకాన్యపి. అబాధకాన్యపిభవంతి. ఏతచ్చ 'శదేరగతౌ తః (౭. ౩. ౪౨) ఇత్యత్ర ప్రతిపాదయిష్యతే'

పురుషోత్తమదేవుడు 'లలితపరిభాష'లో చెపుతున్నది కూడా ఈవిషయమునకు ఊతగా ఉన్నది.

—'అబాధకాన్యపి...', నేయం పరిభాషా నాపి భాష్యవచనమ్. బాధకాన్యేవ నిపాతనాని భవంతీతి వ్యవస్థాపనా ద్భాష్యే. జయాదిత్యేనతు లక్ష్యసిత్యనురోధా దయం దర్శితః— 'అబాధకాన్యపి...' ఇతి. తేన, 'పురాణప్రోక్తేషు బ్రాహ్మణకల్పేషు' ఇతి నిపాతనస్యాబాధకత్వాత్... 'సాయంచిరమ్...' ఇతి పురాశబ్దాత్ ట్యుట్యులౌ తుడాగమశ్చ భవతి. తేన, 'దధతః పురాతనమునే ర్మునితా' మితి భారవేః, 'పురాతనీర్నదీ' రితి మాఘస్య చప్రయోగ ఉపపన్నోభవతి.'

—'పురాణప్రోక్తేషు... అనే సూత్రవివరణమున, 'శబ్దకౌస్తుభము' లో భట్టోజీకూడా ఈలాగే అభిప్రాయపడినాడు:

జయాదిత్యభట్టోజీలుకాని.. పాణినిమతానుయాయులు మరెవ్వరునూ కాని, ఆతనిప్రయోగములు ఇన్ని కనబడుతున్నసందర్భములో, 'పురాతన' శబ్దసాధుత్వమును నిర్ధారించడమునకు ఒకదానినైనా తీసుకోకపోవడం వింతగా ఉన్నది: భాగవృత్తికారుని విమర్శావివరణమునుబట్టి విజయకావ్యము ఆనాటికి లేదని, స్పష్టపడుతూన్నది:]

హరిణాసహ సఖ్యం తే
బోభూత్వితి యదబ్రవీః;
న జాఘటీతి యుక్తా తత్
సింహద్విరదయో రివ. ౨౨

(కాతంత్రపరిశిష్టములోనూ (౧.౩౩)—మనో రమ (గణప్రదీపవ్యాఖ్య) లోనూ (౨౪౧)—భాషా వృత్తిలోనూ (౨.౪.౭౪) జాంబవతీవిజయములోనిదిగా ఉదహరింపబడినది)

[ప్రక్రమము దుష్టముగా ఉన్నది: 'తత్ 'ను —'హరిణా...బోభూతు' అనేవాక్యమంతటితోనూ అన్వయించుకోవలెను. కాని, 'ఇవ', 'సింహద్విరద యోః' తరువాత అధ్యాహార్యమైన 'సఖ్యమ్'తో అన్వ యించవలసివస్తూంది: — అర్వాచీన వ్యాకరణ నిబంధ నము లన్నిటిలోనూ ఈపద్యము కనబడుతూన్నది: కాని విశేష మేమి అంటే, జినేంద్రబుద్ధి, వామన జయాదిత్యాదులకు గాని, ఇంకా ప్రాచీనులకు గాని, దీనిసంగతి తెలియదు]

అహో అహం నమోమహ్యం
యదుద్ధృత్య సుమధ్యయా,
ఉల్లాస్యనయనే దీర్ఘే
సాకాంక్ష మహ మీక్షితః. ౨౩

('భాషావృత్త్యర్థవివృతి'లో, సృష్టిధరుడు ... 'ఇతిజాంబవతీవిజయకావ్యే జాంబవతీదర్శనోత్తరం శ్రీ కృష్ణస్యోక్తిః'—అని ఈపద్యమును ఉదహరించినాడు.
(భా. వృ. వి. ౧. ౧. ౧౫)

సుభాషితావళిలో (౧౨౪౩) కొంచెం మార్పుతో, పేరులేకుండా ఉన్నది, ఈలా...

అహో అహం నమో మహ్యం
యదహం వీక్షితోఽనయా;
బాలయా త్రస్తసారంగ
చపలాయతనేత్రయా.

—సూక్తిముక్తావళిలో.. ఈపద్యము చీయకుని పేరున ఉన్నది.)

* * * *

కరీంద్ర దర్పచ్ఛిదురమ్
మృగేంద్రమ్...... ౨౪

(భాషావృత్తి (౩. ౨. ౧౬౨)—సుపద్మమకరందము (౪.౧.౧౩౬) .. (ఇతి జాంబవతీవిజయకావ్యే పాణినిః)— సుపద్మవృత్తి. (కస్యాపి)—రామతర్క వాగీశుని ముగ్ధబోధవివరణము (సూ ౧౧౧౭)

[జయాదిత్య మతమును అనుసరించి చూడగా, 'కురచ్' కర్మకర్తృవాచ్యమునసే విద్, భిద్, ఛిత్ లకు చేర్చవచ్చును అని తోస్తూన్నది: జినేంద్రబుద్ధి అభిప్రాయమునూ అంతే: వామనుడు, కావ్యాలంకార సూత్రవృత్తిలో...'భిదురాదయః కర్మకర్తరిచ' అనే సూత్రమురచించి, 'భిదుర' 'ఛిదుర' ప్రయోగములకు చాలాఉదాహరణము లిచ్చినాడు: కాని, అర్వాచీన వైయాకరణులకు సుపరిచితమైన 'కరీంద్రదర్పచ్ఛిదురమ్...' అక్కడ చేరలేదు.

—హరదత్తుడు, మాఘములోనుంచే కాని, జాంబవతీ విజయమునుండి లక్ష్యములు తీసుకోలేదు: . . ('మాఘస్తు శుద్ధేకర్తరి ప్రయుంక్తే—'గురుమత్సరచ్ఛిదురయాదుర యాచితమంగనాః')

—'ఛిదిభిదివిదాం కురః' అనేవరరుచిసూత్రము మీద వృత్తిలో దుర్గాసింహుడు వ్రాసినాడు...'ఛిది విదోః కర్మకర్త్ర్యేవాభిధానాత్, కేచి దకర్మకర్తర్యపి, దోషాంధకార భిదురః, దృప్తారిపక్ష చ్ఛిదుర ఇత్యపి...'

పాణినే నిజముగా జాంబవతీవిజయకావ్యనిర్మాత అయినట్లు ఉంటే, వామనహరదత్తాదులు, ఆతనిరచనలో గోచరించేప్రయోగాధారములను వదిలివేసి ఊరుకునేవారని.. ఊరుకున్నారని– అనుకోవడమునకైనా వీలున్నదా.]

'...పయః పృషన్తిభిః స్పృష్టా
వాంతి వాతాః శనైః శనైః. ౨౫

(రాయముకుటుని, అమరకోశటీకలో ఉదాహృతమైనది.

...తథాచ 'పయః...శనైః' ఇతి జాంబవతీ విజయకావ్యమ్ (౧. ౬. ౬) — రఘునాథచక్రవర్తి

కూడా.. పేరువేయకుండా- ఈపద్యార్థకమును లక్ష్యముగా వాడినాడు)

*　　　*　　　*

స సృక్కణీ ప్రాంత మసృక్ప్రదిగ్ధం
ప్రలేలిహానో హరిణారి రుచ్చైః. ౨౮

(రాయముకుటుని సాక్ష్యమే ఆధారము ఈ పద్యార్థకమునకు పాణిని కర్తృత్వముకూడ:—'సస్రృక్కణీ ఇతిపాణినేఃజీబంతతాచ.' చక్రవర్తి కవినామము చెప్పలేదు.

రుద్రైర్బలాఢ్యైః వృషభాధిరూఢైః
సపార్షదై రంబర మాపుపూరే. ౨౯

(చివరపాదము రాయముకుటుడు ఉదహరించినాడు...'సపార్షదై...పూరే ఇతి జాంబవత్యాం పాణినిః' ...రఘునాథచక్రవర్తి.. రెండుపాదములనూ ఇచ్చినాడు తనవ్యాఖ్యలో-పేరుచెప్పకుండా.)

సంధ్యావధూం గృహ్య కరేణ గాఢమ్. ౩౦

నమిసాధువు, రుద్రటకావ్యాలంకారవాఖ్యలో పాణినిదని పేర్కొనినాడు...గృహ్యాకరేణ.. భానుః' అని ఆతనిపాఠము—సంక్షిప్తసారము వృత్తిలో కుమారనందీ (కృదంతపాదము.. ౨౮౨)...దుర్గాదాసూ, పేరు లేకుండా.. ఇచ్చినారు:)

పాణినివంటి...శివప్రసాదాత్ విశుద్ధమతి.. వ్యాకరణాచార్యుడు: 'గృహ్య' అని దుష్టప్రయోగము చేసి.. 'సమాసేఽ నఞ్ పూర్వే క్త్వో ల్యప్' అన్న తన నిబంధననే అతిక్రమిస్తాడని ఎవరైనా తలచడానికైనా వీలున్నదా?...'క్త్వా' అవసరమైనచోట 'ల్యప్' వాడినట్లు అష్టాధ్యాయిలో ఎక్కడనైనా నిదర్శనము లున్నవా?

—'వ్యాకరణాచార్యుడూ, విజయకవీ, ఒకడా, వేర్వేరా, పాతాళవిజయ, జాంబవతీవిజయములు ఒకే కావ్యమునకు నామములా కావా అనేవిషయములు నిర్ధారణ చేయుటకు ...స్వస్థమైన ఆధారములు లేకపోవడముచేత.. వీలులేదు..' అని థామస్ ౧౯౧౨లో, కవీంద్రవచన సముచ్చయము భూమికలో వ్రాసినాడు: మేము, విపులముగా... కవిపాణిని, వ్యాకరణాచార్యుడూ భిన్నులనీ, జాంబవతీ పాతాళవిజయములు.. ఒకకావ్యమే ననీ ఋజువుపరచగలిగినా మనుకుంటాము:

పాణినినిగురించి చాలావిషయములు తెలియచెపుతూ,౯ ఆతనిసూత్రములను ప్రయోగసౌలభ్యార్థము, విస్తృతించి వివరించినమహాభాష్యము.. ఆతనికావ్యము నుండి లక్ష్యములను, జ్ఞాపకరూపమున గ్రహించలేదేమో?.. అవి చాలా అమూల్యములు కాదూ: చివరకు పాణినికావ్యముపేరైనా ఎత్తలేదుకదా?

పతంజలి ఒకడేకాడు — భర్తృహరి, జయాదిత్య, వామన, జినేంద్రబుద్ధి, కయ్యట, హరదత్త, మాధవ, భట్టోజీ, నాగేశాదులు సుప్రసిద్ధులు...

---

౯. -సర్వే సర్వపదాదేశా దాక్షీపుత్రస్య పాణినేః -ఆకుమారంయశః పాణినేః- పాణినేః సూత్రకారస్య-శంకనాఖిలు పాణినేః సూత్రస్యకృతిః- ఉపసేదివాన్ కౌత్సః పాణినిమ్.

౧౦. వైయాకరణి కావ్యరచనకు పూనుకుంటే శాస్త్రప్రసిద్ధపద ప్రయోగవిధానమూ... రచనాకర్కశత్వమూ.. 'పెట్టనిసొమ్ములుగా' అమరిపోతవి: పారుష్యమ్ (పద) వైయాకరణభూషణ మని ఆలంకారికుల అభిప్రాయము:

-'వైయాకరణాదౌ వక్తరి ప్రతిపాద్యేచ రౌద్రాదౌచ రసే వ్యంగ్యే కష్టత్వం గుణః-　　మమ్మటుడు
-'వైయాకరణముఖ్యేతు ప్రతిపాద్యేఽవక్తరి, కష్టత్వం దుశ్శ్రవత్వంవా...　　విశ్వనాథుడు
ఉదాహరణముగా:— భట్టోజీ, శబ్దకౌస్తుభమునొదటవేసినపద్యము:-
విశ్వేశం సచ్చిదానందం వందేహం యోఽఖిలం జగత్, చరీకర్తి బరీభర్తి సంచరీహర్తి సర్వదా.
కాని, ఈమాదిరి రచనాపారుష్యము పాణిని పద్యములలో ఎక్కడా (జాంబవతీవిజయములోనివన్నపద్యాలలో తప్ప) గోచరించడము లేదు.

పాణినితరఫువారు... ఎవరున్నా, పాణినికావ్యముపేరు ఎత్తి కాని, దానిని ఏవిధముగానూ ఉపయోగించుకొని కాని ఉండలేదు: నిజముగా 'ఝాఘటితి' వంటిరూపములు వాళ్లకు చాలా లాభించేవి కాదూ?

ఇక, తరువాత, — జాంబవతీవిజయములోనివి కాకుండా... పేరులేకుండా... ఉదాహృతములైన పద్యములనిండా... పాణిని చూసినట్లయితే, ఉలికిపడి మొగము తేలవేసే ప్రయోగములు ఉన్నవి:

వ్యక్తివివేకకారుడు అన్నట్లు.. 'స్వకృతి ష్వయం త్రితః కథ మనుశిష్యా దన్య మయ మితి నవాచ్యమ్. వారయతి భిష గపథ్యాదితరాన్ స్వయ మాచరన్నపి తత్'...మాదిరి, పాణిని, స్వనియమములను అతిక్రమించి, అష్టాధ్యాయని రచించిఉంటాడు: కనుక, వ్యాకరణము.. అనుమతించని.. ప్రయోగములను చేసిఉండటంలో ఆశ్చర్య మేమీ లేదనడం...ఉచితంగా లేదు:

సూత్రకారులను విమర్శించేటప్పుడు.. భాషా విషయకంగా...కొంచెం కుడిఎడముగా పోవాలి: వాళ్లు ...ఏమైనాసరే... ఎన్ని అక్షరాలలో... ఎంతతక్కువలో... సూత్రం కుదించగలమా అనేధోరణిలో ఉండేరకము: 'అర్ధమాత్రాలాఘవేన పుత్రోత్సవం మన్యంతే వైయాకరణాః' అని పరిభాషోక్తికూడా ఉన్నదికాదూ? అందువల్లనే పతంజలి 'ఛందోవత్ సూత్రాణి భవంతి' అని చెప్పినాడు... 'హేతులక్షణయోః'కు ...'లక్షణహేత్వోః' అనీ, 'అభ్రసముద్రాత్'కు 'సముద్రాభ్రాత్' అనిన్నీ పాణిని వాడినదికూడ ఇందుచేతనే: ఈలా ఆతడు ప్రత్యేకఉద్దేశ్యముతో.. చేయాలనేచేసినాడుగనుక... 'అశ్వాయూఢాః కథం చాశ్వాన్ విస్మరేయుః సచేతసః' అనేఆక్షేపణ అనువర్తించదు: కాని ఈసడలింపు కావ్యనిర్మాతలవిషయంలో లేదు: 'చ్యుతసంస్కృతి' సర్వథా వారిపట్ల నిష్కృతిలేని, నిత్యదోషము.. అని తెలిసి ఉండీకూడ, చూస్తూ-చూస్తూ పాణిని, 'గృహ్య' 'అపశ్యతీ' వాడిఉంటాడని అనుకోవడమునకు వీలులేకుండా ఉంది: మహిమభట్టుఇచ్చిన.. ఉపమానము ఇక్కడ ఉపయోగపడదు.. (వారయతి... స్వయమాచరన్నపి తత్') ఎందుచేతనంటే, శిష్టవ్యవహారసిద్ధమైనభాష గ్రామ్యమునకు భిన్నముగా ఉంటుంది: శిష్టుడైనపాణిని 'గృహ్య' 'అపశ్యతీ' మొదలగుప్రయోగములను కలలోనైనా తలపెట్టిఉండడు.

పాణినిపేర ప్రచారములోఉన్న పద్యములను, రెండుభాగములు చేయవచ్చును: జాంబవతీవిజయములోనివని వాడుకలోనున్నవాటిలో — వ్యాకరణవిశేషములు కొన్ని కనబడుతూండటముచేత... ఆశాస్త్రములో కొంచెం ప్రవేశముఉన్న ఆతడు రచించిఉండవచ్చును: — మిగిలినవి... అలంకారములకు లక్ష్యభూతములుగా ఉన్నవి; ఏ'శాస్త్ర కర్కశవచోవిలాసుడు' కాకుండా, ఆలంకారికుడైనకవి రచించినవి ఐఉంటవి:

పాణిని కవి అని మహాభాష్యములో ఎక్కడా ప్రశంసలేకపోవడమూ—జాంబవతీవిజయములో లభించే ప్రయోగములను జ్ఞాపకములుగా ఎంచుకోకుండా.. ప్రాణినిమతానుయాయులైన ప్రసిద్ధవైయాకరణు లందరునూ లక్ష్యప్రయోగములకోసరము వెదుక్కోవడమూ.. చివరకు ఏదోవిధముగా వ్యాకరణవిరుద్ధములైన ప్రయోగములను.. సమర్థించడమూ — ఒకసంగ్రహగ్రంథములో, పాణినిపేర ఉన్నపద్యములు ఇంకోదానిలో మరియొకకవిపేర ఉదాహృతములు కావడమూ—కొన్ని పద్యములలో, చాలాఇటీవలికవులరచనల ఛాయలు అమరడమూ— జాంబవతీవిజయముపేరుక్రింద లేనిపద్యములు ఏవీ, వ్యాకరణప్రయోగవైశిష్ట్యముకలవి కాకపోవడమూ— కొన్నిపద్యములలో, పాణినికూడా కలవరపడే ... ప్రయోగము లుండటమూ — ఇటీవలి... పాణినికి చాలాతరువాతకాలమునాటి... అలంకార శాస్త్రగ్రంథములోని లక్ష్యశ్లోకములుగా రచింపబడినట్లుగా కొన్ని పద్యములు కనపడటమూ—

ఇవన్నీ చూడగా.. ఈపద్యములన్నీ పాణిని(కవి) రచించినవి కావని స్పష్టముగా తెలిసిపోతూన్నది: షుమారు ఏవేయిసంవత్సరములక్రిందనో...ఎవరో సామాన్యుడు జాంబవతీవిజయాన్ని.. (పాతాళవిజయము?)... వ్యాకరణఫుక్కికమకలన్నీకూర్చి రచించి, దానిని ప్రసిద్ధవ్యాకరణాచార్యుడు పాణినిపేరునకు అంటగట్టి ఉంటాడు:

(తెలుగులో వ్రాసినది-మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి)

‘సూదంటురాయి’

కుందుర్తి నరసింహారావు

[ఢిల్లీ. మహామ్మద్ తుఘ్‌లక్ పాదుషా ఉద్యానవనం దూరంగా కనబడుతూవుంటుంది. కొద్దిగా బయలుదాటిందాక యువతల చెర సాల. చెరసాలలో కొంచెం చీకటి-చీకటిగా వుంది. బుక్కప్ప ఒకపక్క చాపమీద నిద్ర పోతున్నాడు. హరిహరప్ప గోడకానుకుని నిలుచున్నాడు.]

హరిహరప్ప

గుడ్లగూబలై కూర్చున్న ప్రజలకు మేము కనిపించము. ధనరాసులు మాచేతి లో వుంటే, అప్పుడు కనిపిస్తాము; ఓ! దూకుతారు మీదికి; అందరికీ అవసరమే; పండగ వచ్చిందంటే ప్రతివాడికీ దానం కావాలి; ప్రభువుగారి సొత్తుతో ప్రతిసోమరి పోతూ ఆడుకోవాలి — ఇప్పుడో? ధనా గారం చేతిలోనుంచీ పోయింది; తల్లివంటి దేశం దూరమైపోయింది. ఎక్కడ ఆనెగొంది, ఎక్కడ ఢిల్లీ? అక్కడ మేము కోసినతలలు కొన్ని ఆకాశానికెగిరి యిటువైపు వచ్చినవి కాని, అవిగూడా యింతదూరం యీకట కటాలదాకా పారిపోయిరాలేదు: మేము వచ్చాము! తురకతలలకంటే పారుబోతుల మైన, మామీద ప్రజలకింకా అభిమానం వుంటుందా?—తమ్ముడూ!

* * *

ఇంకాలేవలేదు. శత్రువుల చెరసాలలో వీడికి నిద్రపట్టింది...ఒకవేళ — ? (తొందర గాపోయి బుక్కప్పగుండె పరీక్షించి యువ తలికివస్తాడు.)

వీడి గాయాలకు నిద్రపట్టలేదు; అవి యింకా కంట నీరుపెడుతూనే వున్నవి పోయిన దేశంకోసం; అవును: మనుష్యుడి దేహం మీది గాయాలకూ, వాడిదేశానికీ చాలా స్నేహం. ఎన్నిగాయాలుతింటే అంతచేటు ఆస్నేహం పొంగిపోతూవుంటుంది. మొదటి దెబ్బ తినబొయ్యేవాడికి దేహంమీది మో హం యింకా వెనక్కి వెనక్కి లాగుతూ దేశప్రేమకి అడ్డుతగులుతూవుంటుంది; దెబ్బలు తిన్నకొద్దీ, దేహం పల్చబడ్డకొద్దీ, ఆదేహానికి పుట్టినబిడ్డలు ఎర్రనికన్నీళ్లు కాలువలుగా కార్చినకొద్దీ, జాతీ భక్తీ బలమై, దేశస్వ రూపం హృదయంమీద అచ్చుపడిపోతుంది. దేహం సంపూర్ణంగా నాశనమైపోయిందాక వాడు అసలు దేశస్వరూపమే అయిపోతాడు; అంటే, వాడు అంతగాప్రేమించిన ఆదేశ ప్రజలందరిలో కలిసిపోతాడు; వాళ్లందరి లోనూ ఆవేశమనే అవతారం ధరిస్తాడు. ఆరహస్యం గ్రహిస్తే యిక ఉత్సాహం మెవ డికి పుట్టదు, చెప్పండి? ఇట్లా ఒకపురుగు లాగా వుండేజీవితం తమాషాగా చాలించి తక్షణం దేశప్రజలందరిలోనూ కలిసి విశ్వ

రూపం ధరించటానికి అవకాశంవుండగా ఎవడు వూరుకుంటాడు, చెప్పండి? నాకూ మావాడికీ అదే మొదట్నించీ ఆశ. అందుకనే ఆపిచ్చితల్లి జైత్రేడు తెలుగునేలకోసం బెంగపెట్టుకొని తుఘ్లక్ సైన్యాలతో యిన్నాళ్లూ ప్రాణాలకు తెగించి కుస్తీపట్టి, చచ్చీ చెడీ, చివరికి — తమ్ముడూ!

[బుక్కప్ప ఒకపక్కకు పొర్లుతాడు.]

ఇంకాచిన్నతనం. పోట్లాడటం నేర్చాడు గాని, ప్రపంచమంటే యేమిటో సరిగా తెలుసుకోలేదు. అందుకనే యింకా దాని మీద ఆశ. ఆప్రపంచమేమిటో కాస్త అనుభవంలో తగిలి దానిబండారం బయటబడ్డదాకగాని యిక దానిమీద వెగటుపుట్టదు. సామాన్యం! చచ్చిపోవటమంటే యేమిటో నేర్చుకున్నాడుగాని, సౌఖ్యమనేది యింకా, పాపం, చవిచూడలేదు. అందుకనే దానిమీద కాస్తకోరికవున్నది వీడికి; ఖర్మంజాలక రాజ్యమేవస్తే కవిత్వానికీ కాంతాలోకానికీ, రెండుమేడలు కట్టించి తయారుగా వుంచేవాడే. దానిపసా కాస్త తెలియాలి ముందు. ఏతాతదగ్గిరినుంచీ వచ్చిందోగాని వీడికి గానం అన్నా, కవిత్వంఅన్నా కొంచెం అభిలాష.

[దూరంగావున్న పాడుపాడుద్యానం లోనుంచి ఒకకోయిల పాడుతుంది.]

హరిహరప్ప

ఛిఛ్ఛీ! కోయిలను మనదేశంలోనుంచీ వెళ్లగొట్టాలి. (బుక్కప్ప మేలుకుంటాడు.)

బుక్కప్ప

ఏమిటి, అన్నయ్యా, అంటున్నావు?

హరిహరప్ప

మనదేశంలోనుంచీ కోయిలను తరిమెయ్యాలిరా యిక—

బుక్కప్ప

కొన్నాళ్లదాకా—

హరిహరప్ప

దుర్మార్గం! ఉక్కులాంటి కుర్రాళ్లనిట్లా పాడుచేస్తుందిది! ఇక నువ్వెందుకు పనికొస్తావురా? — బుక్కా! నేను పెద్దపులిలాగా వందసారులు బొబ్బలుపెడితే లేవలేదే, ఇది ఒక్కసారి రాగంయెత్తగానే లేచి కూర్చున్నావు!?

బుక్కప్ప

చూడు: పడ్డన్నాళ్లు పడతాం శ్రమ. పగలల్లా పోట్లాటలోనే బ్రతికినా, అన్నా, ఎప్పుడన్నా నాలుగుగడియలు హాయి అనేది లేకపోతే యెట్లా, చెప్పు! దాన్ని కాస్త బతకనిద్దూ, మనకు విశ్రాంతి యిస్తూ వుంటుంది అప్పుడప్పుడు—

హరిహరప్ప

(పటపటాపండ్లుగొరుకుతూ) విశ్రాంతి? (ఖైదుగోడలుకదిలేట్టు) వి—శ్రాంతీ? (కటకటాలు వూగి విరిగిపడేంత బిగ్గరగా) నీకు వి—శ్రాం—తి కావాల్రిట్రా? నీకు— క్షుద్రకీటకంలాగా—వెధవ్వి—ఒక్కడివి నీకు

విశ్రాంతి కావాలా? ఎందుకు? ఏంచేసు
కుంటావు దాన్ని? పశువా! పోట్లాడుతూ,
జీవంతో తళతళలాడుతూ చచ్చిపోతావా?
విశ్రాంతితో సుఖంగా మూలకూచోని శవం
లాగా బతికుంటావా?

బుక్కప్ప

ఓ... క్షమించు. నాకేదో నిద్రలో కల వచ్చింది. అందుకని మతిపోయింది, క్షమించు. ఏమికల అనుకున్నావు? మల్లిక్ సాయబు మీద మనవాళ్లంతా తిరగబడ్డారుట; పాదుషా మనల్నే మళ్లీ అక్కడికి పంపిస్తాడట.

హరిహరప్ప

ఏమిటీ? మనప్రజలు తిరగబడ్డారూ? అంటే—

బుక్కప్ప

వాళ్లకు ఇంకా మనం జ్ఞాపకం ఉన్నా మన్నమాట. మనతల్లి యింకా మనల్ని మరిచిపోలేదన్నమాట.

హరిహరప్ప

అవును, అవును. నాది పొరపాటు. ఇంకా బిడ్డలే మరిచిపోవాలిగాని, కన్నతల్లి మరిచిపొమ్మన్నా పోతుందా?— క్షమించు, అమ్మా, అమ్మా!

శాంతినిలయ, సాధుశీల, సత్యరూపిణీ
తల్లీ
జగన్మోహినీ—

అచ్ఛగాత్రమీ తరంగహారధారిణీ
మ్లేచ్ఛరాజ సైన్యభయదమృత్యుమేదినీ
తల్లీ
శాంతినిలయ!

కటకృష్ణాకిరణా, తుం
గాభద్రాచరణా!
నిటలఘటితసురకరపుట, నిగమవేదినీ—
తల్లీ
శాంతినిలయ!

ఆహ్వానము

రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

మాసిపోవని చైత్రమాస తారుణ్యంబు వలసినప్పుడు చూడ వలతు రేని,
నలుదిక్కులందు తేనెలు జల్లు పూవుల నిండు నవ్వులను మన్నింతు రేని,
తాపముల్బాపు శీతల గర్భములుగల్గు చెట్ల యౌదార్యమాశింతు రేని,
సాజాత్య వైజాత్య సంశయాభిన్నమౌ నేకాధికార మిచ్చింతు రేని,
కంటకములకు వెరువక, కష్టమనక-దూర మీదారియని వెన్కద్రొక్కకుండ
రండు సురభిళ వాఙ్మయారామమునకు-భారతీపూజ సేయ నుదారులార.

(సాధన — ౨౫-౮-౧౯౩౮)

శిల్పి

చింతా దీక్షితులు

౧

శిలావిగ్రహాలలోనూ, దారువిగ్రహాలలోనూ భగవంతుని సాక్షాత్కరింపచేసుకొనే ప్రజలు గల దేశమది. అట్టి విగ్రహాలలో భగవదంశ కనిపించేరోజు లవి.

ఆదేశమును ఒకమహారాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఐహికసంపత్తుతోపాటు పారమార్థికబుద్ధికూడా ప్రజలకు సమకూర్చవలెననే కోరికగల మహారాజతడు. మహారాజుకోరికను సఫలీకృతము చేయడమే జీవితపరమార్థముగా ఎంచుకొనే ప్రజలు వారు.

పురోహితుల ఆశీస్సుల బలమును పొంది మహారాజు సంకల్పములు మంత్రుల ద్వారా సత్కార్యములుగా ఫలించి ప్రజలసంతోషమునకు పాత్రమయ్యేవి.

ఒకనాడు మహారాజు మంత్రులతోనూ, పరివారముతోనూ తనరాజ్యమంతా సంచారముచేశాడు. ప్రజల సంతుష్టి చూచి అతని మనస్సులో కూడా సంతుష్టి పొడుకొన్నది. కాని, తనరాజ్యములో అన్ని దేవాలయములలోనూ ప్రజలు పురుషవిగ్రహాలనే ఎందుకు కొలుస్తున్నారో అతనికి తెలిసింది కాదు. ప్రజలు కొలిచే పురుషవిగ్రహాలలో అధికసంఖ్య అందమైనవే. సౌందర్యోపాసకుడైన మహరాజుకంటికి అందమైన స్త్రీ దేవతావిగ్రహ మొక్కటీ గోచరించక పోవడానికి కారణ మేమిటో.

మంత్రుల నడిగాడు. చెప్పలేకపోయారు. కాని ఈసమస్య పరిష్కరించేభారం మంత్రులదే కాబట్టి వారాపనికి పూనుకొన్నారు.

౨

ఆరాజ్యములో అందమైన విగ్రహాలన్నీ చేసే శిల్పి ఒక్కడే ఉన్నాడని మంత్రులు విచారించగా తేలింది. రాజ్యములో అందమైనపురుష విగ్రహాలన్నీ చెక్కినవా డతడే.

రాజాజ్ఞ అయినదని శిల్పితో చెప్పారు. ఒక పూరిగుడిసెలో, తన ఔన్నత్యాన్ని తాను గుర్తించని ఆశిల్పి ఉన్నాడు. అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో కూర్చుని తాను చెక్కే విగ్రహరూపాన్ని తన మనస్సునుండి ఎదురుగాఉన్న రాతిబండమీదికి దింపడానికి యత్నిస్తున్నాడు. ఆయత్నములో యోగిధ్యాన మున్నది; భక్తుని ఆవేశ మున్నది.

ధ్యానించదగ్గ విగ్రహాలను ప్రజలకు చెక్కిఇవ్వడమే అతని జీవితధర్మము. బాల్యదశలో అందుకొరకే ప్రయత్నించాడు. తనతండ్రి ఉపదేశమూ అదే. యౌవనములో ఆధర్మమునే నిర్వహిస్తున్నాడు. తన గురువు ఉపదేశమార్గమూ అదే.

అతడు చెక్కిన హనుమంతుడు ప్రజలపూజలంది వారిని వీర్యవంతులనుగా చేస్తున్నాడు. అతడు చెక్కిన శ్రీరాముడు ప్రజల మ్రొక్కులుగొని వారికి అభీష్టములు ప్రసాదిస్తున్నాడు. అతడు చెక్కిన శ్రీకృష్ణుడు ప్రజలస్తోత్రములను స్వీకరించి వారికి ముక్తి దయచేస్తున్నాడు.

ఆదేవతలను సృష్టించిన అతనికి ఆదేవతలు సంతుష్టిని ప్రసాదిస్తున్నారు. కుటుంబయాత్ర సునాయాసముగా చేసికొనుటకు ప్రజలాతనికి తోడ్పడుతున్నారు.

రాజుగారి ఆజ్ఞ అయినదిగనుక అతడు రాజుగారి కొలువుకు వచ్చాడు.

3

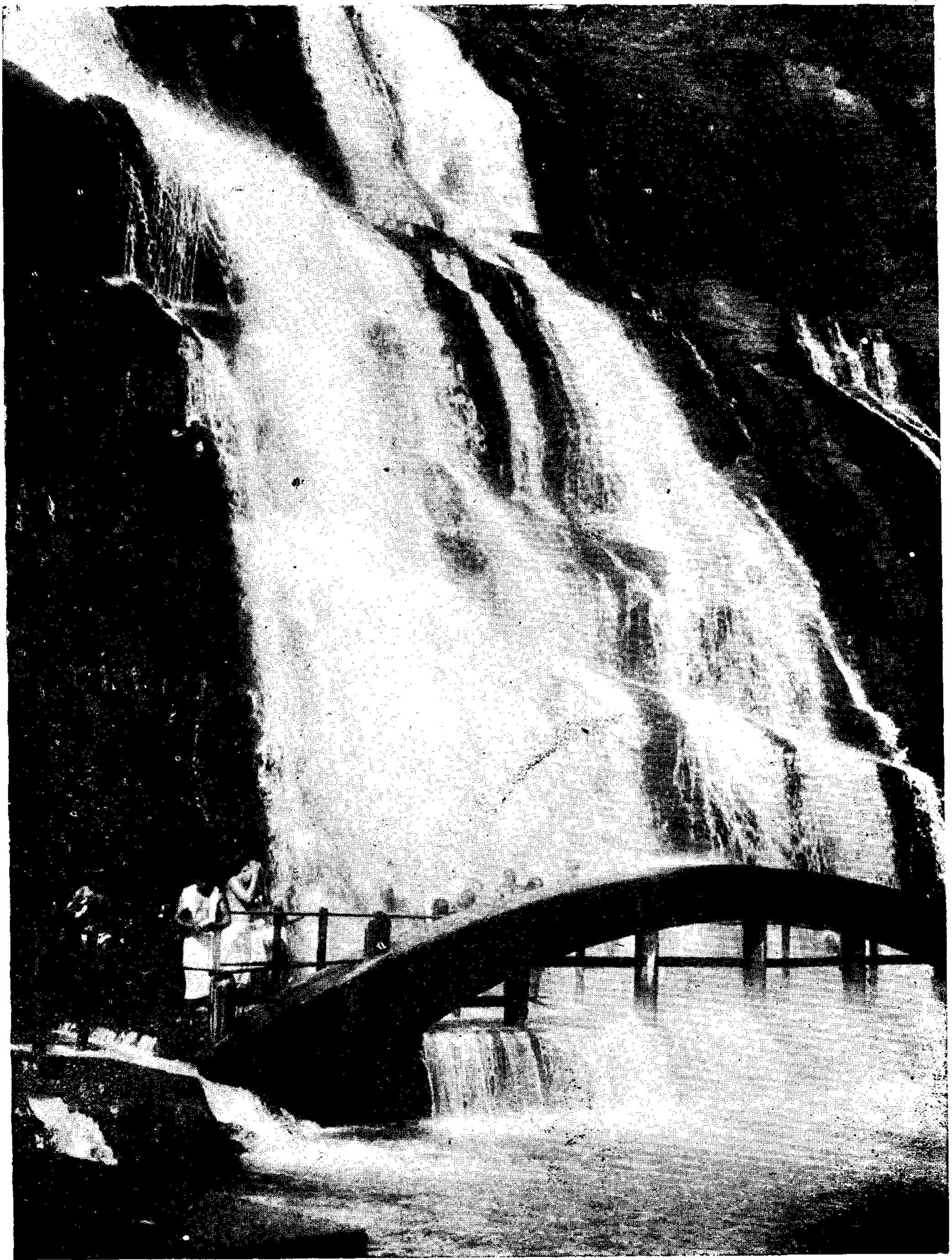
" ఈరాజ్యములో శిల్పివి నీవేనా ? "

" నే నొకడను మహారాజా. "

" అగ్రహారములో శివలింగము నీచేతపనా ? "

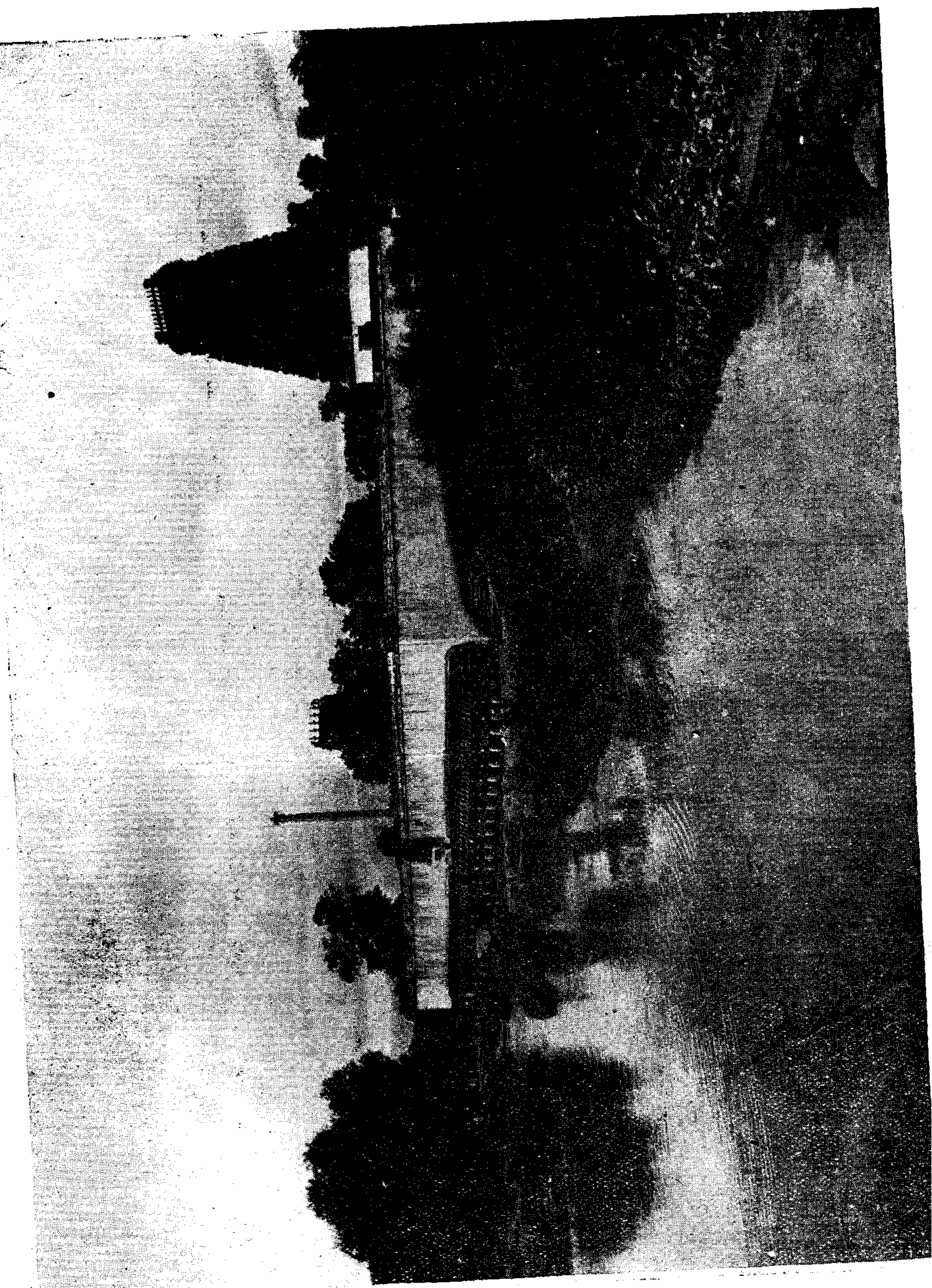
" అవును మహారాజా. "

" బ్రాహ్మణవాడలో శ్రీరామవిగ్రహమో ? "

కుత్తాలం జలపాతము

M. K. R.

నదియొడ్డున శివాలయము
వెంకటగిరి-నెల్లూరుజిల్లా.

M. K. R.

"నేను చెక్కినదే మహాస్వామీ."

"సిరివరములో హనుమంతుని చెక్కిందెవరు?"

"నేనే మహాస్వామీ."

"కలనాడులో శ్రీకృష్ణుడు ఎవరు చేసినది?"

"తమ దాసుడే మహాప్రభూ."

"దీపపురంలో సూర్యవిగ్రహము చెక్కినది?"

"తమ దాసుడే మహాప్రభూ."

"నీవు చేసిన దేవతాస్త్రీవిగ్రహముల పేళ్లు చెప్పు."

"నేను......మహారాజా."

"ఏవిగ్రహాలు చెక్కావు?"

"నేను స్త్రీవిగ్రహాలు—మహాస్వామీ."

"చెప్పు ఏవిగ్రహాలు చెక్కావు?"

"నేను దేవతాస్త్రీల విగ్రహాలు ఏమిన్నీ—"

"చెక్కలేదూ."

"లేదు మహాప్రభూ."

"ఏవీ చెక్కలేదా?"

"లేదు మహారాజా—ఒక్కటి తప్ప."

"ఒక్కటి చెక్కావా?—ఎవరిదీ?"

"చెప్పమని సెలవా? ప్రభూ?"

"చెప్పు."

"నాతల్లిది."

"నీతల్లిది దేవతాస్త్రీవిగ్రహమా?"

"ప్రజలకు కాదు మహాప్రభూ! నాకే అది—"

"అది ఎక్కడ ఉన్నది?"

"అందుకోసమే, నేను దానిని పూజించుకొంటు న్నాను. ప్రజలకు దానితో ఏమిపని మహారాజా?"

"మీ ఇంటనే ఉంచి పూజించుకొంటున్నావా?"

"చిత్తము మహారాజా."

"నీవు చెక్కిన ఇతరవిగ్రహాలవంటిదేనా అది?"

"అందమున వాటితో సమానమైనదే కాని నాకది అమూల్యము."

"ప్రజలకుమాత్రము తమతల్లులను పూజించుకోవాలని ఉండదూ?"

"ఉండదా మహారాజా."

"వారికి ఆకోరిక నీవల్లనే ఫలించవలెనుగాదా."

"చిత్తము స్వామీ."

"ఇకముందు వారికోరికకూడా తీరుస్తావుకదా."

"అది నాకు సాధ్యమా తండ్రీ."

"జగజ్జనని పార్వతి లేదూ, సరస్వతి లేదూ, రమాదేవి లేదూ—ప్రజలుకూడా తమ తల్లులను కొలిచే అవకాశం వారికియ్యవా?"

"అది నాకు సాధ్యమా తండ్రీ?"

"ఎందుకు కాదు?"

"శక్తిలోపము మహాప్రభూ."

"అందమునకు పరమావధి పురుషవిగ్రహాలలో చూపిన నీకు శక్తి చాలదనడం భగవంతునియెడల అపచారం చేసినట్లు కాదూ?"

"చిత్తము స్వామీ."

"భగవంతుడు ప్రసాదించినశక్తి ప్రజలకోసం వినియోగించకపోతే దానివల్ల పాతిత్యం చుట్టుకోదూ?"

"చిత్తము స్వామీ."

"నిన్ను కన్నతల్లిని పూజార్హముగా చెక్కిన నీచేతికి జగజ్జననిని చెక్కడానికి తాహతు వచ్చినట్టే కదా."

"చిత్తము స్వామీ."

"మునురమ్మల విగ్రహములనూ చెక్కి ప్రజలలో మాతృభక్తి పెంపొందింప చేస్తావన్నమాటేనా?"

"స్వామీ ఒకమనవి."

"కలకాలమూ నీవిగ్రహాలు పరమునకు బాటలు కట్టవలసి ఉన్నది."

"స్వామీ ఒక......"

"ఒక ఏడాది గడువు."

"స్వామీ......"

"ఇక సెలవుతీసుకోవచ్చును."

"చిత్తము స్వామీ."

౮

రాజాజ్ఞను పొందిన శిల్పి రాజుగారి అనుగ్రహమూ, ధనమూ సంపాదించవలె ననే కోరికతో తన కార్యానికి పూనుకోవలసినదే కదా. అత్యుత్తమమైన శిలాఖండములూ, సరియైన పరికరములూ సమకూర్చుకొనవలెను కదా. భయభక్తులతో పనికి పూనుకోవలెను కదా.

రాజాజ్ఞ పొందిన ఆశిల్పి యింటికి వచ్చాడు. నిరంతరమూ శిల్పకార్యములో నిమగ్నుడైఉండే ఆశిల్పి శిల్పకార్యము పూర్తిగా కట్టిపెట్టాడు. ఏకాంతస్థలములో ఏకాగ్రమనస్సుతో కూర్చున్నాడు.

ఒకనెల గడిచింది. రెండు నెలలు గడిచాయి. మూడునెలలు గడిచాయి. అతడు ఏకాంతస్థలమును విడవలేదు. మనస్సును ఏకాగ్రముగానే ఉంచుకొన్నాడు.

అతని కుటుంబ పోషణము మహారాజుగారు చేస్తున్నారు.

నెలలు గడచిపోతున్నవి. శిలాఖండములు సంపాదించవలెననేబుద్ధి కలగనేలే దతనికి. పరికరములు భాగుచేసుకోవలెననే కోరికే లేదాతనికి.

సంవత్సరము పూర్తికానున్నది. మహారాజుగారే దేశదేశాలనుంచి మంచిమంచిరాళ్లు తెప్పించి అతని యింటికి చేర్పించారు. మంచిమంచి పరికరములు తమ పనివాళ్లచేత చేయించి శిల్పియింటికి చేర్పించారు. శిల్పి వీటిని చూచి చిరునవ్వు నవ్వాడు. ఏడాదిగడువూ గడిచిపోయింది. రమ్మని రాజాజ్ఞ అయినది శిల్పికి.

౯

"శిల్పీ."

"చిత్తము స్వామీ."

"విగ్రహములు పూర్తి అయినవా?"

"స్వామీ ఒక్కమనవి."

"నీశక్తి నీవు గ్రహించలేకపోయావు కాని పురుషవిగ్రహాలపట్ల వికసించిన నీశక్తి స్త్రీవిగ్రహము లంటే లుప్తమయిపోతుందా? అందముగా అమరినవా విగ్రహాలు?"

"స్వామీ—దాసుణ్ణి క్షమించవలెను."

"క్షమించడ మెందుకు. నిన్ను బహూకరించడానికి ఈరోజున సర్వమూ ఆయత్తము చేశాను."

"స్వామీ—ప్రభులపట్ల అపచారము చేసిన ఈ దాసుడు ప్రభువులు విధించే శిక్షకు తల యొగ్గియున్నాడు."

"ఏల శిక్ష?"

"స్వామీ—ఒక్కమనవి."

"ఏమది?"

"గడవు దాటిపోయింది. రాజాజ్ఞమీరాను..."

"విగ్రహములు పూర్తికాలేదా?"

"ఆపనికింకా పూనుకోనేలేదు మహారాజా."

"రాజాజ్ఞ ధిక్కరించావన్నమాట."

"చిత్తము."

"నీకుటుంబభృతి ప్రజాధనముతో నేనే చేశాను గదా."

"అది నేనెరుగుదును స్వామీ."

"అందుకు బదులు రాజుకు నీ వేమి సేవచేసినట్లు."

"స్వామీ!—ఒక్క మనవి."

"కుశలుడవైన నీవు విగ్రహాలు మొదలు పెట్టనైనా మొదలుపెట్టకపోవడానికి కారణము?"

"అదే మనవిచేసుకోబోతున్నాను."

"కానీ."

"ముగ్గురమ్మల విగ్రహాలు చెయ్య మని తామ సెలవిచ్చారు."

"అవును."

"వారు మన తల్లులు."

"అవును."

"వారు స్త్రీలు."

"అవును."

"నేను సామాన్య పురుషుణ్ణి."

"కావచ్చును."

"ఇంద్రియములు బలమైనవి—స్వామీ."

"అవును."

"నావంటి సామాన్య పురుషుడు ఊహ కందని స్త్రీదేవతల విగ్రహాలు చెయ్య పూనుకోగలడా స్వామీ?"

"నీకు నైపుణ్యములో లోటు లేదు."

"లేదు స్వామీ—భగవంతుని దయవల్ల."

"చేయవలెనని కోరిక, భావన ఉన్నవి."

"ఉన్నవి స్వామీ."

"ఇంక ?"

"మహారాజా, మనవి చేసుకొంటున్నాను. చిత్తగించండి. మాతృభావం దేవతలపైని కలగకుండా వారి అవయవాలు ఎట్లా ఏర్పరించగలను ప్రభూ; వారివిగ్రహాలు ఎట్లా చెక్కగలను ? విగ్రహం చెక్కే వేళ నామనస్సు వికలమయితే నాకు నరకము రాదా ? దేవతాస్త్రీల అప్రతిమానసౌందర్యములో నేను నాతల్లి సౌందర్యము చూడగలననే ధైర్యము నాకు లేనినాడు నేను శిలాఖండము తాకగలనా ? నారికి అవయవాలు ఏర్పరచేటప్పుడు నాచేతులు శిశుహస్తములు కానిదే నేనెట్లా ఆదేవతావిగ్రహాలు మలచగలను ? నా కాదేవతలు తల్లులుకావాలి, ఆదేవతలకు నేను శిశువును కావాలి; లేకుంటే ఆసౌందర్యమును చూచిన నామనస్సుకు చాంచల్యము కలిగితే ఆసౌందర్యమే నన్ను బలిగా తీసుకోదా ? అట్టి విగ్రహములు ప్రజాపూజకు అర్హమవుతవా ?"

"శిల్పీ—నీకింకొక సంవత్సరము గడువు."

"చిత్తము, స్వామీ"

"నీతోపాటు నేనూ నిత్యమూ తల్లులను ప్రార్థిస్తూ ఉంటాను."

"చిత్తము స్వామీ."

"నీ కోరిక నెరవేరుతుంది."

"చిత్తము స్వామీ."

"నీవే అట్టి విగ్రహాలు చెక్కవలెను. తప్పితే ఎవరు చెక్కగలరు ?"

"చిత్తము స్వామీ."

"నీ కౌశల్యమునకు నీభక్తిని జోడించు."

"చిత్తము స్వామీ."

"ప్రజల హృదయములతోపాటు నా హృదయమున్నూ మాతృపూజకై తొందరపడుతున్నది."

"చిత్తము స్వామీ."

౬

మహాత్కార్యమును నియోగించిన మహారాజు రాచకార్యములలో మునిగి తేలుతూ ఉన్నాడు. కాని శిల్పి సర్వమునూ పరిత్యజించి ముగ్గురుతల్లులమీదా మనస్సు నిలిపి వారి అనుగ్రహము పొందడముకోసమై నిరీక్షిస్తున్నాడు. నెలలు గడచిపోయినవి. రాజుగారు పెట్టినగడువుకూడా దాటిపోయింది. రమ్మని రాజాజ్ఞ కాలేదు. శిల్పి వెళ్లలేదు. సంవత్సరములు గడచిపోవుచున్నవి. రమ్మని రాజాజ్ఞకాలేదు. శిల్పి వెళ్లలేదు. శిల్పికి ముసలితనము వచ్చినది. రాజుగారి సంగతే మరిచాడు. కాని తల్లులప్రేమకు పాత్రమౌతున్నాడు.

ఒళ్లు ముడతలు పడ్డది. దృష్టి తీక్ష్ణముగానే ఉన్నది. చేతులకు వణుకు లేదు. బాహ్యదృష్టి లేదు.

ఏకాంతస్థలములో ఆముసలిశిల్పి పరికరాలు చేతబట్టి బండరాళ్లు మలుస్తున్నాడు. తల్లుల రూపములు మనస్సులో పదిలముగా నిలుపుకొని వాటిని భద్రముగా శిలలోనికి అవతరింప చేస్తున్నాడు. ఆనాటి కానాడు ముసలితనము హెచ్చుతున్నది. దేహము దుర్బలమవుతున్నది. ఆనాటికానాడు ముసరమ్మల విగ్రహాలూ రూపములు పొందుతున్నవి. జీవకళలు వహిస్తున్నవి. ప్రజాపూజ కువ్విళ్లూరుతున్నవి.

ముసలివానిలో శైశవ మంకురించి పెరిగెనది. పెదవులకు మందహాసము వచ్చినది. హృదయమునకు నైర్మల్యము కలిగినది. అతని చేతులద్వారా అతని హృదయమందు ప్రతిష్ఠితమైఉన్న తల్లులరూపములు అతడు మలిచినవిగ్రహములలోనికి దిగజారినవి. ఆవిగ్రహములలో అవి కాపురముండ మొదలుపెట్టినవి.

చారులవల్ల విన్నాడు మహారాజు, ముగ్గురమ్మల విగ్రహాలూ ప్రజాపూజకు సిద్ధముగాఉన్నవని. అమితముగా సంతోషించాడు. శిల్పిని బహూకరించవలెననీ, మహావైభవముతో విగ్రహములను ప్రతిష్ఠచేయించవలెననీ తలచాడు మహారాజు.

కాని శిల్పిఎక్కడ ?

తనదేహమునూ, తనఆత్మనూ అతడు తనతల్లులకు ధారపోశాడు. ప్రజాదృష్టికి గోచరముకాకుండా తన తల్లులలోనే అతడు నిత్యమూ కాపురముంటున్నాడు. మహావైభవముతో విగ్రహప్రతిష్ఠ జరిగింది.

పండితులు వచ్చి ఆవిగ్రహాలను చూచారు. ఆవిగ్రహాలకు మొక్కుకొన్నారు. తల్లులు నిత్యనివాసం చేసుకొన్న ఆవిగ్రహాలు తల్లులే అన్నారు వారు. రాజుగారి కోరికపైని పండితులు శాస్త్రరచనకు సాధనాలు సంపాదించుకొన్నారు.

అప్పుడే పుట్టింది శిల్పశాస్త్రం.

ఏకాంతము S. S. S.

'కడుపుమంట'

ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

'మాదాకవళం అమ్మా'

శ్రావణభాద్రపదాలు— భోరుమని వాన— హోరుమని గాలి. అది పట్టణమే— ఆవీథిభాగ్యవంతుల మేడ లున్నదే— ఏతలుపూ తీసిలేదు— ఏ సంచలనమూ వినిపించదు. పొరపాటున తీసిఉంచిన కిటికీలోనుంచి రేకరేకగా దీపపుకాంతి బాగా తడిసి మెత్తబడినరోడ్డుమీదా— గలగలమని కొత్తనీటితో పొర్లే మురుగుకాలవమీదా పడుతున్నది. రాత్రి తొమ్మిదిగంట లయింది. వర్షోద్రేకం తగ్గింది కాని గాలిహోరు వింటే గుండెలు ఆగిపోతాయి. చెట్లసంక్షోభ చూస్తే చాలా జాలీ—భయం పుడుతుంది. ఆవర్షానికి ఆమెగుడ్డపేలికలు తడిసి ఎక్కడికక్కడ అంటుకుపోయినవి. జుట్టుకొనలనుంచి నీరు కారుతున్నది. ఎడనెడ చరాలున మెరసే మెరుపుకాంతిలో ఆకలితో మండుకొనిపోయే ఆమెకళ్లూ—చేతులోని 'అల్యూమినియం' చిప్పా కనబడుతున్నవి. రోడ్డుమీద పెద్దజువ్విచెట్టు ఆగాలికి ఊగిఊగి ఎక్కడ విరిగి తనమీదపడుతుందో అని పరుగెత్తుకునివస్తూంటే పాపం కాలుజారి పడిపోయింది. ఒళ్లంతా బాడి—

ఆవీథిలో మొదటిమేడదగ్గర ఆగింది. గొంతు సర్దుకొని "మాదాకవళం అమ్మా?" "దిక్కుమాలినదాన్ని బాబయ్యా" అంటూ సమీపించింది.

* * * * *

షడ్రసోపేతముగ భోంచేసి ఆయింటిదంపతులు మేడయెక్కి గంట అయింది. అడుగున భూలోకం ఉన్నదనీ, దానిమీద కొన్నిప్రాణులు తిరుగుతాయనీ వారికి తెల్లవారితేగాని తెలియదు. పరిమళద్రవ్యములతో తాంబూలం, పన్నీరు సెంట్లు, పందిరిమంచం— ఆనిర్భాగ్యురాలిమాటలు వినిపించే సమయమేనా అది? తమతోబుట్టువులయిన దురదృష్టజీవుల వేదన అర్థమయే వేళేనా అది? లేదు—జవాబులేదు - చలి - ఒణుకు. కడుపులో మహాబడబమంట. ఆగలేక తలుపుతట్టింది— చప్పునవిడింది. ఏమిటి? వీథితలుపుకాదు, పక్కకిటికీ. "నీకేం బుద్ధిలేదూ? అర్ధరాత్రివేళ అన్నం అమర్చుకుని ఎవరు నీకోసం సిద్ధంగా కూచున్నారు? ఫో! అవతలికి, అరుగులు తడిపెయ్యకు." అన్నాడు వారి నౌఖరు. మళ్లీ బాటపట్టింది. ఎటుచూసినా కారుచీకటి.— కొంచెందూరంలో చిన్న వెలుగు రోడ్డుమీద— ఆమహాప్రళయంలో అంత వెలుగే కొంత అన్నం ఆమెకు. లేనిసత్తువ, రాని ఉత్సాహమూ కూర్చుకొని అక్కడకు ఎలాగోవెళ్లి వాలింది.

చక్కని పెంకుటిల్లు, గృహయజమాని ఉద్యోగి, డ్రాయరుముందు కూచుని మధ్యాహ్నం చూసిన 'న్యూస్ పేపరే' మళ్లా చూస్తున్నాడు. ఇంకా లోపల ఎవరూ నిద్రపోలేదని తెలుస్తున్నది. వీథితలుపు చేరవేసి ఉంది. సందులోనుంచి దీపపుకాంతి రావచ్చు. అస్పష్టంగా పక్కను మాటలువినిపిస్తున్నవి. బహుశః ఆయన స్నేహితుడు కావచ్చు. ఉండి ఉండి ఉద్యోగి— "ఆహా బీహారుప్రజలకు ఎంతకష్టదశ ప్రాప్తించిందోయి, కొన్నివేల కుటుంబాలు కుంకటివేళ్లతో ఊడ్చుపెట్టుకుపోయినవట. ఎంతమంది పాపం కడుపులు చేతబట్టుకుని పక్షుల్లా మలమలమాడుతూ అల్లాడుతున్నారో— ఏం భూకంపమోయి కొంపతీసిందిగాని— మిత్రుడు— మన సోదరులకు మనంకాకపోతే ఎవరు సహాయపడతారు. తప్పక మనం కూడ కష్టపడి బీహారునిధి వసూలుచేసి పంపుదాం" అన్నాడు. వెంటనే వీథిలో—

"బాబయ్యా!"

ఉద్యోగి— "ఏం?"

"కడుపుమంటకు పట్టెడు కబళం బాబయ్యా."

"ఫో— రేపొద్దున్న రా!"

"కాళ్లు తేలిపోతున్నయి— రెండురోజులనుంచి అన్నం ఎరగను నాయనా!"

"చెప్పింది వినిపిస్తోందా, లేదా?"

"అంతవరకూ ప్రాణం నిలిచేదెట్లా తండ్రీ?"

"నిలవకపోతే నీఖర్మం చావు! ఏం చెయ్యమంటావు ?"

దడాలున తలుపుమూసినాడు గృహాధిపతి. ఒక్కనిరుపేదరాలికి పట్టెడుఅన్నమే కరువైపోయిందిఆమహా పట్టణంలో.

రెండవవీథికి వెళ్లింది. మూడవవీథికి వెళ్లింది. ఎవ్వరూ తలుపయినా తీయలేదు. ఎవ్వరూ కరుణించలేదు. ఆమెహృదయమూ, గర్భకోశమూ ఒక్కసారి భగ్గున మండుకొనిపోయినవి. ఆవేదనతో అరచి అరచి ఈప్రపంచాన్ని, ఈ దయా సానుభూతీ లేని పాషాణ భాగ్యవంతులనూ శపించి-పతాలున పగిలిపోదా మనుకున్నది. ఆభీకరదృశ్యం చూడలేక కారు మేఘాలు కళవళపడి అరుస్తూ పరుగెత్తుతున్నవి. ఒకటి రెండు మూడుగా చెరనిడి నక్షత్రములు తళతళ మెరుస్తున్నవి. పాపం ఆమెచేతిలోని 'అల్యూమినియం'చిప్పవేపు చూసింది. ఏడ్చుటకు నీరైనాలేని ఆసుమ్కనేత్రములనుండి ఒక నీటిబొట్టూ, ఒకరక్తబిందువూ ఆ చిప్పలో ఉట్టిపడినవి. అన్నంతో నిండుతుం దనుకున్న చిప్ప అశ్రువులతో నిండింది. నిరాశగా చిప్ప తలపై బోర్లించుకొని ఆరోడ్డు వెంటే నక్షత్రకాంతికి తోవ చూచుకుంటూ పోతున్నది. ఎక్కడికిపోతుందో తెలియదు. చలితో వజవజ వణుకుతూ ఉండిఉండి ఆకాశంవేపూ, చుక్కలవేపూ చూస్తుంది.

అయ్యో! ఈ భాగ్యవంతుల మేడనీడల్లో, ఈ ఉద్యోగస్థుల తిట్లల్లో- జువ్విచెట్ల వేళ్లల్లో — రోడ్డు పక్కల కుక్కల్లో— బతికమనా జగత్పిత అయిన భగవంతుడు ఇట్లాంటిప్రాణులను సృష్టించాడు. వీళ్లకీ అన్యాయం ఎవరు చేశారు??? కడుపునిండా భోంచేసి కాఫీతాగి-ఇంకా తాగి- కాలుకదపలేక కార్లల్లో పడిపోయే గొప్పవారికి ఆగొప్పతనం, ఆమేడలూ ఆబట్టలు ఆబంగారం - ఆతళుకూ - ఆ గౌరవం-ఎలావచ్చాయి? [illegible]రిలాగే పుట్టారా? వా రలాగే పుట్టారా? ఏమిటీ అన్యాయం-ఏమి టీసృష్టి తెలినితక్కువ-ఏమి టీఎగుడు దిగుడు కలతగొట్టు లోకం.

'ఉండడే ఒకదేవు డంటూ
ఉన్న ఊర్కొనునే? '

"గెందబనీజావుంగేసయ్యా' తేరీగోదుమే — సయ్యా తెరీ—గో—దూ—మే=గెందబనీ"

ఆరోడ్డుమలుపులో జట్కాబండ్లు నిలిచే తావు పక్కను షేక్ ఇషేకు రొట్టెలకొట్టు.

శిథిలమయిన పెంకుటిల్లు — ఒకచెంపను కూలుతున్నది. చవుడుథేరిపోయిన పెద పెద్ద అరుగులు. ఖాళీగా ఉన్న జట్కావాలా లందరు ఆ అరుగుమీద చేరి కొరడాలు తిప్పుకుంటూ ఏదో బాతాఖానీ కొడుతూ ఇషేకుచేసిన తాజారోకీ, గరమ్ చా ఖర్చుచేస్తూ ఉంటారు. ఈవేళ బ్రహ్మాండంగా—గాలీ—వాన రేగినందువల్ల ఒంటెద్దుబండినాయళ్లూ- జట్కాసాహేబులూ ఖాళీగాఉండడంచేత ఇషేకుకొట్టుఅరుగులికి మహావైభవంపట్టింది. చుట్టలు—బీడీలు—M. S. M. B. N. R. ఇంజన్లలాగ గుప్పుగుప్పున పరుగెత్తుతున్నవి. అందుచేత ఇషేకుకొట్టు ఇంకా మూయడానికి వీలయిందికాదు. మామూలుగా అయితే ఇంతకి గంటక్రితమే అతడు కొట్టు మూసి ఉండును. ఇప్పుడు కొంచెం తెరిపిఇవ్వడంచేత సభికులు ఒకొక్కరే దారిపట్టారు. కనక ఇషేకు పాడుకుంటూ కొట్టుసర్దుకుంటున్నాడు. చల్లగా ఈపాట భిక్షుకిచెవికి సోకింది. ఆరిపోతున్న ఆకలిమంట గుప్పునరేగి మండజొచ్చింది. ఘాటైనతురకపాట క్రొత్తసారాఅంతవికారం, ఉద్రేకం, తామసమూ కలుగజేస్తుంది. ఆపాటవినగానే ఆమెకు భయంవేసి ఒళ్లు గజగజవణికింది. వాంతివచ్చేటంతబాధ కలిగింది. కాని కాళ్లు కదులుతూనే ఉన్నవి.

మనిషివాసన తగిలితే చాలు. ఏహృదయానికేనా దయఉండదా— ఏమనస్సుకేనా ఆకలిబాధ అర్థంకాదా అనీ ఆమెఆశ. మెల్లగా ఎలాగో రొట్టెల కొట్టుగుమ్మందగ్గర నిలిచింది. ఏమైనా అడుగుదా

మని గొంతుఎత్తింది. కాని బిగుసుకుపోయింది. ఏదో అడ్డుపడినట్లయింది. ఎంతచించుకున్నా మాట రాలేదు. అర్ధరాత్రి — పట్టణమంతా నిశ్శబ్దం — నిర్మానుష్యం. విన్నది తురకపాట. అయినప్పుడు దిరిశనపువ్వువంటి భారతస్త్రీహృదయం - ఎంత తల్లడిల్లి పడిపోతుంది. ఎంత సంక్షుభితమవుతుంది. ఎట్టకేలకు "బాబయ్యా" అని గొంతు పెకలించుకుని ఉట్టిపడింది.

"కౌన్ రే? భైకో! ఆతాహూ—" ఆమె తలపై పిడుగుపడింది.

చరచర వచ్చినతోవనే పోదామనుకున్నది. కాళ్లు తిరిగిపోయినవి. అరుగుమీద చదికిలబడ్డది. ఏదైనాగానీ— ఇతన్ని —ఏమైనా అడుగుదాం—ఏజాతి అయితేనేం? మంచివారు ఎందులోమట్టుకు ఉండరు? జాతీ నీతీ ధారాళంగా వెలిగిస్తున్న హిందువులఇళ్లంట తిరిగితిరిగి తిన్నదేమిటి అనుకున్నది. ఇషేకు ఇవతలకువచ్చాడు. మిలమిల మెరిసే చుక్కలవెలుగులో అస్పష్టంగా ఆమె ముఖమును చూశాడు. ఆవెలుగుచీకట్లమధ్యలో మల్లెపూవుల్లా పరిమళిస్తున్నాయి ఆమెకళ్లు. వాచుకప్పిన కలవపువ్వువలె ఆమెముఖం వివృతముకాలేదు. ఇషేకు లోపలికివెళ్లి లాంతరు తెచ్చాడు. భిక్షుకి గుడ్డపేలికలను సరీగా సర్దుకునికూర్చున్నది. "ఎవరమ్మా నీవు— ఏమి కావాలి నీకు" అన్నాడు ఇషేకు. తలఎత్తకతీరదు. తలఎత్తక జవాబుచెబితే అవినయం స్ఫురిస్తుంది. "బాబూ పట్టెడుకవళంకోసం ఊరంతా తిరిగాను. ఎవ్వరూ కనికరించలేదు. రెణ్ణాళ్లనించి తిండిలేదు" అన్నది. ఇషేకు నిదానించి ఆమెనుచూశాడు. ఎన్నడో తాను ఈమెను ఎరుగును. ఇంతవరకూ బాహ్యప్రపంచంలో పట్టిన గాలివాన ఇప్పుడు ఇషేకుతలలో పట్టింది.

"తచ్చేతసా స్మరతి నూనమబోధపూర్వం
భావస్థిరాణి జననాంతరసౌహృదాని"

* * * * *

సుమారు పదేళ్లవుతుంది.

విజయనగరంకొత్తపేటలో 'రిజర్వాయరు' కు సమీపంలో ఒకపెద్దరావిచెట్టుంది. ఆచెట్టుకి ఉత్తరంగా తెలగా అప్పలస్వామిఇల్లు. 'వాటరువర్క్సు'లో అతనికి చిన్ననౌకరీ. ఎనిమిదిరూపాయలుజీతం— ఎందుకూ చాలదు పాపం. ఒకప్పుడు అతనిస్వగ్రామం అయిన అలమండలో ఇరవైగాళ్ల ఎడ్లతో వ్యవసాయం— పెద్దవి—రెండు అంటుమామిడితోటలు— నలుగురు తమ్ములూ, నిత్యకల్యాణం పచ్చతోరణంగాను ఉండి అప్పలనాయుడుగా కనిపించుకున్నవాడే. తమ్ముల అప్రయోజకత్వంవల్లా, ఋణాలవల్లా, యావదాస్తీ శ్రీరామరక్ష అయిపోయి దిక్కులేక రెండవభార్య సూరమ్మతో విజయనగరంచేరి ఆ తక్కువజీతంతోటే కాలంగడిపేవాడు. సూరమ్మ తెలివయినపిల్లకావడంచేత ఎక్కడికి అక్కడే సర్దుకొని లేమి లేకుండా ఆదంపతులు హాయిగా బతికేవారు.

రావిచెట్టుకింద జట్కాబళ్లు ఆగుతాయి. షేక్ హాజరతుకి ఒకజట్కా ఉంది. అతడు పెద్దమనిషి. అతనికి ఒకతమ్ముడు. పైలాపచీస్. పక్కమెడబొత్తాల చొక్కా, వదులు ఇజారు, రాడీక్రాపు. రావిచెట్టు వేళ్లమీదకూచుని ఏవేవో తురకపాటలు పాడి మత్తెక్కించేవాడు. సూరమ్మను చూసినప్పుడల్లా అతని పాటలో కొత్తసంగతులూ, గొంతులో మంచిబిగువూ, మనస్సులో మంచి ఉత్సాహమూ కలిగేవి. ఏమీ తోచకపోతే రావిచెట్టువేళ్లమీదకు చేరేవాడు. సూరమ్మకోసం గంటలకొలది ప్రతీక్షించేవాడు. ఆమె ఇతని నెప్పుడూ చూసిఉండదు. హిందూస్తానీపాటలంటే ఆమె కిష్టంలేదు.

హాజరతులేనప్పుడు ఒకసారి ఇతడు తప్పతాగి జట్కాతోలుతూ ఒకపెద్ద ఉద్యోగిబండితో ఢీకొల్పి బండీ, గుర్రం అమ్మితేగాని తీరనంత జరిమానాతిని చెప్పకుండా ఎక్కడికో పారిపోయాడు.

అప్పలస్వామికి ఏదో అవసరంకలిగి ఒక మారువాడీదగ్గర ఇరవైరూపాయలు ఇంటిమీద అప్పు తెచ్చాడు. తనజీతంమీద తీర్చుదామనుకున్నాడు.

మారువాడీ అప్పూ, న్యుమోనియాజ్వరం ఘనిషిని ఇక తేల్చడం సున్న. వడ్డీకివడ్డీ మారువాడీచిఠాలో

పెరుగుతూనే ఉన్నది. అప్పలస్వామి చేయి సర్దుకోలేక పోయాడు. అకస్మాత్తుగా ఒక నాడు కలరావల్ల చచ్చిపోయాడు. సూరమ్మ దిక్కు లేని నిర్భాగ్యురాలై పోయింది. తినతిండిలేదు. కట్ట గుడ్డలేదు. ఏకాకి – ఆడది. సందేకవళ్ళే జీవనోపాధి. విజయనగరం విడిచి వెళ్లిపోయింది.

* * * * *

తలవనితలంపుగా జరిగిన ఈఅద్భుత సన్నివేశానికి నిర్వేరపడిపోయాడు ఇషేకు. తాను పూర్వం విజయనగరంలో రావిచెట్టుకింద పాడుతూ చూసిన గులాబిపువ్వులాంటి సూరమ్మేనా తనఎదుట దిక్కుమాలి, చింపిగుడ్డలతో కనిపిస్తున్నది– నమ్మలేకపోయాడు. అతని నరాలు తంబురాతీగెల్లా బిగుసుకుపోయినవి. "ఏఅమ్మా నీకేం ఫర్వాలేదు. నాలుగు తాజారోటీ ఇస్తాను తిను. ఒక ఖండ్వాఇస్తాను. కట్టుకో— ఈరాత్రికి ఇక్కడే పడుకో" అన్నాడు. సూరమ్మకి అయిదుప్రాణాలు లేచి వచ్చాయి. ఆహా నాలుగురొట్టెలు – కడుపునిండుతుంది. ఆబట్టకట్టుకుంటే ఈచలిఅంతా పోతుంది– కాని– –ఈరాత్రి ఇక్కడ పడుకోడం ఎందుకూ??? ఛీ–ఛీ – ఆమెకేదో తోచింది, కళ్లు భగ్గున మండినవి. ఇన్నాళ్లూ, గుడ్డలేకపోయినా, కూడు లేకపోయినా, ఎన్నికష్టాలువచ్చినా కాపాడిన మానధనం నేడీకరకు తురకకు కొల్లపెట్టవలసిందేనా? అప్పలస్వామి ఏడుస్తూ కనిపించినట్టయింది. బావురుమని, అతనిని కౌగలించుకుని ఏడవబోయింది. ఏడవడానికి తగిన సత్తువ ఏదీ– కొయ్యబారిపోయినది. ఇషేకువచ్చి ఆమె చేయిపట్టుకొన్నాడు. ఆమె ప్రతినరములోను తాచుపాములు బుసకొట్టి హృదయంలోకి పరుగెత్తినవి. కాని ఆకలిమంట అన్నిటిని ఆహుతి చేసుకున్నది.

"అమ్మా, లే, ఏంభయంలేదు. తాజారోటీ లోపలఉంది, రా. ఈఖండ్వా పుచ్చుకో" అని ఆమెను లేవదీసి లోపలికి తీసుకొనివెళ్లి తలుపువేశాడు.

చెల్లాయి పెళ్లికట్నం

చావలి బంగారమ్మ

సిరియనందగు చెల్లి
సరసంపుసభలోను
పరువైన లేనవ్వు
పెదవులందో గాడ—

భావాలె పూవులై
పరిమళించెడు దండ
పతికంఠసీమ నిడు
తరి నట్టెచూడగా—

ఒకరిబొమ్మొకరిపై
కనులలో కరగిపో
మరలి రాలేనిదై
... ...

తెలియజెప్పగలేని
తేజస్సు లల్లేను
పాల్తాగుబిడ్డ లే
పలుకులో తీపల్లె—

వర్ధిల్లు డో తల్లి
వర్ధిల్లు కల్యాణి
వర్ధిల్లు జయలక్ష్మి
వర్ధిల్లు డమ్మా!

పిచ్చిబుచ్చమ్మ

కొత్తపల్లి సూర్యారావు

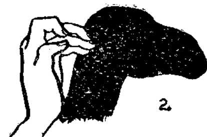
చింతపట్లవారి త్యాగ మెఱుఁగనా! కస్తూరివారి యింటిపేరుబండారము తెలియదా! కొంగ జపము క్రొత్తదా! పింగళివారి పేకి నాచుట్టమే. ముసుసలబుచ్చయ్యకుటుంబములోనిదానను. మునుపటి యాకుటుంబములు వేఱు. ఇప్పటి కుటుంబములదారి వేఱు. తాటియాకుకుటుంబము, నత్తగుల్లకుటుంబము, గడబభాషాకుటుంబము. తలుపున్నచోట నెల్లఁ గప్ప తాళముండునా! ఆక్షేపణలే యీకాలములో నెక్కుడు. తాముచేయుపనులు వారిపనులకంటె హీనములు—చీమ కాలంతతప్పు పట్టుకొని యేనుఁగుకాలంతతప్పు చేయుచున్నారు. అగును. ఎవ్వరిపీఁ పెవ్వరికిఁ గనఁబడినది. పురాణకుటుంబము, ప్రబంధకుటుంబము, నాటకకుటుంబము, నవలాకుటుంబము. నవలాశబ్ద మెప్పుడుపుట్టినది? మొదట రాజశేఖరచరిత్రవిమర్శనములో బైలుదేఱినది. దానిపుట్టు కెఱుఁగరు గాని దాని నెఱుఁగనివారు లేరు. అంతకంటె ముందున్న దనువారితో పంచెము! అన్నిటికిఁ గప్పతాళము లుండెనా బియ్యము గడుగు బుట్ట నిండును. తలగీసి, దిగపారఁగాదు — ఉప్పులాగు నిలువఁబెట్టి కొలువ వచ్చును. విశ్వామిత్రసృష్టి బైలుదేఱుచున్నది. అందఱును దుర్బలులే. అంగుష్ఠప్రమాణముగల వాలఖిల్యాదుల కుటుంబములు, ఒక్క పురుషుఁడే పురాణములో నొకరీతిని వర్ణింపఁబడును. ప్రబంధములో నొకరీతిని—అతఁడే నాటకములో నెట్లుండునో మీరు దినదినము చూచుచున్నారుగదా. నవలలోఁ జెప్పవలసినదే లేదు. అద్భుతములు స్వభావవిరుద్ధములు నుండఁగూడదు గనుక తద్దినమునాఁడు పవిత్రమువలె వ్రేళ్లనుడుము సిగరెట్టలంకారముక్రిందఁ బరిగణింపఁబడుచున్నది. సన్నాయకలక్షణములుపోయి సాధారణపురుషుఁడుగా గ్రహింపఁబడును. చెప్పుదెబ్బల మారీయని నానోటగడ్డిపెట్టినను సరియేగాని, అత్తమాట యెవ్వతె వినుచున్నది. పొట్టిబాతు లీఁదఁగలవు. కుక్క మొఱుగును. గాడిద బూడిదలోఁ బొరలును. ఎవ్వరెఱుఁగని రామాయణమిది! మాటమీఁద మాట వచ్చును. వసుచరిత్రము చింపివేయుమన్నావా! మఱిపత్రికలలో నెక్కుడఁజూచినను విరహము, వియోగము, ముద్దు, కౌఁగిలింత, భ్రమరము—తానుబెట్టుకొనని దొకబిచ్చమా, మాయాఁడువాండ్రే సిగ్గువిడిచినారు. మగవారిమీఁదనైన మేలే, మామీఁదనే పురుషులు దుండగపుదారిని బద్యములు చెప్పుచున్నారని తామే తమ్ముఁను వర్ణించుకొనుట, అవికలులేని బొమ్మలు వేసికొనుట, పత్రికలలోనికిఁ బంపుట—నేనా పిచ్చిదానను నన్నన్నవారా! ప్రాంచద్భూషణబాహువును దప్పు పట్టి — ఇప్పటికవి — ఏదీ తలుపుదగ్గరనా పెట్టు— ఉఊఁ ఒక్కముద్దు. అని పత్రికలలో నెక్కించుచున్నాఁడు. తెనుఁగుమీఁటి వాని నన్నిభాషలలోనికిఁ దర్జుమాలా. ఆఁడుదానికే పుట్టినది. లంకాయాగము మూలఁబడవేసి నాకోడలు—నోవలుపుచ్చుకొన్నది. పిలిచినఁ బలుకదు. ఉండత్తా! రాజేశ్వరి యెట్లుతప్పుకొన్నదో జయపాలునిచేతులలో నుండి— ప్రకరణము పూర్తిచేసి పుస్తకలు తెచ్చెదనని యేమోచెప్పును. బెజవాడలో విజయసేనుఁడు — రాజమహేంద్రములోఁ గామపాలుఁడా. ఇది స్వభావమేనా. పేరు లిప్పటివేనా. ఎప్పుడైన నున్నవా. పఱుపుక్రింద జాబులా. గదులపెట్టెలోఁ బ్రేమలేఖలా. ఆవకాయలచిట్టట్టుక యుత్తరములు చదువుకొనుటకు రహస్యస్థలమా. ఆహా! నవలా నీది యిప్పటి రాజ్యము. నాబుద్ధి చంచలమఁట — మతిచలించినయెడలఁ బండ్రెండవయేటఁ బెండ్లియైనది — పదుమూఁడవయేఁట వారు దేశాంతరము వెళ్లినారు. ఇప్పటికిరాలేదు. ఇప్పుడు తిరుగఁబడి చెప్పుదెబ్బలు కొట్టుచున్న చెట్టంతకొడుకును— తురకలలోఁ గలిసిపోయిన కూఁతురు—నేను వీరి నెట్లుపెంచినానో దైవమునకెఱుక— గంపంతకన్నుతోఁ జూచుచున్నాఁడు నాదేవుఁడు.— ఈయూరు దాఁటి

పోయితినా, యీవీథినిడిచితినా, యీయింటిపట్టు దబ్బయినను విడిచితినా. వేఱొక్కచోటికిఁ బోయితినా. నాకుఁ జలనబుద్ధియున్నదా. చంచలమేదీ! నాజోలి యెవ్వరికి గావలసినది. నన్నెవ్వరు పెంచినారు. నాకెక్కలు నేను—దేవునకుఁ గాదు మీకన్నులకు నే నిప్పుడు బరువుగానున్నానా. ఎవ్వరికిఁ బుట్టినావురా—యన్నట్లు—మాకుఱ్ఱవాఁడు తెగనీలిగియెగసిపడుచు నిల్లుపట్టఁడు. సిగ్గులేక— తగుదునమ్మా యనియన్నింటిలోఁ దానే—ఇపుడిపుడు నేను బైటఁ దిరుగుటకు సిగ్గుపడుచున్నాను. వీనికేమమ్మా. ఆధైర్యము! పెంచినమాట నిజమే కాని నానగలన్నియుఁ బుచ్చుకొని బుంగలోఁ బెట్టినాఁడు, మనసబుతో మాటలాడకుమని చెవి నిల్లుగట్టుకొని చెప్పినను—పోరినను—వాఁడు కార్యదర్శి, తాను ప్రధాని—నాదిబ్బలాగున్నది. డబ్బు లేదుగా. పూఁటగడచు దిక్కులేదురా యని బతిమాలుకొన్నను—నాదిక్కుమాలినయల్లుఁడు కొంపవిడువఁడు. మీకు నవ్వులాటే—నామొగము. ఇంకను అత్తాశ!—వల్లకాదు. ఎన్ని బుద్ధులు చెప్పినను మొగముమీఁదఁ జిక్కగాఁ బేఁడనీళ్లు చల్లిపోయినది. పంచను బడియుండవే—అన్నాను. దినదినము సిగపట్లగోత్రము—ఉప్పరివదినెతో—నేనుండలేనే యన్నది. మనయింటఁ బనిచేసిన తురక—లోకువపడిపోయెదవే యంటిని—నేను క్రొత్తగా నిపు డెవ్వరిమీఁదఁ బ్రేమ దెచ్చుకొందునే తల్లీ! యని నోటినిండఁ బలికి జమీనాబీ నేమము చేసినది. కరణముగారు చేయించి పెట్టినది. జంగము దేవరకు విధిలేక యిచ్చివేసి బెంగతో నేడ్చుచున్న నామిద్దెటుంగరము — నాకొమారైముక్కతురక బులాకి చూచినప్పుడెల్ల జ్ఞప్తికి వచ్చును.—కుఱ్ఱవాఁడెక్కడికో పోయినాఁడు. కనఁబడుటలేదని నామనుమనిగూర్చి కూఁతురు వచ్చిచెప్పినది. కాలుగాలినపిల్లిలాగునఁ దిరిగి తోళ్లసాపులోఁ బట్టుకొని యింటికిఁ బంపినాను. ఇంక మా "వైధవ" కనఁబడవలయును. ఎద్దువంటి పెండ్లమును బెట్టుకొని కుఱ్ఱకుంకలాగున వీథులవెంటఁ దిరుగుటకు సిగ్గులేదా. ఏమందురు. మన వాండ్రు—కఠినవాక్యము లాడఁగూడదన్నారు నిజమే. "వైధవ" యేనిఘంటువులో నున్నది. విధవా శబ్దమునకు మాఱుగా వాడియుండరు. తర్వాత క్రమముగా మన వారు తెలియక మార్చి విధవాపరముగా నుపయోగించి వైధవ, వైధవకలము, వైధవకొంప యనుచు సర్వమును దన్మయము చేయుచున్నారు. "వ్యధ్వ" అనలేక దానిని వికారము చేసినారు. ఓరివ్యధ్వా అంటే ఓరి తప్పుదారిని నడచువాఁడా, చెప్పినమాట విననివాఁడా. వ్యధ్వః-దురధ్వః, కదధ్వః=కాపథః-విధవాశబ్దము నోటినిండ మనవారు పూర్వ ముచ్చరించియుండరు వ్యధ=వెత యైనది. వ్యధ్వః-వైధవయైనది. ఇది నాపిచ్చి బుచ్చెమ్మ తలఁపు. మాలపల్లెలోనుండి తెరవెళ్లి మావాఁడు చేతిలోనిడబ్బు చెల్లువఱకు రాఁడు. ఎన్ని మతములు స్వీకరించినను సమ్మతమైన మతము దొరకలేదు. లోకమందఱితో పాటుగాని నేనొక్కతెను గానుగదా. చాలశ్రమపడి యిన్ని సంకరములు చేసితినిగాని, మావదినె నీడపట్టున నుండి సునాయాసముగ విందులకుఁబోయి యన్ని మతములు నుప్పుగలిపినది. ఉప్పరికోడలు నాపై నధికారమా, ఇన్నాళ్లకు! నాకేదో యింత తిండిదారిచూపిన వేఱింటి కాఁపురము పెట్టెదను. నాకొడుకునకై వీథులవెంటఁ దిరుగుచున్న నేను పిచ్చిదానను, బతిమాలినదాన నంట. వీరందఱు నాకంటెఁ బెద్దలా! నేను రథముక్రిందికి రహస్యముగాఁ బోవుదానను. నాకంటె వీరు ముందుగాఁ బోయి యక్కడ కథలు చెప్పుకొందురు. చెవరనాఁడు కొనుట యెందుకని నేను మెత్తవడినకొలఁది నామీఁద వీరు నల్లేఱుమీఁదిబండ్లా. పిచ్చిముండను. నాకుఁబిసాళమెత్తెనా—ఎనిమిదోపన్నము పారాయణ మొదలుపెట్టెదను. ఏమి! మాటలాడరు! నన్నుఁ బోషింపలేమని భయపడియే లేచిపోయినారా. మీరు రండు, వచ్చితిరా, మిమ్ముఁ బువ్వులలోఁ బెట్టి పూజించుకొందును. నెత్తిమీఁదఁ బెట్టుకొని తిరుగుదును. ఎంత పెంచినను, కొడుకు లెవ్వరికో మావెంకమ్మపిన్నిలాంటివారికిఁగాని పనికిరారు. ముప్పు గడపరు. మీకును నాకును గలకాలము సంబంధము విడువదు. ఎంత పెట్టినను పైవారు పైవారే. ముసలితనము వచ్చినది. మీకు విధాయకము. ఏదో పిచ్చికళమీఁదనే వీరి నందఱును దిట్టుచున్నా ననుకొను

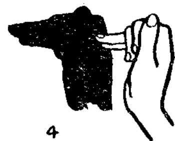
చున్నారు గాని — నిజముగా నాకు మీరు లేకయే పిచ్చియెత్తినది. మీ కొఱకే నాకు మతి పోయినది. రాముఁ డేమన్నాఁడు — "భద్రం తస్య సుమానుషస్య" అన్నాఁడు-రండు. వివాహబంధము పచ్చాకు బొట్టువలెఁ బరలోకములోఁగూడ విడువదు. నేనెంత చెడినను మీ పేరు చెడలేదు. మీ పేరుపెట్టియే నన్నుఁ బిల్చుచున్నారు. నాకదియే మీమీఁది ప్రేమకుఁ బ్రబల సాక్ష్యము. ఈ సంకరకాలములో మమ్ముఁగూర్చి సభలు, ఉత్సవములు సమారాధనలు వచ్చినపుడు ధర్మశాస్త్రచర్చ, మాకొఱకు, సంతర్పణవడ్డనలోనికి మా వాఁడు పోకున్న వడ్డనసాగదు. ఎందుకు వీరి శ్రీముఖములు. పరాశరమాధవీయములు, "ఉదరనిమిత్తం బహుకృతవేషం" ఇదే మాతప్పు. ఇదే నా పిచ్చి.

ఇతి శ్రీః

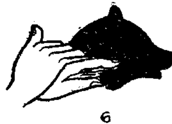

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

నీడబొమ్మలు

కొ. నరసింహాచారి

1. దుప్పి.
2. ఒంటె.
3. పామాయి మేక.
4. లామా మేక.
5. బాతు.
6. పంది.
7. తోడేలు.
8. మేక.
9. కుందేలు.
10. ఏనుగు.
11. ఎద్దు.
12. ఎలుగుబంటి.
13. కుక్క.
14. శీతాకోకచిలుక.
15. గాడిద.

ఫోటో

ఏలేశ్వరపు కృష్ణమూర్తి

తెల్లవారి ఫోటో తెలుగువారి ఛాయాచిత్రం ఒక్కటే. మాట భేదంగాని. మనలో దేనికైనా సాహసించి ఒప్పుకునేవారు, ఒప్పుకోనివారు రెండుతెగ లుంటారు. ఇప్పటికీ పూర్వాచారపరాయణులు కొందరు ఫోటో తీయించుకుంటే ఆయుక్షీణం అని గట్టిగా లోపల నమ్ముతారు. ఫోటో తీస్తామంటే పైకి బిగ్గరగా నోనో అంటారు. ఈకాయం కేవలం అశాశ్వతమైనటువంటిదిన్నీ, అపవిత్రమైనటువంటిదిన్నీ, అట్టిదాని ఛాయని పట్టుకు దేవులాడడం కూడనిపని అని వారి ఆత్మనిగ్రహం. దేహం ఎల్లాగూ శాశ్వతం కాదుగదా, అందుచేతనే ఫోటో అనేది తీసి చిరస్థాయిగా యీ భూమిమీద పారవేస్తే ఎందుకైనా మంచిదని తీయించుకునేవారి పట్టింపు. ఇంతకు ఫోటో అంటే సరే అనేవారు బాగా సింగారించుకుంటేగాని కదిలిరారు. వ్యక్తిముఖమునకు యీమాత్రం నాగరికం అబ్బేసరికి — పల్లెటూరుమాట అటుంచండి — ఫోటో తీయించుకోవడం రానురాను సాంఘిక మర్యాదగా కూడా మారింది! దానితో నిలుచుంటే ఫోటో, కూర్చుంటే ఫోటో అవుతోంది. దీనికితోడు కాస్త గొప్పతనంకూడా వుంటే ఫోటోనిమిత్తం రోజూ గుంజిళ్లుతీయడం ఎక్కువైపోతుంది. ఏకాకిగానైతేనేమి, జోడాగానైతే నేమి, మిత్ర బృందముతోనైతే నేమి, పెద్ద గుంపుగా గుమిగూడితే నేమి అందరికీ సమానాదరం చూపేదే యీ ఫోటో. అంతమందిని కడుపులో యిముడ్చుకుంటోంది. స్థూలకాయు లున్నా భరించలేనని ఫోటో మొరపెట్టడం లేదు. భూదేవిని పోలింది ఓరిమికి. అందుచేతనే జనం కూడా ఫోటోకి సమానాదరం చూపుతున్నారు. మచ్చుకి మీఫోటో వుందంటే, మీఅంతపొడుగు లేకపోయినా, మీఅంతలావు లేకపోయినా, మీ రూపం దాల్చి సరిగ్గా మీజుట్టుతో — మరీ సన్యాసిరకానికి పిలకజుట్టుకూడా ఎరువులెండి — మీనల్లకోటుతో, మీ కళ్లజోడుతో, మీకాళ్ల కిర్రుచెప్పులతో, మీకమలాల జోడుతో అప్పుడప్పుడు మీకే యిల్లా లోకోద్ధారణ నిమిత్తం యిల్లా మరోఅవతారం ఎత్తేశక్తి వుందా అనిపించుతుంది. శ్రీమన్మహావిష్ణుమూర్తి లెక్కకు పదిఅవతారములతో శాంతించాడు కాని మీరు వారికంటె ప్రతిభాశాలు రనిపించుతుంది. కాని పులిమీద పుట్ర అన్నట్టు, మీరు క్షణానికి ఎనిమిది అవతారాలవంతున పంతంమీద ఎత్తినా రూపాయిడబ్బులకు మూరెడుకాగితంమీదకు అవలీలగా లాగివేయగల ప్రవీణు లిప్పుడు అవతరించారు. ఏదో జ్ఞాపకార్థమనీ, విలాసార్థమనీ, కార్యక్రమమనీ, తప్పనిసరియనీ, తద్దినంలాంటి విధియనీ, ముందు ఎవరికివా రనుకున్నా ఫోటోలోపడి కాళ్లుచేతులు విరుచుకోకుండా వారివారి చిలకకొయ్యలకు ఠీవిగా వ్రేలాడుతున్నారు. తద్దినాలమాట సంశయించినా, వారి తాతముత్తాతలకు యిదే సత్కారము చూపుతున్నారు. ఎంత కుటుంబమున్నా గోడకు నిలవేస్తున్నారు. ఏమాత్రం మందమారుతం వీచినా అట్టే అంతా ఆనందిస్తున్నారు. మరో వింత ఏమిటంటే వారితోపాటు వారి మిత్రులుకూడా చేతు లొగ్గారు. వారు ఎండకెండి, వానకు తడుస్తే వారి మిత్రులుకూడా వారితోపాటే వుంటున్నారు. ఇంత స్నేహభావానికి మూలం ఫోటో. ఫోటోకి మూలం స్నేహభావం. తీసినప్పటినుండి ఫోటో తియ్యబడుతుందని కొందరు ప్రాజ్ఞులంటారు. దానికి తగినట్టు ఫోటోను పొట్ట నెట్టుకునేందుకు యేచెదపురుగులో పట్టుబడుతున్నాయి.

మనలో ఒకమూల కాలుచెయ్యి దగ్గరగా పెట్టుకోవడం గిట్టనివా రెందరు లేరు? వారిచిత్రాలు వార్తాపత్రికల్లో కెక్కి దేశసంచారానికి పూనుకుంటున్నాయి. పత్రికల్లో పడేది ఫోటో కాదనకండి. ఫోటో అనే అందం. ఈ చిత్రాల్లో విదేశ గమనం కోసం దేవులాడే చిత్రాలు కొన్ని. ఉన్నతవిద్యాని సత్త

సముద్రాలు దాటి గణించుకువచ్చేవి కొన్ని. ఒకటి రెండురావు పత్రికల్లో! విమానమెక్కి మెడ విరుచుకున్నవారి చిత్రం ఒకవైపు. పులుల జంపిన పురాధీసుల ఛాయాచిత్రం ఒక చాయ. ప్రపంచము నుద్ధరించుచున్న ప్రముఖుల ముఖము లొకచోట. వీథిమొగల నిలవేసే రాతిప్రతిమ లొకప్రక్క. పెళ్లాడబోయే పడతుల పటిమ లొకవంక. గుర్రపుపందెముల గాడిసగత్తర యొకతావున. పరీక్షలలో పైకి తలలెత్తినవా రొక మూల. పట్టభద్రుల పంతులు పతానీవేష మొకదరి. రాజకార్యధురంధరుల రాకపోకల చిత్ర మొకయెడ. దివానుబహదూరు లొకదిక్కున. ఆత్మహత్యాపు లొకతట్టు. ఇల్లా పురోన్ముఖుల సొంపు, పురాభిముఖుల పెంపు, నూతనోద్యోగుల శోభ, గౌరవార్థపు విందు విభవం, సన్మానపత్ర సంపుటముల కళాసౌందర్యం, నూతన భవనముల సొగసు, క్రొత్తవంతెనల విస్తార్యం, వూరేగింపుల వుత్కృష్టత, వుత్సవాల వింతనడక అన్నీ కనులపండువుగా చూస్తూంటాం. ఇక కూలిన యిండ్ల చిత్రం, దగ్ధమైన పేటల చిత్రం, మందుగుండు మూలాన్ని మడిసినవారి చిత్రం, వరదలు తుడుపెట్టిన వూళ్ల చిత్రం, బళ్లు ఢీకొవడం చిత్రం, తదితర ఘోరవిప్లవములచిత్రం ఎంతవద్దని ప్రార్థించినా అప్పుడప్పుడు చూస్తూంటాం. సమితుల సమావేశా లుంటాయి. మహిళామండలి మహాత్మ్యాలుంటాయి. కళోపాసకులు కంటి కగపడతారు. ఇల్లా బ్రతికినవారి చిత్రాలేకాకుండా కీర్తిశేషుల చిత్రాలూ పడతాయి. చూచిన దృశ్యం చూపకుండా చూపునది దినపత్రిక. వారపత్రిక. మాసపత్రిక. తదితరపత్రికలు. మరోవిషయం. ఆహ్వానసందర్భం అంటే నడివీథులోనో, సొగనంపు సమయమంటే రైలువే ప్లాటుఫారంమీదో, పెళ్లివిషయంఅంటే పందిట్లోనో, నాటకంతంతు అంటే రంగంలోనో, మహాసభ అంటే వేదికమీదనో ఎక్కడో ఒకచోట యింట్లోనో, బయటనో, తోటలోనో, దొడ్లోనో ఫోటో తీయించుకుంటాం. ఇక ఏ సంస్థకైనా రజతోత్సవం సమకూడినప్పుడో, ఏ ప్రముఖుడికైనా వీడ్కోలుపు జరిగేటప్పుడో, ఏఆటలోనైనా గెలుపొందిన తరుణంలోనో, ఏఎలెక్షనుయుద్ధంలో జయమొందినప్పుడో, ఏ పట్టప్రదానోత్సవానంతరమో, ఎందుకో ఒకందుకు ఫోటోతీసేసమయానికి ఎవరైనా తటస్థపడ్డారంటే అది వారి తప్పేమాత్రం కాదు. వారి నన పని లేదు. ఫోటోలో వుంది ఆ ప్రభావం. ఆ అత్యంతాకర్షణ శక్తి. కా దంటే యువతీయువకుల ప్రేమకు ఎన్ని ఫోటోలు కారణం కాలేదు. ప్రేమవిషయ మెటులున్నా పెళ్లివిషయం వారు తలపెట్టినపుడు జన్మనక్షత్రం సాధించి, పంచాంగం తిరగవేసి, సిద్ధాంతిగారి దయకు పాత్రులై గణం నిర్ణయింప పనిలేదు. ఫోటోను బాగా ఎగాదిగాచూస్తే ఆవ్యక్తిది దేవగణమా, మానుషగణమా, రాక్షసగణమా అని వ్యక్తపడుతుంది. ఫోటోలో దైవగణానికి చెందేట్టు నటించే రాక్షసగణా లుంటాయి. కొందరు దేవగణానికి చెందినా, పైకి పచ్చి రాక్షసగణంలా వుంటారు. అందుచేత ఫోటోకి దణ్ణంపెట్టి మువ్మాటికి నమ్మకున్నవారు రూపంపరిశీలిస్తారు. గణంగుణం అదృష్టవశాత్తు కలుస్తే సంతోషిస్తారు. లేకున్నా సంతోషిస్తామంటారు కొందరు. కాని మానుష రాక్షసములు మృత్యుప్రదమనే నిరూపణ పనిలేదన్నంత మాత్రంతో నష్టేట్లో కలిసిపోతుందా? ఏమో.

దృష్టికలవారికే ఫోటో జ్ఞానదాయకం. ఆనందదాయకం. కొంచెంగా దృష్టి లోపం వున్నవారికి కూడా యిది కొంత సహాయభూతమే. అంధునికి ఫోటో అర్థంలేని ముక్క. ఎందుకంటే చక్షుద్వారేణా బుర్రలోకి చాలావిషయాల్ని చల్లగా ప్రయాసం లేకుండా ఎక్కించేది ఫోటో. మనం ఎంత బాగా చూచినా ప్రపంచంలో మన కంటి కగపడేది కొలదిమాత్రమే. అట్టినో, మనం ప్రత్యక్షంగాచూడని విషయాల్నిగురించి, పరోక్షంగా విదేశాలల్లో జరిగే విషయాల్నిగురించి, మనం చూడలేని వృత్తాంతాల్ని గురించి తెలిపి మన యథార్థానుభవాన్ని పెంపొందించే సాధనాలల్లో ఒకటి యీఫోటో. ఇంతకు ఫోటో తీయడం అంటే ఒడ్డు, పొడుగు, లావు — కొండొకచో కొన్నిటన్నులభారం — కలిగిన మానవులను క్షణంలో సునాయాసంగా అరచెయ్యంత సమక్షేత్రంలోకి జేబు

లో బాగా యిమిడేట్టు చేసుకోవడ మని తాత్పర్యం. ఫోటోలో మనిషిలో వున్న జీవం వుండదు; చేతులాడవు. నోరు పడిపోతుంది. కాళ్లుకదపడం బహుకష్టం. అందు కనే కొందరు ఫోటోతీసి మమ్మల్ని చంపవద్దనడం సమంజసమేమో! కాని ఫోటోలో మిగిలేది మనిషి రూప మనవచ్చును. కళ అట్టే వుంటుంది. దీనిని పెంపొందించేవారు ఫోటోగ్రాఫీ కళ అంటారు. కాదు, విశేషంగా కృషి వుండాలి దీనికి, యిది శాస్త్రం అంటారు మరికొందరు. ఫోటో ఎల్లాగు కాలిమీద కాలు వేసుకొని కూర్చున్నంతమాత్రంతో ఆవిర్భవించడం లేదు.

ఫోటో తియ్యాలంటే ముందు ఎదురుగుండా దృశ్యముండాలి. అది మని షవనీండి. మా నవనీండి. ఈ దృశ్యం అనేది వెలుగుంటేనే దృశ్యం అవుతుంది. లేకుంటే అదృశ్యం అవుతుంది. ఈ దృశ్యాలు చేతనములనీ అచేతనములనీ, చలనములనీ అచలనములనీ, స్వాభావికములనీ అస్వాభావికములనీ వుంటాయి. మామూలుగా ప్రకృతిదృశ్యాలు స్వాభావికములు; ప్రత్యక్షములుకూడాను. దృశ్యం దూరంగావున్నమాత్రంతో ఫోటోరాదు. ఏ ఆసామీకైనా ఫోటోతీయాలనే సంకల్పం లేకపోతే ఎన్ని దృశ్యాలున్నా నిరర్థకం. ధనవ్యయం అమితం అని కొందరు వెనుకడుగు వేస్తారు. గనుక లోభికిట తావులేదు. అంధుని యిదివరకే వెడలగొట్టితిమి. ముఖ్యంగా తీసేవారికి ఏదో ఒక ఆశయము వుండాలి. ఈకళను పెంపొందించడానికి జీవితం ధారపోయడం ఒక లక్ష్యం. ధనార్జన ఒక లక్ష్యం. ఫోటోతో చరిత్రకు ప్రాణంపోయడం ఒక లక్ష్యం. పత్రికలో పాఠకపరీక్షలుంటే పేరు గణించుకోవడం మరొకలక్ష్యం. ఇల్లా లక్ష్యభేదాన్ని బట్టి ఫోటో తీయడంలో మార్పుండకపోదు. వేలుచూపి అదుగో పురాతనదేవాలయ మనుగో అంటే దానియొడ చరిత్రకారుని దృష్టి వేరు. కళోపాసకుని దృక్పథము వేరు. భక్తుని ఆశయము వేరు. నభోమార్గమున నల్లాడు వైమానికుని లక్ష్యము వేరు. దానితో యింత దేవాలయ ముంటే కళోపాసకుడు కెమెరా నొకప్రక్కకు త్రిప్పును. భక్తుడు వేరొకవంకకు త్రిప్పును. వైమానికుడొకవైపునకు త్రిప్పును. పత్రికావిలేఖరి దొకదిక్కు. ఈవిధముగా దిక్కులేనన్ని దిక్కులకు త్రిప్పి ఎవరికి తోచినట్లు వారు ఫోటోలు తీయుదురు. కాన ముందుగా ఫోటో ఏలక్ష్యంతో తీయబడిందని గుర్తిస్తే ఫోటో విలువ హెచ్చుతుంది—చరిత్రకారునికి చరిత్రాత్మకంగాను, కళోపాసకునికి కళగాను, భక్తాగ్రేసరునికి భక్తిగాను, పత్రికావిలేఖరికి పత్రికగాను!

ఇక, ఎన్నిలక్ష్యాలున్నా, ఎంతవెలుగున్నా, ఎంతమనోహరములగు దృశ్యములున్నా, ఎంత సంకల్పమున్నా యంత్రం చేతులో లేకుంటే పని జరుగదు. ఈయంత్రాన్నే కెమెరా అంటారు దొరలు. కెమెరాతోపాటు యితరపరికరముల్లు కూడా అత్యవసరమే. సాధారణంగా ఓఛాయాచిత్రం అమరాలంటే తీసేవారు, తీయించుకొనేవారు, బాగా పనిచేసేయంత్రం, తగిన కాంతి వుండాలి. కాదంటే ఎంతకళగల ముఖమైనా కాగితంమీదకి ఎక్కదు. ఓరూపానికి ప్రతిరూపం తయారుకాదు. ఫోటోతీయడంలో చలనచిత్రాలనీ, కాంపొజిట్ ఫోటోగ్రాఫీ యనీ, కారికేచరింగ్ ఫోటోగ్రాఫీ యనీ, ట్రిక్ ఫోటోగ్రాఫీయనీ, రంగుల ఫోటోగ్రాఫీయని, రకరకాలగా యంత్రాలు అమరుస్తారు. సాధారణంగా ఫోటోకి అన్నీ అమర్చడం, ఛాయని తీయడం, వుత్పత్తి చేయడం, అచ్చొత్తడం, కడగడం, చిత్రాన్ని స్ఫుటపరచడం, కడకు చట్టం కట్టడం జరిగే పనులు. జరగవలసినపనులు. అటుపైన చిలకకొయ్యకు వెయ్యడం మీ యిష్టం.

ఈ ఫోటో అనేది నేర-పరిశోధకులకు అత్యంతోపకారి. యథార్థవాది. వాస్తవమును కనుగొనుటకు సహకారి. పరిశోధకునికి ఎప్పుడు నేరము నాకట్టుటే పని. నేరస్థుని నిర్ణయించుట నీతి. నేరము జరిగిన సందర్భముల గ్రహించుట ధర్మము. నేరపు వివరముల న్యాయస్థానముల కెఱుకపరుచుట విధి. నేరగానిని న్యాయాధిపతిముందు నిలబెట్టుట యతని బాధ్యత. ఉన్నది వున్నట్టుగా, ఏవిషయము మరుగుపరచకుండా,

దిగమింగకుండా, మార్చకుండా, సృష్టించకుండా, కోర్టువారికి తెలుపుట వాని కర్తవ్యము. ఏలననగా నేర పరిశోధకుడు చెప్పువిషయముల నెంపరో న్యాయాన్వేషణకై గ్రహింపవలసియున్నది. పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటరు నేరమును నిరూపించి నిందమోపవలసియున్నది. డిఫెన్సువకీలు ముద్దాయిని వెనుకేసుకొనిరావలసియున్నది. జూరీ అప్పుడప్పుడు కునికిపాట్లుపడినా తుద కీవిషయంలో గిల్టీ, నాటుగిల్టీ అనేరెండు ముక్కల్లో ఒకటి చిత్తానుసారం ఏరుకోవలసియున్నది. ఎసెసరులు జరిగిన దంతా నవల అనే భ్రమను పోగొట్టుకోవలసియున్నది. నేరము విషయం విచారణచేసి శిక్ష వేయడం న్యాయమూర్తి పని యైయున్నది. అట్టిచో, ఎరుగనివన్నీ ఎరిగినట్టు, తెలియనివన్నీ తెలిసినట్టు, నేరాన్నిగురించి గుర్తించనివన్నీ గుర్తించినట్టు, చూడనివన్నీ చూచినట్టు అంతా భావించుకోవలసిన విషమ సందర్భంలో సత్యమును తెలుపవలసినది పరిశోధకుడే. పరిశోధకునికిమాత్రము నిజము పరీక్షగా తెలియునా? మనలో ఎంతటివారికి మాట తడబడుచుండును గదా. అట్లే పరిశోధకుడును. మనదేశమున రక్షణ శాఖాధికారులే నేర-పరిశీలనకు పూనినపుడు వారి బాధ్యత రెట్టింపైనది. వారు నిజమాడిననే ప్రభువు మెచ్చును. ప్రజ మెచ్చును. న్యాయాన్వేషణకుగాను కంకణము కట్టుకొన్న కోర్టువారికి నేరపరిశీలనలప్పుడు తీసిన ఫోటోల నిచ్చుటతో పరిశోధకుని మాటల కెక్కుడు ప్రమాణమేర్పడును. రక్షణశాఖలో ఒక్కొక్కరికి ఫోటోగ్రాఫీ తెలిసియుండుట శ్రేయస్కరమనుట సత్యము. నిజమాడుటే నీతిపథము.

పరిశోధకుడు ఏమెక్కించాలి ఫోటోలోకి అనే విషయం చూద్దాం. ఒకరు చచ్చిపడిన స్థలం, దొమ్మి జరిగినస్థలం, హత్యలు జరిగినస్థలం, ప్రసవానంతరం పిల్లలపారవేసిన స్థలం, ఆకస్మికంగా రోడ్డుమీద జరిగే విపత్తులు, రైళ్లుఢీకోవడం, పేలిన యింజను బోయిలర్లు, కూలినవంతెనలంటే, పడ్డినపాక లంటే, కన్నపుచోరీ జరిగిన చోటంటే, బందిపోటు జరిగిన బంగళాలంటే, తప్పుడునాణాలు తయారయే స్థలమంటే, పట్టింపులు వచ్చిన పంటకాలువలంటే ఫోటోతీయాలి. అంటే పరిశోధకుడు ఎప్పుడు వంతెనలుకూలుతాయా, ఎక్కడ రైళ్లు ఢీకుంటాయా, ఎప్పుడు ఫోటోతీయనా అని నష్టజాతకం గుణిస్తూ కూర్చోవాలని కాదు. యుక్తాయుక్తములను యోచించి నేరము జరగిన తావున వీలైనన్ని ఫోటోలు తీయాలి. చెరిగిపోయే అడుగులంటే, వేలిముద్రలంటే, రక్తపుమరకలంటే వున్నప్పుడు జాగ్రత్తగా వాటికి స్ఫుటమైన చిత్రాలు తీయాలి. గాయపుమచ్చలు, పుట్టుమచ్చలు, మొటిమలు, పులిపిర్కాయలు, కాల్పుడు మచ్చలు, అమ్మవారుమచ్చలు ఫోటోలో బాగా కనబడుతాయి. గాయాలకు ముఖ్యంగా ఫోటో తీయాలి; ఎందుకంటే ఆ మనిషి కర్మం చాలక గుటుక్కుమన్నా గాయం ఎల్లాటిదో, ఏ ఆయుధంతో పడిందో గుర్తించేందుకు వీలుంటుంది. గోడల్ని భూమిని పరీక్షించవలసినపుడు వాటిని సూక్ష్మదర్శని యంత్రంలో పెట్టి చూడడం అసంభవం కనుక వాటికి ఫోటో తీయడం వుత్తమం. సూక్ష్మదర్శనిలో కనబడే వాటికి ఫోటో తీయడం మొదట ప్రారంభించింది డాక్టరు జెసెరిక్. ఈక్రొత్తపద్ధతితో శాస్త్రజ్ఞులు వారిసాక్ష్యములను బాగా బలపరుచుకుంటూ వచ్చారు. దస్తూరీవిషయాల్లో యీపద్ధతి లాభకర మనిపించింది. దస్తూరీలకి ఫోటో తీసి తారతమ్యం కనిపెట్టింది మొదట పారిసులో జెసెరుకు. బెర్లినులో గోబెర్టు. వియన్నాలో ఈడరు. తుడుపులు, గీట్లు, దిద్దులు, వంపులు, చెరుపులు, సవరణలు, బాగా బయటపడినవి. వ్రాతల్లో తేడాలు, పోలికలు, మెలికలు, సందేహాలు, నానుపుళ్లు ఫోటోతీసి కనుక్కుంటున్నారు. ఫోటోలో రంగులు బాగాపడవు. ఎరుపురంగుచీర ధరిస్తే ఒత్తుగా నల్లగా పడుతుంది. నీలిరంగుది ధరిస్తే తెల్లతెల్లగా పడుతుంది. ఈమోసాన్ని ముందాలోచించి మరీ ఫోటోలోకి దిగండి!

తలచే తలంపులు ఫోటో సరిగ్గా లాక్కోగలదా అంటే సుప్రసిద్ధనటకులు ఓయంటారు. సినిమాలకు ఫోటోగ్రాఫీయేగా వన్నె తెచ్చిపెట్టింది.

ఫోటోతీయడంతో పరిశోధకుని పని సరికాదు, ఫోటోతీసిన తేది, స్థలం, సమయం, గంటలు, ఆనాటి శీతోష్ణస్థితి, వెలుగు, దృశ్యమున్న దిక్కు— లేకుంటే దిక్కులేని ఫోటోలు తయారవుతాయి—ఛాయాప్రదర్శనకాలం, కెమెరా వివరం, యంత్రానికున్న అద్దపుబిళ్ల సత్తా, చిత్రానికి దృశ్యానికి గల వృద్ధిహరణదోషం వివరం పూర్ణంగా వ్రాసుకోవాలి. ఫోటోలను పరిశోధకుడు దిద్దిసరిచేయడం (re-touch) గొప్ప దురభ్యాసం. తెల్లవారుతే రాజబాట చాలారస్తాగా వుంటుందని తోచినప్పుడు, నేరం రాత్రిపూట నడివీధులో జరిగినప్పుడు నేరస్థానాన్ని సూర్యోదయాత్పూర్వమే మెగ్నీషియం లైటు వెలిగించి ఫోటోతీయడం విదేశములలో పరిపాటి. ఆఫోటోను ఎవరు చూచినా తిరిగి రంగస్థలాన్ని కంటో కన్నెట్టుకు కలియజూచినట్టుంటుంది. సత్యాన్వేషణ కీపాట్లు డిటెక్టివు పడవలెను.

మనిషిని గుర్తించేందుకు ఫోటో సులభోపాయం చూపింది. పోలికపట్టేందుకు ముఖాముఖిగా ఎదురుగా తీసినచిత్రాలు మెఱుగు. పార్శ్వముఖ ఛాయాచిత్రాలు మంచివే. ఎవరినైనా వెనుకపాటున పోల్చడం కష్టం; కాని ముఖముచూచి సులువుగా పోల్చుకోవచ్చును. ఈ విషయము జ్ఞాపకముంచుకొని జుట్టు, కట్టు, బొట్టు, కళ్లు, ముక్కు, చెవులు బాగాచూచి మనిషికి మనిషికి గలభేదం పరిశోధకుడు గ్రహించాలి. మనిషిని ఎన్నిసార్లుచూస్తే గుర్తించగల మనునది గొప్పచిక్కుప్రశ్న. దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తే గుర్తించుకోడానికి ముఖ్యంగా వెలుతురుండాలనీ, దృష్టిలోపం లేకుండా వుండాలనీ, వేడి, గాలి, వాన, సూర్యరశ్మి, పొగ, మంచు, మన్ను లాటివి దృష్టినడ్డకుండా వుండాలనీ తేలుతుంది. అన్నీ సవ్యంగా వుంటే, పట్టపగలు తెలిసినవారిని ౫౦-౬౦ గజాల దూరాన్ని కనుక్కోవచ్చును. మనకు తెలిసిన వారికి ఆనమాళ్లుంటే ౧౧౦-౧౬౫ గజాల దూరాన్ని పోల్చవచ్చును. ఇకబాగా తెలియనివారిని ౨౮-౩౩ గజాలదూరాన్ని ఆనమాలు పడతాము. ఒకేసారి చూచినవారిని ౧౬ గజాలదూరాన్ని పట్టుకుంటాం అని శాస్త్రజ్ఞులు సెలవిచ్చారు. అటుపైన నిండు పౌర్ణమి నాడని, శూన్య అమావాస్యనాడని, కటిక ఏకాదశి నాడని, యితరులను గుర్తించుకోవడం ఎవరికి వారు చేయవలసిన పని.

తుద కొకముక్క. పారిసుపట్నంలో ౧౮౭౧ లో వుత్తరాలను పావురములద్వారా దూరదేశములకు పంపుతూవచ్చారు. ఇదే పిజియను పోస్టు. ఉత్తరమునకు సరియగు ఫోటో ప్రతి negative; తీసి దానిని పావురముల తోకలకంటించి తోలివేసేవారు. ఆకపోతములు గమ్యస్థానము చేరగానే హితులు లేఖను సరిజేసి కొని వర్తమానమును గ్రహించుచువచ్చారు. మనదేశమునకు సందేశములు క్రొత్తకాదు. ఏలనందురా—

> కృప నెఱిగింపరే కీరోత్తములార
> వజ్రపురికి బోవు వారె మీరు ?

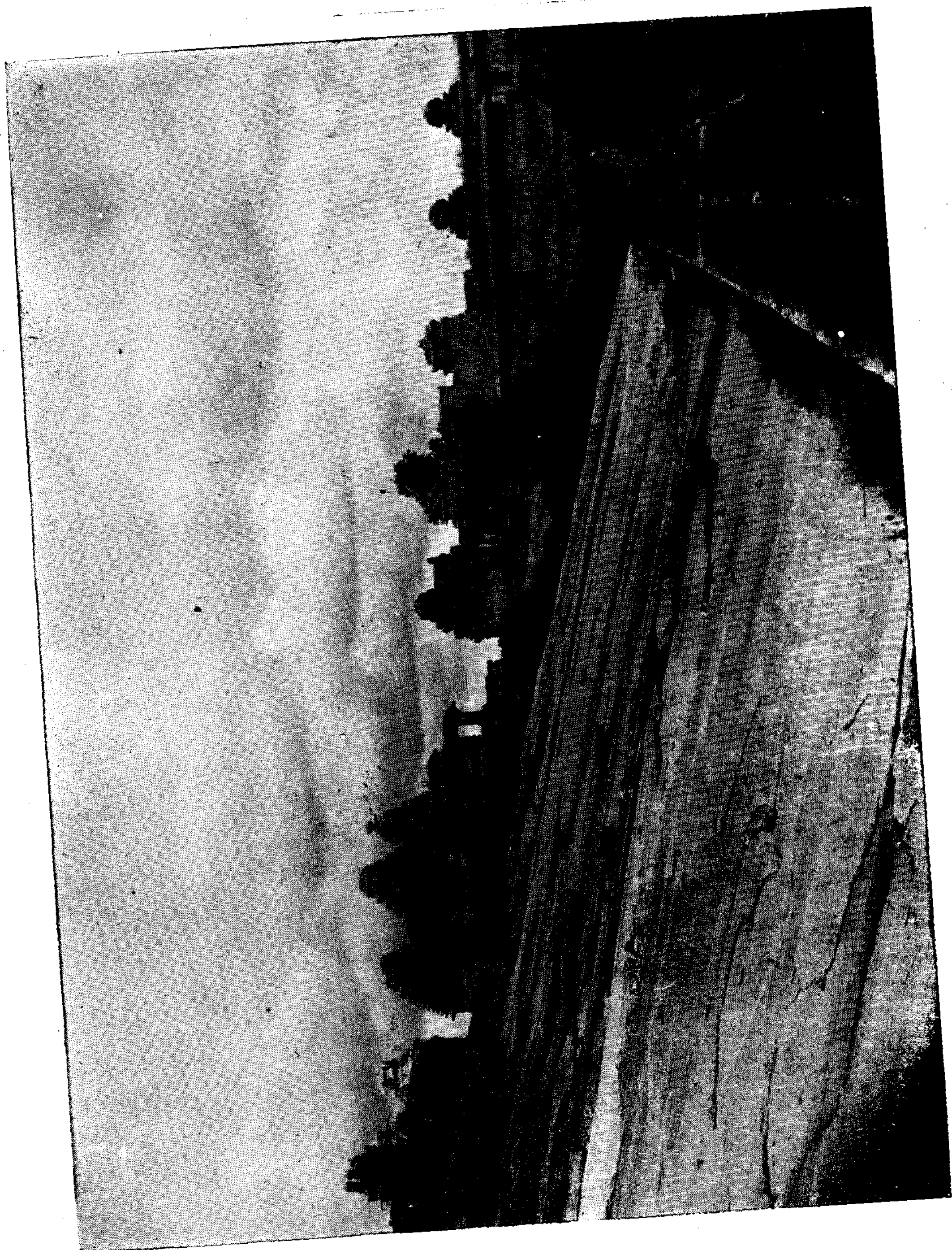
అని ప్రద్యుమ్నుడు ప్రశ్నలువేసి, శుక మభ్రమార్గంగా పోతూంటే చూచి—

> ఓపక్షివర విను మాపురి శుచిముఖి
> యనుపేరి యొకరాజహంసి యుండు
> నది యున్నచోటు నీ వరసి యీపత్రిక
> యందింపవలయు మత్ప్రార్థనమున.

వార్తాహరణ యోగ్యాయోగ్య వివేకము లేక యుండెనుగా. ఈపత్రిక ప్రేమజాబు. గాననే

> పక్షిపేరవ్రాసి పత్రిక యనిపెడు
> నట్టివాడు భ్రాంతు డగుట ధ్రువము.

అని కవివ్రాశాడు. కాని యీపత్రిక ఫోటోప్రతి అని ఏమాత్రం తెలిసినా మనం పారిసుకంటె యీ పద్ధతిని ముందు సాధించామని గర్వపడవచ్చును. అప్పటి పరిస్థితు లెటులున్నా మనది ఫోటోయుగం. నేర-పరిశోధనలకు విదేశములలో పునర్జీవ మిచ్చినది ఫోటోగ్రాఫీ. మనదేశములలో పాలకులకు పాలితులకు దీనియెడ నిరసన. ఏలనో?

హేమకూటపర్వతము, దానిపైగల జైన దేవాలయములు

M. K. R.

కృష్ణా వాహిని

P. R. R.

శారదలేఖలు—కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రి

కొన్ని సంవత్సరముల క్రితము, మొదటిసారి నేను శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మగారి కథ చదవడము సంభవించినప్పుడు — ఆకథపేరిప్పుడు జ్ఞాపకములేదు — ఇది నిజంగా స్త్రీ వ్రాసినదేనా; లేక, ఇప్పుడు చాలామంది చేస్తున్నట్లుగానే ఏపురుషుడో వ్రాసి తన భార్యనో, సోదరినో, స్నేహితురాలినో advertise చెయ్యడానికి ఆడపేరు పెట్టి పత్రికకు పంపినాడా అనేసందేహము కలిగినది. ఏమంటే మగవారిలో పెద్దపేరుగల కథకుల వ్రాత కేమాత్రమును తీసిపోలేదు సరిగదా ఆకథ, కొన్ని విషయాల్లో అంతకంటె చాలా బాగుందికూడాను. కాని అంత బాగా వ్రాయగలిగిన మగవాడెప్పుడూ తనపేరు మరుగుచేసుకొని స్త్రీపేరు పెట్టడని వెంటనే నిశ్చయించుకున్నాను. ఆతరువాత ఈమె పేరుతో ఏకథకనుపించినా శ్రద్ధగా చదవడము ప్రారంభించాను. వాటి అన్నిటిలోనూ స్త్రీ హృదయం చక్కగా వ్యక్తమవుతూ ఉండేది. స్త్రీకిమాత్రము సాధ్యమైన అనేకకళలు, మెరుగులు (Touches and Finishes) కనుపించినవి. తప్పకుండా ఇవన్నీ ఆవిడ వ్రాసినవేనని నిశ్చయించుకున్నాను. ఒక్కమారైనా, మనస్సులో అటువంటి సందేహమునకు తావిచ్చినందుకు శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మగారిని క్షమించమని వేడుకుంటున్నాను.

నేడు ఆమెచే అప్పుడప్పుడు గృహలక్ష్మిలో వ్రాయబడిన శారదలేఖల సంపుటము చదవగలిగాను. ఆమెదర్శనభాగ్యము నాకెప్పుడూ లభించలేదు. అది నాజన్మకొక కొరంతగా భావిస్తున్నాను. అనేకమంది కవయిత్రులను, వేదాంతినులను, ఉపన్యాసకురాండ్రను చూడడము, వారి రచనలను చదవడము, వారి ఉపన్యాసములను వినడమూ సంభవించింది. కాని వారెవ్వరునూ నా ఆదర్శమున కందలేదు. వారిలో రెండే రకాలు. అటు కేవలము వెర్రి సనాతనమో, లేక కేవలము పాశ్చాత్యానుకరణవ్యామోహములో పడ్డ అధునాతనమో. మధ్యరకం లేదు.

శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మగారి శారదలేఖలు చదివినపిమ్మట, ప్రస్తుత మాంధ్రదేశమునకే కాక అఖిలభారతదేశమున కాదర్శకురాలుగా ఉండవలసిన దీమె యని తోచింది.

అనుకరణమనేది మనకు నేడు వచ్చింది కాని ఇదివర కెన్నడూ ఎరుగము మనం. యుగయుగాలనుంచీ అనేక రాజ్యాలూ, నాగరికతలూ, సంప్రదాయాలూ మనదేశానికి వచ్చిపోతూఉండేవి. ఎప్పుడు ఏదివచ్చినా, మనదేశపు పద్ధతి ఏమిటంటే కొత్త ఏదేనా వస్తే, ఇప్పటివలె కళ్లుమూసుకుని దాన్ని అనుకరించకుండా అందులో ఉండే మంచిని గ్రహించి, తన నాగరకతాపద్ధతులతో మేళ

వింపచేసి మెరుగుపెట్టడమే. ఆంగ్లేయులు వచ్చినపిమ్మటమాత్రము ఆపద్ధతి పోయి, మన స్వస్వరూపము మరచిపోయి, ఐనదానికీ కాని దానికీ ఆభరణములు తీసివేయడము మొదలు డైవోర్సువరకు అన్నిటిలోనూ వారిని అనుక రించడ మౌతోంది. వరలక్ష్మమ్మగారు భార తీయసంప్రదాయము ననుసరించినది కాని, ఆధునికానుకరణపద్ధతి నవలంబించలేదు.

శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మగారు, పూర్వా చారపరాయణు లైన బ్రాహ్మణ కుటుంబ ములో జన్మించినది. ఆధునికపద్ధతులను కొంత చదువుకున్నది. కాని మామూలు కంటె ఎక్కువగా సంస్కృతాంధ్రాంగ్లముల యందు పాండిత్యము సంపాదించినది. పూర్వా చారమంతా పూర్తిగా నశిస్తేనేగాని దేశం బాగుపడ దనే బ్రాహ్మసామాజికులు పాల వర్తిసోదరులకు తోబుట్టువు. జన్మజన్మముల నుంచి వస్తున్న హిందూధర్మ మాచర ణీయమా, లేక తన సోదరు లహర్నిశాదు లుకు చేస్తున్న సంస్కార మాచరణీయమా ఆ శేషప్రయము ఎన్ని సంవత్సరము లీమెమన స్సుకు క్షోభపెట్టిఉంటుందో ఊహించవల సినదే కాని చెప్ప నలవికాదు. తుదకు భారత ధర్మమే సర్వోత్కృష్ట మని నిశ్చయించు కున్న మహనీయురాలు. ఇక విదేశముల నుండి ఏసంస్కారము వచ్చినా, హిందూ ధర్మమనే గీటురాయిమీద గీసి పరీక్షించి, మంచిదయితే గ్రహించడమూ, లేకపోతే త్రోసివెయ్యడమూను. ఉత్తమోత్తమ మైన పద్ధతి అవలంబించింది మహానుభావురాలు. సనాతనమూ అధునాతనమూ అని అంధకా రంలో దారితెలియక అల్లాడే సమయములో శారదలేఖలు వ్రాసి దారిచూపించింది.

పూర్వస్త్రీలవలె కేవలం పురాణాలు పుచ్చుకు కూర్చోకుండా, ఆధునికస్త్రీలవలె మీటింగులు, కాన్ఫరెన్సులు, కమిటీలు, Maternity centres, Childwelfare centres తో కాలయాపన చెయ్యకుండా స్త్రీల కవసరమైన ప్రతివిషయాన్నిగురించి, సంకు రాత్రిముగ్గులు, శారదాచట్టం స్త్రీలు నాట కాలలో వేషా లెయ్యొచ్చునా కూడదా, డైవోర్సుబిల్లు, తీర్థయాత్రలవల్ల లాభం, ప్రకృతిసౌందర్యం, బంగారంరవాణా, ఒక టేమిటి అన్నివిషయాలూ బహుశ్రద్ధగా యోచించి, స్వతంత్రాభిప్రాయాలను నిర్భ యంగా పాఠకులకు నచ్చేటట్లుగ వెలిబుచ్చి నది శారదలేఖలలో. ఏసంస్కార మభిల షించినా హిందూధర్మమనే పునాది మరిచి పోకుండా, ఈమహనీయురాలివలెనే మన ఆంధ్రవనితలు తమ జీవితములను దిద్దుకుంటే, పూర్వపు ఔన్నత్యమునూ, ఖ్యాతినీ సంపా దించుకోగలరని నావిశ్వాసము.

తెలుగులో ఈమాదిరి పుస్తకా లిది వరకు లేవు. శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మగా రింకా ఇటువంటి పుస్తకా లనేకములు వ్రాసి తమ సోదరసోదరీమణుల అజ్ఞానాంధతమస్సులను దిగంతములకు పారదోలెదరని నమ్ముతాను.

పరమేశ్వరుడు వీరి కాయురారోగ్యై శ్వర్యములు ప్రసాదించుగాక!

బొబ్బిలియుద్ధనాటకము*

బులుసు వేంకటరమణయ్య

కావ్యమునకుఁ బరమప్రయోజనము రసానందము. రసస్ఫూర్తికి శ్రవ్యకావ్యములకంటెను దృశ్యకావ్యములే అనుకూలద్వారములు. సులలితరీతిని శీఘ్రముగ రసీభావమును కలిగించుట దృశ్యకావ్యముల విశేషగుణము. కాళిదాసాదిమహాకవుల కీర్తి సుప్రతిష్ఠితమగుటకు వారు రచించిన కావ్యములుకాక నాటకములే మూలకారణములు. కావ్యతత్త్వమును గుఱుతెఱుఁగుటకు నికషోపలమగు నలంకారశాస్త్రవాఙ్మయమున నాటకమునకుఁగల ప్రాధాన్యము కావ్యములకు లేదు. ఆశాస్త్రమున నాటకలక్షణమే అగ్రపీఠము నలంకరించినది.

తెలుఁగున ఆపద్ధతి తారుమారయినది. ప్రబంధములకును, అందును పద్యకావ్యములకును గలగౌరవము నాటకములకు లేకపోయినది. ఇంచుమించుగ ఇరువదవశతాబ్దారంభము వఱకు—ఆంగ్లవాఙ్మయవాసన ఆంధ్రులను పూర్తిగ అంటుకొననంతవఱకు—తెలుఁగు నాటకము కన్నుతెఱువలేకపోయినది. వెనుకటివారు కొందఱు సంస్కృతనాటకములను పరివర్తింపఁబూనినను, పద్యకావ్యరూపముననే తెనిఁగించిరి. నాటకరూపపరివర్తనము వారికి కిట్టకపోయినది. అందులకు కారణము మృగ్యము.

ఆంధ్రనాటకయుగమునకు భాషాంతరీకరణమే ప్రథమపాదము. వెలువడిన నాటకములలోను, వెలువడుచున్న నాటకములలోను పరివర్తనములే ప్రచురములు; స్వతంత్రములు అల్పములు. అందు దేశచరిత్రమును — ఆంధ్రదేశచరిత్రమును సంబంధించినవి బొత్తుగ తక్కువ.

గతించినకథలను కన్నులకుఁ గట్టించుటలో స్వతంత్రనాటకములకుఁ గల నైపుణ్యము భాషాంతరీకృతులకు లేదు. అందును సహృదయుని అమూల్యభావముల కుత్తేజము కలిగించి — ఆతనిహృదయము నుప్పొంగించి, ఉత్సాహోద్రేకములను కలిగించుటకు దేశచరిత్రనాటకములదే పెట్టినపేరు.

ప్రదర్శనోద్దిష్టమగు నాటకము ఏకముఖముగ రసావిర్భూతిఁ గలిగించుటకుఁగల ముఖ్యసాధనములు నాలుగు — జనరంజకమగు కథావస్తువు, కవితాశిల్పము, సుశిక్షితులగునటులు, సహృదయులగుప్రేక్షకులును. ఇందేదికొఱవడినను నాటకము రక్తికట్టదు. నాటకము రక్తికట్టుటలో సగముబరువు కవిదే.

* గ్రంథకర్త: మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు; డెమ్మీ ౧౬ వ పుటలు. వెల రు. ౧. ప్రకాశకులు: వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్సు, 8. మల్లికేశ్వరగుడివీధి, మన్నడి, మదరాసు.

అతని కవితాశిల్పము సౌందర్యమును కోలు పోయినను, అతఁడు రచనకుఁ దీసికొనిన యితివృత్తము జనాకర్షకము కాకున్నను, అట్టినాటకరచన నిష్ప్రయోజనము.

రసానుగుణముగను, పాత్రానుగుణముగను ఇతివృత్తమును మార్చి, పాత్రోచితమగు భాషను గూర్చి తన కవితాశిల్పమునకు మెఱుఁగుకూర్చుకొనునధికారము కవికి సహజముగఁ గలదు. కావుననే అతఁడు నిరంకుశుఁ డయినాఁడు. తనకుఁగల అధికారగౌరవములను గుఱుతెఱుఁగక తల్లడిల్లు కవికి కవితాకళోపాసనార్హత పూజ్యమే.

కాళిదాసాదులు తమకుఁగల యధికారమును గుర్తించినారు; ఇతివృత్తమును ఇతిహాసమార్గమునుండి మరల్చినారు; పాత్రానుగుణముగ వాడుకభాషను వాడినారు; కళలను పరిపోషించినారు; కవిలోకమున గణనీయులు తామేయని ఘంటానాద మొనర్చినారు. కాని తెలుఁగువారి దృష్టియే వేఱయినది. నాటకరచనాప్రారంభకాలమున వెలువడిన తెలుఁగునాటకములందలి పాత్రము లన్నింటికిని ఔచిత్యవిదూరముగ గ్రాంథికభాషయే యుపయోగింపఁబడుచుండెడిది. రచన పద్యప్రచురమయినది. వచనముకూడ శబ్దాలంకారభూయిష్ఠమై ప్రబంధమార్గముననే పరుగిడుచుండెడిది.

పైవిషయములను గమనించుచు పద్యములను, పాత్రములను, కథను సంగ్రహించి ప్రదర్శనానుకూలముగ వ్రాయఁబడు నాటకము సహృదయహృదయంగమ మగును.

ఆంధ్రనాటకయుగప్రవర్తకు లెవరయినను యథార్థమగు నాటకరచనకు కడంగి నాటకకళ నుద్ధరించినట్టివారిలో ప్రథములు శ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు. ప్రాచీనపద్ధతిని వెలయు వీరి భాషాంతరీకరణములును, నూతనపద్ధతిని వెలయు స్వతంత్ర నాటకములును తెలుఁగువాఙ్మయమునకు అమూల్యాలంకారములు. నాటకరచనమున గమనింపవలసిన యంశములను గమనించి రచించువారిలో శ్రీ శాస్త్రిలుగారిది మేలుచేయి. కావుననే వీరి "ప్రతాపరుద్రీయనాటకము", "బొబ్బిలియుద్ధనాటకము" వెలువడిన యచిరకాలముననే ఆంధ్రావనిసంతట వ్యాపించి మేటికీరితి గడించుకొనినవి; గడించుకొనుచున్నవి. ఈ చరిత్రనాటకద్వయము ననుసరించి వెలువడిన అనుకరణములు—నవలలు, నాటకములు—అసంఖ్యాకములు.

"బొబ్బిలియుద్ధనాటకము" దశాంకపరిమితము; వీరరసప్రధానకము. దీనికి ఆకరములు రెండు సులభములు: పెద్దాడమల్లేశకవిపాటయు, రంగరాట్చరిత్రమును. తదాధారమున, నాయక — రసాద్యనుగుణముగ చరిత్రమునకు సంబంధింపని కొన్నిమార్పుల నొనరించి శ్రీశాస్త్రిలుగా రీనాటకమును వెలువఱచినారు.

ఇందలి నాయకుఁడు రంగారాయుఁడు. ప్రతినాయకుఁడు విజయరామరాజు. తదనుగుణముగ నిందు నాయకుని — తత్పక్షమువారి పరాక్రమమును, ప్రతినాయకుని పిరికితనమును వర్ణింపఁబడినవి. ఆకారణముగ — హఠాత్తుగ ఫ్రెంచిసేనయు, తురుష్కసైన్యమును, విజయనగరవాహినియు లెక్కలేని యుద్ధోపకరణములతో తమ్మెదిరింపవచ్చినపుడు — మానప్రాణులై శత్రువులను శరణుఁజొఱక తమ యల్పసైన్యముతోను, ప్రజలతోను ఎదిరించి వైరుల ఫిరంగిగుండుదెబ్బలకు గుండెనిచ్చి వీరస్వర్గము నలంకరించినవారు బొబ్బిలివారు. కావున వారు మహావీరులుగ వర్ణింపఁబడినారు. స్వయముగ బొబ్బిలివారి నెదిరింప సాహసములేక బూసీ, హైదరుజంగుల తోడ్పాటు కోరిన విజయరామరాజు పిరికిపందగ వర్ణింపఁబడినాఁడు. ఇది రసాద్యనుగుణముగఁ జేయఁబడినమార్పు. కాని బొబ్బిలివారందఱు ఇందు వర్ణింపఁబడినంత వీరులు కారు; విజయరామమహారాజిందువర్ణింపఁబడినంత పిరికిపందయును కాఁడు. ఇది చరిత్ర తెలుపు యథార్థవిషయము.

కథావస్తువునందువలె పాత్రోచితమగు భాష నుపయోగించుటయందుఁ గూడ ఇందౌచితి పరిగణింపఁబడినది. ఫ్రెంచిసేనానాయకుఁడగు బూసీదొర తెలుఁగుతెలియనివాఁడు కావున అతనిసంభాషణమున గ్రాంథికభాష యుపయోగింపఁబడినది. అతని దివాను హైదరుజంగు తురకతెలుఁగుమాటలాడుటయు ఉచితము. కాని గోలకొండ రాయబారియగు “హసేనాలి” తురకతెలుఁగును విడిచి గ్రాంథికాంధ్రమును వ్యవహరించుట కొంతవిచిత్రముగఁ దోఁచును. కాని “హసేనాలి” బొబ్బిలివారిఁగూర్చి సదభిప్రాయము కలవాఁడగుట నుత్తమపాత్రమగును. అపు డుత్తమపాత్రల కుపయోగింపఁబడు గ్రాంథికభాష నాతఁడు వ్యవహరించుట విరుద్ధముకాదు.

శ్రీశాస్త్రిలుగారి స్వతంత్రనాటకములలోని యితివృత్తము విపులమై ప్రదర్శనమునకందుబాటులో నుండదనియు, పాత్రప్రవేశ మెక్కువయనియు కొందఱు తలఁపవచ్చును. ప్రదర్శనమున కనుకూలింపని నాటకములు చిన్నవయినను, అందు పాత్రప్రవేశము తక్కువయినను ప్రయోజనము మృగ్యము. ప్రదర్శనానుకూలములగు నాటకములు ఎంతవిపులముగనున్నను, అందెన్నిపాత్రము లున్నను హానిలేదు. నాటకమును సంపూర్ణముగఁ బ్రదర్శింప నసమర్థులగునటులు తమ యిచ్చకు వచ్చినట్లు కొన్నిరంగములను ప్రదర్శించుటను మానవచ్చును. అట్లువిడుచుట కనువుగనే శ్రీ శాస్త్రిలుగారి నాటకములు రచింపఁబడినవి. ప్రదర్శనాసాధ్యమగు విషయము లందు మృగ్యములు.

శ్రీ శాస్త్రిలుగారిపద్యములు చాలవఱకు నారికేళపాకము కలిగి నాటకాననుగుణముగ నుండునని కొందఱి తలంపు. ఈనాటకమునఁ గల పద్యములు ద్రాక్షాపాకముననే కలవి.

శ్రీ వేంకటరాయశాస్త్రిలుగారు మహోపాధ్యాయులు; కళాప్రపూర్ణులు; సర్వతంత్రస్వతంత్రులు; విద్వద్వతంసులు; విశేషించి కవిశిరోమణులు. అట్టివారిని గూర్చి విశేషించి వ్రాయుట దివిటీతో దినకరుని చూపుటయగును.

"బొబ్బిలి యుద్ధనాటకము" ప్రథమ ముద్రణము ౧౯౧౬ సం.న జరిగినది. శ్రీ శాస్త్రిలుగారు "దీనిని పలుమార్లు తమ" శిష్యులచేఁ "బ్రదర్శింపించుచు, ఆయా ప్రదర్శనకాలములయందు తమచిత్తమునకు రసము అందునట్లుగా మరలమరల అచట నచట మార్చుచు, తుదకు ఇపుడు గ్రంథము ముద్రితమైయుండు ఉత్కృష్టస్వరూపమునకుఁ దెచ్చి పునర్ముద్రణోచితంబుఁ గావించి యుండిరి. ఆమూసవరణాలన్ని" వారు "కావించినరీతినే" "కావించి" శ్రీ శాస్త్రిలుగారి మనుమలు, శ్రీ వేంకటరాయన్‌గారు ఈ రెండవముద్రణమును 'నెఱవేర్చినా'రు. వారిటులనే యింకను శ్రీ శాస్త్రిలుగారి మిగిలినగ్రంథములనన్నింటిని నిరంతరము ముద్రింపించి, ప్రకటించుచు అమూల్యమగు ఆంధ్ర వాఙ్మయసేవ నొనర్చుచుందురు గాక!

స్నానము — కె. గోపాల్.

విష్ణుకుండి వంశము

భావరాజు వేంకటకృష్ణరావు

(అనువృత్తము)

౫. ఇంద్రభట్టారకవర్మ (శేషము): ఇంద్రభట్టారకునికిని వాకాటకులకును, కళింగాంగాదిరాజ వంశములకును నడుమ ఎడతెగని వైరానలము వర్ధిల్లుచుండినట్లు తోచుచున్నది. పూర్వముండిన వాకాటకులతోడి నెయ్యము వియ్యముకూడ నింద్రభట్టారకుని కాలమున అడుగంటెను. వాకాటకసింహాసనముపై నధిష్ఠించిన హరిసేనుడు ఇంద్రభట్టారకునికి విరోధియై నట్లూహించుటకు అవకాశములు గలవు. డూబ్రియులు, పండితుడు,[౧] జాయస్వాలుగారు[౨]లు నిర్ణయించిన రీతిగా హరిసేనుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౪౯౦ మొదలుకొని ౫౨౦ సంవత్సరములు నడుమ నని అంగీకరింపవచ్చును. హరిసేనుడు దేవసేనుని కుమారుడు. నరేంద్రసేనుని మనుమడు. దేవసేనుడు భోగలాలసుడై యథేచ్ఛగా నుండగోరి రాజ్యమును కుమారుని కభిషేకించెను. హరిసేనుడు వాకాటకులలో ప్రసిద్ధుడైన కడపటి రాజు. అతడు కుంతల, అవంతి, కలింగ, కోసల, త్రికూట, లాట, ఆంధ్రాదిదేశములు జయించి, వాకాటకసామ్రాజ్యము నొకసారి మరల విజృంభింపజేసెను.[3] హరిసేనుడు ఇంద్రభట్టారకుని నొకసారి యోడించియుండిన నుండవచ్చును. కాని యాతడు ముందే చనిపోవుటచూడ విష్ణుకుండ్యధిరాజు వాకాటకులయొక్క తాత్కాలికమైన జయమును తుడిచివైచియుందురని యూహింపవలయును.

వాకాటకహరిసేనుడు ఇంద్రభట్టారకుని నోడించినది క్రీ. శ. ౫౦౦ సంవత్సరప్రాంతమని యూహింపవచ్చును. విష్ణుకుండినులకు వాకాటకులతోడి వైరము కూడ పూర్వోదాహృతమైన వైవాహిక సంబంధము వల్లనే కలిగియుండవచ్చును. హరిసేనుడు ఇంద్రభట్టారకుని దాయాదుల పక్ష మవలంబించి విరోధియై యుండును. అందువలన ఆతడు ఇంద్రభట్టారకుని సింహాసన మెక్కకుండ జేసి కొంతకాలము ఆంధ్రదేశమును పరిపాలింపజూచెను. ఆకాలమున ఇంద్రభట్టారకునిప్రత్యర్థి హరిసేనునికి సామంతుడై యుండును. ఆకారణమున హరిసేను డాంధ్రభూమిని సయితము జయించినట్లు ఆతని మంత్రి హస్తిభోజుడు అజాంతాశాసనమునందు ప్రగల్భములు వ్రాయించినాడు.[౪] చివరకుహరిసేనుడు ఇంద్రభట్టారకు నెదిరించి నిగ్రహింపలేకపోయినాడని విశ్వసింపవలయును.

ఇంద్రభట్టారకుడు హరిసేనుని విజృంభణ మణగంటినపిదప కళింగదేశము అల్లకల్లోలమైయుండుట గాంచి, యా దేశభాగము నాక్రమించుకొనియుండును. కళింగదేశము నేలిన రాజవంశముల నామములు గొన్ని యిటీవల దొరికిన కొన్ని తామ్రశాసనములబట్టి తెలియుచున్నవి.

పృథ్వీమూలుని గోదావరిశాసనము; ఇరువురు రాజులను పేర్కొనుచున్నది: విఖ్యాతుడైన ప్రభాకరమహారాజును, ఆతనికుమారుడు పృథ్వీమూలరాజును, వీరిరువురును ఇంద్రభట్టారకునికి సమకాలికులు; విశేషించి శత్రువులు. వీరిలో తండ్రికి 'విఖ్యాత', 'మహారాజ' అనువిశేషణములు చేర్చి శాసనము వ్రాయనున్నది. దీనినిబట్టిచూడ ప్రభాకరుడు ప్రబలుడై విష్ణుకుండినులకు ఇంద్రభట్టారకుని రాజ్యారంభకాలమున విశేషముగ నొత్తిడి కలిగించియుండెనని యూహింపవచ్చును. ప్రభాకరుడు చివరకు విష్ణుకుండ్యధిరాజుచే

౧. Ancient History of the Deccan. p. 76.

౨. J. B. O. R. S. vol. XIX. p. 79.

3. Arch Surv. West Ind. Vol IV p. 124. అజాంతాగుహాలలో ౧౬ వ దానిలో శాసనము.

౪. A. S. W. I. Vol IV, 125. pp. 17-18

నోడింపబడి, మృతుడైయుండును. ఆకారణమున, పృథ్వీమూలుడు, ఇంద్రభట్టారకుని ప్రతిపక్షులను గలసి పగసాధించుకొనెను. ఆతనిశాసనము ఇంద్రభట్టారకుడు హతునుగావింపబడిన తరువాతనే యాజ్ఞాపింపబడినట్లు కూడ స్పష్టముగా దెలియుచున్నది. అది పృథ్వీమూలుని విజయరాజ్యవర్షములు ౨౫-వ యేట వైశాఖమాసమున తృతీయదివసమున నొసగబడెను. ౧ పృథివిమూలుడు దానమిచ్చిన గ్రామము తాళుపాకవిషయములో విళెండి, రెంగుంట, కంపాలు, తుకుర అను నాలుగు గ్రామముల నడుమనున్న చూయిపాక. దానిని ౪౩ అథర్వణశాఖీయులగు బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారముగా ధారవోసెను. ఈదానమును తనకు అధిపతియైన యింద్రాధిరాజుచే నాజ్ఞాపింపబడి, యాతని తల్లిదండ్రుల పుణ్యావాప్తికొఱకు చేసెను. ఇంద్రాధిరాజు మణుక్కడి వాస్తవ్యుడు; మితవర్మకు ప్రియతనయుడు; ఇంద్రభట్టారక సముత్పాటనాభిలాషుడు; ద్విజాత్యన్వయపయోధి సంభూతుడు; చతుర్దంత సంగ్రామ విజయుడు. ఇట్టివాని నాశ్రయించుకొని, పోయిన రాజ్యమును పృథివిమూలుడు మరల సంపాదించుకొనెను. అందువలననే తనకు "పరానుగ్రహ మాత్ర ప్రయోజన ప్రతిపన్నైశ్వర్యసురుభారః" యని యొక విశేషణమును తనశాసనమందు చేర్చుకొనెను.౨ పృథివిమూలుని వంశముపేరెచ్చటను దెలుపబడలేదు. మరియు నాతని రాజ్య మెచ్చటనుండెనో యింతవఱ కెవ్వరును [illegible] యింపలేను. దత్తగ్రామము తాళుపాక విషయములోనిది. తాళుపాక తాటిపాక గావచ్చును. తాటిపాక తూర్పుగోదావరిజిల్లా రాజవోలుతాలుకాలో నున్నది. పూర్వమీతాళుపాక ఈప్రాంతమునకు ముఖ్యపట్టణమని తెలియుచున్నది. శాసనముగూడ తూర్పుగోదావరిజిల్లాయందే దొరకెను. కావున పృథివిమూలునిరాజ్యము తూర్పుగోదావరిజిల్లాభాగమని నిర్ణయింపవచ్చును. ఆతనివాసకము కాందాళియని తెలుపబడినది. దీనిని నిరూపించుట దుస్సాధ్యము. కాందాళి కందారమును తలపునకు దెచ్చుచున్నది. ఏకశిలానగర వృత్తాంతము, సిద్ధేశ్వరచరిత్రము మొదలగునవి యొకకందారము, లేక కాందారమును ఉదాహరించుచున్నవి. ౩ ఈ నగరము తొలుత మాధవవర్మజనకుడైన సోమదేవరాజునకు ముఖ్యపట్టణమై యుండెను. సోమదేవుని రాజ్యము అనుమకొండసీమ (అనగా నిప్పటి ఓరుగల్లు సుబా) యందు వ్యాపించి గోదావరి నంటియుండెను. కొంతకాలమయినతరువాత సోమదేవరాజు కటకాధీశుడైన బల్లహునిచే నోటువడి హతుడై కాందారమును గోల్పోయెను. సోమదేవరాజుపై బల్లహునకు దీర్ఘక్రోధముండినందున కాందారమున కోటలుత్రవ్వి, కవాటములు విరిచి మేడలుగూల్చి అంతఃపురమును నేలమట్టము గావించెను. పిమ్మట కొంతకాలమునకు కాందారము పునరుద్ధారణము నొందెను; గాని మాధవవర్మ యచ్చట పట్టాభిషేకము చేసుకొనలేదు. అది శత్రుహస్తగత మయిపోయెను. కావున నీకాందారము గోదావరిచెంత నెచ్చటనో యుండియుండవచ్చును. కాందారము, విజయ-కాందాళియై యుండవచ్చునా? ౪ కాందాళి రాజధాని యని తెలుపబడలేదు. కేవలము వాసకమనియే తెలుపబడెను. కావున పృథివిమూలుని రాజ్యము గోదావరిచెంతను అంటియుండెనని తోచును.

ఇంకొకయూహ కాందాళినిగురించి పొడముచున్నది. కాందాళియనునది రాజమహేంద్రవరమునకు తొలిపేరయియుండవచ్చునా యని సంశయము కలుగుచున్నది. రాజమహేంద్రవరమను పేరు తన్నగరస్థాతయైన రాజమహేంద్రాపరనామకునివలన గలిగెను. కావున

౧. J. B B. R. A. S. Vol-XVI p. 114.

౨. J. B. B. R. A. S. Vol. XVI p. 144. శాసనములోని ౧౮-౨౯ పంక్తులు.

3. ఆంధ్రులచరిత్ర; రెండవభాగము, పుటలు ౧౩౫-౧౩౮.

౪. కాందాళి అను పేరు నేటిమాధ్వులలో శ్రీవైష్ణవులలో కొందరికిగల "కందాళం" అను ఇంటిపేరును తలపునకు దెచ్చుచున్నది. ఈకాందాళము నుండి వలసబోయిన బ్రాహ్మణులు• కందాళంవారు అయియుండవచ్చును.

నంతకుబూర్వము నా మహాగ్రామమునకు 'కాందాళి' యనిపే రుండుటలో అసమంజస మేమియు తోచకున్నది.

ఈయూహయే సరియైనదైనచో నేటి తూర్పుగోదావరిజిల్లాయంతయును, గోదావరి కెగువనున్న మలయప్రాంతమును, అనగా బస్తరురాజ్యమునకు దక్షిణముగానున్న సీమయును అటు వరంగలుసుబాలో జేరిన మంత్రకూటము, లేక మంథెనప్రాంతమును గలసిన దేశమంతయును పృథ్వీమూలుని రాజ్యముగానుండినట్లు నిశ్చయింపవచ్చును.

ఇంద్రభట్టారకుని శత్రుకోటిలో జేరినవారిలో పిష్టపుర, దేవపురములు రాజధానులుగా, పిష్టపురము మొదలుకొని యుత్తరమున పలకిరాష్ట్రమువఱకు గల దేశమునేలిన వసిష్ఠకులజు లుండవచ్చును. చదువరి మున్నొకసారి హెచ్చరించబడిన విషయము జ్ఞప్తియుంచుకొని నేటిబ్రిటిషు రాజ్యాంగవిధానము ననుసరించియున్న దేశవిభాగములను మరచిపోవలయును. ఈ వాసిష్ఠకులమునకు దేవరాష్ట్రము జన్మభూమి; దక్షిణపురాజధాని పిష్టపురము; ఉత్తరమున రాజధాని దేవపురము. ఇది యెక్కడనున్నదో యింకను తెలియవచ్చుటలేదు. దేవరాష్ట్రము ఎలమంచి కలింగములోనిది. [౧] నేటివిశాఖపట్టణమండలములో నడిమిభాగమునకు పూర్వము దేవరాష్ట్రమనిపేరు. ఇందు జయపురసంస్థానముగూడ చేరియుండెను [౨] దేవరాష్ట్రమునకు పడమటిదిక్కున బస్తరురాజ్యముసీమ. వసిష్ఠకులజులు ప్రబలిననాడు వారి రాజ్యము పిష్టపురము వఱకును, ఉత్తరమున నాగావలీనదీ పర్యంతమును వ్యాపించెను. ఇంతవరకు వీరిశాసనములు రెండుమాత్రమే లభించెను. అవి రెండును అనంతవర్మ మహారాజుచే నొసంగబడినవి. వాటిని "అనంతవర్మ సిరిపురముశాసన"మని తెలుగున భారతియందును, అనంతవర్మకిందొప్పశాసనమని యింగ్లీషున ఆంధ్రేతిహాస పరిశోధక మండలివారి పత్రికయందును మండ నరసింహముగారు ప్రకటించిరి. [3] సిరిపురముశాసనము "మహాశ్వయుజ సంవత్సరమున మాఘపౌర్ణమాసి" యందు చేయబడినది. మహాశ్వయుజ సంవత్సరమనుపేరు గురూదయాబ్ద సంప్రదాయము ననుసరించి యీయబడినది. ఈశాసనలిపి ఇంద్రభట్టారకుని రామతీర్థముశాసనలిపిని ఇంచుమించుగా బోలియున్నది. కావున నీమహాశ్వయుజ పౌర్ణమాస్యకై మనము ఆరవశతాబ్దమునందే వెదకుకొనవలయును. ఈరెండు శాసనములం దీక్రింది విధముగ వంశవృక్షము మూడుతరములుమాత్ర మీయబడియున్నది:

వాసిష్ఠకులము

*

౧. శ్రీమహారాజగుణవర్మ

|

౨. శ్రీమాన్ మహారాజప్రభంజనవర్మ

|

3. శ్రీమహారాజ అనంతవర్మ

దానపతిఅనంతవర్మ 'కళింగాధిపతి'యని దెలుపుకొన్నాడు. ఇతడు సిరిపురముశాసనమును దేవపురమునుండియు, కిందొప్ప శాసనమును పిష్టపురాధిష్ఠానమునుండి విజయరాజవర్షములు ౧3 అగునేట ఉత్తరా

౧. C. P. No. 14 of 1908-09; text lines. 27,39.

౨. శిరిపురము, కిందొప్పశాసనములం దీయబడిన దత్తగ్రామములు, వాటి సీమగ్రామములు ఈ యూహకు ప్రమాణములు.

3. మొదటిది: భారతి ప్రజోత్పత్తి సం. భాద్రపదము (సం. ౯. సం. ౬ పుటలు.) ౮౫౧-౮౫౮; రెండవది J. A. H. R. S. Vol. VIII. p. 153-160.

ఈ రెంటినిగూడ మండ నరసింహంగారు తృప్తికరమైన సంపాదకీయ వ్యాసముతో ప్రకటింపలేకపోయిరి. ఇటువంటి మిక్కిలి ముఖ్యమయిన శాసనములు ప్రకటించుటకు గావలసిన పాండిత్యముకంటె నుబలాటము చారిత్రకప్రియుల కుండకూడదు. ఈశాసనముల కాలనిర్ణయమును నరసింహంగారు చేయజాలకపోయిరి. తప్పుచరిత్రలను చుట్టబెట్టి వ్రాసిరి. ఇది మిక్కిలి సంతాపకరమైన విషయము.

యణపుణ్యకాలమందును ఆజ్ఞాపించెను. అనంతవర్మ “స్వభుజవిక్రమోపార్జితభూః” అని చెప్పుకున్నాడు. ఆవిశేషణమునకు వెనుక “ప్రజాహిత రతః” అని కూడ చేర్చుకొన్నాడు. స్వభుజవిక్రమముచేత భూమి నాక్రమించుకొనెననుటజూడ అనంతవర్మ అపహృతరాజ్యమును మరల సంపాదించుకొనెనా యని యూహ పొడముచున్నది. ఇతడు ఇంద్రభట్టారకునికి సమకాలికుడైనను, అర్వాచీనుడైనను, ప్రాచీనుడైనను విష్ణుకుండినులతో మాత్రము వైరముండినవాడని నిస్సంశయముగ దెలుపవచ్చును. ఇంద్రభట్టారకు డీశాన్యముగా కళింగదేశములోని పలుకిరాష్ట్రమునుసయితము ఆక్రమించుకొనెను గావున నీవాసిష్ఠికులమునకు చెందినరాజు లాతనిచే నోడింపబడియుందురు.

ఇక మూడవవారు కళింగ గాంగులు. వీరియునంత మీవరకే జిర్జింగిశాసనమునుబట్టియు, పృథివీమూలుని గోదావరీశాసనమునుబట్టియు సూచనగా మనకు దెలియవచ్చినది.

ఈరెండుశాసనములందును పేర్కొనబడిన ఇంద్రవర్మలిద్దరు నొక్కరేనాయను సంశయముకలుగవచ్చును. కానిఆసంశయము నిరాధారమైనది. అధిరాజ ఇంద్రవర్మ ద్విజాత్యన్వయపయోధి సంభూతశిశిరరశ్మియనియు, రసదృక్కనియు, అవాప్తచతుర్దంత సంగ్రామవిజయుడనియు, మితవర్మప్రియతనయుడనియు పృథ్వీమూలుని శాసనము వర్ణించుచున్నది. జిర్జింగిశాసనము దానపతి యింద్రవర్మను “గాంగామలకులగగనతలసహస్రరశ్మిః, అనేకచతుర్దంత సమరవిజయః విమలనికోశ నిస్త్రింశ ధారాసమాక్రాంత సకలసామన్త నృపతి మండలాధిపతిః, త్రికలింగాధిపతిః, శ్రీమహారాజఇంద్రవర్మా” అని యిత్యాదివిశేషణములతో వర్ణించుచున్నది. అధిరాజఇంద్రవర్మ ‘మణలుక్కడి’ వాస్తవ్యుడని మొదటి శాసనము వాకొనుచున్నది. జిర్జింగిశాసనము దంతపురమునుండి ఆజ్ఞాపింపబడినది. మితవర్మకు మొదటిదానియందు రాజపదవి లభించినట్లుగా మహారాజపదము విశేషణముగా నుపయోగింపబడలేదు. రెండవదానియందు ఇంద్రవర్మ తనతండ్రిపేరు చెప్పుకొనలేదు. అయినను లిపిసామ్యముతోపాటు బలవత్తరమైన ప్రమాణము “అనేకచతుర్దంతసమరవిజయు” డన్నవిశేషణమునందు కన్పడుచుండుటవల్ల, నిక్కముగా విష్ణుకుండి ఇంద్రభట్టారకుని బరిమార్చిన అధిరాజ ఇంద్రవర్మ జిర్జింగి శాసనపతి యని నిర్ణయింప వీలగుచున్నది. ఇంద్రభట్టారకు డిరువదియేండ్లు, ముప్పదిసంవత్సరములు నిరాఘాటముగా కాళింగనృపులనెల్ల నోడించి రాజ్యపాలనము చేయుటవలన పెక్కుమందిరాజులు, పూర్వోదాహృతులు మొదలయినవారు విష్ణుకుండివంశముయొక్క ‘అధిరాజ్యమును’ ఊడబెరుకుటకు విశ్వప్రయత్నములు చేసియుందురు. అందును పెక్కుసార్లు ఓడింపబడి యుందురు. అందువలననే యింద్రభట్టారకుని రామతీర్థ చిక్కుళ్ల శాసనములు, “అనేక చతుర్దంత సమరశతసహస్రసంఘట్టవిజయీ” యని దర్పముతో వర్ణించుచున్నవి. రెండవమాధవవర్మ ప్రతాపానలమున శోషిల్లిపోయిన కళింగరాజు లనేకులు ఇంద్రభట్టారకుడు పట్టాభిషిక్తుడు కాకుండ దాయాదులకు ద్రోహచింత కలిగించి విష్ణుకుండిరాజ్యమును కలగుండుపఱచియుందురు. ఇన్ని కారణములవలన ఇంద్రభట్టారకుని రాజ్యకాలమంతయు సమరసంఘట్టములందే గడచిపోయెను. అయినను, విష్ణుకుండిన రాజ్యము ఇంద్రభట్టారకుని కాలమున నాగావలీతీరమువరకు నుత్తరముగా వ్యాపించియుండెను. ఆతని బరిమార్చుటకు నృపాలురు పెక్కుమంది అభిలాషతోనుండి, అధిరాజఇంద్రవర్మ ప్రస్థానభేరి మ్రోయించి ఆహ్వానించినంతనే యాతనికి సాహాయ్యము చేయుటకు సంతోషస్వాంతులయివచ్చి, ప్రాతపగలు దీర్చుకొనిరి. ఈ వృత్తాంతము క్రీ. శ. ౫౩౦-వ సంవత్సరప్రాంతమున జరిగియుండవచ్చును. మరియు కళింగాధిరాజు ఇంద్రవర్మచే జిజ్జిక (జిర్జింగి) గ్రామమును అగ్రహారముగా బడసిన ప్రతిగృహీతలు, విష్ణువృద్ధసగోత్రులు, తైత్తిరీయసబ్రహ్మచారులు అయిన అగ్నిస్వామి, రుద్రస్వాములు అనువారలు. వారిరువురును తండ్రికుమారులు. వాకాటకరాజులది విష్ణువృద్ధస

గోత్రము.* వాకాటకులకు ప్రాతబంధువులు విష్ణుకుండినులు. అట్టియెడ విష్ణువృద్ధసగోత్రీయులైన బ్రాహ్మణులకు ఇంద్రవర్మ తన 'బలవర్ధనార్థము' సర్వకరపరిహారవివర్జితముగా నొకగ్రామము దానముచేయుట చూడ ఇంద్రభట్టారకుని దాయాదులు, కుల బ్రాహ్మణులు రాజద్రోహము చేసియుండిరని యూహించుటకు అవకాశము కలదు.

ఇందు మరియొకవిశేషముగూడ కన్పట్టుచున్నది. హరిసేనుని మరణానంతరము వాకాటక సామ్రాజ్యము నీటిలో నానిన మృణ్మయపాత్రవలె కరగిపోయెను. వాకాటక సామ్రాజ్యవినాశమునకు కారణభూతులయిన వారిలో దక్షిణమున నాంధ్రులు విష్ణుకుండినులును, కలచుర్యులును, ఉత్తరమున కన్యాకుబ్జపురాధీశ్వరులయిన మౌఖరీయులును ఇంతవఱకు దెలియవచ్చిన వారిలో ముఖ్యులని యూహింపవచ్చును. రాజ్యోపహతులైన వాకాటకరాజవంశము నాశ్రయించుకొన్న విష్ణువృద్ధసగోత్రీయులగు బ్రాహ్మణవంశము విష్ణుకుండి ఇంద్రభట్టారకునిపై పగదీర్చుకొనదలచి, యాతనికి ప్రబలవిరోధులైన త్రికళింగాధిపతిని ఆశ్రయించియుండురు. అందువలననే అధిరాజ ఇంద్రవర్మ తన బలము వృద్ధియగుటకును, తాను నిశ్శంకగావర్ధిల్లుటకును 'బలవర్ధనార్థము' ని విష్ణువృద్ధసగోత్రీయులగు బ్రాహ్మణులకు ఆశ్రయమిచ్చి పోషించెను.

ఇంద్రభట్టారకుడు సతత భూమి, గో, కన్యా, హిరణ్యప్రదాన ప్రతిలబ్ధమైన పుణ్యముచే జీవితము సౌఖ్యముగా గడపినాడు. శ్రీపర్వతస్వామిపాదానుధ్యాతుడై, యీశ్వరార్చనపరుడై పరమమాహేశ్వరుడని ప్రఖ్యాతినొందినాడు. చతుస్సముద్రములమధ్య నున్న 'అశేషనృపతిమకుటమణిమయూఖవిచ్ఛురిత పాదపంకజముల'చే ప్రకాశించినాడు. ఇతని రాజధాని యేదియో తెలియరాదు. కాని విజయవాడయే అయియుండుననుటకు సందియము లేదు. రామతీర్థంశాసనము పురనిసంగమవాసకమునుండి స్వయముగా ఇంద్రవర్మచే నాజ్ఞాపింపబడినది. ఇదియొక విశేషము. పురనిసంగమనునది ఏనగరమునకు ముడివెట్టవలయునో తెలియరాకున్నది. అయ్యది పలకిరాష్ట్రమునకును దత్తగ్రామమునకును సమీపముగానుండుట తటస్థించినగాని రాజు స్వయముగా తనదానశాసనమును ఆజ్ఞాపించుట జరిగియుండదు. కావున పురనిసంగమము పలకిరాష్ట్రమునందే యుండవలయునని తోచుచున్నది. ఒకవేళ రామతీర్థమే పూర్వము పురనిసంగమమని పిలువబడుచుండెనేమో? ఇది భావిపరిశోధనలవలన దెలియవలయును.

౬. రెండవ విక్రమేంద్రవర్మ; క్రీ. త. ౫౩౦-౫౮౦: పైన వ్రాసిన వృత్తాంతములబట్టి యింద్రభట్టారకునియనంతరము గాంగఇంద్రవర్మాదులవలనవిష్ణుకుండిన రాజ్యము కొంత భంగపాటు నొందెనని యూహించుకొనవచ్చును. విక్రమేంద్రవర్మయింద్రభట్టారకునిజ్యేష్ఠతనయుడని చిక్కుళ్ళ శాసనము దెలుపుచున్నది. "సమ్యగధ్యారోపిత సకలరాజ్యభారః" అని యుపయోగింపబడిన విశేషణము విక్రమేంద్రవర్మ స్వప్రజ్ఞాధిక్యముచే రాజ్యభారమును బూనియుండినట్లు తోపించుచున్నది. ఇందుల కనుకూలముగ కళింగాధిరాజఇంద్రవర్మాదులు విష్ణుకుండిన రాజ్యమును కూకటివ్రేళ్లతో పెల్లగించి నాశనమొనర్చుటకు మహాప్రయత్నమొనరించి చాలవఱకు సఫలీకృత మనోరథులయిరని పృథివీమూలుని శాసనము సూచించుచున్నది. ఈ విక్రమేంద్రవర్మ కాలమున తొలుతవిష్ణుకుండినులుకళింగదేశములోని రాజ్యభాగమును కొంత గోల్పోయి యుండవచ్చును. చిక్కుళ్ళశాసనము విక్రమేంద్రవర్మచే లెందులూరు వాసకమునుండి యాజ్ఞాపింపబడెను. అది విజయరాజ్యవర్షము ౧౦ అగునేట గ్రీష్మఋతువునందు ౭ వ పక్షమున పంచమదివసమున జరిగెను. పరమమాహేశ్వరుడైన విక్రమేంద్రవర్మ నట్రపాటివిషయములో జేరి, కృష్ణబెణ్ణానదియొడ్డుననున్న రావిరేవ గ్రామమునకు దక్షిణపూర్వదిశగానున్న రేగొణ్ణంఅనుగ్రామమును, సోమగిరిశ్వరనాథుడని పేరుగల త్ర్యంబకమహాదేవునికి సకలజగత్రయనాథునికి దేవభోగముగా ధారవోసెను. మహారాజుగారి వచనమునందు గౌరవము కలిగి యా

* J. B. O. R. S. vol. XIX p. 63.

యాజ్ఞను పాలింపవలసినదని విక్రమేంద్రవర్మ తన రాజధానియైన లెందుళూరునుండియే యాజ్ఞాపించెను.

ఈశాసనమందు పేర్కొనబడిన గ్రామనామాదికములలో కృష్ణబెణ్ణానది తప్ప మిగిలినవి మనకు పరిచితములయినవి గావు. కృష్ణవేణ్ణానదియొడ్డుననున్న గ్రామమని తెలుపుచుండుటచేత నట్ర్పపాటిమండలము నాతవాడివిషయమని నిరూపణచేయవచ్చును. రేగొణ్ణమును గుర్తించుటకు వీలులేకుండ నది బేచిరాకయిపోయినది. కాని రావిరేవగ్రామము నందిగామతాలూకాలోని రావిరేల గావచ్చును. రేగొణ్ణంతోపాటు సోమగిరీశ్వరనాథుని యాలయముగూడ కాలగర్భమున కలిసిపోయెను. కావున నేడు వాటిపేరులును వినబడకున్నవి. లెందుళూరు నేడు దెందులూరను నామముతో బరగుచున్నది. ఏలూరునకు సమీపముగానున్న దెందులూరే పూర్వము విష్ణుకుండి నృపాలురకు రాజధానిగానుండెను. లెందుళూరువాసకమునకు రాజధాని మార్చినది ఇంద్రభట్టారకుడో, విక్రమేంద్రవర్మయో నిర్ణయింపసాధ్యముకాదు. దెందులూరు గ్రామముచెంత ఒక మైలు చదరముమేర పాడువడిన కోటదిబ్బలు ముప్పది నలుబదిఅడుగులు ఎత్తుగలిగి నేటికిని కాన్పించుచున్నవి. ఈకోటదిబ్బలను త్రవ్వి చూచినయెడల శాలంకాయన, విష్ణుకుండి రాజవంశములయొక్క చిహ్నలు తప్పక కాన్పింపగలవు.

౭. గోవిందవర్మ. క్రీ.శ.౫౪౦ (?) మొదలుకొని ౫౪౬ వఱకు: విక్రమేంద్రవర్మయు, నాతనికుమారుడు గోవిందవర్మయు గలసి యీవరకువేసిన లెక్క ననుసరించి క్రీ. శ. ౫౩౦ మొదలుకొని ౫౪౬ వఱకు పదిహేను, పదహారుసంవత్సరములకంటె నెక్కువకాలము పరిపాలించియుండరు. గోవిందవర్మమరణానంతరము ఆతనికుమారుడు మూడవమాధవవర్మ బాలుడుగా రాజ్యాభిషిక్తుడైయుండవచ్చుననికూడ దెలిపియుంటిమి. ఆతడు యుక్తవయస్కుడై విష్ణుకుండినరాజ్యమును మరల పూర్వస్థితికి తేగలుగుటకు కనీస మొక పాతిక ముప్పదియేండ్లయిన బట్టియుండవచ్చును. (క్రీ. శ. ౫౭౫) ఈమధ్యకాలమున క్రీ. శ. ౫౪౦ మొదలుకొని ౫౭౫ వఱకు ముప్పది యైదుసంవత్సరములు విష్ణుకుండి రాజవంశము కడగండ్లపాలయ్యెననుటకు హేతువులు గన్పట్టుచున్నవి. ఈకాలమున బాదామిచాళుక్యులు, విజృంభించి కదంబులను, వారిసామంతులయిన గాంగులను నోడించి కుంతలదేశమునందు సుస్థిరమైన రాజ్యమును స్థాపించిరి. కదంబులు విష్ణుకుండినులకు వాకాటకులతోడి పూర్వపు బాంధవ్యము కారణమున మిత్రులైయుండిరి. తమ మిత్రులకు గలిగిన యాపదమూలమున విష్ణుకుండినులుకూడ రెండవవిక్రమేంద్రవర్మ, గోవిందవర్మలకాలమున పూర్వరీతిని విజృంభింపలేకపోయిరి. మరియు, కలింగమున గాంగవంశము విజృంభించి సకలకళింగమును ఆక్రమించుకొనజూచుచుండెను. వాసిష్ఠులు మొదలయిన రాజ వంశములు పృథివీమూలరాజాదులు విష్ణుకుండినులకు ప్రతిపక్షులగుటచే కళింగముతోడి వైరము వేంగీశ్వరులకు ప్రాణసంకటముగా నుండెను. దక్షిణమున పల్లవుల ప్రాబల్యము పెరిగి విష్ణుకుండినులకు ప్రక్కలోనిబల్లెమువలె నుండెను. శాలంకాయనుల పీచమడచిన విష్ణుకుండినులకు వారుగర్వభంగము చేయదలచి నూతన రాజవంశమగు చాళుక్యులతో సంబంధ బాంధవ్యములు గలుపుకొనిరి. అట్లు నాలుగు ప్రక్కలను గూడ శత్రువుల వైరానలము ప్రజ్వరిల్లుచుండినకతన విష్ణుకుండినుల వేంగీరాజ్యము రెండవ విక్రమేంద్రవర్మ, గోవిందవర్మల రాజ్యకాలమునను, తరువాత మరికొంతకాలమువఱకును క్రుక్కియుండి తల దాచుకొనవలసివచ్చెను. ఆదుష్టకాలమున విష్ణుకుండిన మహారాజులు సంగ్రామరంగమున అకాలమరణమువాతబడియుందురు. రెండవ విక్రమేంద్రవర్మకంటె, నతని కుమారుడు ఎక్కువ ప్రజ్ఞాధికుడుగా కన్పట్టుచున్నాడు. గోవిందవర్మ రాజ్యమేలినకాల మతి స్వల్పమయినను ఆతనికి వాడబడిన విశేషణములు ఆతని మహత్తరమయిన శక్తిసామర్థ్యములను జాటుచున్నవి. ఆతడు అనేక సమరసంఘట్ట విజయుడనియు, పరనరపతిమకుటమణిమయూఖావదాతచరణయుగళుడనియు, విక్రమాశ్రయుడనియు, పొలమూరిశాసనము వర్ణించు

చున్నది. అపరిమిత బలపరాక్రముడనియు, పరమధార్మికుడనియు, ప్రణత సకలసామంతుడనియు, అనేక గోహిరణ్యభూమిదాను డనియు, మహారాజనియును ఈపూరుశాసనము దెలుపుచున్నది.

రెండవ విక్రమేంద్రవర్మకాలమునను, తరువాత గోవిందవర్మకాలమునను ఔత్తరాహులయిన మౌఖరీయులతో మహావిపత్కరమైన వైరానలము ప్రబలుచుండినట్లు కన్పట్టుచున్నది. ఇందులకు కారణములు మన కిపుడు తెలియరావు. మౌఖరీయులు కన్యాకుబ్జము (ఇది గంగానది కుపనదియైన కాలీనదిమీద, లక్నోజిల్లాయం దున్నది.) రాజధానిగా కోసలమును పరిపాలించుచుండిరి. వారి రాజ్యము దక్షిణమున వింధ్యపర్వతములవఱకు వ్యాపించియుండెను. మౌఖరివంశజులలో నాల్గవవాడగు ఈశానవర్మ అందరికంటె గొప్పవాడు. పరాక్రమశాలి. ఆతని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౪౩౫ మొదలుకొని ౫౭౫ వఱకు అయియుండవచ్చునని డాక్టరు హీరానందశాస్త్రి మున్నగు చారిత్రక పండితులు నిర్ణయించినారు.[౧] ఈశానవర్మను గురించి యాతని కాలమునాటిదైన హరహాశిలాశాసనము.[౨] ఈ క్రిందివిధముగా దెలుపుచున్నది—

"జిత్వాంధ్రపతిం సహస్రగణితత్రే
ధాక్షరద్వారణమ్,
వ్యావల్గన్నియుతాతిసంఖ్య
తురగా న్భంక్త్వారణే శూలికాన్,
కృత్వా చాయతిమోచితస్థల
భువో గౌడా న్సముద్రాశ్రయా,
నధ్యాసిష్టనతక్షితీశచరణః
సింహాసనం యో జితీ."

వేలకొలది మదించిన ఏనుగుల సైన్యముగల ఆంధ్రపతిని, బలాఢ్యమైన అశ్వసైన్యముగల శూలికులను, గౌడులను జయించి, శత్రునిర్మూలనముగావించి, రిపుభయము లేకుండచేసుకొని, పిదప ఈశానవర్మ పట్టాభిషేకము చేసుకొన్నాడట! ఈశానవర్మతండ్రి ఈశ్వరవర్మ మరణించినతరువాత యీశానవర్మ పట్టాభిషేకము చేసుకొనకుండ ఆంధ్రపతి, ఆంధ్రదేశాధీశుడు ఆటంకపఱచియుండెనని పూర్వోదాహృతమైనశ్లోకము ధ్వనింపజేయుచున్నది. ఆంధ్రోర్వీశునకును ఔత్తరాహులైన ఈశ్వర, ఈశానవర్మలకును తొలుత వైర మెట్లు సంప్రాప్తమయ్యెనో ఎఱుగరాకున్నది. గుప్త-వాకాటకుల యనంతరము మౌఖరీయులు ఉచ్ఛదశకు వచ్చియుందురు.

పూర్వోక్త హరహాశిలాశాసనము, ఈశ్వరవర్మను వర్ణించుచు, నాతడు శత్రురాజులతోడి యుద్ధములు చేయుచు శ్రేష్ఠములయిన క్రతువు లాచరించుటకు భూమిపై పుట్టినాడని తెలుపుచున్నది. ఈవాక్యములనుబట్టి ఈశ్వరవర్మకాలము సదా యుద్ధములతో గడచిపోయిన ట్లూహింపవచ్చును. ఆయుద్ధములందు మౌఖరీయులకు శత్రువులయినవారితో గలిసి ఆంధ్రపతులగు విష్ణుకుండ్యధిరాజులు ఈశ్వరవర్మతో చిరకాలము పోరాడియుందురు; తుదకు ఆతని మరణానంతరము ఈశానవర్మపట్టాభిషేకమునకుసయితము విపర్యయము కలిగించియుందురు. ఈశ్వర, ఈశానవర్మలకు రెండవ విక్రమేంద్రవర్మ గోవిందవర్మలు సమకాలికులుగా గన్పడుచున్నారు. కావున నీశ్వరవర్మను జంపి, ఆతని తనయుని పట్టాభిషేక విపర్యయము కలిగించినవాడు గోవిందవర్మయని నిర్ణయింపవచ్చును. గోవిందవర్మ 'విక్రమాశ్రయాపర నాముడు.' 'అపరిమితబలపరాక్రమస్య' అని యీపూరుశాసనమును, "అనేక సమర సంఘట్టవిజయినః" అని పొలమూరిశాసనమును గోవిందవర్మను వర్ణించుచున్నవి. కాని ఆతని రాజ్యకాలము కడు స్వల్పము. కావున ఆతడే యీశానవర్మయొక్క విరోధియనియు, తుద కాతనిచే నోడింపబడి, మరణించినాడనియు నూహింపవచ్చును.

౩. మూడవమాధవవర్మ; క్రీ. శ. ౫౩౬ మొదలుకొని ౬౧౧ వఱకును: గోవిందవర్మ తనూభవుడైన మూడవమాధవవర్మ శైశవమునందే రాజ్యాభిషిక్తుడయ్యెను విష్ణుకుండినులలో కడుగొప్పవాడుగా గన్పట్టు

౧. Ep. Ind. Vol XIV pp 110-120.

౨. పూర్వోక్తము.

చున్నాడు. విష్ణుకుండినభానుకిరణములు ఇంద్రభట్టారకునివెనుక కొంతకాలము మరుగువడినను మూడవమాధవవర్మ సింహాసనమెక్కిన కొంతకాలమునకు మరల ఇనుమడించిన తీక్ష్ణముతో ప్రకాశించెను. విష్ణుకుండినులలో మాధవవర్మాభిధానులందరు ప్రచండశౌర్యబలపరాక్రమసంపన్నులు, శక్తిత్రయోపేతులు. వారిలో వంశకర్తయగు మొదటిమాధవవర్మకంటె రెండవమాధవవర్మ మహత్తరమైన ప్రజ్ఞాదికములను ప్రకటించినాడు. అతనిని మించి, మహోజ్జ్వల ప్రతాపముతో విశాల మహారాజ్యమును ఆక్రమించుకొని చిరకాలము సుస్థిరముగ పరిపాలనమొనరించి శాశ్వతమైనకీర్తిని గడించినాడు మూడవ మాధవవర్మ.

మూడవమాధవవర్మకు పశ్చిమమున కుంతలమందు వాతాపిచాళుక్యులకు మూలపురుషుడైన మొదటిపులకేసివల్లభుడును (క్రీ. శ. ౫౪౦-౫౬౬), అతనితనయులు కీర్తివర్మ (క్రీ. శ. ౫౬౬-౫౯౦) మంగళేశులును (క్రీ. శ. ౫౯౦-౫౯౫)౧, దక్షిణమున కాంచీపురపల్లవులలో సింహవర్మయు (క్రీ. శ. ౫౫౦-౫౭౫), నాతనికుమారుడు రెండవసింహవిష్ణువును (క్రీ. శ. ౫౭౫-౬౦౦), ఆతనితనయుడు మహేంద్రవర్మయు (క్రీ. శ. ౬౦౦-౬౩౦) సమకాలికులుగా గన్పట్టుచున్నారు.౨ ఉత్తరమున కళింగగాంగులలో హస్తివర్మయు (క్రీ. శ. [illegible]), తరువాత ఇమ్మడి ఇంద్రవర్మయు (క్రీ. శ. ౫౭౦-౫౯౫) ను సమకాలికులుగా గన్పట్టుచున్నారు. గాంగశకము క్రీ. శ. అయిదవశతాబ్దాంతమందు ప్రారంభింపబడినట్లు ఊహింపబడుచున్నది; కావున గాంగశకము ౮౦ యేడవనాటి హస్తివర్మయు ౩, ౮౭, ౯౧ సంవత్సరములనాటి రెండవయింద్రవర్మయు ౪ విష్ణుకుండిన మూడవమాధవవర్మకు సమకాలికులగుచున్నారు.

కాంచీపురపల్లవులతోడను, బాదామిచాళుక్యులతోడను మూడవమాధవవర్మకెట్టి సంబంధములుండెనో యూహించి చరిత్రవ్రాయుటకు ప్రామాణికములయిన సాధనములు మన కిప్పుడు చాలవు. ఇంతవఱకు లభించిన శాసనములబట్టి మాధవవర్మ తన రాజ్యకాలములో మొదటిభాగమున కాంచీపురపల్లవులతోడను, రెండవభాగమున కళింగాధిపతులయిన గాంగరాజులతోడను పోరాడుచుండి, కడకు దిగ్విజయము చేసి సకలారిరాజభయంకరుడై అలరారి ఆంధ్రదేశమును ఇంచుమించుగా ౬౫ సంవత్సరములు పరిపాలనమొనర్చినట్లు తెలియుచున్నది. మొదటనుండిన కాంచీపురపల్లవులతోడి వైరము తరువాత సఖ్యముగా పరిణమించి వర్ధిల్లిన ట్లూహించుకొనుటకు సాధనములుకలవు. కాంచీపురాధీశ్వరుడైన సింహవర్మ—నందివర్మకుమారుడితడు—మాధవవర్మయెడ స్నేహభావముతో నుండినాడని తెలుపుటకు ఆతని యమరావతి శిలాశాసనము ప్రమాణమిచ్చుచున్నది.౫ దూబ్రియులుపండితుడీసింహవర్మను విష్ణుగోపునికొడుకుగా నిర్ణయించినాడు౬; కానినిక్క—

౧. Fleet: Dynasties of the Kanarese Districts. p. 336.

౨. ఈ కాలనిర్ణయము దూబ్రియులు పండితుడు చేసిన కాలనిర్ణయమునుబట్టి (Ancient History of the Deccan, p 70) కొంచెము సవరించిచేయబడినది.

౩. Ep. Ind. vol. XVIII, p. 330.

౪. రెండవ ఇంద్రవర్మ పంటిబొమ్మాళిశాసనము (J. A.H.R.S. vol. IV. pp. 21-24.) కళింగగాంగు లుదాహరించిన గాంగశకప్రారంభమును సరిగా నెవ్వరును ఇంతవఱకు నిర్ణయింపలేరు.

౫. S. I. I. Vol. I. No. 32. p.25-28. ఈశాసనములో నీయబడిన వంశక్రమము ఇతర పల్లవరాజు లిచ్చిన కొన్ని వంశవృక్షములతో సరిపడకున్నది; అందువలన దీనిని జాగ్రతతో పరిశీలించి అంగీకరింపవలయునన్నమాట నిజము. కాని యీశాసనలిపి ఏడవశతాబ్దికి పూర్వమునాటిదని స్పష్టముగా గోచరించుటచేత నిందు పేర్కొనబడిన సింహవర్మ మాధవవర్మకు సమకాలీనుడని విశ్వసింపవచ్చును.

౬. Ancient History of the Deccan, p. 70.

నిలువుగుట్టలు, కోడైకెనాలు K. P. S.

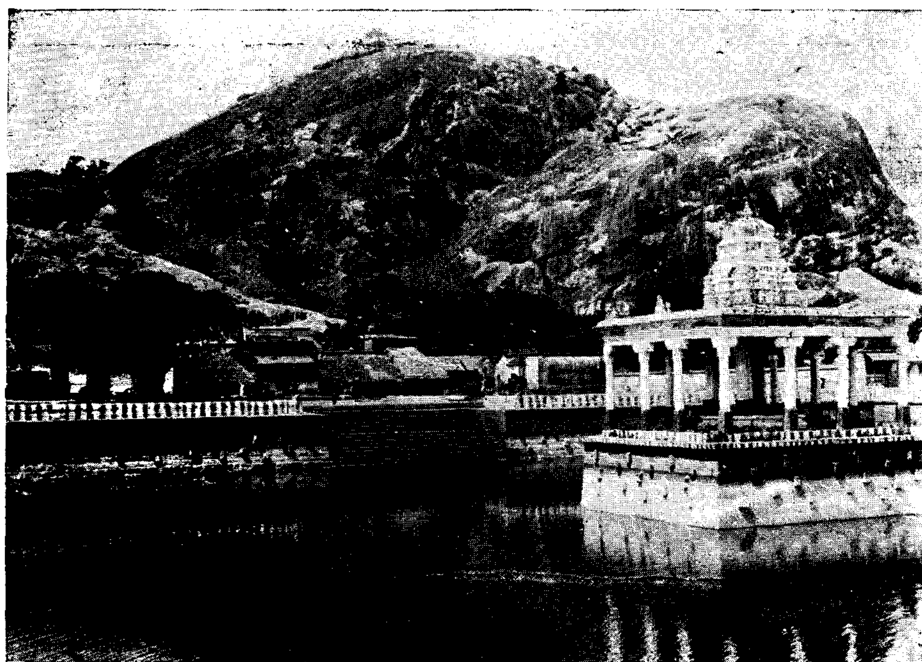

కోండఅడుగుబాట, కోడైకెనాలు

దీనికి 'కోకర్సు బాట' అని పేరు. K. P. S.

విహారభూమి S. S. S.

తిరుప్పరంకున్రం కొండ, దేవాలయము, కొలను S. S. S.

ముగ నందివర్మతనయుఁడైనట్లు కన్పట్టుచున్నాఁడు. అత "డనేకరాజన్య శిరోమణి ప్రభావిభాత కల్పాయిత శార్వరాస్థితు" డనియు, "అష్టాదశలక్ష హయ ద్విరద పదాతి సైన్యములకు అధిపతి" యనియు అమరావతి శాసనము దెలుపుచున్నది. ఈవీరుడు చిరకాలము రాజ్యో పభోగముల ననుభవించి మేరుహిమవత్పర్వత శిఖరములకు తీర్థయాత్ర వెడలెను. అంతట చిరకాలము అఖిలదేశ మును పర్యటనము చేయుటవలన కలిగిన శ్రమ నపన యించుకొనుచు, కొన్ని దినములకు స్వదేశమునకు మరలి వచ్చెను. అట్లు మరలివచ్చుచు, భాగీరథినిగాంచి గోదావరిని అధిగమించి,కృష్ణవేణిందాటి ధాన్యకటకము నకు వచ్చెను. అచ్చట వీతరాగుడై బుద్ధభట్టారకుని సందర్శించెను. అచ్చట కుతూహలముతో అఖిలక్షేత్ర రక్షణనియుక్తాధిదేవతలను సవినయముగా సందర్శించి ఏకాంతముగా తథాగతుని ధర్మమార్గమును ఆకర్ణించెను. పిమ్మట భగవానునియెడ భక్తికలిగి మణికనకరచిత మైన విచిత్రబుద్ధప్రతిమను చేయించి యచ్చట నెల కొల్పెను.* అనంతరము సింహవర్మ భగవానునికి అభి వందనమొనరించి స్వదేశమునకు జనెను. విష్ణుకుండిను లతో సఖ్యమునముండినగాని సింహవర్మ కృష్ణా, గోదా వరీనదుల దాటి,అమరావతియందున్న బౌద్ధదేవుని విహా రమును సందర్శించి బౌద్ధధర్మమును స్వీకరించి యుపా సకుడగుట సంభవింప నేరదుకదా!

మూడవమాధవవర్మకు యుక్తవయసు వచ్చినది మొదలు, పితృపితామహప్రపితామహులకు కళింగగాం గులవలన గలిగిన పరాభవమునకు తగినసమయము చూచి పగ సాధించుకొనవలయునన్న అభినివేశ ముండినట్లు కన్పడుచున్నది. మితవర్మకుమారుడును, త్రికళింగాధి పతియునగు అధిరాజ ఇంద్రవర్మ యింద్రభట్టారకుని నోడించి గాంగవంశమును కళింగదేశమునందు శాశ్వత ముగ నిలుపుటకు బునాదులువేసెను. ఈతని జిర్జింగిశాస నము ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్యవర్షములు ౩౯-వ యేట నాజ్ఞాపింపబడియెను; గావున నిత డించుమించుగా నలువదియైదుసంవత్సరములు (క్రీ. శ. ४౯౫-౫४०) రాజ్యముచేసియుండెనని యూహింపవచ్చును. ఈతడు రెండవవిక్రమేంద్రవర్మకాలముననో, లేక యాతని తన యునికాలముననో మడిసియుండవచ్చును. గాంగశకము ౩౯-వ ఏడు మొదలుకొని ౮౦-వ సంవత్సరము నాటి రాజసింహాషరనామధేయుడగు హస్తివర్మకాలమువఱకు నేలిన గాంగరాజుల నామములయిన వినబడవు. ఈ నడిమికాలమున—అనగా ఇంచుమించుగా క్రీ. శ. ౫४० మొదలుకొని ౫౮౦ వఱకు నలుబదిసంవత్సరములు— గాంగరాజుల చరిత్రమేమియు వినబడదు. ఈకాల మున కనీసము రెండుతరములవారైన కళింగమును బరి పాలించియుందురు. ఈకాలమున దంతిపురమును విడిచి పెట్టి, గాంగరాజులు మరియొకనగరమును నిర్మించుకొని దానికి కళింగనగరమని పేరిడి యచ్చటికి తమరాజధానిని మార్చుకొనిరి. ఇందులకు కారణములు మృగ్యములు. గాంగశకము ౮० యేట, హస్తివర్మ తన ఉర్లాంశాసన మును కళింగనగరవాసకమునుండి యాజ్ఞాపించెను కావున నీనలువదిసంవత్సరములును వేంగీశ్వరులకు, కళిం గాధిపతులకు నిరంతరయుద్ధములతో గడచిపోయె నని యూహింపవచ్చును. ఈయుద్ధములందు విష్ణుకుండినులే తుదకు విజయు లయిరనుటకు ఋజు హేతువులు గలవు. ఈకాలమున విష్ణుకుండ్యాధిరాజ్య పీఠము నెక్కిన గోవిందవర్మను గూర్చి పొలమూరి శాస నము అనేకసమరసంఘట్టవిజయు డనియు, పరనరపతి మకుట మణిమయూఖావదాత చరణయుగళు డనియు, విక్రమాశ్రయుడనియు దెలుపుచున్నది. ఈవిశేషణములు వట్టిఅతిశయోక్తులు కాజాలవు. అనేకసమర సంఘట్టము లందు విజయము గాంచుటవలన పరనృపతులచేత మొక్కులందినవాడని వర్ణింపబడినాడు. ఈ పరనృప తులు కళింగగాంగవంశజు లని యూహించుట కాటంక మేమియు లేదు. మరియు మూడవ మాధవవర్మయీ పూరుశాసనము ఇత డమితబలపరాక్రముడని తెలుపు చున్నది. ఈవృత్తాంతములు యథార్థములని హస్తివర్మ

* ఈ బుద్ధదేవుని ప్రతిమయు, శాసనముంగూడ చెన్నపురికి గొంపోవబడి మ్యూజియమునం దుంచబడి యున్నవి. కౌతుకమతులు చూడవచ్చును.

ఉర్లాంశాసనములోని యొక విశేషణము సూచించుచున్నది. ఈశాసనములో గాంగవంశజుల "ప్రశస్తి" వాక్యములకును, మొదటి యింద్రవర్మ జిర్జింగిశాసనములోని ప్రశస్తివిశేషణములకును అంతయు వ్యత్యాసమే కన్పట్టుచున్నది. ఇంద్రవర్మ త్రికళింగాధిపతి; హస్తివర్మ కావిశేషణము లేదు. అంతే కాదు. ఉర్లాం శాసనమునందలి ప్రశస్తి మొట్టమొదట హస్తివర్మయే వ్రాయించినట్లు తోచుచున్నది. * హస్తివర్మ తన వాడియైన ఖడ్గధారచే శత్రుహస్తగతమైన సకల కళింగాధిరాజ్యమును జయించుకొన్నాడనియు, అనేక సమరసంక్షోభజనిత జయశబ్దుడనియు, విశేషించి గాంగామలకులమును ప్రతిష్ఠించినవాడనియు, ప్రతాపాతిశయముచేత సామంతలోకమును వశపఱచుకొనినవాడనియు చెప్పుకున్నాడు. "గాంగామల కులప్రతిష్ఠః" అని చెప్పుకొనుటచేత నాతనికి పూర్వము గాంగకులము నామమాత్రావశిష్ట మయ్యెనని తెలియుచున్నది. మరియు "స్వాసిధారాపరిస్పందాధిగత సకలకలింగాధిరాజ్యస్య" యని అనుటచేత నాతని పితృపితామహులు కళింగాధిరాజ్యమును బోగొట్టుకొన్నారనియు, తాను దాని పరాక్రమముచేత మరల నాక్రమించుకొనినాడన్న వృత్తాంతముగూడ సూచితమగుచున్నది. కావున పైన దెలిపిన విషయములవలన రెండవ విక్రమమహేంద్రవర్మ, గోవిందవర్మలకాలమున గాంగులు త్రికళింగాధిరాజ్యముతోపాటు కళింగరాజ్యమునుగూడ గోల్పోయినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. కాని గోవిందవర్మయొక్క యకాలమరణమును, తరువాత సింహాసన మధిష్ఠించిన మాధవవర్మయొక్క బాల్యమును, హస్తివర్మ కళింగరాజ్యమును మరల జయించుకొనుటకు మంచితరుణము నొసగెను. పాపము హస్తివర్మ చిరకాలము రాజ్యోపభోగముల ననుభవించలేదు. ఆతని రాజ్యకాలము పదిహేను వత్సరములకు మించియుండబోదు. ఆతనివెనుక రెండవ ఇంద్రవర్మ పట్టాభిషిక్తుడయ్యెను. అతడు ప్రాయశః, హస్తివర్మకు తమ్ముడై యుండవచ్చును. ఈతనికిగూడ హస్తివర్మకున్న బిరుదములన్నియు గలవు. వీ రుభయులుకలసియే కలింగాధిరాజ్యమును మరల సంపాదించి, గాంగామల కులమును ప్రతిష్ఠచేసియుందురు; ఒకరు చన్నవెనుక, నింకొకరు రాజ్యభాగము బూనియుందురు. ఇందుకు తార్కాణముగ ఇంద్రవర్మ యిచ్చిన నాలుగు శాసనము † లలోని మామూలు ప్రశస్తివిశేషణములు, హస్తివర్మ ఉర్లాం శాసనములలోని ప్రశస్తియు నొకయక్షరమైన పొల్లుపోకుండ నొక్కరీతిగా నున్నవి. ఈ రెండవ యింద్రవర్మకూడ కొద్దికాలమే పరిపాలించిన ట్లగపడుచున్నాడు. ఈతడు మూడవమాధవవర్మ పొలమూరి శాసనకాలమునకు కొంచె మావలనో, లేక యీవలనో మరణించియుండవచ్చును.

హస్తివర్మ, యింద్రవర్మ లిరువురును చిరకాలము విష్ణుకుండినులవలన ఒత్తిడి గలుగకుండ అతిశయప్రతాపముతో కళింగరాజ్యమును రక్షించియుందురు.

మూడవమాధవవర్మ కళింగదేశముపై జైత్రయాత్రవెడలినట్లు ఆతని పొలమూరిశాసనము దెలుపుచున్నది. అది క్రీ. శ. ౫౯౪ ఫిబ్రవరి ౧౦-వ తారీఖున నొసగబడినదని యీవఱకే తెలిపితిమిగదా. మాధవవర్మ ప్రాగ్దిగ్జిగిషయా ప్రస్థితుడై, గోదావరిని దాటెను. అంతట ఫాల్గునమాసమున చంద్రగ్రహణమురాగా నొక

* ఈవిషయము నిచ్చట విపులముగా చర్చించుటకు తావుచాలదు; మరియొకమారు 'గాంగశకారంభకాల నిర్ణయము'నందు దీనిని సంపూర్ణముగా చర్చించుచున్నాను.

† ఈతని నాలుగు శాసనము లేవియన: ౧. అచ్యుతాపురశాసనము, గాం. శ. ౮౭ నాటిది. (ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా సం ౩. పుట ౧౨౮) ౨. సంతబొమ్మాళి శాసనము, గాం. శ. ౮౭ వ నాటిది (జె. ఎ. హెచ్. ఆర్. యస్. సం. ౪. పుట ౨౧.) ౩. పర్లాకిమిడిశాసనము, గాం. శ. ౯౧. నాటిది (ఇండియను ఆంటిక్వేరి. సం. ౧౬. పుట ౧౩౧.) ౪. నర్సింగపల్లి తామ్రశాసనము (భావసం. భాద్రపదసంచిక భారతి, ౪౬౧-౪౬౮.)

బ్రాహ్మణవర్యునికి పులుంబూరు అగ్రహారముగా దానమిచ్చెను. ఆగ్రామవాస్తవ్యులకు తనశాసనము నాజ్ఞాపించుటకై హస్తికోశ, వీరకోశులను ఆజ్ఞప్తులుగా నియమించెను. మాధవవర్మకు తూర్పుదిక్కుననున్న రాజ్యములను జయించవలయునని యభిలాష మొట్టమొదటిమారు ఆతని ౪౮-వ రాజ్యసంవత్సరమున కలిగెను. అంతకుపూర్వ మాతనికి శక్తి చాలియుండకపోవచ్చుననుట పైన వ్రాసిన గాంగరాజులవృత్తాంతమునుబట్టి స్పష్టము కాగలదు. ఇపు డతనికి మంచితరుణము తటస్థించియుండవలెను. బహుశః ఇప్పటికి రెండవ యింద్రవర్మ మరణించియుండనోపును.

మాధవవర్మ కళింగమును జయించి గాంగవంశమును కంపింపజేసి తనరాజ్యమును మరల కళింగదేశములోనికి విస్తరింపజేసినట్లు కన్పడుచున్నది. కళింగాధిపతి రెండవ ఇంద్రవర్మతరువాత నించుమించుగా ముప్పదియేడు సంవత్సరములవఱకు మరల గాంగరాజులచరిత్రయేమియు వినబడదు. ఇంతవరకు దొరికినవాటిలో రెండవ యింద్రవర్మయొక్క గాంగశకము ౯౧ వ సంవత్సరమునాటి శాసనముతరువాతది మూడవ ఇంద్రవర్మయొక్క ౧౨౨ వ సంవత్సరమునాటి శ్రీకాకుళశాసనము.[౧] ఈరెండుశాసనముల నెంతపరిశీలించినను ఈ యిరువురి యింద్రవర్మలకు గల బాంధవ్యము ఎఱుకపడకున్నది. కాని తాతగారిపేరు మనుమనికి పెట్టెడి యాచారము కళింగగాంగవంశమున గానబడుచున్నది; గావున రెండవ ఇంద్రవర్మకు మూడవ ఇంద్రవర్మ పౌత్రుడై యుండవచ్చు నని యూహింపవచ్చును. మమ్మడి యింద్రవర్మ జనకునిపేరు దానార్ణవుడని తెలియుచున్నది.[౨] దానార్ణవునికి ఈ యింద్రవర్మ శాసనములందు మహారాజపదవిశేషణ ముపయోగింపబడియుండలేదు. దీనినిబట్టిచూడ రెండవ ఇంద్రవర్మయనంతరము, ముప్పదియేడుసంవత్సరములవఱకు గాంగులరాజ్యము కడుదీనదశయం దుండెనని యూహింపవీలగుచున్నది. మరియు విష్ణుకుండిన మాధవవర్మచే గాంగరాజ్యము పెకలింపబడు నంతటి విపత్తు సంభవించెనని యూహింప వీలగుచున్నది. ఈ కళింగ యుద్ధములందు మాధవవర్మ త్రివరనగరాధీశ్వరుని సహాయము బొందియుండును. త్రివరనగరము చేదిదేశాధీశ్వరు లయిన కలచురివంశపురాజులకు ముఖ్యపట్టణము. వాకాటకరాజుల వైభవము అస్తమించినతరువాత చేదిరాజ్యమును కలచురిరాజులు ఆక్రమించుకొనిరి. మాధవవర్మ కలచురిరాజకుమారితలను పెండ్లియాడినట్లు[3] ఆతని ఈపూరిశాసనములోని "త్రివరనగర భవనగతయువతీహృదయానందకరః" అను విశేషణమునుబట్టి ద్యోతక మగుచున్నది. ఈ విశేషణమే "త్రివరనగర భవనగత పరమయువతీ జన విహరణరతిః" అని పొలమూరిశాసనమున కూడ కన్పట్టుచున్నది. ఈమాధవవర్మకు కూతునిచ్చిన త్రివరనగరాధీశుడైన కలచురిరాజెవ్వరో ఊహింప ప్రస్తుతము సాధ్యము కాదు.

కళింగరాజ్యముపై దండెత్తి జయించుటాదియైన వృత్తాంతము పూర్వోదాహృతములయిన స్థానికపురాణములందును, తెలుగుకావ్యములందును వినబడుచున్నది. కాని జనులు పరంపరగా చెప్పుకొనుచు వచ్చిన గాథలందు, విష్ణుకుండిన మాధవవర్మల మువ్వురిని గూర్చిన వృత్తాంతము లన్నియు, వివరణలేక గుదిగ్రుచ్చబడి అన్నియు నొక్క మాధవవర్మకే ముడివెట్టబడియున్నవి. కావున వాటిని విమర్శించి విడదీసి వివరించుట చరిత్రకారుని పని. విష్ణుకుండిన మాధవవర్మలలో కడపటి

౧. Ind. Ant. Vol. XIII p. 128.

౨. Ep. Ind. Vol. XIV p. 362.

3. మాధవవర్మ త్రివరనగరాధీశుని కుమార్తెలను పెండ్లియాడినట్లు పైవాక్యమువలన అర్థమగుటలేదని కొందరు వాదనచేయవచ్చును. రెండవ విశేషణమందు "పరమయువతి" యని యుండుటచేతను, రాకొమర్తెలకు యువతిశబ్ద ముపయోగింపబడుటచేతను, ఆ యువతులు మాధవవర్మకు భార్య లనియే యూహించుట సమంజసము.

మాధవవర్మయే అందరికంటె కడు గొప్పవాడు. ఆతని దివ్యచరిత్రము, ఆతని దివ్యనామము నేటివఱకు సంస్మరింపబడుచున్నది. పంద్రెండవశతాబ్దమువాడైన మహామండలేశ్వర ఉగ్రవాడియ మేళరసు తాను మాధవవర్మ వంశజుడని చెప్పుకొనెనని యీవఱకే తెలిపి యుంటిమి గదా!* ఆతడు అనుమకొండశాసనమున "అష్టౌ దంతి సహస్రాణి దశకోటీచవాజినా మనంతం పాదసంఘాత మిత్యేతే మాధవవర్మ వంశోద్భవ రప్ప శ్రీ మన్మహామండలేశ్వర నుగ్రవాడియ మేళరస" అని తన గూర్చి చెప్పుకొన్నాడు. దీనినిబట్టి చూచిన మాధవవర్మ ఎనిమిదివేల యేనుగులకును, పదికోట్లగుఱ్ఱములకును, అనంతమగు కాల్బలమునకు నధిపతి యని తెలియుచున్నది.

దూబగుంట నారాయణకవి మహాసేనాధిపతి తమ్మరాజు బసవరాజేంద్రునకు పంచతంత్రియను కావ్యమును కృతియిచ్చెను. బసవరాజచమూపతి ఉత్కలదేశాధీశులయిన గజపతులకు సేనాని. పదునైదవ శతాబ్దమువాడు. ఈబసవరాజు మాధవవర్మవంశోద్భవుడని యాకావ్యపీఠికయందు చెప్పబడినాడు. అందు మాధవవర్మ ఇట్లు అభివర్ణితుఁడై యున్నాడు.

ఉ. "మును బెజవాడదుర్గమున
ముగ్ధతనంబున మెచ్చఁజేసి పెం
పున రథ, దంతి, వాజి, భట
భూరి బలంబులచేఁ గళింగ భూ
జనపతిఁద్రుంచి వేసతి
సంతతికై మహిం బాడినిల్పి క్ర
మ్మనఁ జిరకీర్తులంగనిన
మాధవవర్మ............."

రథ, దంతి,వాజి, భట,భూరిబలములు గలవాఁడని వర్ణింపబడుటచేత నీమాధవవర్మయు, అనుమకొండ శాసనమున మేళరసునకు పూర్వుడుగా జెప్పబడిన మాధవవర్మయు నొక్కరై యుండునోపుదురు.† ఈ మాధవవర్మ కళింగభూజనపతిపైకి నిశేషసైన్యములతో జని యోడించి హతునిచేసెనన్న వృత్తాంతము పోలమూరి శాసనపతి యగు మాధవవర్మకు సరిపోవుచున్నది. కావున వీరిరువురు నొక్కరై యుండునోపుదురు.

* Ep Ind. vol. IX. p. 256 Appendix.

† మా మిత్రులు మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారుకూడ నీ యభిప్రాయమునే వెలిబుచ్చియున్నారు. భారతి, ప్రమోదూత భాద్రపద సంచిక చూడుడు.

కళింగగాంగశకము

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

౧

దక్షిణ హిందూదేశమున రాజ్యముచేసిన గాంగవంశములు రెండు: ఒకటి కళింగదేశమును, మఱియొకటి మైసూరుదేశమును పాలించినవి. కళింగమునేలినవారికి కళింగగాంగులని, మైసూరువారికి పశ్చిమగాంగులని చరిత్రప్రసిద్ధి. కళింగగాంగులకు పూర్వగాంగులనియు పేరు. ఈవ్యాసమున నుద్దిష్టమయినది కళింగగాంగచారిత్ర విషయము.

పూర్వగాంగుల పరిపాలనము కళింగమున నెప్పు డారంభమయినదియు మనకు దెలియదు. వీరిశిలాశాసనములు, తామ్రశాసనములు అనేకములు దొరకినవి. శిలాశాసనములు క్రీస్తుశకము పదునొకండవశతాబ్దినుండి మాత్రమే కానవచ్చును. తామ్రశాసనము లంతకుపూర్వపువి, అటుతరువాతివికూడ దొరకినవి. పదునొకండవశతాబ్దినుండి మాత్రమే కళింగగాంగభూపతులు తమ శాసనములందు శకవర్షములను పేర్కొనుచువచ్చిరి. అందువలన కళింగగాంగచారిత్రమున పదునొకండవశతాబ్ది యొకఘట్టము. అంతకుపూర్వపువారు శకవర్షములు పేర్కొనకయుండుటకు, తరువాతివారు పేర్కొనుటకు ఏదో గొప్పకారణము - అది యింతవఱకు తెలియరాకపోయినను - ఉండుటసహజము. మొట్టమొదటిమాఱు ప్రాతపంథను విడనాడి తన శాసనములందు శకకాలమున సంవత్సరములను వేయుచువచ్చిన మొదటి మహీపతి వజ్రహస్తుడు; అనగా గాంగచారిత్రమున ప్రాతపంథవారికి, క్రొత్తపంథవారికి వజ్రహస్తుని రాజ్యము సరిహద్దన్నమాట. వజ్రహస్తుని పూర్వులను పూర్వ(ప్రాచీన - Early) గాంగులని, తరువాతివారిని పరగాంగులని (Later Gangas) చరిత్రకారులు వ్యవహరించుచున్నారు. పరగాంగులలో వజ్రహస్తుడు ప్రథమగణ్యుడు.

వజ్రహస్తునికొడుకు రాజరాజు; ఇతని కొడుకు అనంతవర్మచోడగంగు. వజ్రహస్తునివి, ఇతని మనుమడు అనంతవర్మచోడగంగువి తామ్రశాసనములు చాల దొరకినవి. రాజరాజుతామ్రశాసన మొకటిమాత్రమె బయలుపడినది. వీరిశాసనముల ననుసరించి వజ్రహస్తునికి, అనంతవర్మచోడగంగునకు అనంతవర్మ బిరుదము కలదని, రాజరాజు దేవేంద్రవర్మ బిరుదాంచితుడని తెలియవచ్చుటయే కాక వీరు మువ్వురిలో వజ్రహస్తుడు శ. ౯౬౭కి సరియయిన క్రీ. శ. ౧౦౪౫లోను[1], రాజరాజు శ. ౯౯౭కు సరియయిన క్రీ. శ. ౧౦౭౫లోను[2], అనంతవర్మచోడగంగు శ.

1. Ep. Ind., Vol. IV, p. 183.
2. Jour. Andh. Res. Soc., Vol. VIII, p. 166; Jour. Bi. Or. Res. Soc., Vol. XVIII.

౯౯౯కి సరియయిన క్రీ. శ. ౧౦౭౭లోను[3] పట్టాభిషిక్తులయిరను ముఖ్యవిషయముకూడ నిర్ధారణమయినది. వజ్రహస్తుని తామ్రశాసనము లతనికి పూర్వము అయిదుతరముల వఱకు గాంగవంశావతారక్రమము నభివర్ణించుటయేకాక యతనికి పూర్వులుగ నావంశవృక్షమున పేర్కొనబడిన రాజు లెవ్వరెవ్వరెన్నెన్నియేండ్లు పాలించినది కూడ తెలుపును. దీనిననుసరించి ప్రాతశాసనాది రాజకీయపత్రములను బరిశీలించి పూర్వరాజపట్టికను తయారుచేయించిన ప్రథమగాంగపృథ్వీపతి వజ్రహస్తుడని స్పష్టపడుచున్నది. ఈతని శాసనములనుబట్టి ఇతనికి పూర్వము వజ్రహస్తనామాంకితు లిర్వురు రాజ్యమేలియుండుటచేత నీతడు ముమ్మడివజ్రహస్తు డగుచున్నాడు. ఈతనిశాసనములందు మొదట పేర్కొనబడినవాడు గుణమహార్ణవ మహారాజ తనయుడయిన ప్రథమవజ్రహస్తుడు. కళింగభూమి నితనికాలమునకు పూర్వపు రాజులు (? గాంగులు) అయిదు ఖండములుగ తమలో దాము పంచుకొని పరిపాలించుచుండ, ఈ ప్రథమ వజ్రహస్తుడు శత్రువులను భ[illegible]రాక్రమమువలనను, భుజబలమునలనను జ[illegible]చి మరల నాయయిదు ఖండములను ఏకముచేసి అఖండ కళింగమును నలువదినాలుగేండ్లు పరిపాలన మొనరించెను. మూడవ వజ్రహస్తుడు తన వంశావతారక్రమము నీ ప్రథమవజ్రహస్తునినాటి నుండియే యభివర్ణించుట కొత్త దొనర్చిన మహాకార్యమే కారణమయి యుండవచ్చును. తునకలు తునకలుగ నున్న కళింగము నేకీకరణముకావించి అఖండ గాంగసామ్రాజ్యమును నెలకొల్పి ప్రతిష్ఠావహుడయిన మొదటి వజ్రహస్తుని కట్టి ప్రాముఖ్యము నొసంగుట సముచితమేకదా! దత్తగ్రామ, ప్రతిగ్రహీతలవిషయమును విడిచినచో రాజరాజుశాసనము తండ్రిశాసనమునకు సరియయిన నకలు. ఇక అనంతవర్మచోడగంగు తామ్రశాసనములన్ననో, వాటిని రెండురకములుగ విడదీయవచ్చును. మొదటివజ్రహస్తుని తండ్రియైనగుణమహార్ణవునినుండి వంశావతారమును దెలుపునవి ఒకరకము; ఇంకను అంతకుపూర్వపు రాజుల సంతతిక్రమ, రాజ్యకాలాదులను దెల్పి సమగ్రగాంగవంశావతారక్రమము నభివర్ణించునవి మరొకరకము. ప్రక్కపుట చూ:

అనంతవర్మచోడగంగుశాసనముల ననుసరించి తెలియవచ్చిన గాంగవంశావతారక్రమమున మొదటి, రెండవ, మూడవ మొదలగు సంఖ్యావాచకపదములను కుండలీకరణమున జూపియుండలేదు. అందుకు కారణము శాసనములందే యవి యుపయోగింపబడుట వలన. ఈసందర్భమున చోడగంగుశాసనములందలి కొన్నిపంక్తుల నిట నుదాహరించుచున్నాను, అవసరముగనుక. రెండవరకము శాసనములన్నిటిలో పాఠ మొక్కటీరుననే యుండుటచేత, ఏశాసనమునుండి యుదా

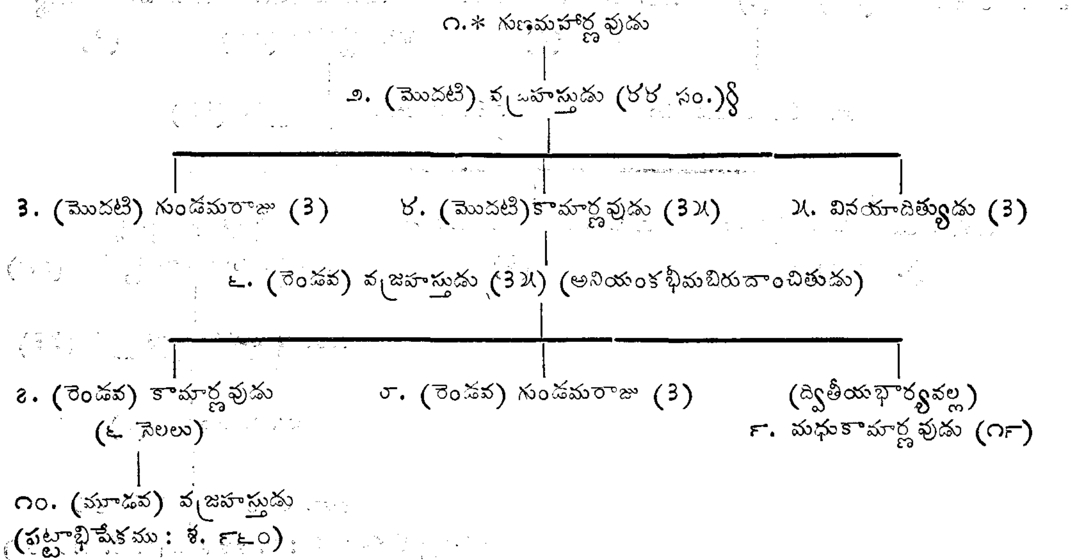
3. Ind. Ant., Vol. XVIII, p. 161; భారతి, సం. ౯, పుట. ౧౦౧.

హరించినను ఉదాహరింపవచ్చును. అందు వలన, కొన్ని పంక్తులు కొర్ని శాసనమున నుండిరి :4

"తత్సూను ర్ద్వితీయో వజ్రహస్తః పంచదశసమాః క్షమా మరక్షత్। తస్యానుజ స్తృతీయః కామార్ణవోర్ణవమేఖలా మేకోనవింశతి సంవత్సరాణ్ (స)మవర్ధయత్।......తత్సుతో గుణార్ణవ స్సప్త వింశతి మబ్దానబ్ధిరశనాం వశమనైషీత్।తదాత్మజః పోతాంకుశః పంచదశవత్సరాణ్ మహీ న్నిస్సపత్నా మకార్షీత్ । తతస్త ద్భ్రాతుస్సుతః కలింగలాంకుశో ద్వాదశ వత్సరాణ్ కలింగా నలంచకార। తతస్తస్య పితృభ్రాతా సప్తవర్షాణ్ గుణ్డమరాజో మహీమణ్డలమణ్డనో బభూవ। తస్యానుజశ్చతుర్థః కామార్ణ్ణవః పంచవింశతింవర్షాన్ వసుంధరా మనుబభూవ। తయోః కనీయా న్వినయాదిత్యో వర్షత్రయం ధరిత్రీ మత్రాయత। తతస్తజ్జ్యేష్ఠస్య కామార్ణ్ణవస్య సుత శ్చతుర్థో వజ్రహస్తః పంచత్రింశత మబ్దకాణ్ మహీ మిభమదజలధారాభి రభ్యషించత్..." (పం: ౬౩-౭౫)

గాంగవంశవృక్షము

'క' — (వజ్రహస్తుని శాసనముల ననుసరించి)

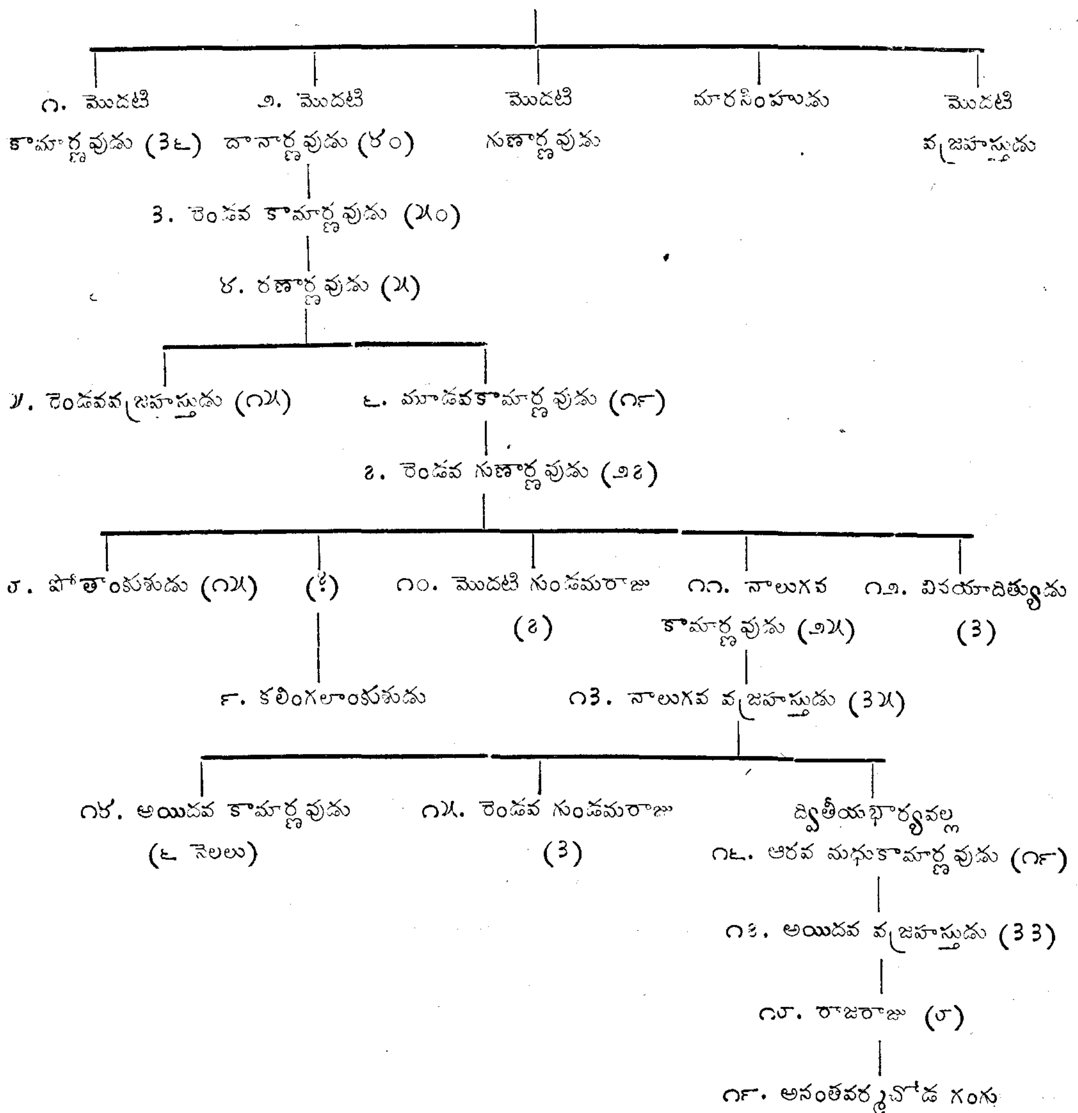

4. భారతి, సం. ౨, పుటలు ౧౦౯-౧౧౦.

* ఈ సంఖ్యలు పరిపాలకక్రమమును దెలుపును.

§ కుండలీకరణముననున్న యీసంఖ్యలు ఆయారాజు లెంతెంతకాలము రాజ్యమేలినది తెలుపును. చెల్లాని వ్రాసిననేతక్క ఈ సంఖ్యలను సంవత్సరములుగనే గ్రహించునది.

'చ' — (అనంతవర్మ చోడగంగుశాసనముల ననుసరించి)

వజ్రహస్తుని శాసనములయందలి వంశా వంశావతారికను 'చ' యని వ్యవహరిం
వతారికను సౌకర్యముకొఱకు 'క' యని, తము. 'క', 'చ' లలో గానవచ్చు
అనంతవర్మ చోడగంగుశాసనముల యందలి వ్యత్యాసము లివి:

(౧) 'క' యందలి ద్వితీయవజ్రహస్తుడు 'చ' యందు నాలుగవ వజ్రహస్తుడగుచున్నాడు.

(౨) 'క' యందలి ద్వితీయకామార్ణవుడు 'చ' యందు అయిదవ కామార్ణవుడగుచున్నాడు.

(3) 'క' యందలి మూడవవజ్రహస్తుడు 'చ' యందు అయిదవ వజ్రహస్తుడగుటయే కాక అతనిజనకులుకూడ మారిరి. 'క' ననుసరించి మూడవవజ్రహస్తుని తండ్రి ఆరుమాసములుమాత్రమే పరిపాలనము నెరపిన ద్వితీయ కామార్ణవ తనూభవుడు కాగా, 'చ' ననుసరించి యతడు పంచమకామార్ణవుని ద్వైమాతుర సోదరుడగు మధుకామార్ణవుని కుమారుడగుట విచిత్రము. ఇంతటి సమగ్రగాంగ వంశావతారక్రమమును దెలిపిన అనంతవర్మచోడగంగుకు తన తాతతండ్రినిగూర్చి తెలియదందమా? వజ్రహస్తునికే తనజనకునిగూర్చి తెలియదందమా?

(౪) ఇంకను పూర్వపుతరములకు పోయినచో గుండమరాజ, నాలుగవకామార్ణవ, వినయాదిత్యులతండ్రిని 'చ' రెండవగుణార్ణవుని జేయగా, 'క' మొదటివజ్రహస్తుని జేయుచున్నది. ఇక 'చ' యం దుదాహృతులయిన 'పోతాంకుశ', 'కలింగలాంకుశులు' 'క' యందు గానరారు.

(౫) 'చ' యందలి ద్వితీయవజ్రహస్తుడు వినయాదిత్యజనకు డగు రెండవగుణార్ణవుని పితృవ్యుడును, మూడవకామార్ణవుని జ్యేష్ఠ సోదరుడు నగుచున్నాడు.

పైవ్యత్యాసము లటులుండ, గమనింపవలసిన మఱియొక విషయము కలదు: అనంతవర్మచోడగంగుశాసనములందలి వంశావతారికయందు వజ్రహస్తనామాంచితులు ద్వితీయ, చతుర్థులేకాని తృతీయుడు పేర్కొనబడియుండలేదు. ఈవిషయము నింతవఱకెవ్వరు గమనించినట్లులేదు. పేరుచెప్పకుండ వదలివేసిన కలింగలాంకుశుని జనకుడే ప్రాయికముగ మూడవవజ్రహస్తుడు కావచ్చునని నాఅభిప్రాయము.

ఇక చరిత్రవిశేషములను బరిశీలించినచో, ('క') వజ్రహస్తశాసనములవలన, ఇది వఱలో నుడివినట్లు, మొదటివజ్రహస్తుడే అయిదు ఖండములుగ చీలిపోయిన కళింగమునంతను శత్రువులను జయించి యొకటిగావించి యేలినట్లు తెలియుచున్నది.

కాని యీవిషయమును అనంతవర్మచోడగంగుశాసనములు తెలుపకపోయినను కళింగము మొదట నాలుగుఖండములుగ (అయిదుకాదు) విభక్తమయినట్లు తెలియగలదు. చోడగంగు శాసనములు మొదట పౌరాణికవంశకథనముతో ఆరంభమగును. అకథనమునంతమున ప్రగల్భు డనువానికి కోలాహలుడు పుట్టినట్లును, ఇతడు గంగవాడి విషయమున కోలాహలమను పురమును నిర్మించినట్లును, అతనికి విరోచనుడు కలి[illegible]

నట్లును జెప్పబడెను. విరోచనుని యనంతర మున గాంగవంశజులు ౧౧మంది రాజులు కోలాహాలపురమున పరిపాలనము నెరపిరి. పిదప నావంశమున వీరసింహుడు జనించెను. ఇతనికి కామార్ణవ, దానార్ణవ, గుణార్ణవ, మారసింహ, వజ్రహస్తులని యయిదుగురుకొడుకులుపుట్టిరి. తనపినతండ్రి తనరాజ్యము నాక్రమించుకొనినను అతనితో విరోధింపక యారాజ్యమును విడిచి కామార్ణవుడు తననలువురిసోదరులతోను బయలుదేరి తూర్పుదిశ కరిగి మహేంద్రగిరిమీది గోకర్ణస్వామి నారాధించి, ఆస్వామియనుగ్రహమున ఛత్ర, చామరాది రాజ్యచిహ్నములను బడసి, పిదప శబరాదిత్యుని జంపి కళింగమును గైకొనెను. దంతావురము (దంతపురము) ఇతనిరాజధాని. తనకు సంతానము లేనికారణమున గావచ్చును దానార్ణవుని యువరాజును గావించి కామార్ణవుడు మిగిలిన తనసోదరులలో గుణార్ణవుని కంబవాడివిషయమును, మారసింహునకు సోదామండలమును, వజ్రహస్తునికి కంటకవర్తనియు నొసంగెను.

అనంతవర్మచోడగంగుశాసనములందభివర్ణితమయినది దానార్ణవుని వంశావతారక్రమము. కామార్ణవుడు కళింగమును జయించి తనసోదరుల కంబవాడివిషయాదుల నొసంగినట్లు చెప్పబడుటవలన నామండలములు కళింగమునందలి విగనే గ్రహింపవగును. ఇట్లు భిన్నరాజపరిపాలిత మయిన కళింగఖండములనే 'క' యందలి ప్రథమవజ్రహస్తుడు భుజబల పరాక్రమములవలన జయించి యేకీకరించి పాలించినట్లు చెప్పుట యుచితము. అయితే 'క' యందు గాంగవంశజులు త్రికళింగమును పాలించినట్లు చెప్పబడగా 'చ' యందు వారు కళింగాధిపతులుగనే అభివర్ణితులగుట గమనింపవలసిన విషయము.

'క' యందలి రెండవవజ్రహస్తునిగూర్చి చెప్పబడినవిషయ, మనగా నతడు వేయిమదగజములను దానముచేసె నన్నసంగతి 'చ' యందును (నాలుగవవజ్రహస్తుని విషయమున) వర్ణింపబడినది.

వజ్రహస్తునిశాసనములవలన దెలియనివి, ఒక్క చోడగంగుశాసనములవలననే తెలియవచ్చునవి పైని కళింగఖండవిషయచర్చ యందు కొన్ని తెలుపబడినవి. మిగిలిన వివి: దానార్ణవుని పరిపాలనము ననంతరమున అతని కుమారుడు నగరము అనుపురమును రాజధాని కావించుకొనెను. అచ్చట నొక మధూక వృక్షమునుండి పుట్టిన ఈశ్వరునకు మధుకేశుడను పేరుపెట్టి యొకపెద్ద దేవాలయము కట్టించెను. ఈసందర్భమున గంజాంజిల్లా పర్లాకిమిడితాలూకాయందలి ముఖలింగము ప్రాచీనశాసనములందు (పరగాంగులనాటివి) కాలింగదేశనగరమని, కాలింగావనినగరమని, కలింగనగరమని, నగరమని వ్యవహారింపబడెననియు, అచ్చటిదేవునికి మధుకేశ్వరుడని, నగరానవీటి మధుకేశ్వరుడని నామములు గలవనియు జ్ఞాపకముంచుకొనదగును.

చోడగంగుశాసనములు చెప్పు మరి యొకవిశేష మేమన, మూడవకామార్ణవుడు జయింపనిచ్చగొని వచ్చిన యేడుగురుసుభ టుల నొక్కబాణముతో గడతేర్చెనని.

వజ్రహస్తునియొక్క, అనంతవర్మచోడ గంగుయొక్క శాసనములలో నిచ్చిన వంశావ తారికలకు గల భేదమును జూచి చోడగంగు శాసనములవలన దెలియవచ్చు వంశావ తారిక సరియయినదికాదని, వజ్రహస్తుడే ముందటివాడు గనుక అతనిశాసనములలో నిచ్చిన యవతారికయే విశ్వసనీయమయిన దని వాదించుచున్నారు కొందఱు. కాని యిది యనాలోచితము. ముందటివా రగుటకు వెనుకటివా రగుటకు తాతామనుమ లిరువురికి గల యంతరము ముప్పదితొమ్మిదిసంవత్సర ములే. ఇందు వెనుకముందులేమి? ఈకారణ మును పురస్కరించుకొని చోడగంగు తెలి పిన వంశావతారిక నెగురగొట్టజూచుట అయు క్తము. అదియటులుండ, చోడగంగువంశావ తారిక యంతయు వట్టికల్పన మనుట యుక్తము కాదు; ఏలయన, పూర్వాపరగాంగులకు పరస్ప రము సంబంధముకలదన్నది ఇపు డెల్లరు నంగీకరించుచున్న విషయమే. పూర్వ గాంగ శాసనప్రదాతల తండ్రులలో దానార్ణవ, గుణార్ణవ, కామార్ణవ నామాంచితులు కొం దఱు కలరు. ఈ కడపటియిరువురును వజ్ర హస్తుని శాసనములలో పేర్కొనబడ్డవారే కాని దానార్ణవుడు చోడగంగు ('చ') వంశా వతారికయందుమాత్రమే కానవచ్చును. అట్టిచో నావంశావతారికను సృష్టియని యెట్లు త్రోసివేయగలము? మఱొకవిషయము — చోడగంగుశాసనములవలన వినయాదిత్యు నికి వజ్రహస్తశాసనములందు పేర్కొన బడిన గుండమరాజ, కామార్ణవులే కాక పోతాంకుశునితోను, మన మీది వఱలో తృతీయవజ్రహస్తుడు కావచ్చునను కొన్న, పేరుచెప్పని మరియొకనితోను గలిసి మఱియిద్దరు సోదరు లున్నట్లు తెలియును. వజ్రహస్తశాసనముల ననుసరించి వట్టికల్పన మని వీ రిరువురిని కొట్టివేయుట సులభమే కాని అట్లుచేయ వీలుకనబడదు. పోతాం కుశు డొక డుండినట్లు శాసనప్రమాణమే కలదు. శకవర్షము ౧౨౦౩ నాటి అనంతవర్మ వీరశ్రీనారసింహరావుతుదేవర సింహాచల ము శాసన మొకటి[5] యతడు గంగవంశ మున రాజులకు రాజ్యాభివృద్ధిగా శ్రీ నర సింహనాథునికి పోతాంకుశదేవు డిచ్చిన రెం డూళ్లు పూర్వదత్తము ప్రతిపాలించి యిచ్చి నట్లు తెలుపుచున్నది. ఈ విషయ మింతవఱ కెవ్వరును గమనించినట్లు కనబడదు.

పై కారణములవలన రెండువంశావతారి కలకు — వ్యత్యాసము లేకారణములవల్ల కలి గినను — సమన్వయింప బ్రయత్నించుటయే కర్తవ్యము. ఈదృష్టితో మధుకామార్ణవునికి

5. S. I. I., Vol. VI, no. 1118.

సంతానములేక పెంచుకొన్న కారణముననో యేమో వజ్రహస్తుడు చోడగంగు వంశావతారికయందు అతనికుమారుడుగ దెలుపబడినాడని సరిపెట్టుకొనవచ్చును. కామార్ణవ, గుండమరాజ, మధుకామార్ణవసోదరులతండ్రి రెండువంశావతారికలయందునువజ్రహస్తుడే-ఒకదాని ప్రకారము నాలుగవవా డయిననేమి, వేఱొకదాని ప్రకారము ద్వితీయుడే యైననేమి—. రెండింటిలోను ఈవజ్రహస్తుని తండ్రి కామార్ణవుడే. పినతండ్రి పెదతండ్రులు వరుసగా వినయాదిత్య గుండమరాజులే. చోడగంగు వంశావతారికయం దిక అధికము పోతాంకుశుడును, అతనిసోదరుని తనయుడు కలింగలాంకుశుడును జూపబడినారు. మూడవ వజ్రహస్తుని విషయమున పై సమన్వయము కావించుకొనినచో ఇంతవఱకు రెండువంశావతారికలకు భేద మేమియు గాన్పింపదు. వజ్రహస్తుడు తెలుపని మరికొందఱను — అత డేమి కారణముననో విడిచిపెట్టినవారిని — అనంతవర్మచోడగంగు పేర్కొనుట తప్పనుకాదు. అట్లుపేర్కొనినందువలన అత డిచ్చిన వంశవృక్షము విలువ చెడుటయులేదు. ఇక నున్న పెద్దతేడా వినయాదిత్యాదుల జనకునివిషయముననే. వినయాదిత్యుని తండ్రి నొకటిగుణమహార్ణవుని జేయగా, మఱియొకటి వజ్రహస్తుని జేయుచున్నది. మన మిదివఱలో చేసిన యూహననుసరించిచూచినచో 'క' యందు తండ్రిగా నుండిన వజ్రహస్తుడు 'చ' యందు కుమారుడు (పోతాంకుశసోదరుడగు తృతీయవజ్రహస్తుడు) అగుచున్నాడు. ఇంత మాత్రమున అనంతవర్మచోడగంగువంశావతారికయంతయు అవిశ్వసనీయమని త్రోసివేయుట అధర్మము.

నల్లనిఅంచ S. M.

చెఱకు

యం. లక్ష్మీకాంతం

చెఱకు మన మనాదినుండియు నెరిగినపంటయే. అది మనకు దేశీయమైనదని చెప్పుటకు పెక్కు నిదర్శనము లున్నవి. పూర్వ మొకప్పుడు రెల్లువలెనుండి, తరతరములనుండియు సాగుచేయబడి, చెఱకు ఇప్పటి కీస్థితికి వచ్చినది. ఇప్పు డీపంటకు అనేకకారణములవలన గొప్పప్రాముఖ్యము వచ్చినది. జూన్ ౭, ౮-వ తారీఖులలో జరిగిన పంటల ఏర్పాటుసభ (**Crop-planning Conference**) లో ప్రతిరాష్ట్రముకూడ చెఱకు వభివృద్ధిచేయ నాతురతయున్నట్లు సూచించెను. ఈపంట ఇంతముందునకు వచ్చుటకు కారణము లేవన:—

౧. చెఱకుకు ఎక్కువ యెరువువేయవలెను. తరువాత వచ్చుపంట లందువలని లాభమును పొందును.

౨. ధాన్యము, గోధుమలు అమ్ముటకు మనము ఇతరదేశములపై నాధారపడవలెను. చెఱకు, చెఱకునుండివచ్చు పంచదార మున్నగునవి అమ్ముడుపోవను భయము మన కక్కరలేదు. మనకు ౧,౦౦౦,౦౦౦ టన్నుల పంచదార ఏటేట కావలెను. ఇప్పుడు ౭౫౦,౦౦౦ టన్నులు మాత్రమే మనదేశములో తయారగుచున్నది. కనుక మనము చెఱకుపంట నెక్కువగా పండించవలెను.

౩. ఈ పంట చాలా లాభము నిచ్చువానిలో నొకటి. దీనిఆకు పశువులకు మేతయగుచున్నది. నవంబరునుండి మార్చివరకు సాధారణముగా సోమరులైయుండు డెల్టాజిల్లా రైతులకు చెఱకుకోత, బెల్లము చేయుట మున్నగునవి చాలా పనిని కల్పించును; జీవనోపాధి నొసగును.

౪. ఏపరిశ్రమలోనైనను, సాధారణముగా ముడివస్తువుల ఖరీదు తయారైన వస్తువుల ఖరీదుకన్న చాల తక్కువగా నుండును. (ఉదాహరణ: ఉక్కు తయారుచేయుట కుపయోగింపబడు గనిలోనుండి తీయబడిన ఇనుముఖరు ఉక్కుఖరీదులో ౧/౧౦ వ వంతు కూడ నుండదు.) కాని పంచదారపరిశ్రమలో పంచదార ఖరీదులో ౨/3 వ వంతు చెఱకుగడలదే. కనుక చెఱకు పండించు రైతులకు మంచిలాభము. మిగిలిన ౧/3 వ వంతులో కొంతడబ్బు పంచదారమరలలో పనిచేయు పాటకజనమునకు లభించును. ఏపంటలోను, ఏపరిశ్రమలోను ఇంతలాభము బీదరైతులకుగాని, పాటకపు జనులకుగాని ఉండబోదు. ముఖ్యముగా వ్యావసాయికమైన మనదేశమునకు చెఱకువంటి పంట చాలా లాభదాయకము. అట్టి ప్రాముఖ్యము పొందిన చెఱకుసాగువిషయమై మనరాజధాని పరిస్థితుల కొంచె మవలోకింతము.

హిందూదేశములో ఈపంట ముఖ్యముగా సంయుక్తపరగణాలలోను, బీహారు, ఒరిస్సా, పంజాబు, పశ్చిమోత్తరపరగణాలు, బొంబాయి చెన్నరాజధానులలోను పండింపబడుచున్నది. ఉత్తర హిందూస్థానములోని చెఱకు సన్నముగా నుండును. మనరాజధాని, బొంబాయిరాష్ట్రములలోని చెఱకు లావుగా నుండును; ఎక్కువనీరు నాసించును. చెన్నరాజధానిలో ఈపంట విస్తీర్ణము ౧,౧౬,౧౦౫ యకరములు. ఇందులో 3-వ వంతు విశాఖపట్నంజిల్లాలో నున్నది. తూర్పుగోదావరి, బళ్లారి, దక్షిణఆర్కాటు, చిత్తూరు, కోయంబత్తూరు జిల్లాలు ఒక్కొక్కటి ఏడెనిమిదివేల యకరములు పండించును. గంజాం, తిరుచునాపల్లి ఒక్కొక్కటి సుమారు ౫౦౦౦ యకరములు, దక్షిణకానర, సేలము, ఉత్తరఆర్కాటుజిల్లాలు ఒక్కొక్కటి 3,౫౦౦ యకరములు, అనంతపురము, మధుర ౨,౦౦౦ యకరములు చొప్పున ఈపంటక్రింద సాగుచేయుచున్నవి. మలబారు, నెల్లూరు, కృష్ణాజిల్లాలలో ౧౦౦ యకరములకంటె ఎక్కువ ఈపంటక్రింద లేదు. ఇప్పుడిప్పుడు ఈ పైరు నెక్కువచేయుటకు ప్రయత్నములు చురుకుగా చేయుచున్నట్లు విందుము.

నేల

రేగడిఇసుక సమ్మిళితమైన నేల (Loam)లో చెఱకు దివ్యముగా వర్ధిల్లును. ఆనేలకడుగున, నీరు క్రిందకు పారుట కవకాశమిచ్చు ఒకపొర గుల్లగా నున్నది యుండవలెను. నీరు నిలుకడగా చాలాసేపు నేలలో నిలువరాదు. అటుల నీరునిలచినయెడల విత్తనముబాగా మొలకయెత్తదు. పంట బాగాపెరుగదు. రాబడి తగ్గును. మరీ ఇసుకవలెనున్న భూమిలో ఈపంట పండించుట చాలాకష్టము. నీరు చాలా అవసరము. ఎరువు ఎక్కువ వేయవలయును. ఇట్టిభూమిని బాగుచేయవలయు నన్న నీలిఆకు (నీలిమందుమొక్కఆకు) జనుముఆకు మున్నగునవి భూమిలోనికి దున్ని కప్పివేయవలెను. అవి కుళ్లి మంచి యెరువగుటయేగాక నేలలో విడివిడిగానున్న అణువుల నన్నిటిని దగ్గరగా చేర్చును. అపుడు భూమికి ఎక్కువనీరు నిలుపుకొనుశక్తి గలుగును.

పైరులమార్పు

పల్లపుభూములలో చెఱకు,వరి చేరియొక సంవత్సరము వేయుచుందురు. గోదావరి, కోయంబత్తూరు జిల్లాలలో కొన్నిప్రదేశములలో రెండు సంవత్సరములు వరి,ఒకసంవత్సరము చెఱకు, రెండుసంవత్సరములు వరి, మూడుసంవత్సరములు అరటిమొక్కలు, పండింపబడుచున్నవి. కోయంబత్తూరులోనే తమలపాకులు చెఱకు కూడ ఒకదానితరువాత నొకటిగాని, మధ్య వరిపంటతో గాని సాగుచేయబడుచున్నవి. హొస్‌పేట తాలూకాలో ఒకేపొలములో ప్రతివత్సరము చెఱకునాటుటకూడకద్దు.

తోటభూములలోవేయు ప్రతిపంటయును చెఱకుకు వెనుకగాని, ముందుగాని రావచ్చును. హిందూపురముతాలూకాలో పొగాకుతరువాత వచ్చు చెఱకు బాగాపండునను నమ్మకము గలదు. చోడి మున్నగు పంటలు చెఱకుకు సాధారణముగా ముందువచ్చును.

రకములు

చెఱకులలో చాలారకములున్నవి. కొన్ని నమలుట కుపయోగకరమైనవి. కొన్ని బెల్లము తయారుచేయుట కుపయోగింపబడును. కోయంబత్తూరుజిల్లాలో ముఖ్యముగా సాగుచేయునది 'పూవన్', 'వెళ్లై' అనునవి. పూవన్ నమలుట కుపయోగింతురు. దానినుండి చేసిన బెల్లం నల్లగానుండును. వెళ్లై మంచిబెల్లము నిచ్చును గాని ఎక్కువ నీరు తీసికొనును. హొస్‌పేటలో పొట్టకబ్బు, జవారికబ్బు అను రకములు పండింపబడుచున్నవి. కోయంబత్తూరులో ప్రభుత్వమువారు చెఱకు నభివృద్ధిచేయుట కేర్పరచినశాఖవారు కొన్ని మంచి చెఱకుల నుత్పన్నము చేసిరి. వాటిలో ముఖ్యమైనవి కో ౨౧౩, ౪౦౮, ౪౦౭, ౪౧౯, ౪౧౭, ౨౮౧, ౨౯౦. వీటినికూడ నూటికి ౩౯ మంది వాడుచున్నారు. కో. ౨౧౩ కు అంతగా నీరు అవసరములేదు. సామర్లకోట, అనకాపల్లి మున్నగు దేశములలో దీనిని పండించి చూచిరి. వానగాక, రెండుమూడుసార్లు నీరుపెట్టి దీనిని పండించవచ్చును.

విత్తనముల నాటుటకు భూమిని తయారు చేయు విధము

సాధారణముగా భూమిని బాగుగా దున్ని అది వరకుపంటయొక్క దుబ్బులను తీసివేయవలెను. కొన్ని ప్రదేశములలో (గోదావరిజిల్లా) గడ్డపలుగుతో భూమిని త్రవ్వుట కద్దు. *దక్షిణ ఆర్కాటులో తమలపాకుల తర్వాత చెఱకువేయునపుడు, తమలపాకుల తీగలున్న గట్లను, వాటిప్రక్కనున్న బోదులను పారతో త్రవ్వి సమము చేయుదురు. ప్రతిచోట సాధారణముగా అడ్డముగాను, నిలువుగాను ౭, ౮ మార్లు దున్నుదురు. హొస్‌పేటలో నాలుగుసార్లుమాత్రమే దున్నుదురు. హిందూపురములో ౮ లేక ౧౨ సార్లు దున్నుదురు. మధ్యమధ్య నాగలిని మానివేసి భూమిని సమము చేయుటకును, గట్టలను పగుల్చుటకును గుంటకను తోలుదురు. ఇనుపనాగళ్లలో మొదట 'విక్టొరి' అనుదానితో దున్ని, 'మన్సూన్' అనుదానితో తరువాతదున్ని భూమిని తయారు చేయవచ్చును.

ఎరువులు

[illegible] గోదావరిలో సాధారణముగా ఆకు ఎరువు (green manure) వేయుట అలవాటు. ఆకు దొరకకున్న పేడ మన్ను గనవి వేయుదురు. పొలము దున్నునపుడు (౬-వ సారిగాని, ౭-వ సారిగాని) ఈ ఎరువు కలిపి దున్ని వేయుదురు. కోయంబత్తూరులో మాగాణిభూములలో పేడవేయుట అరిది. ఆకుగాని, చెరువు మన్నుగాని వేయుదురు. తోటభూములలో తప్పక గొఱ్ఱెపెంట వేయుదురు.

ఎరువు దున్ని వేసిన తరువాత గోదావరిజిల్లాలో పొలమంతయు సన్నచీలికలుగా విభజింపబడును. ఈ చీలికలు పొలముమిట్టపల్లములమీదను, వైశాల్యము మీదను ఆధారపడియుండును. భూమి సమతలముగా నున్నయెడల మూడునాలుగు గడుగుల కొక బోదె త్రవ్వుదురు. ఇది మురుగునీరును నిలుకడగా నుండనీక కొనిపోవును. దక్షిణఆర్కాటుజిల్లాలో ఈమళ్లు చిన్న చిన్నవిగా చేయుదురు. వాటిలో చిన్నచిన్న గట్లు, చాళ్లు (Ridges & furrows) చేయుదురు. కోయంబత్తూరులో బాగా పొడుగుగా గట్లు, చాళ్లు చేయబడును. గట్టుకు గట్టుకు ౨½ మొదలు 3 అడుగులదూరముండును. హొస్పేటలో మామూలు నాగలికి ఒక చిన్నబల్ల కట్టి దున్నుదురు. అపుడు తయారైనగట్లు చాళ్లు సారతో సరిచేయుదురు. గట్టుకుగట్టుకు ౧½ అడుగుల దూరము. గట్లు చాళ్లు తయారుచేయుటకు ఇనుపనాగళ్లు కలవు.

విత్తనములు - వాటిని నాటుట

చెఱకుగడలు విత్తనములవలన పెంపొందింపబడుటలేదు. ఈమొక్కకు గింజ లున్నసంగతి కొద్దియేండ్ల క్రితమువరకు ఎవరికిని తెలియదు. గడను చిన్నముక్కలుగా నరికి పాతిపెట్టుదురు. ఒక్కొక్క ముక్కలో సాధారణముగా మూడుకణుపు లుండును. కొన్నిచోట్ల గడ నంతయు నరికి ముక్కలు పాతిపెట్టుదురు. ఈవిధముగా చేసినయెడల అన్నిముక్కలు మొలకెత్తవు. కొన్నిచోట్ల తలలుమాత్రము (మొదటి ౨ అడుగులు) నరికి పాతిపెట్టుదురు. ఇప్పుడున్ని ముక్కలు మొలకెత్తును. ఇది మొదటిపద్ధతికన్న మంచిది. రెండింటిలోను కొన్ని లోపము లున్నవి.

మనము తిను పంచదారకు 'సుక్రోసు' అనిపేరు. దానిలో 'గ్లూకోసు', 'ఫ్రక్టోసు' అను రెండు రకముల పంచదార లుండును. గ్లూకోసు చెఱకుగడ తలలో (మొదటి ౨ అడుగులు) యెక్కువగా నుండును. అది యెక్కువగా నున్న ముక్కలన్నియు మొలకెత్తును. అందువలన తలలలో నున్న ముక్కలనే పాతవలెను. కాని చెఱకుతలలను నరికినప్పుడు అందులో పురుగులున్నది లేనిది పరీక్షించుట కష్టము. ఆపద్ధతిలోని లోప మిదియే. చెఱకుగడ అంతయు నరికి ముక్కలు పాతినయెడల వాటిలో పంచదార యెక్కువగా నుండును. చద లెక్కువపట్టును. అందువలన గడతలలు నరికి పాతుట మంచిది. విత్తనములకొరకు చెఱకును చిన్నచిన్న పొలములలో పల్లెటూళ్లకు దగ్గరగా నాటుదురు. వరిపంటకు ఆకుమడులవలె నివి యుపయోగపడును. ముక్కను నాటుటకుపూర్వము దానిలో కణుపుదగ్గర మొగ్గ ఉన్నది లేనిది చూడవలెను. మొగ్గలేనిది మొక్కరాదుగదా. చదలబారినుండి తప్పించుటకు వాటిని క్రూడ్ఆయిల్ ఇమల్షన్లో ముంచి పాతిపెట్టుదురు. పాతిపెట్టుటకు పూర్వము గంజాంలో ౧౨ మొదలు ౨౪ గంటలవరకు నీళ్లలో ముక్కలను ముంచుదురు. అపుడు పంచదార చాలవరకు పోవును. చదలబాధ తగ్గును. తల్లిపరంబలో ఈముక్కలు ఆవుపేడలో ముంపబడును. తరువాత వీటిని చిన్నచిన్న పోగులుగా ఒకమంచెమీదవేసి, వరిగడ్డి కొంచెముకప్పి, ప్రతిదినము కొద్దిగా నీళ్లుపోయుదురు. అప్పుడు మొలకలు పైకివచ్చును. ఆముక్కలను తీసికొని పాతిపెట్టుదురు. దక్షిణకనరాజిల్లాలో తలలు నరకి వాటిని ఒక వారముదినములు వడలనిచ్చెదరు. తరువాత కట్టలుకట్టి ఒకరోజు నీళ్లలో నుంచెదరు. తదుపరి కట్టలు విప్పి, నీడలోపెట్టి, మొలకలు బయటికి వచ్చుదనుక ప్రతిదినము నీళ్లుపోయుదురు. తరువాత భూమిలో పాతిపెట్టుదురు. గోదావరిలో ఈముక్కలను చిందరవందరగా [illegible] భూమిలో పాతుదురు. గట్లుచాళ్లుచే [illegible]

ముక్కలు నిలువుగాగాని, అడ్డముగాగాని వేసి గట్టుతవ్వి నీటిని కప్పుదురు. అదివరకు గట్టున్నచోట చాలు, చాలున్నచోట గట్టు వచ్చును. చాలులో నీరువచ్చును. గోదావరి, కోయంబత్తూరు, గంజాంజిల్లాలలో చాలా ముక్కల నుపయోగింతురు. (యకరమునకు 30 మొదలు ౪౦ వేల వరకు) బళ్లారి, హాస్పేట మున్నగు చోట్ల చాలతక్కువ (౬-౧౦ వేలే) సాధారణముగా ఎచటనైన సరే పొలమునకు మొదట నీరుపెట్టి తరువాత ముక్కలు నాటుదురు. గోదావరిజిల్లాలో ఫిబ్రవరి, మార్చి నెలలలో నిత్తనములు నాటుదురు. కోయంబత్తూరులో ఫిబ్రవరిలోగాని, ఆగస్టులోగాని నాటుదురు. మాగాణిభూములలో సాధారణముగా ఆగస్టునెలలో నాటుదురు.

నీరు

కోయంబత్తూరులో చెఱకు ఎక్కువగా నూతినీటి మీద ఆధారపడియుండును. దక్షిణఆర్కాటులో చెరువులమీదను, గోదావరిలో కాలువలమీదను, విశాఖపట్నంలో వీటన్నిటిమీదను చెఱకు నీటికొరకై ఆధారపడియుండును. ౭ మొదలు ౧౦ రోజుల కొకసారి ఈ పైరుకు నీరుపెట్టవలెను. చెఱకుపంటకు కనీసము ౭౦ మొదలు ౧౦౦ అంగుళములనీరు కావలెను. ముక్కలు పాతిన మూడువారములకు మొలకలు పైకి వచ్చును. కొన్నిచోట్ల మొలకలు పైకిరావు. అటువంటి ప్రదేశములలో పాతుటకు మొలకెత్తిన ముక్కలు కొన్ని సిద్ధముగా నుంచుకొనవలెను.

తరువాతి సాగుబడి

పంట ఎదుగుచున్నప్పుడు ఎరువువేయుట ఈ రాజధాని అంతటను అలవాటు. విశాఖపట్నం, కోయంబత్తూరులో కొంతభాగము మొదలగుచోట్ల జిల్లేడు, గానుగ, నీలి మున్నగు చెట్లయొక్క ఆకులను మూడవమాసములో వేయుదురు. ఇపుడు కోయంబత్తూరు జిల్లా అంతా వేరుశనగపిండి, అమ్మోనియమ్ సల్ఫేటు కలిపి రెండుదఫాలుగా (3, ౪ మాసములలో) వేయుచున్నారు. గోదావరిజిల్లాలో ఆముదపుపిండి యకరమునకు ౧౬౦౦ పౌనులచొప్పున వాడుచున్నారు. దక్షిణ ఆర్కాటుజిల్లాలో యకరమునకు ౨,౦౦౦ పౌనుల వేరుశనగపిండి వేయుదురు. పొదుపుగా ఎరువువాడవలెనన్న ఆకు, పిండి కలిపివేయవలెను. ఒకయకరము చెఱకునకు ౧౦౦ పౌనులు నత్రజని అవసరము. దీనినిబట్టి అంచనావేసి ఎరువు లెంతెంత గావలెనో నిర్ణయము చేయుదురు.

ముక్కలుపాతిన పదిరోజులకు ఒకసారి పొలమంతయు త్రొల్లికతో తవ్వవలెను. ఇది పైన గట్టిగానున్న మట్టిని భేదించి మొలకలు పైకివచ్చుటకవకాశము నిచ్చును. ఒక నెలదినము లైనతరువాత కలుపుదీయుటకు ఇంకొకసారి త్రవ్వవలెను. తరువాత పంట ఉన్నంత కాలములో రెండుసార్లు త్రొల్లికతో పనిచేయుట, రెండుసార్లు కలుపుతీత అవసరము. బళ్లారిలో త్రొల్లికతో మాత్రము పనిచేయరు. కలుపుతీయుదురు. నెలకొకసారి మొక్కలమొదలులో నున్న మట్టిని పైకెగద్రోయవలయును. గోదావరిజిల్లాలో చెరకుఆకును గడచుట్టు చుట్టుట, వాసములను చెఱకుగడలకు పోటీపెట్టుట అలవాటు. అచట గాలి అధికము. గడలు చాలా ఎత్తుకు పెరుగును.అందువలన ఇది అవసరము. హాస్పేటలో ఆకు మాత్రం గడచుట్టు చుట్టుదురు. గోదావరిలో మొక్కకు ౪-వ నెల వచ్చువరకు దానినుండి వచ్చు పిలకలను తీసివేయుదురు. ఇదిగాక కార్తికమాసములో పొలమును తప్పక త్రొల్లికతో తవ్వుదురు. ఇవిరెండు చేసినయెడల పంట తొందరగా తయారగునని అచటివారి నమ్మకము. హిందూపురములో ఆకులు గడచుట్టు చుట్టుటయే గాక ఒకమొదలులో నున్న గడలనన్నిటిని త్రాటితో కట్టుదురు. ఈమొదళ్లనొకదానికొకటి కట్టుదురు. ఈతాళ్లచుట్టు చెరకుఆకులనుగూడ చుట్టుదురు.

పైరు కోయుటకు సిద్ధముగానున్నపుడు :

౧. గడమీద ఆకులన్నియు దగ్గరదగ్గరగా మొలచును. ౨. ఆకులు కొంచెము నెల్లదనము వహించును. 3. గడనుకోసి సూర్యకాంతి కెదురుగా పెట్టినయెడల కోయబడిన ప్రదేశము మెరయును. ౪. రసము కొంచెము

బంకగానుండును. కోతకుపూర్వము ౨౦ రోజులు బాగా నీళ్లుపెట్టుదురు. గడలు బాగాఉబ్బును. అప్పుడు కోత మొదలుపెట్టుదురు.

యకరమునకు ౧౦,౦౦౦ పౌనుల బెల్లం గోదావరిజిల్లాలో లభించును. కోయంబత్తూరులో ౬౫౦౦ పౌనుల బెల్లము వచ్చును.

కోయంబత్తూరులో కోత, మరలో గడలను ఒత్తించుట, రసమునుగాచి బెల్లముచేయుట మొదలగు పనులన్నిటికి ౨౫౦ పౌనులకు (పొదికి) రెండు లేక మూడురూపాయలు పుచ్చుకొందురు. ౦-౧౨-౦ లేక, రు ౧-౦-౦ ఇచ్చిన మర, రసముకాచుటకు పెద్దపెనము మున్నగునవి అద్దెకు దొరకును. మూడురోలర్లుగలిగిన ఇనుపమరయే ఇప్పుడు ప్రతిచోటను ఉపయోగింపబడుచున్నది. అది చాలఉపయోగకరమైనది. ఒకగంటకు ౨౫౦ మొదలు ౩౦౦ గడలవరకు ఒకమర ఒత్తును. ౧౦౦కి ౬౭ మొదలు ౭౦ వంతులు గడలో రసముండును. ఈరసములో ౧౦౦కి ౮౦ మొదలు ౮౫ వంతులవరకు మరలో ఒత్తుటవలన లభించును.

ఈరసమును కాచకపూర్వము కొంచెము సున్నం వేయుదురు. వేయకపోయినయెడల బెల్లము గడ్డకట్టదు. రసము కాచునప్పుడు అంగులోనున్న మురికి, నలకలు ముద్దగా పైకితేలును. వీటిని పెద్దగరిటెలతో తీసివేయవలెను. రసమును ౧౧౭° సెంటిగ్రేడువరకు కాచవలెను. తరువాత అచ్చులలో పోసినయెడల బెల్లము గడ్డకట్టును.

జబ్బులు, పురుగులవలననష్టము

చెఱకుకు చదలు ముఖ్యమైన శత్రువులు. ముక్కలు పాతకపూర్వము క్రూడ్ఆయిల్ ఇమల్షనులో ముంచినయెడల వీటిభయముండదు.

౫ రకముల గొంగళి పురుగులు గడలలోనికి తొలిచికొని వాటినినాశనముచేయును. ఇవి చిన్నమొక్కగానున్నప్పుడే ఎక్కువ చెరుపుచేయును. చిన్నమొక్కలను పరిశీలించి పురుగులున్నయెడల పీకివేసి కాల్చివేయవలెను. చెరకు ఈగ అనునొక పురుగున్నది. ఇది ఆకులను తినివేయును. ఇవివున్న ఆకులను జాగ్రత్తగాతీసి తగులబెట్టవలెను. చెఱకుమీద 'మొసాయిక్' అను ఒకతీవ్రమైన రోగము గలదు. ఆకులన్నియు తమ ఆకుపచ్చదనమును గోల్పోవును. ఆవిధమైన మొక్కలన్నిటిని పీకివేసి కాల్చివేయవలెను. ఆజబ్బులేని ప్రదేశములనుండి ముక్కలను తెప్పించి నాటవలెను. ఆజబ్బును ధిక్కరించగల రకముల నుత్పన్నము చేయ ప్రభుత్వవ్యవసాయ శాఖాధికారుల వడుగవలెను. ఇంకను ఎఱ్ఱకుళ్లు (**Red Rot**), అనాసకాయజబ్బు (**Pineapple disease**) అను రోగము లున్నవి. వీటి కన్నిటికి జబ్బులేని ప్రదేశమునుండి ముక్కలు తెప్పించుకొనుట, జబ్బుఉన్న మొక్కలను నాశనముచేయుట, ముక్కలు పాతకపూర్వము క్రూడ్ఆయిల్ ఇమల్షనులో ముంచుట, కొన్నిఏళ్లు ఆప్రదేశములో చెఱకువేయకుండ యుండుట మున్నగునవి ప్రతీకారములు.

పంట కగుఖర్చు

(సుమారు ౧ యకరమునకగు ఖర్చు)

		రూ.
విత్తనములు నాటుటకు, భూమిని తయారుచేయుటకు	3 మొ.	౨౦
మొదట ఎరువువేయుట, పరచుట	3౫ మొ.	౪౦
ముక్కలు, పాతుట (౧౫౦౦౦)		౪౦
తరువాతవేయు ఎరువు	౫౦ మొ.	౮౦
కలుపుతీత, తొల్లికతో త్రవ్వుటకు, మన్నెగత్రోయుటకు		౪౦
గడలుకొట్టుటకు, ఒత్తించుటకు, బెల్లముచేయుటకు		౬౫
నీరు నూతినుండి పెట్టిన		౬౫
తాశీలైనయెడల		౧౦

మొత్తము పంటపండించుటకు సుమారు ౧౭౯ రూపాయ లగును. గడకొట్టించి ఒత్తించి బెల్లం నూతినీటి సహాయముతో తయారుచేసినయెడల ౩౩౯ రూపాయ లగును. కాలువనీరైనయెడల ౨౬౪ రూపాయ లగును.

ఇంతసొమ్ము చిన్నచిన్నరైతులు పెట్టుబడి పెట్టజాలరు. కాన రైతులు కొంతమంది ఒకసహకారసంఘముగా నేర్పడి, ఈపంటకగుఖర్చులు ఆసంఘమునుండి పుచ్చుకొనుచు, పంటపండించవచ్చును. పంట నమ్మినప్పుడుకూడ మంచిలాభమున కమ్మవచ్చును. ఈపైరుకు వచ్చు జబ్బులను, పట్టు పురుగులను నాశనముచేయుటకు అనుభవజ్ఞులగువారిని సంఘముతరఫున రప్పించిన అందరిరైతుల కష్టములు తొలగును. గవర్నమెంటువారి వ్యవసాయశాఖోద్యోగులతో రైతులు తమసంశయములనుచెప్పి వాటినినివృత్తిగావించుకొనవలెను. ప్రభుత్వమువారు సిండివాహిఁఫర్నెసు అనుదానిని కట్టించి దానిమీద పెనమువేసి రసముకాచమని సలహా నొసగుచున్నారు. అది చాలమంచిది. మామూలుగా కాచుటకు అగుఖర్చుకంటె చాలాతక్కువ అగును. ఈవిధమైన క్రొత్తమార్గములను మంచివాటిని అనుసరించుచు రైతు లాభముపొందుటకు పెక్కుఅవకాశము లున్నవి. జాగ్రత్తగా సేద్యముచేసి సహకారసంఘములో సభ్యుడై, చెఱకుపండించు ప్రతిరైతు బాగుపడుననుట కెంతమాత్రము సందియములేదు.

శాఖామృగము

—సూర్య.

చీకటితప్పు

(శ్రావణ భారతినుండి అనువృత్తము)

వేలూరి శివరామశాస్త్రి

3

(క)

నిమేష మనియు, కాష్ఠ యనియు, కల యనియు క్షణ మనియు నీరీతిగా కాలజ్ఞులు కాలమును విభజించి చూపిరి. కాని ప్రేమ యొకటి వచ్చిపడి యీ విభాగమును తాఱుమాఱు చేసివయిచుచున్నది. అనురక్తుల కాలమానమునందు యుగ మొకనిమేషము. వియుక్తుల కాలమానమునందు నిమేష మొకయుగము. ఈ వియుక్తులు స్వవిషయమున సగుణబ్రహ్మగారి కాలమానములోనివారు.

కాలమంతవడిగాఁ బరుగెత్తు గుఱ్ఱ మింకొకటి చూడమ్మసుబ్బారావులకు కానిపింపలేదు. సుబ్బారావుకు సెలవులలో శేషించిన యిరువదిరోజులే. ఈ యిరువదిరోజులును ఇట్టేమాయమయిపోవును. పిమ్మట వారికి కానిపించునది శూన్యము.

నడుమనడుమ చూడమ్మ తాను సుఖము చూరగొనె నని మఱియుచుండెను. ఆమెయుపాధ్యాయుల యుద్దేశముమాత్రము వేరు. ఏలయనఁగా ఆమె తనపాఠములయెడ శ్రద్ధ చూపుట లేదు. రేపురేపులతో ఆమె జరిపిల్లిపెట్టుచుండెను. కావున శరీరమున సుఖము లేదని వారనుకొనిరి.

ఇట్టిసుఖాసుఖములతో మొత్తముమీఁద సుఖము తోడనే వారియిరువురకు ఆయిరువదిరోజులును దీర్ఘమయిన ఒకపగలుగా గడఁచిపోయెను.

సుబ్బారావు-ఉపయోగమునకుఁగాను ప్రాఁత చింతకాయపచ్చడియు, నిమ్మకాయబద్దయు, దబ్బకాయబద్దయు మాణిక్యము జాడీలలో భద్రపఱిచెను. ఆతీసరా చూచుకొని చూడమ్మ-ఆవకాయయు, మాగాయయు, మెంతికాయయు జాగ్రత్తపఱిచెను. వేలువిడిచిన మేనమామ వేంకటేశ్వర్లు సుబ్బారావువస్త్రములను ట్రంకుపెట్టెలలో సర్దిపెట్టెను.

రాత్రి మేలుబండికి అతనిప్రయాణము నిర్ధారితమాయెను. మిత్రులు కొందఱతనికి సుఖప్రయాణ మాసించి చనిరి. 'ఈప్రయాణ మీరోజునకయినను ఆఁగిపోయినచో బాగుండిపోవు' నని తలఁచువారిలో నొకతె యగు చూడమ్మకడకు రామస్వామి వచ్చి 'అమ్మా! ఈరెండువంసలరూపాయలనోట్లు, ఈచిల్లర బావకిచ్చి రైలుకు పంపిరమ్మ' అని చెప్పెను. సెలవెలఁబోయిన మోమును చూడమ్మ వెంటనే సరిచేసికొనెను. తండ్రిచేతినుండి మెల్లగా ఆకాకితములను దీసికొని బల్లమీఁదఁ బెట్టెను. రామస్వామి వెళ్లిన కొంతసేపటికి బయలుదేఱి అటిటు చూచి సుబ్బారావుకడ కేగెను.

సుబ్బారావు ద్వారశాఖలకు రెండుచేతుల నానించి నిలువఁబడియుండెను. అతనిచూపులు చక్రవాళమున కావలఁ బఱుచుండెను. కనిపించినను కనిపింపకున్నను అతఁడు కాంచునది శూన్యము. ఆ శూన్యమును నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముగా మార్చుచు నతనియెదుట చూడమ్మ యావిర్భవించెను. సుబ్బారావామెను తనలో నైక్యముచేసికొనుటకో, లేక తానే ఆమెలో నైక్య మగుటకో రివ్వున ముందరికి పరుగిడెను. చప్పున చూడమ్మ తప్పుకొనెను. అతఁడు నిలువఁబడెను. ఆమె అతనిపాదములమీఁద వ్రాలెను. చూడమ్మముఖము సుబ్బారావుపాదములమీఁద నుండెను. తనపాదములు తడిసిపోవుచున్నటులు అతనికిఁ దెలిసెను. తెలియఁగనే అతఁడు —— 'ఎందుల కీయకాలవర్షము? పాదములందు గంగను పుట్టించి నన్ను శ్రీమహావిష్ణువును చేయఁదలఁచితివా?' అని యనెను.

ధ్వనిలేకుండ గంగాప్రవాహ ముప్పొంగుచుండెను. సుబ్బారావు వంగి యామెను లేవఁదీసి బాహు

వులలో బంధింప నుద్యోగించెను. ఆమె తప్పుకొని మొగము త్రిప్పుకొనెను.

సుబ్బారా విటులనెను — 'ప్రయాణము మాని వైచెదను.'

'వలదు. నాకోర్కి అది కాదు.'

'మఱి యేది?'

'మన పెండ్లికి సుముహూర్త మెపుడు?'

సుబ్బారా వీమాటకు డంగుపోయెను. ఏల యనఁగా 'బి. యే. ప్యాసుకానిది పెండ్లాడనని ఒట్టిడుకొంటి' నని లోఁగడ తాఁజెప్పినమాట కల్లమాట. కాన నది యిపు డతనికి వెంటనే తోఁపలేదు. కావున నేమియు తోఁచక అతఁడు దిక్కులుచూచుచు నిలువఁబడెను.

'వినఁబడలేదా?' అని చూడమ్మ ఖంగున పలికెను. సుబ్బారా వపు డిటులు పలకకూర్చుకొని—వినఁబడకేమి? నీతలిదండ్రు లంగీకరించుచో నాయడ్డేమి? 'ఊరకుంకుమ, ఊరిపసుపు; ఊఁగు దేవరా యనినచో ఊఁగకేమి?' అని యనెను.

ఈసామెతకు చూడమ్మమొగము చిన్నెను. వెంటనే శాంతపడి 'నాతలిదండ్రు లంగీకరింపనిచో?' అని యామె ప్రశ్నవైచెను.

'వారు నన్ను పెంచిరి. ఈమాట సులుతుడుంచుకొనుము. మఱియు ఒకటి మఱచితిని. బి. యే. దాఁటనిది పెండ్లి చేసికొననని ఒట్టిడుకొంటిని. కావున అది నేఁటిమాట కాదు.'

'నాఁటి మాటయే.'

'నాఁటికి నేఁడు బజానాయేల? అంతగా వలయునెడల నేనే తాకట్టు. ఉండు మందువా ఉందును; పొమ్మందువా పోదును. నీవు వత్తువా యేనుఁ గెక్కినటులు సంతసింతును.'

చూడమ్మయేకాగ్రతను భంగించుచు వాకిటనున్న మోటారుకారు కఱచినటు లఱచెను. చూడమ్మ ఉలికిపడెను. సుబ్బారావు నవ్వి యామె నాలింగనము చేసికొనెను.

'మంచిది. రైలువేళ అయినది. నాయనగారీ రెండువందల పయిచిలుకు మీ కిమ్మనిరి' అని చూడమ్మ రెండునోట్లను, కొంతపైకమును సుబ్బారావుజేబునఁ బడవయిచెను.

చూడమ్మ లేఁజెక్కులమీఁద సుబ్బారావు ప్రణయచిహ్నములు పడెను. చూడమ్మయు రాఁబోవు వియోగమునకు తగినంత పాథేయ మాతిథేయముగా నొసఁగెను.

(ఖ)

"ఏమండీ, పెండ్లి చేసి విడిస్తే మనభారం పోతుందికదా, అతనిభారమంతా మోస్తూవున్న మీరే పట్టనట్టు ఇల్లా ఊరుకుంటే ఎల్లా?" అని మాణిక్య మనెను.

"అవును. నేనూ అనుకుంటూనేవున్నాను. ఇపుడతనికి వస్తూన్న సంబంధాలకూ అంతూ పొంతూలేదు. నీవు చేసే ప్రోత్సాహానికికూడా మితీమేరా లేదు. కాని అతగాఁడు బి. యే. మీఁద చూపెట్టుకుని,కూచున్నాఁడాయె" అని రామస్వామి అనెను.

"అదుగో మీరుగూడా అల్లాఅంటారే? లోకులేమంటారు? లోకులదాఁకా యెందుకు? మనకు మాత్రం తోఁచడం లా? అతనితలిదండ్రులే ఉంటే, ఉపేక్షిస్తారా? మనఅమ్మాయిని అతని కిద్దామని మీరంటే నేనే కంకపట్టుపట్టి చెడఁగొట్టి చేతులారా వైధవ్యం కొనుక్కొచ్చాను."

"ఆమాట నిజమే. ఎంతయినా మనం తలిదండ్రులం కాముగదా! ఈకాలంవారందటికీ బి. యే పిచ్చి. ఇదిపోందే పెండ్లాడరు. పెళ్లిచేసుకోమని పట్టుపటితే మనకే శత్రువులయి కూచుంటారు. పిదప పట్టపగ్గాలు ఉండవు."

"ఈమాట లన్నీ నిజమే. అతనిభారం మనమీఁద ఉంపఁబట్టి మనం లోకానికి జంకాలె. ఆకుంచాల

వారూ, మంచాలవారూ మనమీఁదపడి యేడుస్తారు. వాళ్ల కీసంగతు లేమి తెలుస్తవి? పోనీండి. అతను పెద్దవాఁ డయినాఁడుకదా! అతనిడబ్బూ, అతనివ్యవహారమూ అతని కప్పగించెయ్యండి. దానితో మన పూచీ తొలఁగిపోతుంది."

"తొలఁగించుకోడానికి మూఁడుచిటికెలు పట్టదు. సరికాని బి. యే. ప్యాసుకానిదే పెండ్లాడనని అతఁడు పట్టుపట్టడానికి హేతువేమిటో నీవు కనిపెట్టావా?"

"అందులో ఏమంత అర్థంఉంది?"

రామస్వామి తనభార్య తెలివిమాలినతనమునకు వగచి యూరకుండెనుగాని మాణిక్యము ఊరకుండనిచ్చు మనిషి కాదు. 'దానిహేతు వేమిటి, దానిహేతువేమిటి? కొంచెం చెప్పండి, కొంచెంచెప్పండి' అని మాణిక్యము రామస్వామివెంటఁబడెను. రామస్వామి తట్టుకొనలేక యిటులనెను: నిన్ను నేనొకటి అడుగుతా. ఇది శాంతంగా ఆలోచింపఁదగిన విషయం. ఇష్టంఉంటే ఇయ్యకోవచ్చు, లేకుంటే లేదనవచ్చు. అంతేకాని కయ్యానికి దిగరాదు.'

'ఎంతమాటన్నా రెంతమాటన్నారు? కయ్యానికి దిగుతానా? అందులో మీతోనా? మీరు మొట్టితే మీవేలు ముద్దెట్టుకుంటాను.'

'అడవిజంతువులను పెంచినా కొన్ని మనిషిని నమ్మవు. దగ్గఱకు రానీయవు, అవిరావు. అందుకని వాటితో ఎప్పుడూ భయమే.'

'అమ్మో చూచారా? నన్ను పందినిగానూ, పిల్లినిగానూ వెక్కిరిస్తారా? పోనీండి! మీకనిపెట్టటాలు నాకేమీ అక్కఱలేదులెండి.'

'చూచితివా? ఈకాస్తకే శాంతినికోలుపోతివే! తొందరపడి అసలుసంగతే అనేసివుంటే చెవులే మెలిపెట్టేదానవో, విడాకులే ఇచ్చేదానవోకదా!'

'ఇఁక మీ రాసంగతి చెప్పకపోతే చెవులూ మెలేస్తాను, విడాకులూ ఇస్తాను'.

'అయితే విను. మనబస్తీలో అనేకమంది రెండో పెళ్లి చేసుకుంటున్నారు. నీకళ్లముందు ఒకవంద అయివుంటవికదా! వీట్లనుగుఱించి నీవుద్దేశం ఏమిటి?'

'ఇదా? ఏమిటో ఏమిటో అనుకున్నాను. నాకు మొదట విడ్డూరంగానే వుంది. ఇపుడిపుడు పరిసిపోయింది. నిజం చెపితే ఏమనుకుంటారో గాని చూడను గూడా ఏ మహానుభావుఁడయినా చేసుకుంటాఁడేమో అని వుంది. తీరా పెళ్లిచేస్తే వెలివేస్తారనే భయమూ వుంది. నిజంగా చెయ్యడం ఒకయెత్తు; వెలిపడడం ఒక యెత్తు.'

'మనము ఎప్పుడూ అట్టిదానిని తలపెట్టఁ గూడదు. పెండ్లిగాని, చావుగాని ఒకేమాటు.'

'ఈమాటలువేదాంతాలుగాని సంసారాలుగావు. చేసేవి సంసారాలున్నూ, చెప్పేవి వేదాంతాలున్నూ నాకు పనికిరావు. మీరు నన్ను విడిచిపెట్టినా సరేకాని నిజం చెప్తాను. 'నామనస్సు ఎన్నోసార్లు చలించింది. మీమనస్సు ఎప్పుడూ చలించలా? నిజం చెప్పండి.'

'మనసంగతులు తరువాత మాటాడుకుందాము.'

'అలా అయితే విధవాసభవారికి వేయిరూపాయీలు మీరెందు కిచ్చారు?'

'రాధాగుప్త ఊరేఁగుతుంటే నీ వెందుకు తలుపులు మూశావు?'

'అది నాకు సరికొత్త. తరువాత తరువాత తెలిసివచ్చింది. మొదట పాతక మనిపించింది. ఇపుడు పుణ్య మనిపిస్తూంది. ఈవిధవ పసికాయలను చూస్తూవుంటే, అందులోమనపిల్లని చూస్తూవుంటే చెయ్యకపోవడమే పైగా పాతకమని తోస్తూంది. ఇది నామాట. మీరు వేయి రూపాయ లెందుకిచ్చారో చెప్పండి!'

'మంచిదని తోఁచియే అప్పు డిచ్చాను. ఇపుడు నాకది చెడ్డదిగా తోస్తూంది.'

'ఇంట్లో పిల్లని పెట్టుకోనికూడానా?'

'అవును. ధర్మము పరీక్ష చేస్తుంది. అప్పుడే మనము నిలఁబడాలి.'

'విడాకు లిస్తే నేనుబతకలేను. చెప్పేస్తాను గాని చల్లగా విచారిస్తావా?

'అదిగో రెడ్డొచ్చె మొదలాడి.'

'నేనూ ఈమాటే అంటాను. ఎవరి ఆచారం వారికిధర్మం. ఈపరీక్షకే నిలఁబడాలి.'

'మన అమ్మాయికి పెండ్లి చేయమంటావా యేమిటి?'

'మహారాజల్లే. ఇపుడు వెలివేసినా భయంలేదు. వెలికుటుంబాలు వేయికి పైఁగా ఉన్నవి. వీళ్లే మనకు చుట్టాలవుతారు.'

'ఒకవేళ సుబ్బారావే చేసుకుంటాఁడేమో?'

'అయితే ఇహాలేందేనికి? అతఁడు నాతప్పు దిద్ది పెట్టాఁడన్నమాట.'

'చూడఅభిప్రాయం ఎల్లావుందో?'

'ఎన్నఁడును మీ అభిప్రాయమునకు వేరుగా ఉండదు' అనుచు చూడమ్మ తలిదండ్రులకడకువచ్చెను.

'తథాస్తు' అని మాణిక్య మనెను. 'దేనిని గుఱించి నాయభిప్రాయమునకు శంకించుచున్నారు?' అని చూడమ్మ ప్రశ్నింపఁగా 'ఏమియు లేదేమియు లే' దని రామస్వామి వెళ్లిపోయెను. పిదప చూడమ్మ తల్లిని ప్రశ్నించెను. ఆమెయు సమాధానము చెప్పలేదు. చూడమ్మ మరలమరలఁ బ్రశ్నించియు మాణిక్యముకడ ప్రత్యుత్తరమును పడయఁజాలకపోయెను.

(౪)

గోడమీఁద వ్రేలాడుచున్న చింపుడు కాలెండరు తీసికొని చూడమ్మ కనూరమి ఎనుబదికాకితములు చింపి వయిచెను. రెండుగోజు లామె పక్క బిసువుమీఁదఁ గూరు చుండెను. మూఁడవనాఁ డామెకు భావజ్వర మంకు రించెను.

దైనందిన మామె యొకలేఖ వ్రాసి దాఁచికొను చుండెను. ముక్తాహారము చేతఁబూని రాత్రులందు సుబ్బా రావుజపము చేయుచుండెను. ఆమెశరీరము శుష్కిం చెను. లావణ్యకాంతి యినుమడించెను.

ఇటులు పదిదినములు గడఁచెను. చూడమ్మ లజ్జను జయించి టపాలోవేయుటకు ఒకయుత్తర మిటులు రచించెను: "వెంటనేవచ్చి చూచి పొండని వ్రాయుట కంటె మఱేమియు వ్రాయఁజాలను."

టపాలో పడఁబోయియు ఈయుత్తరము రెండు మూఁడు తడవలు జంకి చేతిలోనే నిలిచిపోయెను. జంకుపుట్టినపిదప నన్నిఁటికిని కలుగునవస్థయే ఆయుత్తర మునకును కలిగెను. పిదప శాశ్వతముగా అది చూడమ్మ పెట్టెలో చోటు చూచుకొనెను.

చూడమ్మ కించుమించు మతిపోయెను. ఒకప్పు డేమియును చేయదు. ఒకప్పుడేమియో చేయఁబోయి మానును. ఎవరయినను తనతో మాటలాడవచ్చినచో రెండుమాట లయినతరువాత మూఁడవమాటకు ముఖము చిట్లించుకొనును. ఆమెకు శరీరము బరువాయెను. నిద్ర మఱచిపోయెను. కలవచ్చినచో బాగుండుననుకొనెను. లోఁగడలేని యీ క్రొత్తవింతల ననుభవించి యనుభ వించి చూడమ్మ తనయాత్మను సాక్షిగానియమించి యీమనోలీలను చూడ నభ్యాసము చేయఁదొడఁగెను.

ఇటులు గడచుచుండఁగా సుబ్బారావుకడనుండి చూడమ్మ కొకయుత్తరము వచ్చెను:—"నేనిక్కడ మీ నాయనగారి స్టేట్‌ఖయిదీని. వాయుభక్షణకోసం రోజూ ఒకసారి కాలేజీకి తీసుకోవెళ్లి మళ్లీ ఖయిదులోకి తీసుకోవస్తున్నటులు కనఁబడుతూంది.

—నీవుగనుక రమ్మనిరాస్తే పరీక్షలూ గిరీక్షలూ అవతలపారేసి బందీఖానాగోడలు దూకి నీశయ్యమీఁద వాలతాను. ఏమంటావ్? 'ఏమంటావ్?' అనిరాస్తే 'వచ్చివాల మంటా'వని నాకు తెలుసు. అయినా ఏమి రాస్తావో చూడాలని చాలాచాలా లోభంగా వుంది."

చూడమ్మ ఈయుత్తరమును తత్తఱముతోఁ జదివి కొని పుస్తకములో దాఁచికొనెను. ఇటులు దాఁచి కొని గదివెలుపలికివచ్చి నలుదెసలును పరికించెను. పరి కించి లోనికేగి మరలఁ జదివి ఆయుత్తరమునందలి

వాక్యము లన్నియు కంఠస్థములయిపోయినను ఆమె యాచీటిని పలుమాఱులు చదివికొనెను. ఆయక్షరములు సుబ్బారావుకు ప్రతిబింబములా, లేక అతనిని చూపఁగల దుర్భిణియంత్రములా?

చూడమ్మ యిటులు చదివిచదివి చూచిచూచి లెస్సగా నాలోచించెను. ఏకాగ్రముగా నాలోచించినపిదప దానినిటులు క్రియారూపము కావించెను:

"నేనే రాఁదలఁచియుండఁగా నింతలో మీరేవచ్చి వాలుదుమని వ్రాసితిరి. మనమేకాక మనయభిప్రాయములుగూడ నొక్కటగుట వలన నాకుఆనందోద్రేకము కలిగెను. నాతోపాటు మీరును ఈయానందమును పంచుకొందురుగాక! కాని మన మీయానందమును ఇపుడు మనసులో ననుభవింపవలసియేయున్నది. ఏలయనఁగా మనయిరుగుపొరుగువారు మంచివారు కారు. విశేషించిమాతలిదండ్రులు. పెండ్లిచేసికొనవలసియుండఁగా మన మిటులు రహస్యముగా తొందరపడఁగూడదు. ఈమాటలు పరుషములని నేనెఱుఁగుదును. మీ మాడ బాల్యమునుండియు పరుషభాషిణియనిమీ రెఱుఁగుదురు. కావున క్షమింపఁగలరు. మీ సెలవుదినము వడిగా వచ్చుటకు సూర్యచంద్రులను ప్రార్థించుచున్నాను."

"ఆమె యాచీటిని పలుమారులు చదువుకొనెను"

చూడమ్మ యీయుత్తరమును టపాలో పడవేసెనే కాని వేసినమఱునిముసమునుండియు ఏడ్చుచునే కూరుచుండెను. 'లోకులు కాకులు. ప్రేమయొక్క యోగ్యతాయోగ్యతలను నిర్ణయించుటకు వీరికేమి యధికారము? వీరు దానికి ముందంజ యెట్లు వేయఁగలరు. 'Fools rush where angels fear

to tread' అని అనుకొనుచు చూడమ్మ లోలోపలనే కుమిలిపోయెను.

ఇటు లామె వియోగతపస్య చేయుచుండఁగా నొకనాఁడు తాను చింపివేసిన క్యాలెండరుమీఁది అంకె గల తేదీ వచ్చెను. ఆమఱునాఁ డామె కెక్కుడలేని సంతోషమును వచ్చెను.

(ఘ.)

'నా నోరు ఊరకుండఁజాలదు. నేను కక్షల కాచిని' అని సుబ్బారా వనెను.

'నన్ను క్షమింపవలయును. మీరు మరల కాలేజీకివెళ్లఁగానే 'మీమాటలు చెవులార ఆలకింపక పోతినే 'యని దుఃఖింతును. కావున వేయిమోములతో మాటలాడుఁడు' అని చూడమ్మ యనెను.

"నీవు 'పెండ్లి' యని వ్రాసితివి గుఱుతు కలదా"

'కలదు.'

'పెండ్లి యను ఆచారము ప్రేమ కగౌరవము కాదా?'

'లెస్సగా విచారించినచో అది గౌరవము. సగుణము నారాధించినచో తత్త్వమున కట్టి యగౌరవమో అట్టి యగౌరవమే యనినచో నాకిసుమంతయు ఆపత్తి లేదు.

'జంతువులు పెండ్లాడుచున్నవా?'

'మనము జంతువులము కాము'

సుబ్బారావు తల పంకించి యిటు లనెను— 'ఆహార నిద్రాదులలో పశువులకును మనకును ఏమి భేదము?'

'ఆహారాదికర్మలలో భేదము లేదుకాని సంఘ శ్రేయమునకు మానవుఁడు దాంపత్యధర్మమును సృజించుకొనెను. దాంపత్యము సంఘసమష్టిపురుషుని శిల్పము.'

సుబ్బారావుకు పైమాట తోఁచక యిటు లనెను: ప్రేమ చంచల మగునా కాదా?'

'శిక్షితము కాని మనస్సు చంచలము. అందలి ప్రేమయు చంచలమే కావచ్చును. కాని దానిమాట నే నింకను స్ఫుటముగా చెప్పఁజాలను. కాని నే నిఁక దాని గుఱించి విచారింపను. దానితో నాకు పని లేదు.'

'పోనీ. నీమాట వలదు. లోకముమాట?'

'ఎన్ని రకములు కావలసి యున్నచో అన్ని రకములును లోకమునఁ గలవు. వాని కన్నిటికిని స్మృతులు పీనల్ కోడ్డులు సాక్ష్యము.'

'సరియ. గురవమ్మగుప్త పునర్వివాహము చేసికొన్నది కదా! ఏడాది తిరుగక ముందే కలరా తగిలి అతఁడు చనిపోయెను. అతఁడుపోయిన నెల లోపుగనే ఆమె మరల పెండ్లాడెను. ఇట్టివార లెందఱో కలరు గదా! వీరి ప్రేమ చంచల మందువా యేమందువు?'

'చంచలము కాదని యెవ రందురు?'

'ఈగురవమ్మ పెండ్లిండ్లు నీకు సమ్మతము లేనా?'

'ఆగురవమ్మ కీచూడమ్మ సమ్మతితో ఏటి పని?'

'ఆమెకు లేకపోవుఁగాక! మనలోమాట?'

'ఒకరిపెండ్లికిఁగాని, ప్రేమకుఁగాని 'మనలోమాటలు' ఉండవు. అచట ఇతరులకధికారము లేదు. నోరు పాఱిసైచుకొనువారికే అచట ప్రవేశము.'

'ఒకరికి తీపియిష్టము. ఇంకొకరికి అనిష్టము. అట్టి ఇష్టానిష్టములు మనలో మనము చెప్పుకోఁగూడదా?'

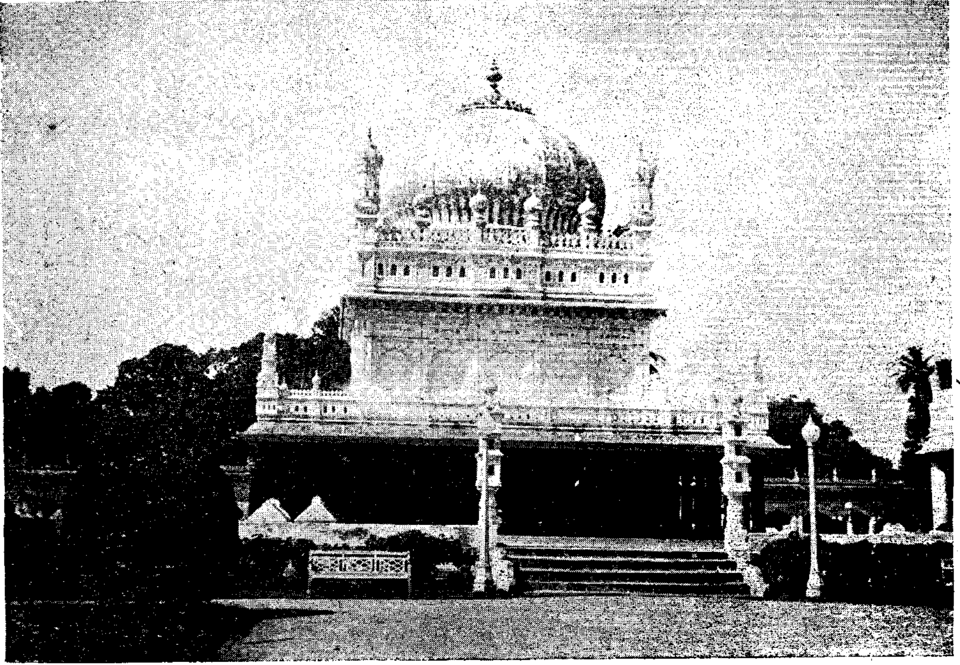
'చెప్పుకొనవచ్చునుగాని వీరి యిష్టానిష్టములవల్ల వారితీపి ఉపాదేయతానుపాదేయతలఁ జెందదు. వారి తీపి వారిదే. వీరియిష్టము వీరిదే. వీరి యిష్టానిష్టములకు ఈమాత్రము ప్రామాణ్యమే యిచ్చినయెడల దానిగుఱించి మాటాడుటకు నాకు సంకోచము లేదు.'

'మంచిది. ఇఁక మాటాడుము.'

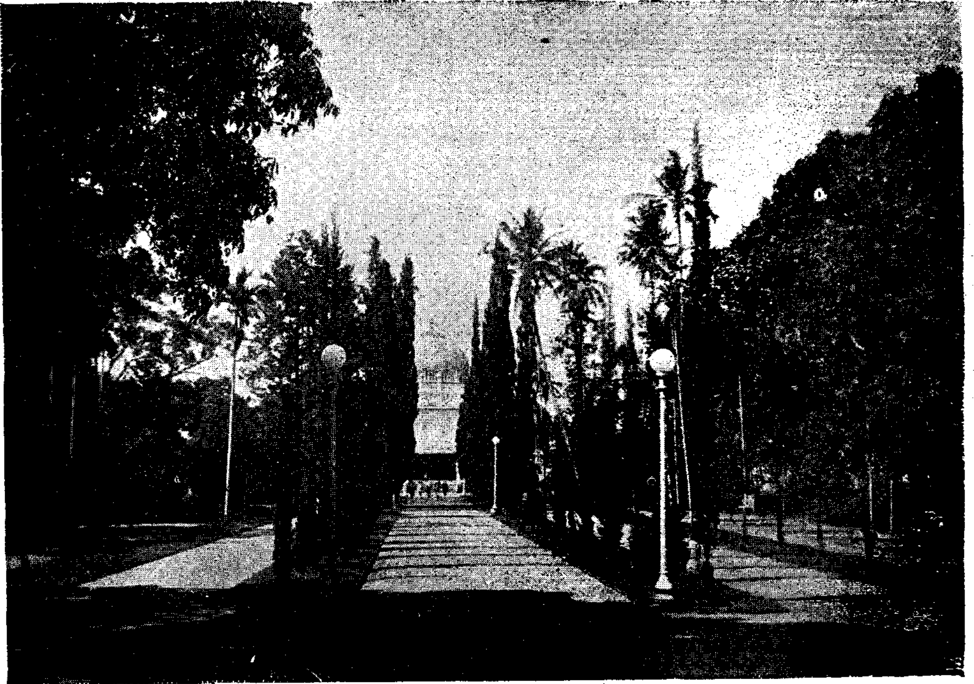
'వినుఁడు! ఏఁడాదికాదుగదా ఒకనిమిషమేని కాఁపురముచేసిన యనుభవము నాకులేదు. అనుభవము లేని పుట్టువిధవ ఈయెడ నేమిచెప్పఁగలదు? అన్ని ఖండములందును, అన్ని దేశములందును ఓపిక ఉన్నంత

శ్రీరంగపట్టణ చిత్రములు

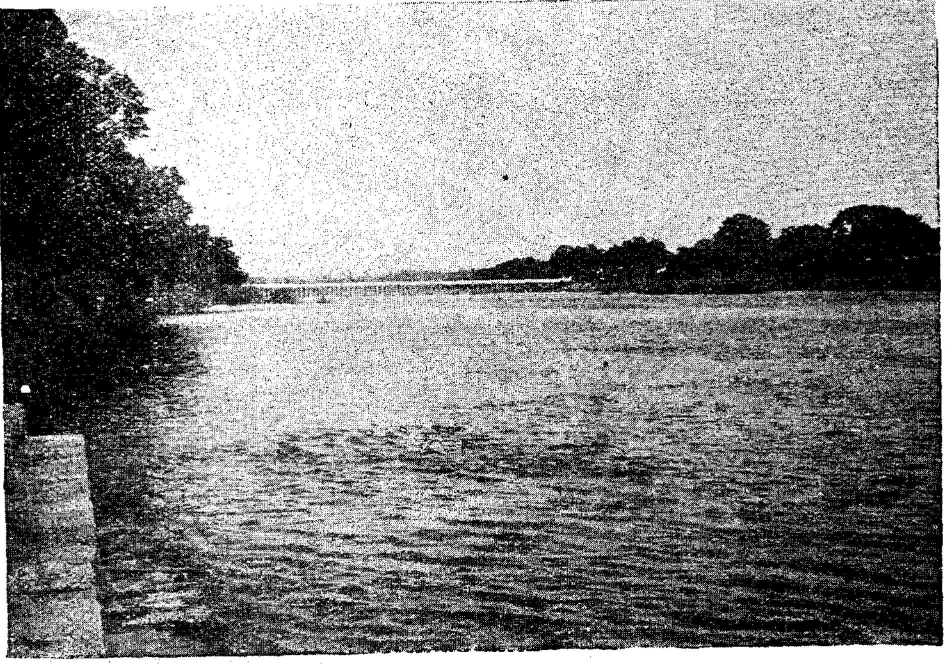
(కె. సుబ్బరాజు)

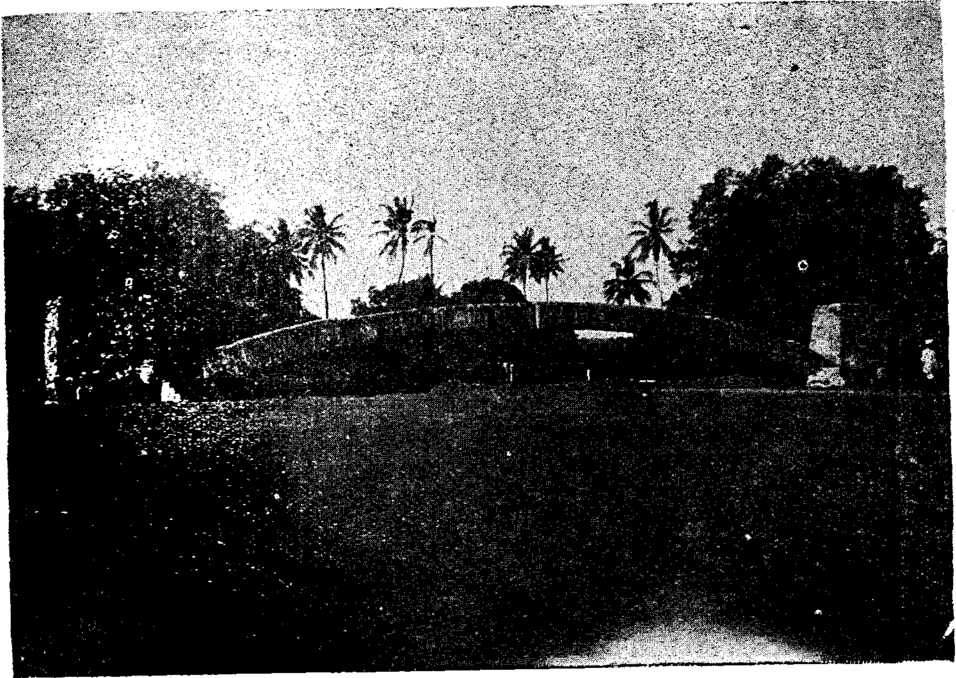
౧. హైదరుగోరీ

౨. హైదర్ గోరీకి పోవుత్రోవ

౩. కావేరి - పాతవంతెన

౪. ఊగువంతెన

వలకు నిరాఘాటముగా పెండ్లిమీఁద పెండ్లి, పెండ్లి మీఁద పెండ్లి చేసికొనుచునేయున్నారు. ఆ చేసికొనిన వారే దానితత్త్వమును వెల్లడింపనర్హులు. అయినను అనధికారముగా ప్రవేశించి నా ఉద్దేశమును తెలుప వలసివచ్చినచో 'అది నాకు అసమ్మతమే' అని మాత్రము దెలుపవలసివచ్చును.'

'భేష్' అని సుబ్బారావు చూడమ్మవీపు తట్టి బలాత్కారముగా ముద్దిడుకొనెను.

'నాయుద్దేశము తప్పా?'

'కాదుకాదు' అని సుబ్బారావు బిగ్గరగా నవ్వఁదొడఁగెను. వీథిలో నేరికిని వినఁబడకుండుటకు చూడమ్మ అతనినవ్వంతయు తనఓష్ఠద్వయముచే అరి కట్టెను.

(జ)

సెలవులుముగిసి సుబ్బారావు కాలేజికి వెళ్లు టయు, కన్యకాపరమేశ్వరిపూజలు వచ్చుటయు తట స్థించెను.

కన్యక యేఁటేటను రామస్వామియింట షోడ శోపచారములతో ఆతిథ్యము గొనుచుండెను. 'పై యేఁటిమాట యెటులుండునో' యని అనుకొనినదాని వలె అపుడు కన్యక తన విరాడ్రూపముతో నందఱకును దర్శన మిచ్చెను.

అచట వైశ్యులకును విప్రులకును విరోధములేక పోవుటచే బాపనసోమిదమ్మలు విజయంచేసిరి. పూచిన తంగేళ్లవంటి ముత్తయిదువులు ఈరెండుకులములవారును కర్మజ్యేష్ఠత ననుసరించియు, కులాధిక్యమును పాటిం చియు, ధనాధిక్యమును చిన్నపుచ్చకయుఁ గూరుచుం డిరి. ఈ ముత్తయిదువులందఱలో మగఁడులేని ము త్తయిదువు చూడమ్మయొకతెయే.

ఒకసోమిదమ్మయు, ఒకదీక్షితులును పౌరోహి త్యము నడపుచుండిరి. కన్యకాపరమేశ్వరి తనభక్తకోటిని కరుణించుచున్నటులు కానిపించుచు పూలతోడను, కుంకుమతోడను కలకలలాడుచుండెను.

సభవారిలో గుసగుస లారంభమాయెను. 'తల్లి కంటె కూఁతురే ఎత్తరిగా ఉం దే?' అని ఒక ముత్త యిదు వనెను.

'బ్రహ్మచర్యంలో ఉంది ఆమహత్తు' అని యిం కొక ముత్తయిదువు అనెను.

'మన్మథబ్రహ్మచర్యంలోనా?' అనియింకొకతె అనఁగనే నవ్వి మఱొకయామె 'చదువుకుంటూంది లే' అనెను.

'చదువుకోవడం యేమిటమ్మా? పెద్దశాస్తుల్లూ, పెద్దరావూగూడా అయిపోయిందిట' అని యింకొక యామె యనెను.

'పాపం ఏమయితే యేం లాభం? వైధవ్య మహగా!' అని ఇంకొకతె యనెను.

'అదేమిషీ? ఆమనిషిమీఁద వైధవ్యచిహ్నం ఏమయినా కనఁబడుతూందా?' అని మఱొకతె యనెను.

మాణిక్యము కుడిప్రక్కనున్న సోమిదమ్మలు చయనమ్మలు మొదలగు బాపనముత్తయిదువుల గుంపు నుండి మెలమెల్లగా ఈమాటలు వెలువడెను: 'ఎంతెం తగా ఆతూమ్మరివారి ఆచారమని అంగలు వేసినా కట్టు బట్టాలన్నీ కదలిపోయినవమ్మా. ఆవేష మేమిషి? నొష్టన ఆకుంకు మేమిషి? ఆనగ లేమిషి? ఆ చదు వేమిషి?' అని ఒకసోమిదమ్మ ఒకచయనమ్మతో ననెను.

'మగఁడులేని పిల్ల కాఁబట్టి రోజు కొకపెళ్లి చేసే ట్టుంది మాణిక్యం' అని ఆచయనమ్మ అనెను.

ఈమాట లన్నియు మాణిక్యమునకు వినఁబడెనని ఒకదీక్షితమ్మ కనిపెట్టెను. తన కిపుడు మంచిసమయము దొరకెనని గ్రహించెను. గ్రహించి — 'ఈలాటివె పుట్టురత్నాలను చేస్తేం?' అనెను.

వెంటనే సోమిదమ్మ దీక్షితమ్మమొగముమీఁద సమాధానము చెప్పవచ్చెను గాని మాణిక్యముమొగము కనిపించుటచే వెనుకకు తగ్గెను. కర్మజ్యేష్ఠతవలనఁ గలి గిన ఆధిపత్యముయొక్క మానమర్యాదలను కాపాడు

కొనుటకు పిటికికండ లేని చయనమ్మ మాత్రము కలుగు
గనే జవాబు చెప్పఁగలిగియు చూడమ్మనుజూచి కొంత
తగ్గి 'అన్ని పిచ్చికళలూ మన బ్రాహ్మలలోనే
ఉన్నయ్' అనెను.

'మీ అమ్మ మేనమామకూఁతురు విధవావివా
హం చేసుకోని యెన్నాళ్లయింది?' అని దీక్షితమ్మ
యనెను.

దీక్షితమ్మ యిటులనఁగనే చయనమ్మ జంయి
మని లేచెను. చయనమ్మ జంయిమని లేవఁగనే దీక్షి
తమ్మ తెయ్యిమని యాడెను. వారిరువురును ఇటులు
బుగ్గలుపొడుచుకొనుచుండఁగా మాణిక్యము వారినడు
మకు వచ్చెను.

'నేనంటే మీ అత్తగారు కాళ్లు కడిగి నెత్తి
మీఁద చల్లుకునేది. నాకన్నో దానాలు మొట్టఁజెప్పేది.
అటువంటి నాతోటి లడాయివేసుకుంది యీదీక్షితమ్మ'
అని ఆచయనమ్మ మాణిక్యముముందు మనవిచేసికొనెను.

'అసలుసంగతి చెప్పవేం? లేనిది పూసుకోవస్తే
ధేం మర్యాద? మాణిక్యమ్మక్కగారి యింట్లో మా
వారిదికాదూ ఆశ్వర్యం? ఇవ్వాళటిమటు కివ్వాళ
మాణిక్యమ్మక్కగారు స్వయంగా వచ్చి మమ్మన్ని
పిలిచారుకాదూ?' అని ఆదీక్షితమ్మ ఆచయనమ్మమీఁది
కెగఁబడెను.

'ఇందులో వివాదకేముంది?' అని మాణి
క్యమ్మఅనఁగనే దీక్షితమ్మయు, చయనమ్మయు 'ఆ!
యేవుంది? వడ్లగింజలో బియ్యపుగింజ' అని యనిరి.

ఇంతలో దీక్షితులు లేచి—'సహస్రశీర్షం దేవమ్'
అని మంత్రపుష్ప మారంభించెను. దానితో ఈపులు
లన్నియు లేళ్లయిపోయెను. అందఱును లేచి నిలువఁ
బడి ధ్యానముచే ఒకరయిపోయిరి.

పూజాశేషము పూర్తియయినతోడనే అందఱి
కిని పసుపుకుంకుమలును, చందన తాంబూలములును
ముట్టెను. ముత్తయిదువులందఱును ఇనుమడిసంభావ
నలతో నిండ్లకేగిరి.

దీక్షితమ్మ దిగ్విజయము చేసినటులు ముమ్మడి
సరదాతో లేచెను. దాని కినుమడిసంభావనతో చయనమ్మ
లేవలేక లేవలేక లేచెను. చయనమ్మ యిటులు వెళ్లు
చుండఁగా మాణిక్యమామెకడ కరిగి—'ఏమండో!
ఈపసుపూ ఈకుంకుమా ఈచీరా ఈరవికా మీ అమ్మ
మేనమామగారి కూతురి కిప్పించండేం' అనిచెప్పి
చూడమ్మచేత వానినన్నిఁటిని ఆచయనమ్మచేతులలోఁ
బెట్టించెను. చయనమ్మ వానిని గ్రహించుటకు మొదట
కొంచెము సందేహించెను గాని చీరమీఁది జరీ కనఁ
బడఁగానే చేతులు జూఁపకుండఁజాలకపోయెను.

౪

(క)

'మొన్నటిపూజలలో వచ్చిన ముత్తయిదువు
లందఱూ అమ్మాయినెత్తిమీఁద తలో అక్షింతలగంజా
వేసిపోయినా'రని నీవుచెప్పినదగ్గిఱనుంచీ అమ్మాయిని
గురించి మనం చాలాజాగ్రత్తపడాలని తోస్తూంది అని
రామస్వామిఅనెను.

మొగము చిట్లించుకొని పెదవి దాటకుండ
నవ్వి మాణిక్యమిట్లనెను—'అవును, తొందరగా
ముహూర్తం అయిందనిపించాలి.'

పుత్త్రికాపునర్వివాహమునకు మాణిక్యమంగీక
రించునని మొదట రామస్వామి కలలోఁగూడ నను
కొనలేదు. ఆమె నంగీకరింపఁజేయుటకు విశ్వప్రయ
త్నము చేయవలసివచ్చునని అతఁడు భావించియుం
డెను. ఇట్టిస్థితిలో మాణిక్యమే ముందడుగు వేయుటచే
ఆమెమనఃపరివర్తనమును తెలిసికొనుటకును, ఆమెమనో
బలమును పరీక్షించుటకును అతనికి కుతుకము కలిగెను.
కలిగి యిటు లనెను. '—ఈపెండ్లిముచ్చట అమ్మాయి
దగ్గిఱనుంచి రావాలికాని మనదగ్గిఱ మొదలు కాఁగూ
డదు. ఇం కొకటి. పెండ్లిమాట తలపెట్టకముందే
ఈముత్తయిదువలు ఇట్లాదూసుకుంటున్నారు. ఇక
చేసేవేస్తే మనలను వెలివెయ్యరా?'

'అట్టిస్వాతంత్ర్యం అమ్మాయిలకూ అబ్బాయి
లకూ ఇంకా మనం ఇవ్వలేదు. ఇది ప్రాచీనాచారం

లకూ, నవీనాచారాలకూ యుద్ధసమయం. కొన్ని శతాబ్దాలు పటుతుంది ఈయుద్ధం.

'మనస్సు చలించిం తరువాత ఆఁగదు. ఈ పెండ్లిముచ్చట అమ్మాయిలదగ్గఱనుంచే రావాలని మనం కూచుంటే వాళ్ల పిల్లలకు బారసాలలే చేయవలసివస్తుంది.

'ఇఁక సెలిఅంటారు. ఆసెలికి స్వాగతం. ఆసెలే సత్యజీవితానికి సరిహద్దవుతుంది.'

ఈమాటలు విని రామస్వామి లోలోన 'చూడమ్మ వివాహకాలంనాఁటి మనిషియేనాయిది? నగలకు పోట్లాడిన వియ్యపురాలేనాయిది? దీనికి ఈసంస్కారం కూఁతురువైధవ్యం వలననేనా, మఱొక కారణము వలననా? ఈ పునర్వివాహానికీ దీని జీవితానికీ వంతెన యేదో దాన్ని కనుక్కోవాలి' అని తలపోసి యిటులనెను — 'నామనస్సు ఎన్నోసార్లు చలించిందని వెనుక నీవంటివే, దానికీ దీనికీ ఏమయినా సంబంధం ఉంటే అది చెప్పఁదగినదయితే—

"అనిచెప్పి చూడమ్మచేత వాని నన్నిటిని ఆచయనమ్మచేతులలోఁ బెట్టించెను."

మాట ముగియకముందే అందుకొని మాణిక్యమిటు లనెను: 'అది మీతోఁగాకపోతే మఱి యెవరితో చెప్పుకుంటాను? మీరు నన్ను చాలాసార్లు 'మంచిదానవు' మంచిదాన'వని ప్రశంసించారు. ఆప్రశంస ప్రతిమాటూ

నాహృదయంమీఁద ఒక సుత్తిదెబ్బ వేసిపోయింది. 'జీర్ణ మన్నం ప్రశంసంతి భార్యాంచ గతయౌవనాం' అనేమాట నావిషయంలో నిజం.

'నామనస్సు ఎన్నోసార్లు చలించింది. అవును. నాశరీరం పునాసమామిడల్లే అకాలంలో వికసించింది. ఆ వికాసానికి లోపల ఎంత కాఁక ఉన్నదో అది నాకే తెలుసు. ఆఁడదాని మనస్సు కొంచ మయినా తెలియని మానెరిబాగులనాయన నన్నప్పుడు అత్తవారింటికి పంపకపోయినాఁడు. ఆయన నన్ను కన్నవాఁడయినా ఈరాయి ఆయననెత్తిని వెయ్యక తప్పదు.'

మామగారినెత్తిమీఁద రాళ్లింకను పడకుండుటకుఁగాను జోక్యము చేసికొని రామస్వామి 'మంచిది' అనెను. ఆమంచిదితో దారికివచ్చి మాణిక్య మిటులు చెప్పఁదొడఁగెను:—

'అప్పుడు మాకు బొంబాయిలో వర్తకం. కాఁపరం కొన్నాళ్లిక్కడా, కొన్నాళ్లిక్కడా. చెన్నపట్నం మీఁదుగా దారి. మేమందఱమూ సెకండుక్లాసుబండిలో వెళుతున్నాము. వంగవోలులో మాబండిలోకి పదునిమిదేండ్ల కుఱ్ఱవాఁ డొకఁడు ఎక్కికూచున్నాఁడు.' అని చెప్పి మాణిక్యము మగనికేసి చూచెను.

ఆమొగమునం దెచటను నేత్రసంకోచము గాని, బొమముడిగాని, పెదవివిఱుపుగాని లేదు. దీనికి ఆమె అక్కజపడి యిటులనెను:—'సిగ్గులేని నామాటలు వినటానికి మీకు జుగుప్సగాని, క్రోధముగాని, నిర్వేదముగాని కలుగనిచో మెల్లగా మనవిచేసుకుంటాను.'

రామస్వామినవ్వి యిటులనెను: 'నా కివేమీ కలుగలేదు, కలుగవు. మన స్తత్త్వాన్ని నీవు చెపుతున్నట్టుందిగాని నిన్నుగుఱించి చెప్పుకుంటున్నట్టు లేదు. కాఁబట్టి నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు.'

ఈమాటలు విని మాణిక్యము ఇటు లనెను:— 'అటువంటిమొహం నే నెన్నఁడూ చూడలేదు. దాని ఆకర్షణవంటి ఆకర్షణ యమునాకూలకుఁగూడా లేదు.

'చంద్రునికేసి మన మెప్పుడూ చూస్తాం. చంద్రుఁడుకూడా మనలను చూచినట్లేవుంటాఁడు. కాని ఆమొహం నన్ను చూచలేదు. నాకు అభిమానమూ, అహంకారమూ కలిగినవి.

'అట్టిసమయములోచిత్తజల్లులాగాఅతనిచూపులు ఒక్కసారి నామీఁదపడి వెనక్కి మళ్లినవి. నా అభిమాన-అహంకార-స్థానములలో కొంచెము సిగ్గూ (కొంచె మెందుకంటే నాకసలుసిగ్గులేదు), గర్వమూ చోటు చేసుకున్నవి.

'మళ్లా అతను నన్ను చూడాలనే గర్వంతోటి నే నతనిని చూడఁదలఁచుకోలేదు. కాని చూడకుండా ఉండఁగలిగే ధైర్యం పోయింది.

'చాంచల్యానికి అన్నీ దారులే. మా సెకండు క్లాసుబండీలోపల టాపు (Top) నడుమ అద్దమొకటి తాపటముచేయఁబడి ఉంది. ఆ అద్దములో అతని ప్రతిబింబము అక్కరాలా కనఁబడుతూ ఉంది. అతన్నీ, అతని ప్రతిబింబమునూ చూస్తూ సూచున్నాను. లోకం ఉన్న దన్నమాట నేనెఱుఁగను. ఇట్లా చూస్తూఉండఁగా ఉండఁగా తలవెనుక ఠక్కుమని దెబ్బ తగిలింది. మా అమ్మ కొట్టిం దనుకున్నాను గాని చూస్తునుగదా కాదు. రైలుపెట్టె స్టేషనువచ్చింది, రైలాఁగింది.

'రైలుసాగింది. మళ్లా ఆచంద్రుఁడు ఈ తారకమీఁద ఒక్కకిరణమైనా విసరలేదు. కేవలం నేనే కళ్లుతీసుకొన్నాను. ఆమొహం ఎంతగంభీరం, ఎంత గంభీరం! అదోసముద్రం.

'అతఁడు [illegible] ఏడిపించి ఏడిపించి నా మొహం [illegible] నెల్లూరులో దిగిపోయాఁడు.

'నాగర్వం కరఁగికరిగి ఎన్నేళ్లదాఁకానో కన్నులలో నీరుగా మాఱి జాఱిపోయింది. తుద కొకనాఁడు మీమొహం కనిపించింతరువాతకూడా ఆకళంకం పోలేదు. కాఁబట్టే అనుకుంటున్నాను — ఆ కాలంలో పుట్టిన ఈ[illegible]కూడా మనసు చలిస్తుంది, తల్లీ చాలు ?' అని.

'కాఁపరాలు చేసేవాళ్ల మనస్సు లన్నీ ఇనుముతో చేయఁబడినా మామనస్సులుమాత్రం నీళ్లవంటి చంచలపదార్థంతో చేయఁబడినవి. మాజాతి వేఱు;

మేము వేఱూ అని అనిపిస్తూంది. ఈపతితను చేసుకోఁబట్టి మీకుగూడా ఇందులో పాలు పంచుకోక తప్పదు.

'మీమనస్సు ఎప్పుడూ చలించలా? నిజం చెప్పండి' అని మిమ్ములను నేనొకసారి అనివున్నాను. అది పతితలనోళ్లల్లోంచి రాఁదగిన మాటే. ఆమాట అన్నందులకు మాత్రం క్షమించండి.

'ఇంతకుముందు చెప్పిన నాచాంచల్యానికి మీ క్షమాభిక్ష వేఁడుకోను. ఎందుకంటే అది క్షమాపణకు విషయమే కాదు. ఒకవేళ అయితే అంతర్యామి ముంగు నిలువఁబడి ఆబిచ్చం అడగాలి' అని మాణిక్యము గడగడ వడఁకుచు స్తంభించిపోయెను.

మాణిక్యముహృదయము రామస్వామికి తెలిసెను. కాని ఆమె అంతర్యామిముందే ఉన్నదో, లేక తన ముందే ఉన్నదో అతనికి చాలసేపటివఱకు తెలియ లేదు. తనముందే ఉన్నదని రామస్వామికిఁ దెలియఁబోవుముందు ఆమెకనులనుండి బాష్పములు ప్రవహించెను. ఆమెహృదయము తేలికయేయాయెనో, బలువే ఆయెనోకాని పిదప, మగనిముందు నిలువఁజాలక పోయెను. ఆమె పడకటింటిలోనికిఁ జని తలుపులు మూసికొనెను. అచట నామె యానందించుచున్నదో, దుఃఖించుచున్నదో రామస్వామికే యెఱుక!

(ఖ)

పిమ్మట పదినాళ్లవఱకును తనమాటలకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటకు మాణిక్యము రామస్వామి కవకాశ మొసఁగలేదు. తుట్టతుద కొకనాఁ డవకాశము దొరకించుకొని రామస్వామి యిటులనెను:

"వినుటకుమాత్రమే అధికారమిచ్చి క్షమించుటకు సంబంధములేని నీతాలూకు కొన్ని మాటలు చెప్పితివే. అటువంటివిన్నీ, వాని తలదాఁటినవిన్నీ అయిన నాతాలూకు మాటలుగూడా కొన్ని ఉన్నవి. వాటితో నా పని ఉక్కిరిబిక్కిరి అవుతూంది."

ఈయుపోద్ఘాతము విని 'నేను నాసంగతి వానికి విన్నవించినపుడు వారు సెలవిచ్చుమాటలను నిషేధించుటకు నాకు వీలుండదు' అని యనుకొని మాణిక్యము మాటాడకూరకుండెను. రామస్వామి మాణిక్యముమౌనమునకు ఉత్సాహము బడసి యిటులు చెప్పఁదొడఁగెను:

"మనస్సు చంచలం అనేమాట మనకేకాదు, భగవంతునికికూడా బాగా తెలుసు. 'మనో దుర్నిగ్రహం చలం' అని ఆయన అర్జునుడికి ఒత్తాసిచ్చాఁడు. అయితే దానిని చంచలం కాకుండా చేసుకోవాలి. దానికి సంతతాభ్యాసమున్నూ, వైరాగ్యమున్నూ మందని అయనే చెప్పాఁడు.

"ఇప్పు డుండే మనుష్యులందఱకూ వాళ్ల వాళ్ల సంకల్పాలు సమకూరేలాటి ఇష్టారాజ్యం ఒకటి సృజించి చూస్తే ఎవనిపెండ్లాము వానిదికాదు, ఎవతె మగఁడూ దానివాఁడు కాఁడు. అంతా తాఱుమాఱు అయిపోతుంది. ఆకాశపాతాళాలు తలక్రిందు లయిపోతవి. రహస్యంగా రగులుతున్న విరహాగ్నులన్నీ ఒక్కసారి చల్లాఱుతవి. వ్యభిచారం ఉజాడయిపోతుంది.

"ఆయిష్టారాజ్యంలో అందగాళ్లూ,అందగత్తెలూ ఓవారంరోజులు ఏకపత్నీవ్రతాలూ, పాతివ్రత్యాలూ పరిపాలించవచ్చు. ఎంచేతంటే అదేపనిగా కూచుంటే ప్రేమకు అంతకంటె నిలుకు ఉండదు.

"వాళ్లమాట లల్లావుండఁగా అందంలేని మగాళ్లకూ ఆఁడాళ్లకూ బలాత్కార బ్రహ్మచర్యమే గతి కావలసి వస్తుంది. అందంలేని ఈ ఉభయులూ అందం గలవాళ్లను బతిమాలుకోకాతప్పదు; వాళ్లచేత అవమానం పొందకాతప్పదు.

"అందగాళ్లలోనూ అందకత్తెలలోనూ కూడా అందచందాలలో ఉండే తేడాచేతనో, మఱేవాసన చేతనో కాని తా నొకతెను ప్రేమిస్తే అది తనను ప్రేమించదు; అది యొకనిని ప్రేమిస్తే వాఁడు దానిని ప్రేమించఁడు. అందువల్ల వాళ్లలోకూడా నవాబుల్లాగే చాలామంది పెళ్లాలుకల మగవాళ్లూ, ద్రౌపదుల్లాగే చాలామంది మగలు కల ఆఁడువాళ్లూ ఉంటారు. కొందఱకంటె ఎక్కువగా పెళ్లికానివాళ్ల జనాభా హెచ్చవుతుంది. ఇల్లా ఉండఁగా పెళ్లిచేసుకున్న ఎంతకు

లలోఁగూడా ఓవారంరోజులలో విడాకులు పుట్టుకో వస్తవి. ఇటువంటి ఈయిష్టారాజ్యం చూస్తే అరాచకం కంటె ఎక్కువ అని అనిపిస్తుంది.

"కాఁబట్టి ఈ చాంచల్యమును చంపివేయడమే మొదటిపక్షం. ఇది మహాత్ములకే చెల్లింది.

"ఒకనియమానికి లోఁబడి నిగ్రహించుకోవడం రెండోపక్షం. దీనిపేరే గార్హస్థ్యం. 'పెండ్లయినా చావయినా ఒకేమాటు' అని చెప్పే మనువంతగొప్ప వారికే ఇది చలామణీ అవుతుంది.

"చాంచల్యానికిలోఁబడిపోవడం మూఁడోపక్షం. పశువులతోటే కీటాలతోటే ఆట్టే తేడాలేని మనవంటి మానవకోటికి ఈపక్షం, ఇందులోకూడా ఒకనియమము ననుసరించి నిగ్రహం అవసరంగనుకనే పునర్వివాహం.

"చాంచల్యంమాత్రమే నీకు కలిగింది. పతనం కూడా నాకు కలిగింది. ఈతప్పొకటి కాయమని రోజు రోజూ నేను పతితపావనుని ప్రార్థిస్తున్నాను."

ఇటులుపలుకుచు పలుకుచు రామస్వామి రాతి బొమ్మవలె స్తంభించిపోయెను. అతనిచూపులు తిరః ప్రసృతములాయెను. శరీరము గగురుపాడిచెను.

ఇట్టిరామస్వామిని ఆచిమూచుచుండఁగా మాణిక్యమునకును పూనకము వచ్చినటు లాయెను. ఆమె హృదయము ద్రవించి స్రవించుచున్నటులు కనులనుండి బాష్పములు బయలువాఱెను. ఆమె లేచి ఆకసము దెసఁ జూచి తలవాల్చి మోఁకారించి—"ఓ ప్రభూ! నా కులాభిమానాన్ని కూల్చివెయ్యి! ఉత్తరజన్మములో నన్ను నీచకులంలో పుట్టించు! తెచ్చి పెట్టుకొన్న ఎక్కువతక్కువలలోనికీన్నీ, తెచ్చి పెట్టుకున్న పాపపుణ్యాలలోనికీన్నీ నన్నుదింపకు" అని పలవించెను.

తేనె జాఱిపోవఁగా తేలికపడిన పూరేకులవంటి కనురెప్పలెత్తిచూచిన రామస్వామికి ఆమాణిక్య మొక గణాచారివలె కానిపించెను. వారిరువురును ఒకరి నొకరు చూచుకొనిరి. వారిరువురును ఒకరి చూపులలో మఱియొక రోలలాడి ఒడ్డెక్కిరి. ఇరువురును లోలోపల నిటు లనుకొనిరి కాఁబోలు:— 'నాలుకా! మాటలాడకుము! మానసమా! ఆలోచింపకుము! ఓ ప్రభూ! కేవలము నీవే మాకు ఆదేశింపుము.'

దిద్దుపాటు

వెనుకటి సంచిక ప్ర. ౪౯౯ మొదటి కత్తెమున ౧౦ శీర్షికను '౧౧ సంవత్సరములు దాటిన' అనుదానికి '౧౧ సంవత్సరములు దాటని' అని దిద్దుకొనవలెను.

భా. సం.

ఉక్కుపరిశ్రమ: కొన్ని అంశములు

బొరు గోవిందరావు

ప్రతిదినమును మనము లోహముతో జేసిన పదార్థముల నెన్నిచోట్లనో చూచుచున్నాము. వానినిదిలకించినప్పుడు వాని ప్రాముఖ్యమును, మానవుని జీవయాత్రలో వాని యుపయోగములును మనకు స్ఫురింపక మానవు. ఉక్కుపరిశ్రమ యనినంతనే దేశవ్యవహారముల నెఱుగజాలిన ప్రతిభారతీయుని తలంపున "తాతావర్తకసంఘము"వారి యినుప కర్మాగారము నిలుచును. దేశీయపరిశ్రమలలో మిక్కిలి సుప్రసిద్ధమైనదియు, గొప్పదియునై జంషెడ్‌పురమున "తాతాకంపెనీ"వారి లోహపరిశ్రమ విరాజిల్లుచున్నది. దీని ప్రాశస్త్యమును, హిందూదేశపు టార్థికసౌధములో నీ పరిశ్రమస్థాన ప్రాచుర్యమును ముఖ్యముగ గమనింపవలసిన విషయములు. ఈపరిశ్రమవిధానమును, దాని బాహుళ్యమును, నితరదేశీయ పరిశ్రమలపై దీని శక్తి ప్రాబల్యమును బాఠకుల కిందు తెలుపబడును.

మొట్టమొదట నొకచో నొక పరిశ్రమ వృద్ధి కావలయునన్న కొన్ని సదుపాయము లా పరిశ్రమకచ్చో నుండవలయును. సహజమై, స్వాభావికమై, నైసర్గికమైన ముడిపదార్థమును సరళమై సులభమై సరసమగు రాకపోకల సదుపాయమును, చవుక యగు కూలియు, విస్తారమై విశాలమైన బజారును పరిశ్రమాభివృద్ధికి ముఖ్య కారణములు. ప్రపంచములో ప్రశస్తిగాంచిన పరిశ్రమల కీసదుపాయములు విస్తారముగ గలవు. కావుననే యవి మిక్కిలి తీవ్రముగ నెగడుచున్నవి. పేరుపొందిన పరిశ్రమల యభివృద్ధిని మనము చక్కగ గమనించినచో నవి యన్నియు నాయాదేశములలో గొన్ని కేంద్రములందుమాత్రమే పెంపొందుచున్నవని మనకు దోచును. దీనికి కారణము లనేకములు కలవు. వానిలో నార్థిక సంబంధము కలవి ముఖ్యములు. పరిశ్రమాభివృద్ధికి కావలసిన సదుపాయములకుదో డాపరిశ్రమ ప్రపంచములోని విస్తారమగు బజారుధరల పోటీల కెదురీది నెగ్గవలయును. దీనింబట్టి పరిశ్రమాభివృద్ధియు, క్షీణతయు నిర్ణయింపనగును,

ఉక్కుపరిశ్రమకుదగిన సాధనసంపత్తి మనదేశమున కలదా యని యడుగవచ్చును. ముతకలోహము, "కోకు" అను నొకవిధమైన రాక్షసిబొగ్గు (Coking Coal), సున్నపురాయి లోహపరిశ్రమకు ముఖ్యసాధనములు. మనదేశములో నివియన్నియు విరివిగ చిక్కును. కడచిన 30 సంవత్సరములుగ నీవిషయమై చేసిన పరిశోధనలవలన నింతవఱకు మూలబడిన యీసాధనసంపత్తి హిందూదేశములో మిక్కిలి విస్తారముగ గలదనియు, నీదేశము ప్రపంచమునకంతటికి వలయు సామగ్రిని సరఫరాచేయు మూలస్థానములలో నొకటిగ నెన్నుకొనబడవలయుననియు దేలినది. ముతకలోహము మనదేశమంతటను, ముఖ్యముగ మధ్యపరగణాలలోను చిక్కును. "లోహమేఖల" (Iron Belt) యని పిలువబడు సింఘుభూము మండలమును, దానిపరిసరముల నుండు ఓఢ్రదేశములోని కియోంఝర్, బోనే సంస్థానములును విలువగల ముతకలోహమున కునికిపట్టులు. ఈప్రాంతమున త్రవ్వబడు ముతకలోహములో నూటికి ౬౦ పాళ్లు లోహముకలది రమారమి సంవత్సరమునకు 300 కోట్ల టన్నులు చిక్కును. ముతకలోహము సంవత్సరమునకు ౧,౫౦౦,౦౦౦ టన్నుల వంతున నిక వేయివర్షముల వఱకు మనదేశమునకు కావలసినంత యుత్పత్తియగునని పరిశోధకులు వచించినారు. దీనికిదో డితరలోహపు సామగ్రియగు మాగ్నెటైటు (Magnetite), laterite మన్ను, లోహపురాయి మున్నగునవి సమృద్ధిగ నలవడును.

ముతకలోహమంతవిస్తారముగ కోకింగుబొగ్గు చిక్కుటలేదు. ఐరోపా, అమెరికాదేశములలోని గనులలోనుండి వెలువడు బొగ్గునకంటె మనదేశములోని బొగ్గు కొంత తగ్గురకముది. బెంగాలు బీహారు ఒరిస్సా

రాష్ట్రములలో నుండు బొగ్గుగనులనుండి సాలుకు ౫౨,౦౦,౦౦౦ లక్షుల టన్నుల బొగ్గు త్రవ్వబడు చున్నది. రాణిగంజి, జారియా ప్రాంతములుమాత్రమే ౮౦౪,౦౦౧ లక్షలటన్నుల కాధారమైయున్నది. వీనికి దోడు అస్సాములోనుండు నాలుగుగనులును, మధ్యపరగణాలలోనుండు మూడు గనులును దాదాపుగ ౧౦,౦౦౦ లక్షలటన్నుల బొగ్గును సరఫరాచేయును. కోకింగు బొగ్గు సాధారణముగ 3౦౦ కోట్ల టన్నులను, మట్ట రకంబొగ్గు ౫౦౦ కోట్ల టన్నులను తయారు కాగలదు. మట్టరకంబొగ్గునుండి "కోకింగు" బొగ్గు తయారు కాజాలదు. ఈసాధనసంపత్తివలన నీపరిశ్రమ పాశ్చాత్యదేశములలోకన్న మనదేశములో నెన్నియోమట్టులు సరసముగ వృద్ధికాగలందులకు నైసర్గికానుకూలములు కలవు. వానిలో ముఖ్యములైనవి మూడు: ౧. అమెరికా యిరోపా దేశములలో ముతకలోహపుగనులు, బొగ్గు గనులు ఒకప్రదేశములో లేవు. మనదేశములో నవి దాదాపుగ నేకదేశమున నున్నవి. ౨. పాశ్చాత్యదేశములలో నీ లోపక్వసామగ్రిని పరిశ్రమకేంద్రములకు జేర్చుటకు రైలు ఖర్చు లెక్కువయగుటయేకాక ౨౦౦ మైళ్ల దూరము నుండి ప్రయాసతో దీసికొనిరావలసివచ్చును. మన దేశములో "టాటాకంపెనీ" వారు ముతకలోహమును ౫౦ మైళ్లనుండి టన్నుకు ౭౪ అణాల చొప్పున తీసికొని వచ్చుచున్నారు. బొగ్గును టన్నుకు రు. ౧-౫-౬-వంతున ౧౦౦ మైళ్ల నుండి చేర్చికొనుచున్నారు. 3. ఈ చేతకువలయు సున్నపురాయి యత్యుత్తమ మగునది ప్రపంచములోని యుత్పత్తిలో నర్ధము మనదేశమందే త్రవ్వబడుచున్నది.

ఇనుపసామగ్రుల దయారుచేయుటలో కార్మికుల వేతనములు ప్రపంచములో నన్నిదేశములకంటె మనదేశములో సరసములుగచే నీసామగ్రులు జపానుకును, అమెరికాపశ్చిమతీరప్రదేశములకును నెగుమతి యగుచున్నవి. ఘనతలోను, గుణములోను హిందూదేశపు పరిశ్రమ యన్నిదేశములవానికంటె మిన్నయని యనిపించుకొనినది. అనాదిగ మనదేశమున వ్యవసాయమే చేతిపనియై యుండుటచే నేర్పరు లగు కార్మికుల నారంభమున మన మితరదేశములనుండి రప్పించుకొనవలసి వచ్చినది. ప్రకృతి మెన్నియో మనుంగు లీయననుకూలము నశించినది. సరసమగు సాధారణపుకూలి వలసినంత సిద్ధముగ నున్నది. రాకపోకల సదుపాయము లున్నవని మున్నే చెప్పియుంటిమి. ఇకమీద తయారగు వస్తువులకు తగినంత గిరాకి (Demand) యున్నదా యనిన నితరదేశములలోవలె లేదనియే చెప్పవలయును. యంత్రములు, గట్టిరకపు టినుపసామానులు, మోటారు బండ్లు మొదలగునవి మనదేశములో తయారగుట కింకను కొన్ని సంవత్సరములు పట్టును. వీనిజోలికి పోకయే మనదేశమునకు సంవత్సరమునకు 3౫ లక్షలటన్నుల లోహపు సామగ్రి కావలసియున్నది. ఈ గిరాకికి తగిన సరఫరా చేయుటకు "టాటాకంపెనీ"వారి శక్తిసామర్థ్యములకు తోడు పరిపాలకుల కించిదాదర మనుకూలించినది. విద్యుచ్ఛక్తి ప్రతిశాఖలోను ప్రసరించుచుండుటచే నినుపసామగ్రి గిరాకికలది యగుచున్నది. బొంబాయి, మద్రాసు నగర పరిసర ప్రదేశములలో జి. ఐ. పి., యస్. ఐ. ఆర్. రైల్వేకంపెనీవారు విద్యుచ్ఛక్తి మూలమున రైలుబండ్ల నడుపనుద్యమించినది మొదలీయుక్క సామగ్రు లపారముగ గావలసివచ్చుచున్నవి. అమెరికాదేశములోని యిండ్లననుసరించి మనదేశములో సైతమినుపసామగ్రులతో నిండ్లను కట్టుట కుపక్రమించుచున్నారు. ఇనుపసామగ్రియొక్క వినియోగ మీవిధములమున దినదినాభివృద్ధి బొందుచున్నది.

ఇన్నిసదుపాయము లుండినను టాటావర్తకసంఘమువారు తొలుదొల్త నష్టమునకే పనిచేయుచుండిరి. ఈదుస్థితి కనేకకారణములు కలవు. మన ప్రభుత్వమువారిందుపైవిధించిన తీరువ (Tariff)ను గురించి వెనుక విచారింతము. టాటాసంఘమువారి యార్థికపారిశ్రామిక చారిత్రమును సావధానముగ జదివిన నీ ప్రబలతర పరిశ్రమ ప్రభుత్వమువారి ప్రాపులేనిదే విదేశీయులపోటీల నెదుర్కొనగల దని మనము నిరాఘాటముగ జెప్పవచ్చును కాని పరిస్థితులు మారుచున్నవి.

ప్రాయికముగ జనసామాన్యమునకు వలయు పరిశ్రమాంశముల, మనదేశపు టార్థికపు గట్టడములో నీపరి

శ్రమస్థానమును చెప్పితిమి. ప్రపంచపరిశ్రమచరిత్ర నెరిగినవారి కిందొక ముఖ్యాంశము పొడసూపును. దేశములో నొకపరిశ్రమాభివృద్ధి కిరవగు నైసర్గికసంభవితాను కూలము లపారముగనుండిన నా చేతిపని పెంపొందును కదా? పనిలోని పట్టుదల, ఆచరణలోని యనుభవము, వీనికిదోడు ప్రత్యేకపరిశ్రమ యాయుద్యమము నున్నత స్థితికి గొనివచ్చును. పరిశ్రమకేంద్రము లెచ్చటనైన నెల కొనగలవు సదుపాయము లుండిన. ఒక బొగ్గుగని, యొక ముతకలోహపుగని, యొకనూనెబావి యొకచో నుత్పన్నములైన నాదేశపు బారిశ్రామిక, ఆర్థికవ్యాపార పరిస్థితుల కొక నూతనోద్రేకమును, శోభను గూర్చుటయే కాక దేశభావిపురోభివృద్ధి కెన్నియోవిధముల దోడ్పడును. అమెరికాఖండమున "రాక్ ఫెల్లర్" "కార్నిజ్" "ఫోర్డు" మున్నగుప్రముఖులు వారి మేధాశక్తిని కార్యరూపమున జూపినప్పు డిట్టి నూతనభావోద్రేక మెట్టి తీవ్రతం జెంది దేశభాగ్యోదయమునకు దోడ్పడినదో స్ఫురింపనగు. ఈనవీనోద్రేకము చిన్నచిన్న చేతిపనుల సమ్మేళనమునకు, వానికేంద్రీకరణమున కాదికారణమై అమెరికా, జపాను, జర్మనీ దేశములలో పూల్సు (Pools), సిండికేట్లు (Syndicates), ట్రస్టులు (Trusts), కార్టెల్సు (Cartels) అను సంస్థల కావిర్భావమునొసంగెను. వీని ననుకరించి, పాశ్చాత్య వ్యాపారసంస్థల ననుసరించి మనదేశములోని వర్తక ప్రముఖులు కొన్ని కేంద్రసంస్థల స్థాపింప నుపక్రమించుట శుభసూచకము. శుభ సూచకంబును, సౌభాగ్యదాయకంబును నగు నుద్యమము జంషెడ్ పురమున "తాతా వర్తకసంఘము" మూలమున కార్యరూపము దాల్చిన దని చెప్పవచ్చును. ఆరంభములో వారేయిడుముల గుడిచిరో, వారెట్టి పరీక్షలం జేసి నిశ్చితమతులై పరిశ్రమాభివృద్ధికి మార్గదర్శకులైరో విచారించుట మనపనికాదు. కాని పాఠకుల కిట్టి యసమానదేశీయపరిశ్రమలోని ముఖ్యాంశముల నెఱిగించుట ప్రకృతము ననుసరించుట.

తాతాసంఘమువారి లోహపుగర్మాగారము కలకత్తా నగరమున నాగ్నేయమున నూటయేబది మైళ్ల దూరమున ముతకలోహములకు బుట్టినిల్లగు "సింగ్భం" మండలములోని జంషెడ్ పురమున గలదు. ఇది ౧౯౦౭ సంవత్సరమున స్థాపింపబడెను. మరుసటియేట కర్మాగారపు కట్టడములు ప్రారంభింపబడెను. మట్టరకపుటినుము (Pig Iron) ౧౯౧౨, ౧౯౧౩ సంవత్సరములోనే కర్మాగారమునుండి తయారుకాబడెను. ఐరోపామహాసంగ్రామసమయమున నీకర్మాగారపువృక్షమున కూడలు బలిసినవి. కొన్నిశాఖలు ౧౯౨౪ లో నభివృద్ధియైనవి. అప్పటినుండి యాకర్మాగారము దినదిన ప్రవర్ధమాన మగుచున్నది.

సాధారణముగ సాలునకు ౬౦౦౦౦౦ టన్నుల మట్టరకము ఇనుమును, ౪౦౦,౦౦౦ టన్నుల చొక్కపు లోహమును తయారుచేయగల కర్మాగారమునకు మూలధనము పెట్టుబడి ౧౫ కోట్లు కావలయునని ప్రముఖుల యభిప్రాయము. దీనియాథార్థ్య మాసియాఖండములోని సంయుక్తలోహ వ్యాపారసమ్మేళనమువా రొసంగిన యందాజులవలన తెలిసికొననగు. తాతాసంఘమువారి కర్మాగారపు స్థానికవ్యయము ౧౯౫౪ సంవత్సరములో ౨౨ కోట్లయ్యెను. పరిశ్రమపై బెట్టుబడినంతటిని సాధారణముగ నూటికి ౭ వ వంతు వడ్డీతో జేర్పబడినదని యెంచుకొనినను వత్సరమునకు ౧౨౦ లక్షలగును. ఈ మొత్తమంతయు గర్మాగారములోనుండి వెలువడు సామగ్రుల యమ్మకముచే దీరవలయును. వీనికి దోడు స్థానికవ్యయము సంవత్సరమునకు ౨౨౫ లక్షలగును. ప్రతిసంవత్సరము చలామణిలోని మూలధన మధమపక్షము ౩౫౦ లక్ష లుండవలయును. ౪,౨౦,౦౦౦ టన్నుల లోహమును తయారుచేయుటలో ౨౪౦ లక్షల రూపాయలు వ్యయము కావలసి యున్నది. ఈఖర్చుల బూడ్చుకొనుటకును, పెట్టుబడిపై గొంత రాబడిని తీసికొనుటకును టన్ను లోహమును ౧౭౦ రూపాయలకైన నధమపక్షము విక్రయింపవలయును.

ఆరంభదశలో తాతాసంఘమువా రనేకకష్టనష్టములకు బాల్పడిరని ముందే చెప్పియుంటిమి. విదేశ లోహపుసామగ్రుల దిగుమతిచే ధరలు సరసమయ్యెను. పోటీధరల కెదుర్కొనజాలక పరిశ్రమాభివృద్ధికై

"డిబెంచర్లు" (Debentures) మూలమున ధనమును ప్రోగుచేయవలసి వచ్చెను. ధరలు మందగించెనే కాని కార్మికవ్యయము తక్కువకాలేదు. బొగ్గువ్యాపారస్థులతోను, రైల్వేకంపెనీవారితోను వ్యాపారసదుపాయములకై యొడంబడికల నిడుపుగ జేసికొనవలసివచ్చెను. ఋణసంచలంబులును ధరల హెచ్చుతగ్గులలోనివన్నియు విపరీతముగనే పరిణమించెను. ఒడంబడికలు నిరర్థకములయ్యె. ౧౯౨౩ నుండి ౧౯౩౩ వఱకు టన్ను యినుము ౧౨౨ నుండి ౧౮౫ రూపాయలపర్యంతము విలువ యుండుటచే వ్యాపారములో నీ కంపెనీవారికి కించుక నష్టము కలిగెనన్న పరిశ్రమ తృప్తికరముగ బనిచేయుట లేదనుట నిర్వివాదాంశము. ఇన్నికష్టములపాలై యుండియును శాఖోపశాఖలుగ గర్మాగార మభివృద్ధిజెందెను. వివిధవస్తుసామగ్రుల దయారుచేయు యంత్రాగారములు నెలకొల్పబడినవి. గోడలలో గొట్టు మేకులు మొదలు గొప్పగొప్పకట్టడములలో వినియోగించు దూలములనేమి, వ్యవసాయపు గొరముట్లనేమి, కర్మాగారములలోని యంత్రములనేమి రైలుపట్టాలు, బండ్లు, డబ్బీలు, స్తంభములు వేయేల సర్వజనోపయోగములగు వాని నన్నియు దయారుచేయు యంత్రశాఖలు నెలకొల్పబడెను. ఈ కంపెనీవారు ౧౯౨౮ సంవత్సరమున ౧౬౮ వేలటన్నుల సామానుల తయారుచేసిరి. ౧౯౩౧సం. ౮౩౩ వేల టన్నులు తయారయ్యెను; ౧౯౩౩ లో ౮౨౬ వేల టన్నులు వెలువడెను. రకమువారీగ విశదీకరించిన సాలుకు ౫౦౦ వేల టన్నులు సాధారణముగ తయారగుచున్నదని విశదమగును.

పరిష్కృతములగు ఇనుపసామాను లన్నియు మనదేశములోనే వినియోగమగుచున్నవా యనునది తర్వాతిప్రశ్నము. ౧౯౨౩ సంవత్సరములో ౭౩౯.౬౧ వేల టన్నుల యినుపసామగ్రి మనదేశములోనికి దిగుమతియయ్యెను. దానిలో ౧౭.౬% తాతాకంపెనీవారిది దేశములో ఖర్చుకాబడెను. ౧౯౨౬ లో ౧౦౦౮.౬ వేల టన్నులలో తాతావారిభాగము నూటికి ౩౭.౩ వంతు. ౧౯౨౯ లో దిగుమతియైన ౧౦౭౮.౭ వేల టన్నులు మనదేశములో వినియోగమయ్యెను. దీనిలో తాతాకంపెనీవారి వంతు ౩౫.౮%. ౧౯౩౧ సంవత్సరములో ౬౨౭.౨ వేల టన్నులలో తాతాకంపెనీవారి భాగము ౬౫.౮% అయ్యెను. ౧౯౩౩ వ యేటిలో దిగుమతియైన ౫౭౮.౧ వేల టన్నులలో వీరిది ౭౨.౩%. దీనినుండి దేశములో వినియోగింపబడు లోహపు సామగ్రిలో తాతావారి చేదారము దినదినప్రవర్ధమానమగుచున్నదనియు, విదేశవస్తువుల దిగుమతి సన్నగిలుచున్నదనియు నూహింపనగును. స్వదేశవినియోగమునకుదోడు వీరు విదేశములకుకూడ వీరిసామగ్రుల నెగుమతిచేయుచున్నారు. ప్రభుత్వమువారు మాత్రము సవతితల్లిప్రేమను చూపుచున్నారు. పరిశ్రమబాహుళ్యమునకును, వ్యాపారవిస్తారమునకు రానున్న యేడుసంవత్సరములలో కంపెనీవారి స్థానికవ్యయము దాదాపుగ ౫౫౮ లక్ష లగునని సూచనలు కనబడుచున్నవి.

తాతాకంపెనీవారి కర్మాగారములోని కార్మికపరిస్థితులు కొంతమట్టునకు దృప్తికరముగ నున్నవి. ఉత్పత్తిశాఖకును, నుపయుక్తశాఖకును చేరిన పరిచారకవర్గమువారిసంఖ్య ౧౯౨౫ లో ౨౬,౯౧౦; ౧౯౨౯ లో ౨౨,౭౫౩; ౧౯౩౨ లో ౧౭,౧౧౩. కార్మికులలో నెలజీతగాండ్రును, వారపువేతనదారులు, దినకూలివారు, ఒడంబడికపై సగటున ప్రతిఫలాపేక్షకులును గలరు. పరిచారకవర్గమువారి వేతనముమాత్రము ౧౯౨౭ వ సంవత్సరములో ౧౮౬.౭ లక్షల రూపాయలయ్యెను. ౧౯౨౯ లో ౧౬౩.౧౫ లక్ష లయ్యెను. ౧౯౩౧ లో ౧౮౩.౭ లక్షలు. ౧౯౩౩ లో ౧౩౧ లక్షలరూపాయ లయ్యెను. పరిశ్రమసంఘము ప్రారంభమునుండి నేటివఱకును నొడంబడికదారుల ప్రతిఫలము మాత్రమే మిక్కిలి యధికముగానుండి కేవల కార్మికపరిచారకవర్గమువారికే కొలదియో ముట్టుచుండుట శోచనీయము. మేధావంతులగు సాంకేతికపరిభాషకులు పరిశ్రమాభివృద్ధికై వలయువారు మనదేశములో ననాదిగ నుండమిచే విదేశీయులను నియమించి యత్యధిక ప్రతిఫలము వారికి జూపెట్టవలసి వచ్చెను. క్రమక్రమముగ నీపరిభాషకులసంఖ్య సన్నగిల్లుచుండుటచే టన్ను ఇనుముకు తగులుబడి (Total manufacturing

expense) తగ్గుటయు భావిదేశపురోభివృద్ధికి శుభ సూచకము.

ఎడారులలోని ఫలవంతప్రదేశములటుల నుద్భవించిన తాతానగరము దిలకించినవారి కీపట్టణ నిర్మాతల మేధాశక్తియు, కౌశలమును, దూరదృష్టివివేచనయు, వేయేల వారి సర్వంకష ప్రజ్ఞయు గోచరింపక మానవు. పాశ్చాత్యదేశములలోని ప్రబలతరపరిశ్రమ కేంద్రసంస్థల స్థాపకులుకూడ తాతానగరమును దిలకించి విస్మయులు కావలసినదే. ఈ నగరమున ౧౯౩౧ వ సంవత్సరపు జనాభాలెక్కల ప్రకారము ౮౩,౭౩౮ మంది నివాసమున్నారు. వీరికివలయు నవనాగరికతా సూచకము లగు సౌకర్యములన్నియు నిందు గలవు. కార్మికులకు, పరిచారకవర్గమువారికి, పరిపాలకసంఘమువారికి, ప్రయాణీకులకు వసతులును, జనోపకారకము లగు వైద్యశాలలు, పాఠశాలలు, పఠనమందిరములు, వినోదార్థము నెలకొల్పబడిన సినీమాలు, నాటక రంగస్థలములు వేయేల నాగరికతాజీవన సముపాయములన్నియు నిందుగలవు. ప్రాయికముగ కార్మికవర్గమువారి వాసములలో గలుగు లోపము లీపురమున మచ్చునకైన లేవు. ఇంటిమీద ఇల్లులేదు. రోగోత్పత్తిదాయకములగు మురికి ప్రదేశములు చూతమన్నను కానరావు. తాతాసంఘమువారికి జేరినగృహములసంఖ్య ౧౯౩౧ లో ౫,౮౦౧. వీనిలో ౫,౩౬౦ ఇండ్లుకంపెనీయుద్యోగులతో నిండియుండెను. మిగిలినవి తాతానగరములోని ప్రభుత్వపుటుద్యోగుల కుపయుక్తమయ్యెను. వీనికి దోడు కంపెనీలో బనిచేయువారికి గొందఱకు వారిస్వంతనిలయము లున్నవి. పరిచారకవర్గమువారి వసతులకై కంపెనీవారు వెచ్చించిన ద్రవ్యము సాధారణముగ ౧౦౦.౫ లక్షల రూపాయలు. వసతులకద్దెలుకూడ మిక్కిలిసరసము. మాసమున కైదు రూపాయలు మొదలుకొని సౌకర్యములబట్టి యధికముగ నుండును. ప్రతిసంవత్సరము మరమ్మతులకు, నూతన గృహనిర్మాణములకు విరివిగ నీసంఘమువారు ధనమును వెచ్చించుట వీరి యుదారస్వభావమును ప్రకటించుచున్నది.

ఈనగరములో వివిధశాఖలలో నిపుణుల బరిశోధకుల దయారుచేయుట కొక ప్రత్యేకసంస్థ కలదు. జర్మనీ, అమెరికా మొదలగు దేశములనుండి శాస్త్రవేత్తలగు నిపుణుల రప్పించి వారిచే దేశీయుల వివిధశాఖాప్రయోక్తలుగ జాగరూకతతో తరిఫీదు చేయించుచున్నారు. ప్రత్యేకసంస్థలలో తయారుకాబడి యారితేరిన కార్మికప్రముఖుల నియోజకమున కంపెనీలో బనిచేయు విదేశీయులసంఖ్య తగ్గుచున్నది. విద్యార్థివేతనముల నిచ్చి ప్రముఖుల బ్రయోజకులజేయుచు వారు వారిశాఖలలో బ్రావీణ్యముగడించినతర్వాత నిర్ణీతకాలము వారి యంత్రాగారములో బని చేయునట్లు వారితో నొడంబడిక చేసికొనుచున్నారు. ఇచ్చటినుండి వెలువడు ప్రముఖులు మనదేశమునందును, విదేశములందును గొప్పగొప్ప యుద్యోగములలో నున్నారనిన తాతాసంఘమువారి యుద్యమ మెట్టిప్రాచుర్యము నొందినదో తెలిసికొననగును. జపానులోని చేతిపనుల పరిస్థితు లతిబాల్యమున నందుతరి వారిదేశీయుల నన్యదేశముల కంపి యందలి యంత్రశాలలలో సాధారణపు గార్మికులుగ బనిచేయ ప్రవేశపెట్టి యందలి మర్మముల దెలిసికొన నుద్బోధించిరి. అటుల తయారైనవారు తమ దేశమునకుపోయి తమవారి కందలి మర్మముల దెలిపి పరిశ్రమాభివృద్ధిం జేసిరి. ఈ విధముగ సాధించిన వ్యాపారవిజ్ఞానముచే నిప్పుడు జపానుదేశ మనన్యసామాన్య వైభవోపేతయై విరాజిల్లుచున్నది. ఇటుల విజ్ఞానసంపాదనాసూత్రమును మనదేశీయు లభ్యసించి యాచరించిన మనదేశము ధన్యతం జెందును.

తాతావర్తకసంఘమువారి యార్థికపరిస్థితులు సుస్థిరతరముగ నున్నవి. వ్యాపారసంస్థల నెలకొల్పుటలో బెట్టుబడిదారులదృష్టి రాబడిపైనుండినను సంఘసంస్థాపనానంతరమే లాభవిభజనమునకై యెదురుచూచుచుండుట సాహసము. మొదట నీసంఘమువారు ప్రతికూలవాతావరణములో బనిచేయవలసివచ్చె నని మున్నే చెప్పియుంటిమి. ఆర్థికనిపుణు లెట్టి నూతన మార్గముల వెదకినను ప్రపంచపరిస్థితులచేతను, నంతర్జాతీ యార్థిక సంక్షోభములచేతను పెట్టుబడిపై రాబడి యంతనుత్సాహ

కరముగ లేదు. అనాదిగ బనిచేయుచుండి వేయిసౌక ర్యములు గలిగినను, ప్రభుత్వమువారి ప్రాపు కలిగియు లాంకషైరులోని నేతపరిశ్రమయే ప్రకృతపు టార్థికవిప్లవములో నుఱ్ఱూతలూగుచున్నదనిన నేపోషిమియు లేని దేశీయవ్యాపారసంస్థల స్థితుల నడుగవలయునా? బహుకాలముగనుండి కొంతవఱకు వ్రేళ్లు నాటజేసిన మన దేశపు నేతపరిశ్రమ రీతుల భంగపడుచున్నది. ఎటు జూచినను విషమపరిస్థితులు ప్రబలుచున్నను తాతా వర్తకసంఘమువారు రాబడిని పెట్టుబడిదారులకు పంపకము చేయకపోలేదు. వారి సంఘపుపాళ్లు (Shares) ధరలుగలిగియుండుటయే గాక గిరాకీకలవియై యున్నవి. "Financial Times" పత్రిక వీరి సంఘపుపాళ్ల హెచ్చుతగ్గులను ప్రచురించుచున్నది. ౧౯౨౬ లో నుత్తమ మగు పాళ్లపై (Cumulative preference shares and cumulative second preference shares) ౬౩.౮ లక్షల రూపాయలను, ౧౯౨౯ లో ౯ లక్షలను ౧౯౩౦ లో ౨౧.౮ లక్షలను ౧౯౩౩ లో ౩౯.౨ లక్షలను పెట్టుబడిదారులకు పంపకము చేసిరి. సాధారణపుపాళ్ల (Ordinary shares) పై నేమియు లాభమును పంపకము చేయలేదు. దానివలన ప్రజలు కంపెనీవారిపై నాందోళనము సలుపలేదు. వీరి యార్థిక సుస్థిరతపై ననుమానము లెవ్వరికిని కలుగలేదు. దినదిన ప్రవర్ధమానమై దేశోద్ధారక మగు ప్రబలతర పరిశ్రమ నెవ్వ రేవగింతురు?

ఆశ్రయములేనిదే, రక్షణలేనిదే, పోషణ లేనిదే ఎంతటిగొప్పసంస్థయైనను నిలువజాలదు. మీదుమిక్కిలి విదేశప్రభుత్వముక్రింద దేశీయపరిశ్రమ లసలే నిలువలేవు. మనదేశపు ప్రభుత్వమువారిప్రాపు తాతాసంఘమువారి కావశ్యకమా? అవశ్యమగుచో నెంతవఱకీచేతిపనిని ప్రభుత్వమువా రాదరించుచున్నారు? విచారింతము. రక్షణ యవశ్యమని తలచి ౧౯౨౩ సంవత్సరములో నఖిలభారతశాసనసభవా రెగుమతి దిగుమతి సరకులపై సుంకమును వసూలుచేయుటలో సలహానొసంగుటకుగా నొకసంఘమును నియమించుటకై తీర్మానించిరి. దీనినే టారీఫ్‌బోర్డు (Tariff Board) అందురు. ఈ సలహాసంఘమువారు మన దేశములోని యుక్కుపరిశ్రమపరిస్థితుల విచారించి మూడునివేదికల ప్రభుత్వమువారి కందజేసిరి. వానిలో ప్రభుత్వమువారి ప్రాపు నభిలషించు దేశీయపరిశ్రమలు కొన్నినిబంధనలకు లోనై యుండవలయు ననియు, నట్టినిబంధనలకు తాతా కంపెనీవారి యుక్కుపరిశ్రమ లోనై యున్నదనియు, దీని నవశ్యము రక్షింపవలయుననియు సూచించిరి. మన దేశములో తయారుకాబడని యుక్కువస్తువ్యాపారమున కీపరిరక్షణ యేమాత్రమును విరోధముగ నుండరాదని శాసించుటచేతను, ప్రాయికముగ భోగస్వాముల శ్రేయోభిలాషయే యాదర్శముగ నెంచికొనక కొనువారియొక్కయు, వినియోగదారులయొక్కయు (Purchaser and Consumer) నక్కరను మనసునందుంచుకొనుటచేతను ప్రభుత్వమువారి పరిశ్రమపరిరక్షణ మంత ఫలోన్ముఖము కాలేదు. దీనికి దోడొక వ్యాపారసంస్థను పోషించి సర్వస్వతంత్రవ్యాపార (గుత్త - Monopoly) మొకరి కియ్యరాదను ప్రభుత్వమువారి పరిపాలనాసూత్రముకూడ కొంతమట్టున కీచేతిపనియభివృద్ధి కాటంకము కలిగించినది. కొన్ని సమయములందు జర్మనీ, బెల్జియం, ఫ్రాన్సు మొదలగు దేశములనుండి దిగుమతియైన లోహపు బదార్థపు ప్రవాహము మన దేశములోని బజారుల ముంచివేయకుండునట్లు ప్రభుత్వమువారు శాసింపవలసివచ్చెను. దిగుమతుల సంపూర్ణముగ నరికట్టలేదు. విపులతరోపయోగమగు నీపరిశ్రమను పూర్తిగ రక్షించి సరకుల విలువ లొకరికే విడువరాదను మర్యాదకు లోబడి యెగుమతిదిగుమతుల శాసించుటకన్న దేశీయపరిశ్రమకు విరాళరూపమున ధనసహాయ మొనర్చుటకు దొరతనమువా రంగీకరించిరి. ఎగుమతిదిగుమతులలో వస్తువుల విలువను (Ad valarem) బట్టి సుంకము విధించుటకంటె తూనికపై (Specific) విధించుట యుక్తమను టారీఫు సంఘమువారి సలహాను ప్రభుత్వమువా రామోదించిరి. (౧౯౨౮ సంవత్సరమున టారీఫుసంఘమువారి "ఏ" అనుబంధమును చూడుడు) ఉక్కు సామానులమీద ౧౦% మొదలు ౨౫% వరకు దిగుమతిపన్నులు వేయ

బడెను. అనుకూల వాతావరణ మలవడినను, పరిరక్షణ యబ్బినను, నైసర్గికసౌకర్యము లుండినను ప్రారంభదశ యందు ప్రతిపరిశ్రమయు గొంతత్యాగమునకు సిద్ధపడ వలయును. ప్రభుత్వమువారి ప్రాపు కలుగదేని, దేశీయ ఉక్కుపరిశ్రమకు బాలారిష్టదోష మంటియుండిన దేని మనదేశపు టార్థికస్థితి కది యెట్టి విప్లవకారియై యుండునో! వేనకువే లుద్యోగములు లేక దేశద్రిమ్మరులై యుందురు. నైసర్గికములగు ఉత్పత్తి యనుకూలములుగల ముతకలోహము రాతిబొగ్గు విలువలేక యేమూలనో నణగియుండును. అనేక సంవత్సరములనుండి పడిన శ్రమ మన్నుపాలై యుండును. దేశములోని యార్థికసంపదలో, వ్యాపారపు టుత్తరాపేక్షలలో సంక్షోభము కలిగియుండును. దేశమంతయు నిరాశావేశమున నుండియుండును. శ్రీమంతులు, ధనవంతులు, పెట్టుబడిదారులు విస్మయులై విభ్రాంతులై నమ్మకములేక, ధైర్యములేక నూతనోద్యమములపై పెట్టుబడిని పెట్టుటకు వెనుదీసియుందురు. వేయేల? దేశీయ వ్యావహారిక ఆర్థికవిషయకచారిత్రమును నింకొకవిధమున వ్రాయవలసి యుండెడిది.

మొదటి సుంకపుశాసనము (The first Tariff Bill) కొంత సహాయకారి యగుటచే తాతాసంఘము వారును, తదితర లోహవ్యాపారులును ప్రభుత్వమువారి నధికతరరక్షణకై యాందోళన సలుప సమకట్టిరి. ప్రభుత్వమువారు టారీఫు సంఘమువారి సలహా నపేక్షించిరి. వీరి సలహానుండి ఉక్కుపరిశ్రమరక్షణ రెండవశాసనము (Steel Protection Act) ౧౯౨౪ లో వెలువడెను. ఇది పరిశ్రమాభివృద్ధికి సహాయకారి కాదయ్యెను. దేశవిపరీతపరిస్థితులకు ప్రపంచవిషమపరిస్థితులు తోడయ్యెను. ధరలొక్కుమ్మడితగ్గుటచే తయారుకావలసినవస్తుసంచయము సన్నగిల్లెను. అంతర్జాతీయార్థిక సంక్షోభము తోడు నాణెముల చలామణిలోని యేర్పాటులు విచ్ఛిన్నములై విపరీతముగ పరిభ్రమించెను. సరుకులధరలు ఐరోపా మహాసంగ్రామపు పూర్వధరలకంటె క్షీణించెను. ప్రతి దేశమువారును వారివారి దేశీయపరిశ్రమ పరిరక్షణాయత్తులై స్వార్థపరాయణులై తమతమ దేశములలో వలయు కట్టుదిట్టముల శాసించుకొనిరి. ఈవిప్లవపరిస్థితులలో తాతాకంపెనీవారు వారి కార్మికవర్గముయొక్క ప్రబలతరమైన సమ్మెకట్టు కెదుర్కొనవలసివచ్చెను. వ్యయములతగ్గించి, దండుగఖర్చుల నణచి, మితవ్యయసూత్రమును పాటించి, స్వతంత్రమును విడనాడక సార్థకత్వమును (Efficiency) వీటబుచ్చక ప్రయోజకత్వమును పట్టువిడువక శ్రద్ధతో మెలకువతో జాగరూకతతో తాతాకంపెనీవారు తమశక్తిసామర్థ్యముల వినియోగించి పనిచేయుచుండుటకు వారిప్రకృతపు బరిస్థితులే ప్రబలసాక్ష్య మిచ్చుచున్నవి.

పరిశ్రమ పరిరక్షణప్రణాళిక విజయము నొందుటకు ముఖ్యకారణములు మూడు: ౧. వస్తువుల యుత్పత్తి కగు తగులుబడి, ౨. ఉత్పత్తిపరిమాణము, 3. ఉత్పత్తియైన వస్తువుల బజారులో తగిన విలువకు విక్రయించుటకు సదుపాయము. ప్రపంచములోని యుక్కుపరిశ్రమయే ౧౯౨౪ సంవత్సరమునుండి నూతనపథమును త్రొక్కినది. ఉత్పత్తి పరిమాణము ౧౯౨౯ లో మిక్కిలి యున్నతస్థానము నంటినది. అధికతరోత్పత్తిచే ధరలు మందగించి గిరాకి లేక ౧౯౩౨ లో సరుకులు స్తంభీభూతమయ్యెను. ఈకారణములచే తాతాకంపెనీ వారికి ఇండియాప్రభుత్వమువారొసగిన చేయూత నిరర్థకమయ్యెను. "టారీఫుబోర్డు"వారు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములో తయారుకాబడు లోహపుసామగ్రికి సామ్రాజ్యేతరవస్తుసంచయమునకును సుంకములలో వ్యత్యాసమును సూచించిరి. ఒటావా సమ్మేళనము (Ottawa Conference)లోని తీర్మానములు మన దేశీయవస్తువులను సంరక్షించునని యాశయ ముండెను. కాని ప్రత్యక్షప్రమాణములు వానిని నేతిబీరకాయవంటివని నిరూపించినవి. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములో భాగములు అన్యోన్యదేశపురోభివృద్ధి కని తీర్మానము లుండుటయే కాని యాచరణలో నన్యోన్యత లేకపోవుటయే కాక మన దేశపు బరిశ్రమలకు న్యూనత యలవడినది. ఇట్టి విపరీత

విషమ పరిస్థితులలో దమకు గలుగుచున్న నష్టముల సోదాహరణముగ సమగ్రముగ మన ప్రభుత్వమువారికి తాతాకంపెనీవారు నివేదించుకొనిరి. మొదటి సుంకపు శాసనము (౧౯౨౪)లోని మూడవ యాశ్వాసములో పరిశ్రమల కొసగిన యాదరణమునకు విరుద్ధముగ విదేశ లోహపుసామగ్రులు మనదేశములోనికి దిగుమతి యయ్యెడు పక్షమున విచారించి పునః రక్షణార్థము హెచ్చు సుంకముల విధించునట్లు ప్రభుత్వమువారు శాసించవలయునని చెప్పబడియున్నది. ఉక్కు పరిశ్రమరక్షణ శాసన మీయధికార మాలోచనా సంఘసహాయము డగు రాజప్రతినిధి కొసగినది. కాని యీ యధికారమును చలాయించి పరిశ్రమకు వలయు రక్షణము ఇండియా ప్రభుత్వమువారుగాని, రాజప్రతినిధి కాని యొసగకుండుట శోచనీయము. నూతన పరిరక్షణ ప్రణాళిక నుపపాదించుటలో నికమీద నిట్టి విపరీతపరిస్థితుల గమనించుట యుక్తము.

ఈవ్యాసమును వ్రాయు సమయమున టారిఫ్ బోర్డువారీవిషయమై యాలోచింప నుద్యమించినారు. వారు లోహపు పరిశ్రమపరిస్థితుల మీదుమిక్కిలి తాతాసంఘమువారు పడుచున్న కష్టముల గమనించి సలహాల నొసంగుదురని యాసింతుము. ఇంతకును నీసంఘమువా రొసగిన సలహాల ననుసరించి మితవ్యయసూత్రము నాచరణలోనికి దెచ్చి యంత్రాలయాభివృద్ధి యొనర్చినారని తెలిసికొని బోర్డువారు సంతసింతురుగాక. వ్యక్తిస్వపరిస్థితులలో వ్యాపారప్రణేతలయొక్కయు, నార్థికప్రబోధలయొక్కయు ఆశయములు సంపూర్ణఫలోన్ముఖములు కాజాలవని యెఱిగి దయార్ద్రమనస్కులై దూరాలోచనాపరులై సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యపరిరక్షణకు వలయు సలహాలనిచ్చి దేశోద్ధారణ చేయుదురుగాక. టారిఫ్ సంఘమువారు, ప్రభుత్వమువారుకూడ నీసలహాలను విశాలమైనబుద్ధితో నుదారచిత్తులై యాలోచించి సంపూర్ణ పరిరక్షణశాసనమును నెగ్గించి ప్రజలవిశ్వాసమునకు పాత్రులగుదురుగాక. ఆరంభమునుండి విపరీతపరిస్థితులలో సైతము పనిచేసి దేశగౌరవమును నిలువబెట్టిన తాతాసంఘపరిపాలకవర్గమువారభివంద్యులు మనకెల్లరకును. వారి యంత్రశక్తికి దోడు ప్రభుశక్తి నలవడజేసి యుత్సాహశక్తి జూపించి వారియుద్యమమును కొనసాగించి దేశసేవ యథోచితముగ జేయుదురుగాక.

జాంజిబారునందలి భారతీయులు-వారి స్థితిగతులు

చావలి వెంకటహనుమంత రావు

౧

జాంజిబారులోని భారతీయులవిషయమై కొంత కాలమునుండి పత్రికలలో హెచ్చుగ చదువరులు చూచియుందురు. భారతీయులకు వ్యతిరేకముగ కొన్ని చట్టములు జాంజిబారు ప్రభుత్వమువారు చేసిరనియు, వాటివలన భారతీయుల స్థితిగతులు చాల కష్టదశకు వచ్చిన వనియుకూడ చాలమందికి తెలిసియుండవచ్చును. జాంజిబారులోని భారతీయులనుగురించియు, పైన తెల్పిన చట్టములవలన వారికి కల్గిన నష్టమును గురించియు కొన్ని విషయము లీక్రింద పొందుపర్చుచున్నాను:—

జాంజిబారనునది తూర్పుఆఫ్రికాలోని ఒక భాగము. చిరకాలమునుండి అరబ్బీసుల్తానులు దానిని పరిపాలించుచున్నారు. యుద్ధానంతరము ఆప్రాంతము బ్రిటిషువారిరక్షణక్రిందకు తీసుకొనిరాబడెను. పేరునకు ప్రస్తుతముకూడ సుల్తాను కలడు కాని, పరిపాలన యంతయు బ్రిటిషు రెసిడెంటుద్వారా జరుగుచున్నది. ఈ రెసిడెంటుకు సలహానిచ్చుటకు ఒక కార్యనిర్వాహక వర్గమును, ఒక శాసనసభయుకూడ కలవు. శాసనసభలో అధిక సంఖ్యాకులు అధికార సభ్యులు; ఇద్దరు భారతీయులు కూడ దానిలో సభ్యులుగ నియమింపబడుచుందురు. స్వదేశీయులగు అరబ్బులకుకూడ దానియందు ప్రాతినిధ్యము కలదు. జాంజిబారునందు సుమారు ఇరువదియైదు సంవత్సరముల క్రిందట మొట్టమొదట భారతీయులు ప్రవేశించుట మొదలిడిరి. అరబ్బీసుల్తానులు వారిని మర్యాదచేసి వారచ్చుటకు ప్రవేశించుటకు ప్రోత్సహించిరి. భారతీయులు వారి ధనమును, తెలివితేటలను ఉపయోగించి జాంజిబారు దేశమును బాగుపరచుటకును, అచ్చట వర్తకవ్యాపారము అభివృద్ధిచేయుటకును, పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించుటను తోడ్పడుచుండుటచే వారచ్చుటకు కష్టములేకుండ ప్రవేశించుటకు వీలాయెను. సుమారు ఒకకోటిరూపాయలు, భారతీయులు జాంజిబారునందు వివిధపరిశ్రమలందు, ముఖ్యముగ లవంగముల పండించు పరిశ్రమయందు వెచ్చించినట్లు తెలియుచున్నది. స్వదేశీయులగు అరబ్బులకు భూములను బాగుచేయుటకును, పంటలు పండించుటకునుకూడ భారతీయులు అప్పుల నిచ్చియున్నారు. అన్నివిధములుగను భారతీయుల స్థితి కొంతకాలము వరకు బాగుగనే యుండెను. వారికిని స్వదేశీయులగు అరబ్బులకును కూడ ఎట్టి మనస్పర్థలుకాని, స్నేహభావమునందు లోపముకాని లేకుండ యుండెను.

౨

కాని సుమారు మూడునాలుగు సంవత్సరముల నుండి ఈస్నేహభావములందు కొంతమార్పు కన్పించుట మొదలిడెను. ఈమార్పునకు ముఖ్యకారణము కేవల, జాంజిబారునందు నివసించుచుండిన యూరపియనులకు భారతీయులయెడల గల అసూయయే. భారతీయుల భాగ్యమును, వారి అభివృద్ధియు చూచి యూరపియనులు వారి నాదేశమునుండి యేవిధముగనైన వెడలనడచిన గాని తమ అభివృద్ధికి వారాటంకముగ నుందురని గ్రహించి దానికి మార్గములను వెదుకుట ప్రారంభించిరి. ఈప్రయత్నములలో వారికి ముఖ్యముగ కాన్పించిన మార్గము భారతీయులకును, అరబ్బులకును ఇదివరకుండుచువచ్చిన సఖ్యమును చెడగొట్టి, వారిద్దరిమధ్యను కలహములను కల్పించుట. పైకిమాత్రము వారు చేయుచున్నదంతయు స్వదేశీయులగు అరబ్బుల బాగుకొరకై చేయుచున్నామని వారు చెప్పుచున్నమాట నిజమే కాని వారి నిజోద్దేశ్యము తమస్వంతలాభమే అనియు, స్వంత అభివృద్ధియే యనియు తలంచుట కవకాశము లెన్నేని కలవు. తూర్పు ఆఫ్రికాయందలి ఇతరభాగములలో,

ముఖ్యముగా కెన్యా, యుగండా, టాంగనాయికా మొదలగు ప్రదేశములలో యూరపియనులు భారతీయులను పెట్టుచున్న కష్టములను చూచిన జాంజిబారునందు వారు తలంచినపని భారతీయులకు వ్యతిరేకముగమాత్రమే యనియు స్పష్టముకాదా?

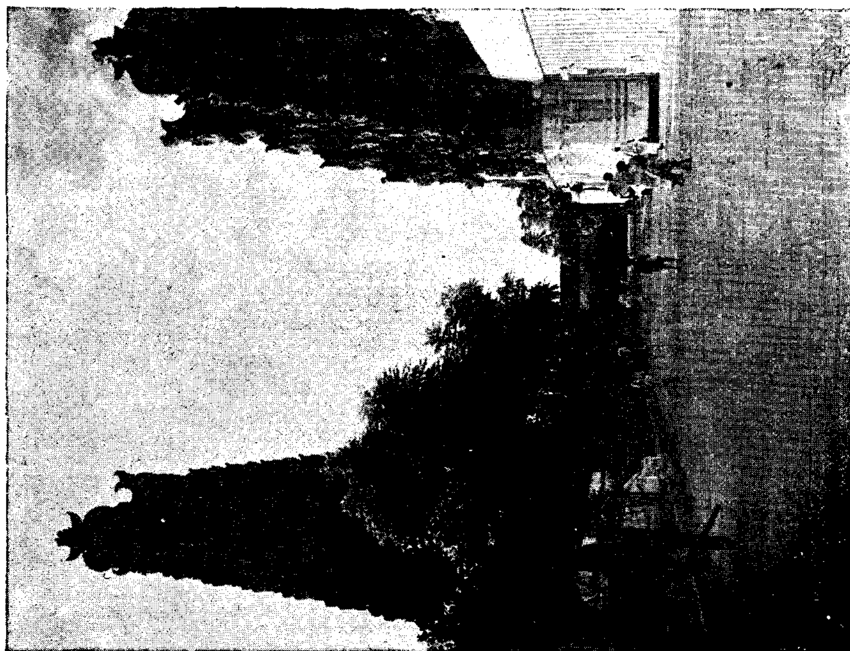
౩

ఈసందర్భములో భారతీయులకు వచ్చినకష్టములనుగురించి కొంత చెప్పవలసియున్నది. భారతీయులు జాంజిబారు అరబ్బులకు అవసరమగు అప్పుల నిచ్చిరని చెప్పియుంటిమికదా? ఆ అప్పులను వారు తీర్చలేక పోవుటచేత వారిభూములను తమ అప్పులక్రింద భారతీయులు జమకట్టుకొనుట మొదలుపెట్టిరి. ౩, ౪ సంవత్సరములనుండియు ప్రపంచమునంతటిని ఆవరించియుండిన ధరల మాంద్యమువలన అరబ్బులు తమ అప్పుల నసలే తీర్చలేకుండపోయిరి. కాలక్రమేణ జాంజిబారు నందలి అరబ్బుల భూములు భారతీయుల యాజమాన్యముక్రిందకు వచ్చుట తటస్థించెను. అదియుకాక లవంగములు జాంజిబారునందు పండు వస్తువులలో ముఖ్యమైనదనికూడ పైన చెప్పియుంటిమి. ఈ లవంగములను పండించువారు అరబ్బులైనప్పటికిని, వాటి నితరదేశముల కెగుమతిచేయువారు భారతీయులే యనియు, కాన ఆవర్తకమునందు వచ్చులాభమంతయు భారతీయులే పొందుచున్నారనియు గూడ యూరపియనులకు కష్టముగ నుండెను. జాంజిబారునందు లవంగము లెక్కువగ పండునను విషయము నిజమే కాని దానివలన నెక్కువలాభమును భారతీయవర్తకులు పొందుచున్నారనునది నిజముకాదు. లవంగముల వర్తకము చేయువారు హెచ్చు పన్నును చెల్లించవలసియున్నదనియు, జాంజిబారునందు వాటిని పండించుట కగు ఖర్చు ఎక్కువయనియు, మనము జ్ఞాపకముంచుకొనిన భారతీయులు అరబ్బులు పొందవలసిన లాభముల నన్నిటిని వారే పొందుచున్నారనునది నిజము కాదని స్పష్టమగును. కాని యేవిధముగనో భారతీయులకు కష్టములను కల్పించి, వారికి జాంజిబారునందు నివసించుట కష్టమనిపించి, అచ్చటనుండి వారు లేచిపోవునట్లు చేయుటయే ప్రధానోద్దేశ్యముగా గల జాంజిబారు ప్రభుత్వమువారి కీవిషయములను గమనింపవలసిన అవసరమేమి? కాన వారు చేసినదేమన అధికారసభ్యులచే నిండియున్న జాంజిబారు శాసనసభవారిచే కొన్ని చట్టముల నేర్పాటు చేయించిరి. వాటియందు ముఖ్యమైనవి రెండు కలవు: ఒకటి జాంజిబారునందు ఎవరు కాని బ్రిటిషురెసిడెంటుయొక్క అనుమతి లేనిదే వ్యవసాయపు భూములను అప్పులకొరకై అమ్ముటకాని, కొనుటకాని చేయకూడదు; రెండవది లవంగములవర్తకము చేయువారెవరును ప్రభుత్వమువద్దనుండి లైసెన్సు పొంది వాటిని ఎగుమతిదిగుమతులు చేయకూడదు. ఈ రెండుశాసనములందును కూడ భారతీయుల పేరు లేనిమాట నిజమే. అదియుకాక బ్రిటిషురెసిడెంటు భూములను అమ్ముట, కొనుట విషయములలో అన్ని పక్షములవారి కష్టములను విచారించుట కధికారము కల్గియున్న మాటకూడ నిజమే. కాని జాంజిబారునందు అప్పుల నిచ్చువారు ముఖ్యముగ భారతీయులేగాన ఆ చట్టములు వారికే యెక్కువనష్టము కల్గించునని వేరుగ చెప్పవలయునా? రెసిడెంటుకు ఇట్టినష్టములు వచ్చినసందర్భములలో నష్టమును సరిచేయుట కధికారముండినప్పటికిని ఆ అధికారము భారతీయుల కనుకూలముగ వినియోగింపబడు నని తలంచుట కెట్టి అవకాశములును లేవు.

౪

పైనచెప్పినరెండుశాసనములను ఏర్పాటుచేయుట వలన జాంజిబారు ప్రభుత్వమువారు తమ భారతీయ వ్యతిరేకతను పూర్తిగ వెలిగక్కిరి. ఇవి భారతీయులకు వ్యతిరేకములుగ చేయబడినవని తెల్పుట కింకొక నిదర్శనమేమన జాంజిబారులో ఇదివరలో అట్టర్నీ జనరలుగానుండి ప్రస్తుతము శాసనసభలో సభ్యుడుగా నున్న ఐరోపియనుడే వాటినిట్లు వర్ణించెను: "ఇప్పటికి మూడు సంవత్సరములనుండియు తెలిసియో, తెలియకయో, ఉద్దేశ్యముండియో, ఉద్దేశ్యములేకయో, ఈ ప్రభుత్వమువారు భారతీయులకు వ్యతిరేకమగుపద్ధతులను అనుసరించుచున్నా" రని ఆతడు శాసనసభయందు

౫. రంగనాథస్వామి దేవాలయము

ఆడివీథి - మధుర దేవాలయము

K. P. S.

౬. శ్రీరంగపట్టణము

ఏడుబాటల కూడలి - కోడైకెనాలు K. P. S.

భూముల అమ్మకపుచట్టముపై చర్చల సందర్భములలో చెప్పియుండెను. జాంజిబారునందలి భూములు స్వతహా హక్కు దారులు అరబ్బులే అనియు, వారి భూములను అప్పులకొరకై జమకట్టుకొనుటవలన వ్యవసాయపు భూములన్నియు విదేశీకామందులచేతులలోనికి పోవుటయు, స్వదేశీయులు భూమియందు పనిచేయు వట్టి కూలీలుగ మారుటయు తటస్థించుచున్నదనియు, అట్టి మార్పులవలన కలుగునష్టములను తప్పించుటకే ఈచట్టములు చేయబడినవనియు ప్రభుత్వముతరఫున వాదించువారు తెల్పుట సహజము హెచ్చువడ్డీలపై అప్పులనిచ్చుటయు, దానివలన అప్పులు పుచ్చుకొనినవారికి తీరనినష్టము వాటిల్ల జేయుటయు తప్పని అంగీకరింతుము. వ్యవసాయదారులకు వ్యవసాయముకొరకై పుచ్చుకొనిన అప్పులపై వడ్డీలు తగ్గింపవలెనని మన దేశమందుకూడ మన మాందోళన చేయుచున్నాము. కాని అట్టి హెచ్చువడ్డీరేట్లవలన వచ్చు నష్టములను తగ్గించుటకు మార్గము న్యాయసభలద్వారా వాటిఅన్యాయమును ప్రకటించి నష్టపరిహారము పొందుటయే. అట్లుకాక ప్రభుత్వమువారు తమ అధికారము నుపయోగించి ఒక్కసారిగ ఒకసంఘమునకు చెందిన ారినందరిని తీరనినష్టమునకు పాజ్జేయుట అన్యాయమని యెల్లరును ఒప్పుకొనకతప్పదు.

ఇంక రెండవచట్టమునుగురించి చెప్పవలసినదేమన, భారతీయులకు వర్తకములో నష్టముకల్గించుటయే దాని ప్రధానోద్దేశ్యము. ఇదివరలోనే ఆవర్తక మంతలాభకరముగ లేదు. మడగాస్కర్ ద్వీపమునుండి దిగుమతి యగు లవంగములకన్న తక్కువఖరీదునకు ఎగుమతియగుటచే వాటిపోటీవలన జాంజిబారువర్తకమునకు నష్టము కలుగుచున్నది. ఈసందర్భములలో ఇంకను ఎక్కువ అడ్డంకులను ఏర్పాటుచేసిన వారు చేయగలిగినది అక్కడ వర్తకమును చాలించుకొనుటయే.

౫

పైన వ్రాసినదానినిబట్టి జాంజిబారుభారతీయుల స్థితిగతులను గురించి కొంతవరకు తెలిసికొనుటుకు వీలగును. ఆపరిస్థితులు చాల క్లిష్టముగ నున్నవని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. పైన సూచించిన శాసనములు ఆమోదింపబడకపూర్వము జాంజిబారు భారతీయసంఘము వారు ఇండియాప్రభుత్వమువారికిని ఇతర అధికారేతర సంఘములకును ఆశాసనములనుగురించి తెలియజేసి తమకు సహాయము చేయవలసినదని కోరిరి. కాని వీరేమిచేయుటకును ముందే అతితొందరగ ఆ చట్టము లామోదింపబడుటయు, ఆచరణలోనికి తీసుకొని రాబడుటయు కూడ తటస్థించినది. అదియుగాక ఇండియాప్రభుత్వము వారు స్వంత బాధ్యతపైన జాంజిబారు ప్రభుత్వమును ఎట్టి అసమ్మతినికాని నేరుగ తెల్పుటకు వీలులేదు. వారెట్టి అసమ్మతి తెలుపదలచినను లండనునందలి వలసరాజ్యములమంత్రిద్వారా చేయవలసియున్నది. హిందూదేశమునకు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందుగల హీనస్థానమునకిదియొక నిదర్శనము. ఇండియాప్రభుత్వమువారు వారు చేయవలసిన విధిప్రకారము తమ అసమ్మతిని తెల్పిరి. అదియుకాక జాంజిబారునందలి నిజస్థితిని తెలిసికొనుటకు తమ ఉద్యోగస్థునొకనిని జాంజిబారునకు పంపిరి. అతని రిపోర్టువచ్చినతరువాత దానిపై మరల నింకొకసారి తమ తీవ్ర అసమ్మతిని తెల్పుట వారివిధియై యున్నది. జాంజిబారుభారతీయులకు జరుగుచున్న అవమానము, నష్టములనుబట్టి మనము నేర్చుకొనవలసిన విషయమేమన హిందూదేశమునకు స్వాతంత్ర్య మున్నగాని విదేశములందలి భారతీయుల కిట్టికష్టములు తప్పవనునది.

సబ్బుపరిశ్రమ

సబ్బును మనము ప్రతిదినము ఉపయోగించుచుందుము. మనదేశమున సబ్బును మరీ యెక్కువగ వాడుచున్నారు. సబ్బును ఎక్కువగా తయారుచేయుటయందును మనదేశమే మొదటిది. కాని స్నానాదికముల కుపయోగపడు సబ్బు విదేశములనుండియె విశేషముగ మనకు వచ్చుచున్నది.

"Cleanliness is next to Godliness" అనువాక్యమున కెక్కువ ప్రాధాన్యమున్న మనదేశమున సబ్బున కవసరము క్రమేణ వృద్ధియగుచున్నది. కావున మనదేశమున అధికముగా సబ్బుపరిశ్రమాభివృద్ధికి అవకాశము కలదు.

౧. సబ్బును కాచు పాత్ర

సబ్బుపరిశ్రమ మనదేశమున సర్వసామాన్యముగ వృద్ధిచెందుచున్నది. కాని మనదేశమున చవుకరకమయిన సబ్బుమాత్రమే యెక్కువగ తయారగుచున్నది. అందే మన మనస్సంతయు లగ్నమైయున్నది. ఒకమణుగు నూనెనుండి ఒకమణుగుపదిహేనుసేర్ల స్వచ్ఛమైన సబ్బు వచ్చును. అదే చవుకరకమయినదైనయెడల దానియందు నిరుపయోగమైన వస్తువులు-పిండి, ఉప్పు, నీరు మొదలయినవి-ఎక్కువగా నిలిచిపోవును.

సబ్బుపరిశ్రమ విశ్వవిద్యాలయములలో చాల ముఖ్యమైన పారిశ్రామిక రాసాయనిక విద్యయందొకశాఖగా ఏర్పడుచున్నది. లాహోరునందలి Forman Christian College విద్యార్థులు సబ్బు చేయుటయందెట్లు పనిచేయుచున్నది ఇందలి చిత్రములమూలమున తెలియగలదు.

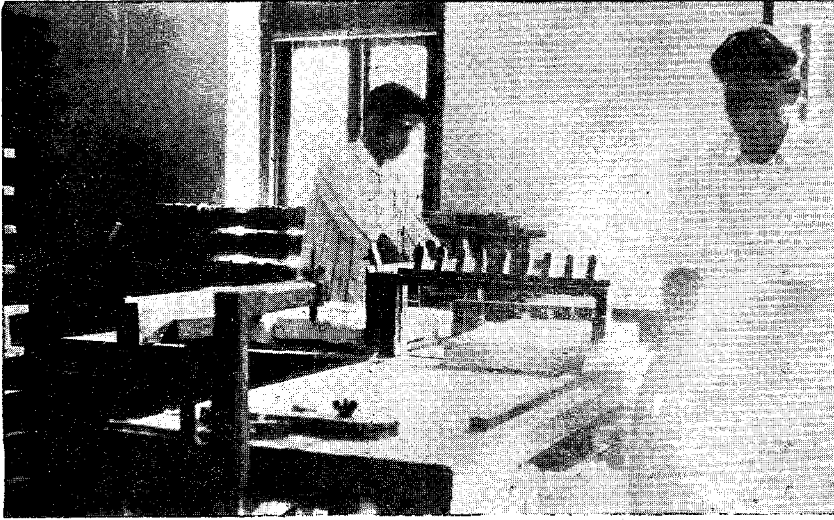
సబ్బు చేయునపుడు మిగులునది గ్లిసరీను. ఈగ్లిసరీనును వేరుచేయువిధమే సబ్బుచేయుటయందలి వివిధసందర్భములుగ విభాగించవచ్చును.

సబ్బును చేయువిధానము

౧. తయారగు సబ్బునుండి గ్లిసరీనును వేరుచేయుట.

౨. గ్లిసరీనువచ్చినను సబ్బునుండి వేరుచేయబడకుండుట.

3. గ్లిసరీను రానపుడు, జనించు ఆమ్లమును క్షారముతో పోగొట్టుట.

౨. సబ్బును బారులుగా కోయుట

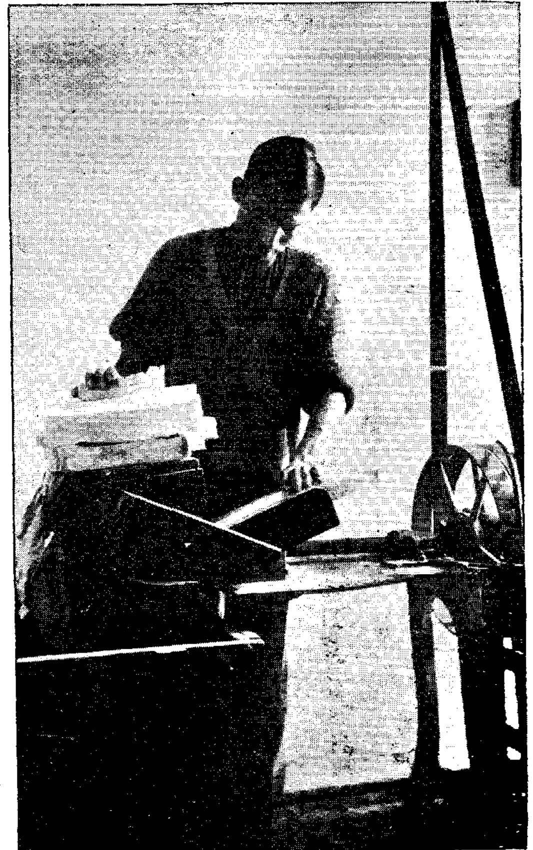
మరుగుటకుకొన్ని దినములు పట్టును.

గ్లిసరీనును, సబ్బును, ఎక్కువయిన కాస్టిక్ సోడాను వేరుచేయుటకు ఉప్పును చేర్చెదరు. సబ్బు పైకి తేలును. తక్కినవి క్రింద మడ్డిగ నిలుచును. దీనికే "గ్రెయినింగు" అందురు. తరువాత 'లై' అను దానిని గొట్ట

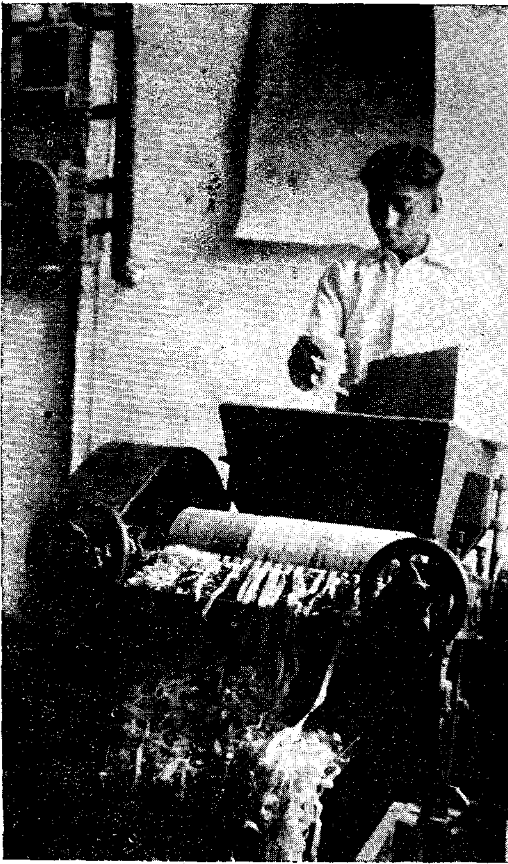
ఈ విధానములలో మొదటిపద్ధతి యెక్కువగా అమలులోనున్నను కడపటిపద్ధతికే ఈ దినములలో ఎక్కువవ్యాప్తి గలుగుచున్నది. అదియే అన్నిపద్ధతులను మించగల దని తోచుచున్నది. కడపటి పద్ధతిప్రకారము వచ్చు గ్లిసరీను చాల స్వచ్ఛమైనది. నూనెనుండి ఆమ్లమువచ్చును. ఆ ఆమ్లమునుండి వచ్చు సబ్బు స్వచ్ఛమైనది. ఇందు ఖర్చుసయితము స్వల్పము.

సాధనసంపదలు సరిగలేనందున, సబ్బుపరిశ్రమ సరిగ తెలియనందువలనను మనదేశమున రెండవపద్ధతినే ఎక్కువగ సబ్బును చేయుచున్నారు.

గ్లిసరీనును వేరుచేయు విధము: సోపు "కెటిలు"నందు లెక్కప్రకారము నూనె, కొవ్వు పోసెదరు. ఆ కెటిలులో ఆవిరిగొట్టము లుండును. "లై" అను కాస్టిక్‌సోడానీరును కొద్దికొద్దిగ అందుబోయుదురు. తరువాత ఆవిరి వేడితో నీటినికాచి యుడకబెట్టెదరు. "సెపోనిఫికేషన్" సులభముగ పూర్తియగుటకు, ఎక్కువగ కాస్టిక్‌సోడానీటిని బోయుదురు. ఇవి

3. 'చిప్పింగు'

౪. స్నానాదికముల కుపయోగించుసబ్బులను తయారుచేయు యంత్రము

"లై" ని వేరు చేయుదురు.

తరువాత సబ్బును నీటితో కలిపి బాగుగ కాచెదరు. తరువాత అనుభవపరులు సమయము గుర్తించి, అందలి అపరిశుభ్రవస్తువులను తీసివేసి సబ్బును చేయుదురు.

సువాసన ద్రవ్యములను, రంగులను సబ్బుతో కలుపుటకు 'క్రుచ్చర్' అను యంత్రములను ఉపయోగించెదరు. కలియబెట్టుటకు కొన్ని కాడలు సయితము యంత్రమందే కలవు.

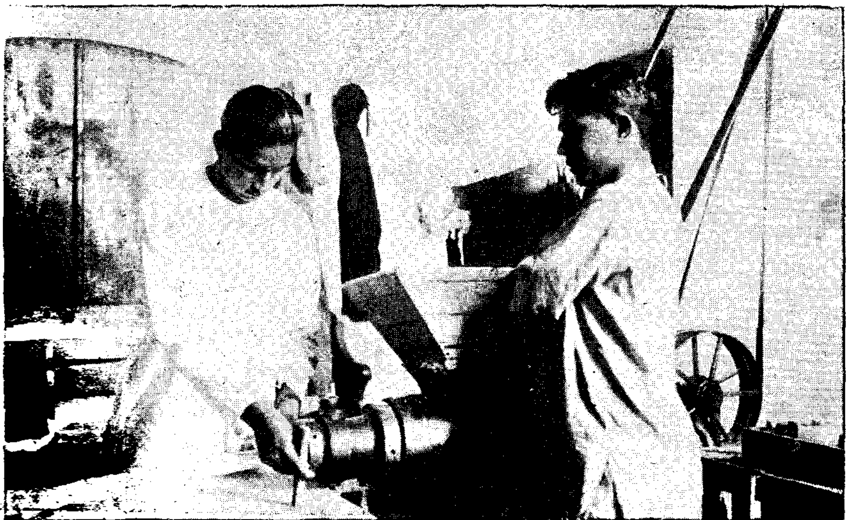
వేడిగానున్న సబ్బును చట్టములలో పోసి గట్టిపడినతర్వాత ప్రక్కలనుండి తీయుదురు. ఒక యంత్రసాహాయముతో ఆ సబ్బులు పలకలుపలకలుగా కోయుదురు. మరియొకయంత్రముతో మరీ చిన్నబిళ్లలుగా కోయుదురు. కమ్మీలబొత్తిడిచే సబ్బుబిళ్ల లేర్పడును.

స్నానాదికముల కుపయోగించుసబ్బులు

ఈసబ్బులను తయారుచేయు విధానమునకు చాలకాలము పట్టును. వీటియందు నీరు తక్కువగనుండును గనుక యివి యెక్కువకాల ముండును. ఎండిన సబ్బుబారులను "సోప్ చిప్పర్‌తో" చెక్కి ఆవిరివేడితో ఎండించెదరు.

ములనుండా గ్లిసరీనును పృథక్కరుచు పాత్రముల లోనికి పోవునట్లు చేయుదురు.

మిగిలిన సబ్బును నీటితో కలిపి యుడికించెదరు. సబ్బును ఇంకను శుద్ధిపరచుటకు మునుపటివలెనే మరియొకటిరెండు సార్లు కాస్టిక్‌సోడాతో ఉడుకబెట్టి

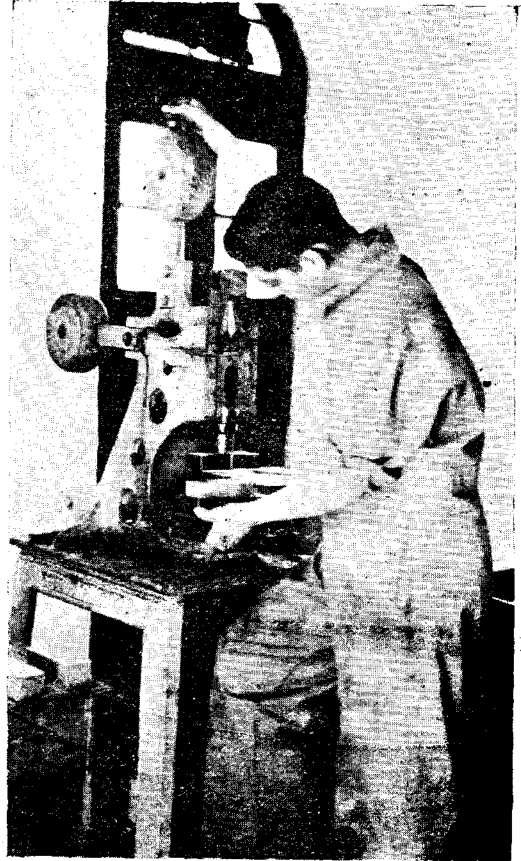

౫. 'ప్లాడరు'

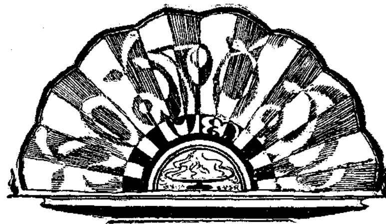
అంతకుపూర్వము నూటికిపదునాలుగుపాళ్లుండిన నీరు మూడుపాళ్లకు తగ్గును. తరువాత రంగులు, సువాసనలు కలిపి యంత్రములలో వేసి నూరెదరు. ఈవిధముగా తయారయిన సబ్బు యంత్రముల రోల్సునుండా బయటికివచ్చును. మంచి రకమయినసబ్బు కావలసినచో ఈవిధముగ ఏడెనిమిదిసారులు చేయవలెను.

సబ్బుముక్కలను ప్లాడరులోవేసి త్రిప్పగా సబ్బంతయు ఒకపలకయందలి రంధ్రములనుండా దారములవలె బయటికి వచ్చును. బయటికిరాగానే ఈ దారములను ఒత్తి ఒకబారుమాదిరిగ చేసి తరువాత దానిని చిన్నబిళ్లలుగా కోసి ముద్రలు వేసెదరు.

(G. S. A.)

౬. సబ్బులకు ముద్రలువేయుట

మన స్థితిగతులు

కర్లపాలెం కృష్ణరావు

ఇప్పుడు ?

అప్పుడు...?

ఈమార్పు లాభదాయకమా ?

వ్యాపారము మందగించింది. వృత్తులు నశించినయి. జీవనాలు పడిపోయినయి. తన్మూలకంగా నిర్వ్యాపారులైన యువకు లనేకులు తప్పుదారి త్రొక్కి చెడిపోతున్నారు. దేశం అన్నివిధాల అధోగతిపాలైంది. కాని, చదువుకొన్నవారిసంఖ్యమాత్రం మునుపటికంటె పెరిగింది. ఈ చదువే పైవాటికన్నిటికి మూలకారణమని కొందరివాదన.

ఇందలి యథార్థం తెలుసుకోవాలంటే, తీవ్రాలోచన అవసరము.

మొన్న మొన్నటిదాక—అంటే, మొదటిసత్యాగ్రహోద్యమానికి పూర్వమువరకు మనలో చదువుకొన్నవాళ్లసంఖ్య చాలాస్వల్పం. ప్రజలలో ధనవంతు లనేకులున్నా, అమాయకులుగా నుండేవాళ్లు. ధర్మానికి నీతికి చాలామట్టుకు కట్టుబడివుండేవాళ్లు. రాజశాసనాలి కెంతభయపడేవారో, పూర్వాచారాలన్నా, అయ్యవార్ల (అగ్రజాతుల) మాటన్నా, అంతభీతావహులై యుండేవాళ్లు. చిన్న చిన్న గ్రామనౌకర్లకు, పోలీసుబంట్రోతులకు కూడా, జనసామాన్యం వంగి వంగి సలాములు పెడుతుండేవాళ్లు.

ఆరోజుల్లో సంఘపుకట్టుబాట్లు మహాకఠినంగా వుండేవి. చాకింటిగుడ్డలు పసుపునీళ్లు చల్లితేనేగాని పనికిరావు. విద్యార్థులకు స్కూలుదుస్తులు వేరు—ఇంట్లో ధరించేవివేరు. ఆచారవ్యవహారాలను పాటించనివారిని నేరస్థులుగా భావించేవారు. ఇంతెందుకు? సముద్రయాన మొకగొప్పతప్పు. సీమకు వెళ్లివచ్చిన వారిని సంఘ మానాడు బహిష్కరించింది.

ఆనాడు నాటకసంఘాలు అక్రమసంఘాలు. నాటకాలువేసేవాళ్లను జూస్తే ప్రజలు అగౌరవించేవారు. ఏయువకుడైనా ధైర్యంజేసి నాటకంలో వేషంవేస్తే, ఆనాటిలగాయితూ అతన్ని "నాటకాల్లో దిరిగే సోమారి" అని తేలికమాట లనేవారు.

పురుషులసంగతే యిలావుంటే, ఇక స్త్రీల సంగతి అడుగనే అక్కరలేదు. వాళ్లకు పూర్తిగా నిర్బంధావాసమే.

అప్పటి గోల యిది...

ఇప్పుడో ?

అంతా తారుమారైంది. విద్యాధికులసంఖ్య అప్పటికంటే చాలాపెరిగింది. నానాదేశ విజ్ఞాననాగరికతలు ముదిరినయి. మనయువకులు అన్నిరాజ్యాలకు యెక్కారు. అన్నిటికి తయారైనారు. చదువుకోసం ధనధనేతరాలు ధారవోశారు. భయభక్తులు నశించినయి. ఎంతపెద్దఉద్యోగికైనా, మామూలుగా జనసామాన్యం భయపడరు సరేగద,—అవసరమైతే ధిక్కరిస్తారుగూడాను. సంఘపుకట్టుబాట్లను, దురాచారాలను ప్రతివారు సునాయాసంగా దాటేస్తున్నారు. తీవ్రంగా విమర్శిస్తూ, వ్యతిరేకప్రచారం చేస్తున్నారుగూడాను.

స్త్రీలుగూడా ముందంజవేశారు. పురుషులకంటే మేము తక్కువేమిటని, అన్నివిషయాల్లోను ప్రత్యక్షమవుతున్నారు, నిజంగా, రాణిస్తున్నారుగూడాను.

కాని,... వీటన్నిటితోపాటు, నీతినియమాలు కూడాచెడిపోయినమాటవాస్తవమే...చెడిపోకతప్పదు.

ఒకచోట తరిగితేనేగాని, మరియొకచోట వృద్ధిగాదు. ఇది సృష్టిరహస్యము. అవ్వా కావాలి, బువ్వా కావాలి అంటే యెలావస్తుంది?

దేశంలో ధనికులసంఖ్య తగ్గిపోయింది. విద్యాధికులసంఖ్య పెరిగింది—సంఘసంస్కర్తలు ప్రబలమైతే, పూర్వాచార పరాయణులు సన్నగిల్లారు. అన్నిటిలోను అఖండమైన మార్పువచ్చింది.

ఈమార్పుకు కారణం, ఈవిద్యయే నంటారా? అని అంటే?

సందేహములేదు. చాలాభాగమంతే.

కసాయివాడు పెంచిన చిలుక కసాయిమాటలు మాట్లాడదూ?

ఆత్మవంచన—అవినీతి—అక్రమము—అశక్తి—అహంకారము— మోసము— మన్నగునవన్నీ యీ విద్యలోనే మిళితమైయున్నయి.

ఈనాటి విద్యాధికు డెన్ని యబద్ధాలకైనా వెర వడు. ఏకోదరసోదరుడైనా, మోసగించుటకు వెను దీయడు సరేగదా, తన్ను తానే నమ్మడు.

కాబట్టి, ఈవిద్య మనకు లాభదాయకం గాదం టారా?... అనిఅంటే?

కాదని యెవరూ అనలేరు.

కష్టసుఖాలవలె, లాభనష్టాలు కలిసేవుంటయి. చీకటివెన్నంటే, వెన్నెలవుంటుంది.

ఎలాగంటారా?

ఇతరదేశాలతో సంబంధ బాంధవ్యాలు కలుగ డానికి ఈవిద్య కారణంగాదూ?

ఇతరదేశాలతో సరిసమానంగా మనంకూడా వుండాలని ప్రయత్నించడానికి కారణం యీవిద్య గాదూ? ఇతరుల వ్యాపారరహస్యాలు తెలుసుకొని మనంకూడా వ్యవహరించడానికి కారణ మీవిద్య గాదా?

ఒకటేమిటి—అన్నివిషయాలలోను ఇతరులను జూచి మనము దిద్దుకొంటూనే యున్నాము.

పరులు మనల ననుసరిస్తున్నారా, లేదా? అంటే? లేదని చెప్పలేము.

కాబట్టి, సహజంగా కొన్నికీడులు, కొన్ని మేళ్లు వుంటయి.

సరే... అయిందేమో అయింది... ఇకముందుగ తేమిటంటే?

విద్యాధికులబుద్ధి మారిపోవాలె.

అందరికి ఉద్యోగా లెక్కడ దొరుకుతయి? చదువు కేవలము ఉద్యోగాలకోసము మాత్రమేకాదురా బాబూ అని విద్యాధికులు గ్రహించాలె. మేజాలు తుడిచే నీచవృత్తికి పాలుపడకుండా, యెవరికివారు, దీర్ఘంగా ఆలోచించుకొని, తలకొకదారి చూచు కోవాలె.

డిగ్రీలులేనివాళ్లుకూడా, మనలాంటి మనుష్యులే, మనకంటె తెలివిగలవాళ్లే అని విద్యాధికులుభావించాలె.

మనసుంటే మార్గమున్నది. ప్రప్రథమంలో కష్ట పడ్డా పిదప సుఖంరాకపోదు.

కృషిచేసేవాడికి అనేకమార్గాలున్నయి.

ఎన్నిరకాల వ్యాపారాలులేవు? ఎన్నివృత్తులు లేవు? ఎన్ని చేతిపనులు లేవు? బుద్ధిబలముంటే గోచ రించవూ?......

కాని... ఇందుకు ధనవంతుల సహాయ మవస రము. ఉన్నధనవంతులు స్వల్పసంఖ్యాకులైనా, శక్తి కొలది విధిగా తోడుపడవలసిందే...అప్పుడు అన్ని చిక్కులు తీరిపోతయి.

సంపన్నులధనంతో, విద్యాధికుల బుద్ధిబల ముప యోగిస్తే దేశం బాగుపడుతుంది.

ధనవంతుల కీయాలోచనలు రుచించవంటారా? ధనవంతు లిందులకు సమ్మతించకపోతేనా? కొన్నా ళ్లకు మిట్టపల్లా లేకమవుతయి... కాక తప్పదు.

పరిస్థితులే ఆపనిచేయమని బలవంతపరుస్తయి.

అప్పుడెవరేమి అనుకొన్నా ప్రయోజనములేదు. పదిమందితో చావు పెళ్లితో సమానమంటారా?

సరే...చెప్పేదేముంది?

చెన్నరాజధానియందు 1933 సంవత్సరము జనవరి ప్రారంభము మొదలు మార్చి తుదివరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఐతిహాసికములు

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము— (ప్ర.) ఆంధ్రగ్రంథమండలి, తెనాలి.

శ్రీమదాంధ్రవచన మహాభారతము, భా. ౩,౪— (ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.

కథలు, ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు

కర్ణచరిత్రము—వి. చినసీతారామశాస్త్రి.

కేయూరబాహుచరిత్రము—ఎ. శేషగిరిరావు.

గణేశ్వరాభ్యుదయము—యస్. వెంకటసుబ్బరావు.

గుహుడు—కె. సత్యనారాయణ.

దశకుమారచరిత్రము—(అను) వి. తిరుమల వెంకటవరదాచారి.

నలచరిత్రము—సి. రాఘవాచార్యులు.

పంచపాండవులవనవాసము—పి. పిచ్చయ్యశాస్త్రి.

పంద్రెండురాజులకథలు అను శ్రీకృష్ణబోధామృతం—జె. వెంకటరాధాకృష్ణయ్య.

పాండవాజ్ఞాతవాసము—ఏ. నాగభూషణరావు.

పురాణపురుషులు—డి. సీతారామరావు.

బాలరామాయణము—(ప్ర.) యం. వి. పాపయ్యనాయుడు, చిత్తూరు.

బాలరామాయణము—యస్. వెంకటరామయ్య.

భోజకాళిదాసకథలు, భా. ౨—యం. వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

బౌద్ధవీరుడు—వి. వి. కృష్ణశర్మ.

భక్తకథావళి—వి. రంగస్వామిఅయ్యంగారు.

భక్తాగ్రేసరుడు—యస్. సూర్యనారాయణమూర్తి.

భీష్మవిజయము—ఏ. అరుణాచలశాస్త్రి.

మహిమాంగనలు, భా. ౧, ౨—కె. సత్యనారాయణ.

లక్ష్మణుడు—కె. సత్యనారాయణ.

విక్రమరాఘవము—పి. శ్రీరాములురెడ్డి.

సీతావిజయము—దాసరి లక్ష్మణస్వామి.

హనుమానుడు—కె. సత్యనారాయణ.

హరిశ్చంద్రచరిత్రము—యం. సీతారామరావు.

—కల్పితములు

కథాగుచ్ఛము—కె. సత్యనారాయణరావు.

జీవకారుణ్యకథలు—యన్. సి. రంగస్వామి అయ్యంగారు.

నవకథామంజరి—పి. రాజశేఖరం, ఏ. పార్వతీశం.

నాలుగుకథలు—(ప్ర.). ఏ. లక్ష్మణస్వామినాయుడు, రాజమహేంద్రవరము.

బాలకథాకౌముది—డి. సీతారామరావు.

బాలకథావళి—డి. పిచ్చయ్యశాస్త్రి.

భట్టివిక్రమార్కునికథలు—వి. యస్. నారాయణరావు.

—చారిత్రకములు

అళియరామభూపాలుడు—టి. శివశంకరం.

విష్ణువర్ధనుడు—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం.

కామశాస్త్రము

కామశాస్త్రము—కె. సత్యనారాయణచౌదరి.

కావ్యములు

పద్మినీపరిణయము—సి. సీతాంబ.

బొబ్బిలిపట్టాభిషేకము—తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు.

---

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: అ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము, అనువాదకులు. ప.—పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం.—సంపాదకులు. సటీ.—సటీకము.

శశాంకవిజయము—యస్. వెంకటపతి.
సారంగధర—చేమకూర వెంకటకవి.
హంససందేశము—పి. వెంకటరామరావు.

గణితశాస్త్రము

గణితజ్ఞానబోధిని, తరగతి, ౪—కే. వి. రామదాస్.
నూతనపద్ధతి గణితము—కె. యస్. సుబ్రహ్మణ్యం.
పసిడికాలపుగణితము, బుక్. 3,౪—టి. యస్. రాఘవయ్యార్.
బాలురగణితము—కె. యస్. శ్రీనివాసాచార్యులు.
మారుతిగణితశాస్త్రము, ఫారం. ౧—జి. రంగరావు నాయుడు, పి. సత్యనారాయణ.

గేయములు

అధ్యాత్మరామాయణకీర్తనలు—సుబ్రహ్మణ్యకవి.
కన్యలకనకదుర్గసంకీర్తనలు—కె. ఆదినారాయణ.
కలికాల శృంగారపాటలు—ఏ. నరసింహదాస్.
కీర్తనలు—జి. నాగలింగాచారి.
కీర్తనలు, పద్యములు—(ప్ర.) జి. పుల్లయ్య, కడప.
నూతనగ్రామఫోనుకీర్తనలు—(ప్ర.) గృహసరస్వతిబుక్ డిపో, కడప.
పాండురంగబృందావనకీర్తనలు—కె. ఆర్. కేశవదాసు.
పాండురంగ విఠల్ భగవాన్నామములు, భజనకీర్తనలు. భా. ౧—(ప్ర.) టి. రామకృష్ణయ్య, చిలకలపూడి.
పిల్లలపాటలు — (ప్ర.) సాధనపబ్లిషింగ్ హౌస్, అనంతపూరు.
పూజాకీర్తనలు—జె. తులసమ్మ.
బ్రహ్మనందకీర్తనలు—ఆర్. సీతన్నదాస్.
భజనకీర్తనలు—(ప్ర.) జి. పుల్లయ్య, కడప.
మేలుకొలుపుపాటలు—(ప్ర.) జి. అప్పలస్వామి, విజయనగరము.
రామనామామృతకీర్తనలు—జె. వెంకప్ప సోమయాజిశర్మ.
శ్రీ కుసుమహారగీతావళి భా. ౧—(ప్ర.) పి. దుర్గమల్లికార్జునరావు, ద్వారకతిరుమల.
శ్రీ చంద్రకేతుమహారాజుకథ—ఆర్. చినకోటమహారాజు.
శ్రీమద్రామాయణకీర్తన—యల్. వెంకటఅప్పారాయశర్మ.
స్త్రీలనవీనమంగళహారతులు—బి. వీరాస్వామిదాస్.
హరిభజనకీర్తనలు—బి. రామదాసు.

చరిత్ర

ఆంగ్లచరిత్ర, భా. ౧—పి. సత్యనారాయణ.
బాలురఆంధ్రదేశచరిత్ర—వి. శ్రీనివాసరావు, యం. నరసింహరావు.
బ్రిటనుచరిత్ర—యన్. టి. ప్రసాదరావు, యం. నూరుద్దీన్.
హిందూదేశచరిత్ర—పి. సత్యనారాయణ.
హిందూదేశచరిత్ర—డి. అప్పారావు, ఆర్. సూర్యనారాయణ.
హిందూదేశచరిత్రము—టి. సూర్యప్రకాశరావు.
హిందూదేశచరిత్ర భా. ౧—కె. జగన్నాథం.

చట్టము

దస్తావేజులమతలబులు—కె. కృష్ణరావు.
మదరాసు ఫారెస్టుపంచాయత్ కోడ్—(ప్ర.) గౌరి బ్రదర్స్, మదరాసు.
మదరాసు సహకారసంఘముల ఆక్టు — (ప్ర.) సి. శేషయ్య, కపిలేశ్వరపురము.

ఛందశ్శాస్త్రము

అప్పకవీయము—(ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.

జీవితములు

తెలుగుకవులు—యం. వెంకటరత్నం.
భక్తజీవితము—పి. శ్రీ కృష్ణయ్య.
మరపురాని అన్నపూర్ణ—డి. చెంచయ్య.
మహాభక్తవిజయము—కె. కామేశ్వరరావు.

సక్కుబాయిచరిత్రము—(ప్ర.) పి. వీరయ్య, మచిలీపట్టణము.

తర్క శాస్త్రము

తర్కసంగ్రహము—(ప్ర.) యం. రామలింగయ్య, తెనాలి.

దండకములు

పోలేపల్లి అమ్మవారి మహాత్మ్య దండకము—యన్. విజయగోపాలకవి.

నవలలు

నేనూ, మాకాంతం—యం. నరసింహారావు.
రామప్రియ—టి. కృష్ణమూర్తి.
లీలాకుమారి—యన్. కామేశ్వరరావు.
సేవాశ్రమము—(ప్ర) ఏ. లక్ష్మణస్వామినాయుడు, రాజమహేంద్రవరము.

నాటకములు

చిత్రవిచిత్రసావిత్రి—సి. సాక్షిగోపాలస్వామి.
తుఖారాం—యస్. వీరబ్రహ్మకవి.
మిత్రద్రోహము—కె. వెంకటహనుమయ్య.
ముద్రారాక్షసము—(అను) పి. వెంకటసూర్యగోపాలం.
రంగూన్ రౌడి—యస్. రామానుజరావు.
విజయసింహ—సి. వెంకటరమణయ్య.
శ్రీరామచక్రవర్తి అనబడు కోసలసామ్రాజ్యము—బి. వి. సుబ్బరావు.
షేబరాణి—యస్. యస్. సుబ్బయ్య.
సత్యహరిశ్చంద్ర—కె. కామేశ్వరరావు.
సారంగధర—కె. కామేశ్వరరావు.

నిఘంటువులు

ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వము, వా. ౧—కె. వి. లక్ష్మణరావు.
మేదినీకోశము—(ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.

నీతి

నీతిదీపావళి, భా. ౧-౪—బి. లక్ష్మీపతిశాస్త్రి.
నీతిప్రబోధిక—పి. కృష్ణమూర్తినాయుడు.
నీతివాచకము, బుక్. ౬,౭—యం. వెంకటరత్నం. యం. గురునాథశర్మ.
సన్మార్గవిజయము—జె. శేషాద్రిశర్మ.
సుభాషితము—కె. సత్యనారాయణచౌదరి.

పరిశిష్టము

ఆదాయవ్యయపట్టిక—(ప్ర) యం. సాంబమూర్తి, బెజవాడ.
ఆరుకోట్ల తిరుగుబాటు—బి. సూర్యనారాయణమూర్తి.
ఆరోగ్యమాధవము—వి. రామసుబ్బరాయుడు.
ఇరువదినాల్గవ సంవత్సరాదిసంచిక—(ప్ర.) కె. నాగేశ్వరరావు పంతులు, మదరాసు.
కలియుగకలికాలవినోదచిందు—ఏ. నరసింహదాసు.
కలివిచిత్రానందరత్నావళి—ఏ. నరసింహదాస్.
కవిసార్వభౌమాభ్యుదయము—(ప్ర.) యన్. సత్యనారాయణకవి, రాజమహేంద్రవరము.
కళావంతులసేవాసంఘము—(ప్ర.) కె. వీరన్న, అమలాపురము.
కావ్యమాల, భా. ౧,౨—(ప్ర.) యం. యస్. శర్మ అండ్ కో, తెనాలి.
గద్యపద్యసంగ్రహము భా. ౧—(ప్ర.) జి. జే. సోమయాజి.
గుంటూరుమండలగ్రంథాలయచరిత్ర—(ప్ర.) వి. వి. శ్రేష్ఠి, వేమపాలెం.
గోముఖవ్యాఘ్రమహాశయ అపూర్వప్రతిష్ఠాభూషణం—(ప్ర.) శ్రీరామచంద్ర బుక్ డిపో, రావిపాడు అగ్రహారం.
జన్మభూమి—(ప్ర.) స్వదేశప్రచారమండలి, విశాఖపట్టణము.
జ్యోతిషసభావృత్తాంతసంగ్రహము—పి. కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.
దసరాపద్యములు—యం. రామకృష్ణరావు.

దేవీవాచకము— అప్పల కామేశ్వరశర్మ, టి. తిరుమలరావు నాయుడు.

దైవజ్ఞపరిషత్ ప్రథమసభావృత్తాంతము — (ప్ర.) యస్. వెంకటరమణదైవజ్ఞశర్మ, రామచంద్రపురం.

నన్నెవరుపుట్టించిరి—సి. సింహాచలం.

నర్సులసహకారము—(ప్ర.) మిస్. మాడె, మిస్. డేనియల్, ఒంగోలు.

నిబంధనలు—(ప్ర.) వి. వి. గిరి, జాంపహద్‌పూరు.

నా ఎలక్షను అనుభవము—వై. వేంకటరత్నం.

నాల్గవపాఠముపుస్తకము—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం.

నూతనపద్ధతి ఆంధ్రవాచకము, తరగతి, ౬,౭,౮ — ఏ. వి. నరసింహం.

పడకటింటిముచ్చట్లు—వై. కృష్ణరావు.

పద్యగద్యముక్తావళి—(ప్ర.) జె. తులసమ్మ, పిఠాపురం.

పాండురంగవాచకము తరగతులు, ౧,—౫—వి. బుచ్చిరామయ్య, యన్. సూర్యనారాయణశాస్త్రి, యన్. సుబ్బరాయశాస్త్రి.

భక్తమందారము—టి. సత్యానందరావు.

భద్రాచలము—వి. శ్రీరామశాస్త్రి.

మనదేశపువాచకము, తరగతి, ౨—(ప్ర.) సి. కుమారస్వామినాయుడు అండ్ సన్స్, మదరాసు.

మన్మథసామ్రాజ్యము—వై. కామేశ్వరరావు.

మితవ్యయము—కె. లక్ష్మీనారాయణ.

యాత్రాస్థలములు—(ప్ర.) పూర్ణయాత్రా స్పెషల్ ట్రైన్ సర్వీస్ కో, విశాఖపట్టణము.

రాలినపూలు—టి. సీతారామరావు.

లక్ష్మీవాచకపుస్తకము, తరగతి, ౪—బి. శేషగిరిరావు.

వాణీవాచకము, తరగతి, ౨—జె. సర్వభద్రం, యం. వెంకటశాస్త్రి, సి. దీక్షితులు.

వివేకచింతామణి—(ప్ర.) రావుబ్రదర్స్, తెనాలి.

శృంగారపద్యములు—(ప్ర.) గృహసరస్వతిబుక్‌డిపో, కడప.

సుమవల్లి—(ప్ర.) కె. వి. సుబ్బరావు, కాకినాడ.

స్నేహలతాకవితాసంఘము—వి. రామసుబ్బరాయుడు.

స్వప్నము—యన్. కామేశ్వరరావు.

హంపిక్షేత్రము—కొడాలి వెంకటసుబ్బరావు.

హరిజనసేవ—యం. కె. గాంధి.

హృదయవిహంగము—ఆర్. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి.

పురాణములు

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము—(ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.

ప్రకృతిశాస్త్రము

శాస్త్రపాఠములు—కె. రామయ్య.

ప్రబంధము

నృసింహపురాణము—ఎఱ్ఱాప్రగడ.

భూగోళశాస్త్రము

తూర్పుగోదావరిజిల్లా భూగోళము—యం. సుబ్రహ్మణ్యం.

నందిగామ తాలూకా భూగోళము—ఏ. బాలత్రిపురసుందరమ్మ.

నూతనభూగోళశాస్త్రము, బుక్, ౩—బి. రామచంద్రరావు.

ప్రాథమిక హితచర్య, తరగతులు, ౧-౪—యల్. వెంకటనరసయ్య.

భూగోళశాస్త్రము—పేరి సూర్యనారాయణ.

వాణీభూగోళశాస్త్రము, బుక్. ౨,౩—ఎ. రామచంద్రరావు. వె. అప్పారావు

వీరవిల్లి తాలూకాభూగోళము—డి. అప్పలరాజు.

మతము, హిందు

ఉభయమతసజాతీయత—బుర్రా శేషగిరిరావు.

శ్రీ త్రిపురాంతక క్షేత్రచరిత్ర—రామకృష్ణ మృత్యుంజయకవులు.

శ్రీ మదహోబిలచరిత్రము—పి. సూర్యనారాయణ.

శ్రీరామావతారతత్త్వము, వా. ౩—జె. శేషాద్రిశర్మ.

హిందూమత ప్రశ్నోత్తరము—శివధ్యానానందమహర్షి

—ఇతరములు

ఏ స్తేరుచరిత్ర—డి. మోసస్.
క్రీస్తుగలవారు, లేనివారు—సాధుసుందరసింగ్.
క్రీస్తునుగూర్చినస్వానుభవము—(ప్ర.) బిషప్ డార్నకల్.
జపమాలిక—(ప్ర.)డార్నకల్ డమోసిసాన్ కౌన్సల్, డార్నకల్.
విమలజ్ఞానోపదేశములు—ఏ. గలటి.
సువార్తప్రకటనాపఠనములు—(ప్ర.) బిషప్, డార్నకల్.
సువిశేషపుపాట—(ప్ర.) రెవ్. జె. ఆలన్, నెల్లూరు.

మా హా త్మ్య ము లు

అన్నదానమాహాత్మ్యము—వి. నరసింహభుక్త.
శ్రీకారెంపూడిపేర్ల మహాత్మ్యము — సైయద్ అబ్దుల్ రహీం.
శ్రీసింహాచలక్షేత్రమాహాత్మ్యము — (ప్ర.) ఏ కృష్ణమూర్తిబ్రదర్స్, విశాఖపట్టణము.

రా జ కీ య ము

గాంధీమహాత్ముని లండను ఉపన్యాసములు — (ప్ర.) బి. సత్యనారాయణరావు.

వే దా ం త ము

ఆంధ్రీకృతన్యాయదర్శనము భా. ౧—కె. సోమశేఖర శాస్త్రి, డి. వెంకటరమణశాస్త్రి.
ఓంకారము—మలయాళస్వామి.
తత్త్వజ్ఞానతోహరారత్నమాలిక — కే. ఆర్. విజాపూర్కర్.
ధన్యమణిహారము—యన్. కుప్పుస్వామయ్య.
ధర్మజిజ్ఞాస— యస్. సూర్యనారాయణ.
ప్రశ్నోపనిషత్తు — (ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.
బ్రహ్మజ్ఞానబోధిని—బాలసుబ్బరామదాసు.
భగవద్గీత—(ప్ర.) కె. వీరవెంకయ్య.
యోగసంకలనము వా. ౧ — (అను) డి.గోపాలకృష్ణరావు.
సాంఖ్యసూత్రప్రబోధిని—వి. రామకోటయ్య.

వై ద్య శా స్త్ర ము

గుణానుపానబోధిని — (ప్ర.) గంజాం ఆయుర్వేదిక్ ఫార్మసీ, గంజాం.
గోసాయిచిటికెలు—(ప్ర.) పి. అప్పలస్వామి, బెజవాడ.
దేహతత్త్వనిర్ణయము—(ప్ర.) వి. రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.
పరమౌషధి—యం. వేంకటసుబ్బన్నచౌదరి.
బైరాగిచిటికెలు—(ప్ర.) పి. అప్పలస్వామి, బెజవాడ.

వ్యా క ర ణ శా స్త్ర ము

ఆంధ్రభాషాభూషణము—కేతనకవి.
ఆంధ్రశబ్దచింతామణి—(ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.
తెనుగులక్షణము, బుక్ ౧—౩ — పూతలపట్టుశ్రీరాములురెడ్డి.
ప్రారంభవ్యాకరణము—యన్ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.
లఘుసిద్ధాంతకౌముది—(ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.
వ్యాకరణబోధిని, తరగతి, ४, ౫—పి. రామకోటయ్య.
శ్రీమదభినవాంధ్రవ్యాకరణసర్వస్వము—జి. సత్యనారాయణశాస్త్రి
సరళవ్యాకరణము భా. ౩—కె. వి. కృష్ణమాచార్యులు.

శ త క ము లు

నరమాయశంకరశతకము—యం. వీరయ్యదేవర్.
మానసబోధశతకము—నంజుండయ్య.
రాఘవశతకము—యస్. సుబ్బరావు.
వట్టిమాయశతకము—సి. నారాయణరెడ్డి.
వాయునందనశతకము—కె. వెంకటరాజేశ్వరరావు.
విశ్వేశ్వరశతకము—కె. రాఘవకవి.
శంకరశతకము—సచ్చిదానందయోగి.
శ్రీకృష్ణశతకము—పి. వెంకటరామరావు.

శ్రీ పార్థసారథిశతకము—పి. శ్రీరంగనాథస్వామి.
శ్రీ లక్ష్మీనారసింహ ప్రభుశతకము—కి. వెంకట రామయ్య.
శ్రీ వెంకటేశ్వరశతకము—కే. శేషశాస్త్రి.
సూర్యనారాయణశతకము—జె. వెంకటేశ్వరులు.

సాముద్రికశాస్త్రము

సోమనాథరేఖాశాస్త్రము భా. ౧—(ప్ర.) వి. సోమనాథశర్మ, కాకినాడ.

సారస్వతము, భాష

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రసంగ్రహము—(ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, మదరాసు.
నాటకమర్మము—పి. వి. సుబ్బారావు.
సారస్వతవ్యాసములు—ఏ. ఆంజనేయులు.

స్తోత్రములు

క్రొత్తకైవారము—సి. పరబ్రహ్మం.
ప్రకృతిప్రకాశికాతోహారాముక్తావళి—కె. ఆర్. విజాపూర్కర్.

బాలకోటేశ్వరతారావళి—జే. పాపయ్యశాస్త్రి.
మహేశా—(ప్ర.) వి. వి. కవులు.
రామబాల్యాదిస్తుతి—బి. శ్రీరామశాస్త్రి.
రామామృతము—బి. రామసుబ్బరాయుడు.
వట్టెము శ్రీవేంకటేశ్వరనక్షత్రమాల — కె. యల్లమంద రాజు.
విశ్వరూపి—కె. నరసింహరావు.
శివతారావళి—బి. రామసుబ్బరాయుడు.
శ్రీపాండురంగనవరత్నమాలిక—బి. వీరాస్వామిదాస్.
శ్రీప్రార్థనరామాయణము— కె. వెంకటరత్నం.
శ్రీసీతారామస్మరణ—కె. వెంకటహనుమయ్య.
శ్రీసూర్యస్తవనక్షత్రమాల—పి. సూర్యనారాయణకవి.

హరికథలు

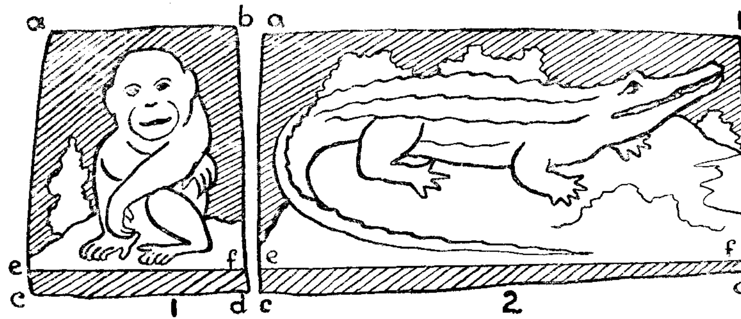
త్రినాథచరిత్ర-హరికథ—బి. రామదాసు.
జయప్రద హరికథ—కె. యల్లమందరాజు.
శ్రీమత్సంగీతానంద రామాయణము — కె. భోగలింగదాసు.
శ్రీయాళచరిత్ర హరికథ—బి. రామదాసు.

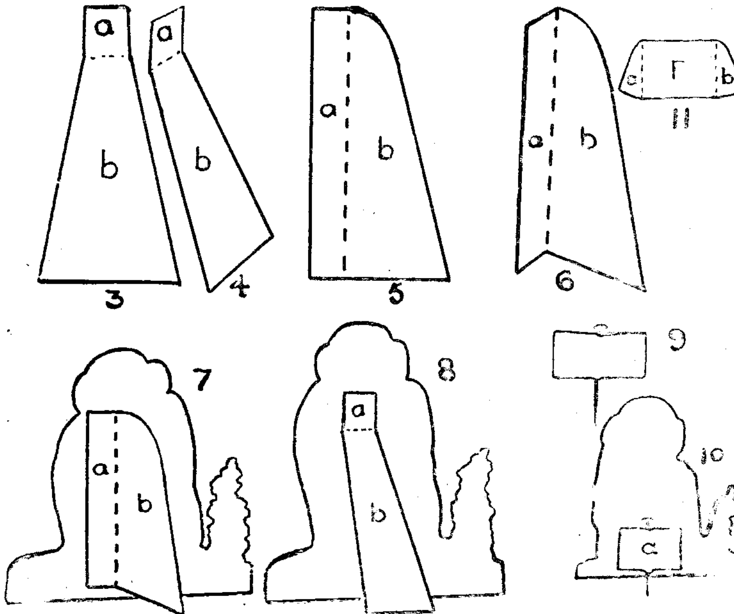
కాగితపుబొమ్మలను నిలువబెట్టుట

కో. నరసింహాచార్యులు

మట్టిబొమ్మలను, పింగాణిబొమ్మలను బొమ్మలకొలువున నమర్చిపెట్టువిధమున కాగితపుబొమ్మలనుగూడ కొలువున నమర్చ వచ్చును. బొమ్మలు ఒంటరిబొమ్మలుగానైన నుండవచ్చును. లేక యొకకథను తెలియజేయు సముదాయముగనైననుండవచ్చును. మొదట

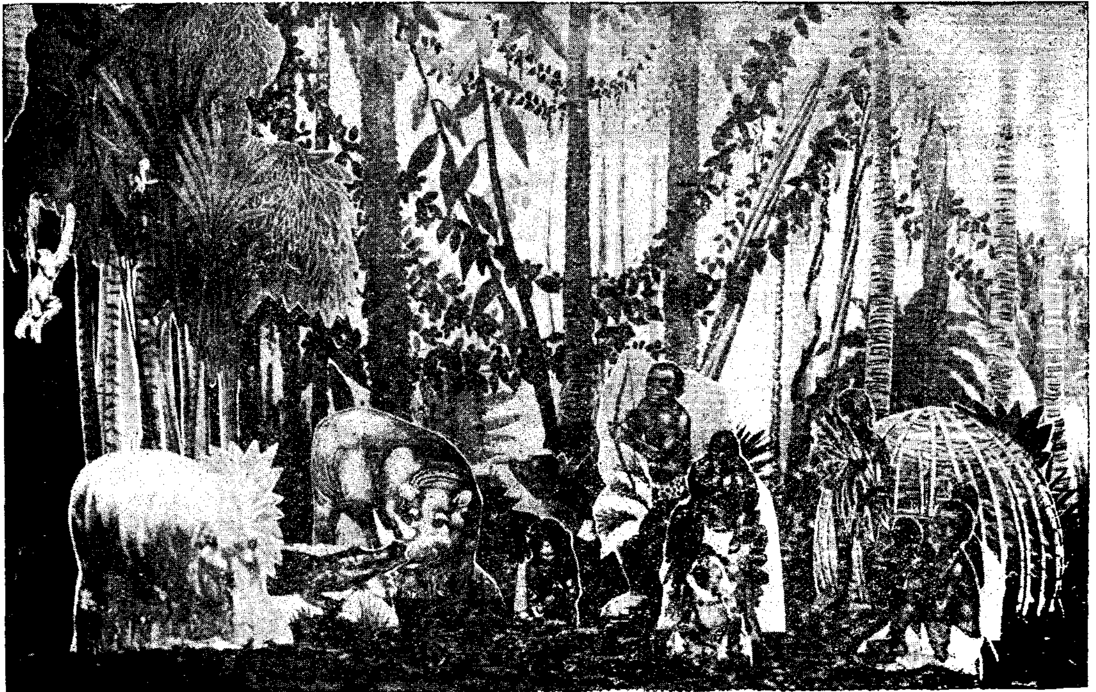
బొమ్మలను ప్రత్యేకముగా కత్తిరించుకొని ప్రతిదాని నొక అట్టతునుకపై నదికించవలెను. బొమ్మయొక్క క్రిందిఅంచు వెడల్పుగా నుండవలెను. అతికిన బొమ్మలు చక్కగా ఆరిన వెనుక (చిత్రములు 1, 2 a b c d) చిత్రములందు చూపినవిధముగ ఏటవాలు గీతలు వేసియుండు భాగములను కత్తిరించివేయవలెను. క్రిందియంచు మాత్రము నేరుగా e f రేఖల వెంబడి కత్తిరించవలెను. అపుడు బొమ్మ చక్కగా నిలువదగియుండును. ఇంత మాత్రమున బొమ్మలు నిలువజాలవు. వాటికి వెనుకభాగమున కొంతఆధారము నేర్పఱుచవలెను.

ఈ ఆధారములను మూడువిధములుగ జేయవచ్చును. చిత్రము 3 వంటి అట్టతునుకను దీసికొని (ఇది బొమ్మయొక్క ఎత్తునకన్న కొంచెముతక్కువగా నుండవలెను). దానియందు a అనిగుర్తించియుండు భాగమును బొమ్మయొక్క వెనుకతట్టు అతికించవలెను. b భాగము స్వేచ్ఛగనే యుండును. (చిత్రములు 4. 8) ఇదియొకవిధము. చిత్రము 5 వంటి తునుకను దీసికొని అందు a భాగమును బొమ్మకు వెనుకప్రక్క నదికించి, b భాగమును స్వేచ్ఛగా వదలవలెను. (చిత్రములు 6,7) ఇదిరెండవవిధము.

చిత్రము 9 యందలి విధముగ నొక గుండుసూదిని బొమ్మక్రిందియంచువద్ద నిలువుగాబెట్టి దానిపైన నొకచిన్నకాగితమునుగాని, సన్నని అట్టముక్కనుగాని అతికించవలెను. ఈబొమ్మను నిలువబెట్టవలెనన్న ఆ సూదిని క్రిందగ్రుచ్చి నిలువబెట్టవలెను. (చిత్రము 10)

మనకు చిక్కెడు అందమగు బొమ్మలనన్నిటిని ఈవిధముగా జేసికొని బొమ్మలకొలువునందు ఉపయోగించుకొనవచ్చును. ఇందలి ఛాయాచిత్రము ఒక ఆఫ్రికాదేశపు అడవిప్రదేశమును జూపును. ఈదిగువ చిత్రమునందు వెనుకనుండునది (Background) అడవియందలి వృక్షములను తెలుపు ఒక పెద్దపటము. దానిని ఒకపెద్ద గట్టిఅట్టపై నతికించవలెను. దానికి ఆధారపుతునుకలు ప్రత్యే

కముగా, లేక అట్టకు చేరియే కుడి యెడమల యందు రెండుభాగములు వదలబడియున్నవి. ఈభాగములను వెనుకకుమడిచి బొమ్మను నిలువబెట్టవలెను. చిత్రము 11 సంఖ్య p అనునది బొమ్మయు, a, b లు దానికిరుప్రక్కలను ఆధారపుతునుకలును అయియున్నవి.

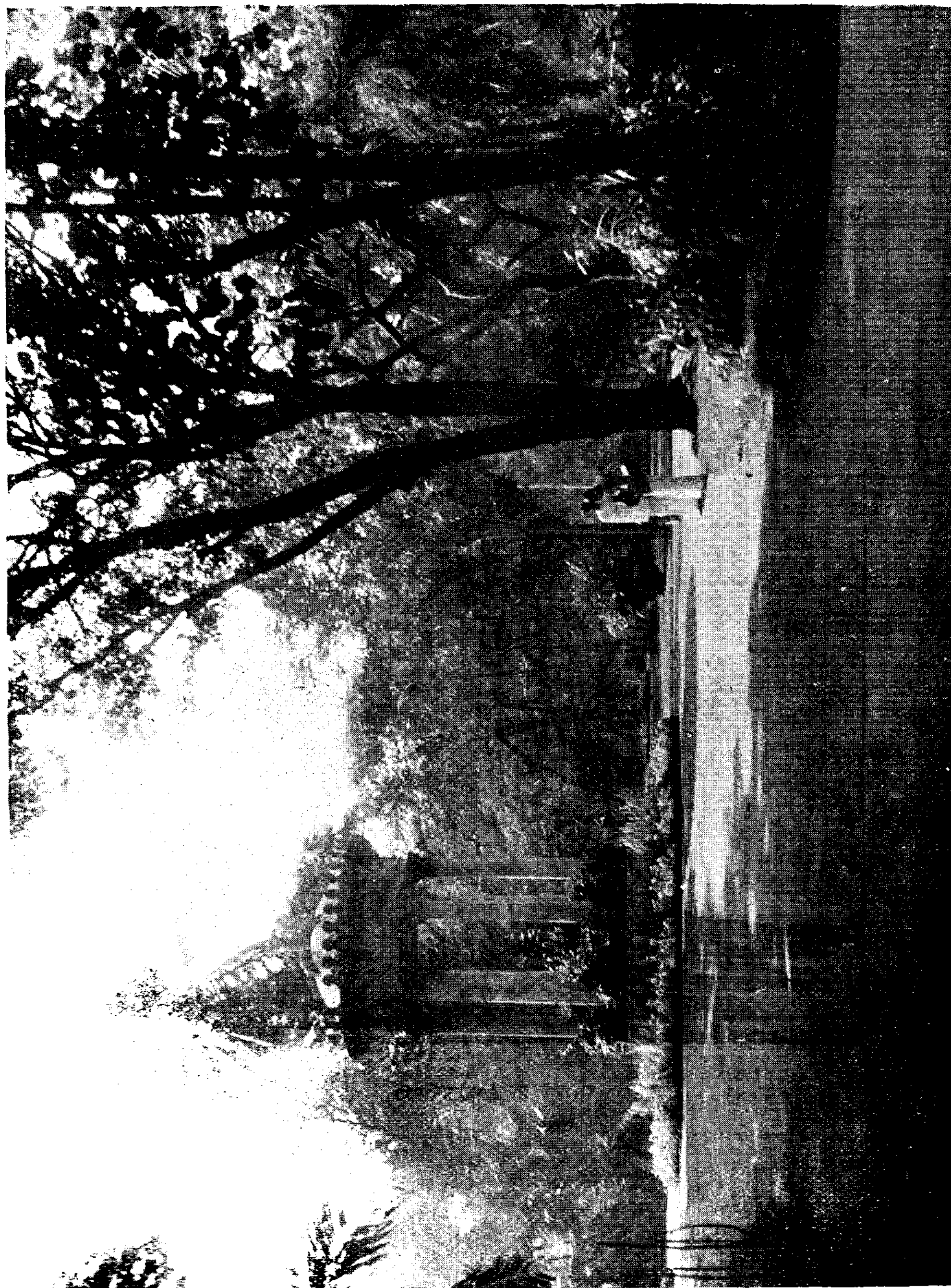
ఈపటమును వెనుక నిలువబెట్టి దానికిముందుప్రక్క నానావిధములగు వన్యమృగములయొక్కయు, అడవిజాతిమనుష్యుల యొక్కయు బొమ్మలను పైప్రకారముగా ఆధారములతోకూడినవాటిని నిలువబెట్టవచ్చును. ఈదృశ్యమునందు ఏనుగు, ఖడ్గమృగము, కోతులు, మొసలి మొదలగుమృగములును, వాటినివేటాడు నీగ్రోలును, వారిగృహములును కలవు. బొమ్మలను అమర్చునపుడు వాటి వాటికితగిన స్థానములను గ్రహించి, కొన్నిటిని కుడిప్రక్కను, కొన్నిటిని ఎడమప్రక్కను, కొన్నిటిని ముందుభాగమునను, కొన్నిటిని వెనుకను పెట్టవలెను. అపుడు ఈసముదాయమంతయు నొక స్వాభావికదృశ్యము (Natural scen ry) వలె కాన్పించును.

పాలేరు K. R. R.

బాటసారులు

విక్టోరియా ఉద్యానము - బొంబాయి

M. K R

ఇండియాలో కో ఆపరేషన్ ప్రచారము

డి. చంద్రమౌళి

కో ఆపరేటివు ప్రచారములో గవర్నమెంటువారు ప్రథమప్రవేశము కలిగించుకొన్నది ౧౯౦౪-వ సంవత్సరముగా కనబడుచున్నది. ఆసంవత్సరములో కో ఆపరేషన్నుగురించి పదియవనెంబరు శాసనముకూడ చేయబడినది. అంతకుముందును సర్ ఫ్రెడరిక్ నికొల్సన్ గారి ప్రయత్నములవలన ౧౮౯౫-వ సంవత్సరము మొదలు గవర్నమెంటులో ఈవిషయమై ప్రచారము జరిగినటులున్నా తెలియుచున్నది. ౧౯౦౪-వ సంవత్సరపు శాసనముక్రింద తీవ్రప్రచారముజరిగినట్లగపడదు. ఈ ఆక్టు ౧౯౧౨-వ సంవత్సరపు రెండవనెంబరు ఆక్టువలన రద్దుకాబడి కొత్తఆక్టు అమలులోనికి వచ్చినది. మితవ్యయపద్ధతులను, స్వప్రయత్నపద్ధతులను, వ్యవసాయదారులకు, పాటకపువృత్తులవారికి, మితాయము గలవారికి వ్యాపింపజేసి వారిని వృద్ధిజేయవలయు ననుట ఈశాసనముయొక్క ముఖ్యోద్దేశమై యుండినది. ఈ యుద్దేశములు చాలశ్లాఘ్యములేయైనను గడచినయిరువది సంవత్సరములలో నేపాటి ఫలప్రదములయినవని విచారించినచో ఫలభాగ మిప్పటికి చూపలేదని చెప్పవచ్చును. కో ఆపరేటివుడిపార్టుమెంటువారి రిపోర్టుల వల్లగూడ ఈప్రచారములఫలమిప్పటికి అంతరించినటుల కానరాకపోవుటయేగాక ఏబాధలనివారణకొరకు ఈ శాసనములు పుట్టినవో ఆదురాచారములు, కష్టములు అట్లనే యున్నటులగూడ తెలియుచున్నది. దీనికి తార్కాణకావలయునన్న మదరాసుప్రెసిడెన్సీ కో ఆపరేటివుసొసైటీలరిజిష్ట్రారు శ్రీ శ్రీ గారు ౧౯౩౩-వ సంవత్సరం మార్చినెలలో యిచ్చిన మదరాసుయూనివర్సిటీలెక్చరువలన తేటపడగలదు. ఒకపద్ధతి జయప్రదమ్ముగను సుఫలప్రదముగను జరుగుచున్నదా యని కనుగొనుటకు దానినవలంబించువారిస్థితియే గొప్ప సాక్ష్యము కాగలదు. ఈ కో ఆపరేటివుఉద్యమ మెవరెవరికి ఉద్దేశింపబడినదో వారువారు దీనివలన నేమాత్రమైన బాగుపడిరా? ప్రాతఋణముల విముక్తి చేసికొనగలిగిరా? క్రొత్తఋణముల జేయవలసిన అక్కరలతొలగించుకొనగలిగిరా? ఇత్యాదిప్రశ్నములకు రాగల జవాబు కడుశోచనీయముగ ఏర్పడుచున్నది. ఈ కో ఆపరేటివుసొసైటీలలో అప్పుపొందుట విశేషకష్టము కాదనియు వడ్డీరేటు కొంచెము సులభముగా నుండుననియు ఎవరో యొక జామీన్దారుడు దొరకిన చాలుననియు ఇత్యాదిభావములు జనులకు కలిగియున్నవి. కొంతవరకు ఇవి నిజముతేగాని పర్యవసానములో వీటి ఫలితార్థము నాలోచించిచూచిన ఇతరసాహుకారుల దగ్గర అప్పుపుట్టుటకంటె యిందుఅధికతరమైన లాభము గాని గుణముగాని లేదని తేలుచున్నది.

అప్పు సులభముగా దొరకు ననువిషయములో అప్పునిచ్చుటకు సాహుకారు ఇష్టపడినయెడల యింతకంటె త్వరితముగ పైకము చేతికిరాగలదు. సాహుకారు తనపెట్టెలోనిడబ్బు తీసియిచ్చుటయే విలంబము. కో ఆపరేటీవుసొసైటీలలో ఎంతత్వరగావచ్చినను అధికారులలో సర్క్యులేషన్ కావడము, దరఖాస్తు మంజూరు కావడము మొదలగు ఆలస్యములు కొంతవరకైన జరుగగలవు. కొన్నిసందర్భములలో అప్పుపుట్టుటకు నెలలు సంవత్సరములుకూడ పట్టుచున్నదే. ఆవశ్యకతానావశ్యకతల విచారముచేయక అర్జీలవరుసక్రమాన్ని బట్టి అప్పులనిచ్చుటయే ఆచారము. దీనిల్లోగల కో ఆపరేషను ఏమిటి?

వడ్డీరేటువిషయములో అప్పు తీసుకొనువారు సాహుకారురేటుకైనను కొంచెము తక్కువగానే యగుపడినను షేరుఫాట్టుమొత్తు డిక్రీలమీద సామాన్యముగ సాహుకార్లకంటే యనుచున్నది—అనగా నెలకు నూటికి ఒకరూపాయకన్న నూ కొంచె పెచ్చు వరకువచ్చును.

నెలఒకటికి రూపాయకు రెండుదమ్మిడీలలెక్కను నూటికి నెలకు రు ౧-౦-౦ లు అనుచున్నది. కనుక ఈవిషయ ములోనను అంతగణనీయమైన మేలు పర్యవసానములో యగపడదు. సాహుకారులలోనను సంవత్సరము ఒక టింటికి నూటికి ఆరుమొదలు తొమ్మిదిరూపాయలవరకు వడ్డీరేటుతో యిచ్చేవారు చాలమందియున్నారు. ఇక డిఫాల్టుకలుగకనే కో ఆపరేటివుఅప్పు తీర్చబడినయెడల కొంచెములాభముండునేమోగాని అనుభవములో సివిల్ కోర్టుల్లో దాఖలయ్యేటన్ని మనీదావాలు (Money-Suits) ఈ కో ఆపరేటివువారును తాము ఎన్నుకొనే ఆర్బిట్రేటరుయొద్ద దాఖలుచేయుచున్నారు. ఒకసంవత్సరపు కో ఆపరేటివుశాఖయొక్క పరిపాలనరిపోర్టు చూచినయెడల దావాలసంఖ్య సులభముగ తెలియగలదు. ఆసంఖ్య సివిలుకోర్టుల సంఖ్యకు తగ్గినదికాదనియు తెలియగలదు.

ఈసందర్భమున హెచ్చరింపవలసినవిషయ మింకొకటి గలదు. కో ఆపరేటివుదావాలలో కోర్టుఫీజు వకాలతు వకీలుఫీజు తీసుకొనుటలేదు. ఇది ఒకలాభ మే గాని యితరవిషయముల కొన్ని అసౌకర్యములును గలవు. తుదకు వారంటులముకొరకు సివిలుకోర్టుకు రావలసినదే.

అప్పుతీసుకొను ఆసామి అప్పును చెల్లించగల వసతులు కలవాడా కాడా యనువిచారములేక జామీన్ దారు నొకడు దొరకిన అప్పుపుట్టుట యొకవిధమున నొకసౌకర్యమనవచ్చును గాని దీనియందును బాధయొకటి గలదు. జామీను ఇచ్చినఆసామి మొదటిఅప్పు పుట్టిన నాడో ఆమరునాడో మొదటియప్పునకు ఈడను మొత్తమునకు తానొకదరఖాస్తు పెట్టును. ఆదరఖాస్తునకు మొదటివాడు జామీన్ దారు డగును. ఈప్రకారము ప్రధానఋణకర్తయు ప్రతిభువుడు (Principle Debtor and Surety) అనులోమ విలోమములుగ పదవుల మారుచుందురు. ఈ రెంటిలో ఏదిచెల్లకపోయినను ఏకమూలికాప్రయోగమున ఇద్దరికి ఒక్కపెట్టున కష్టమేర్పడును. ఈవిషయమున జూచె అప్పుసులభముగ దొరకుట ఒకసౌకర్యమనవచ్చును. కో ఆపరేటివ్‌ప్రపక్షమునుండి ఆలోచించిన ఈపద్ధతిమీద అప్పులనిచ్చుట శ్రేయస్కరము కాదనితోచగలదు. సామాన్యపుసాహుకారియైనను ఇట్లన్యోన్యప్రాతిభావ్యముమీద (Suretyship) యెంత మాత్రమును అప్పుయియ్యనొల్లడని స్పష్టముగ చెప్పవచ్చును.

సర్కారువారు కర్షకులయొక్కయు పనిపాటుల వారియొక్కయు ఎడతెగని దారిద్ర్యమును, ఋణగ్రస్తతను, నివారింపవలయుననియు ఎన్నెన్నియోవిధముల ప్రయత్నించుచున్నారు. భూవృద్ధికొరకు అప్పులు ఇచ్చుటనుగూర్చి శాసనము (Land improvement Loans Act) కర్షకుల అప్పులశాసనము, మరియు ఆయాప్రదేశములకు సంబంధించిన పైరెండుశాసనముల స్వభావముగల శాసనములనున్ను గవర్నమెంటువారు చేసిరి. 'డక్కన్ అగ్రికల్చరిస్టు రిలీఫ్ ఆక్టు', 'మదరాసు యెస్టేట్సులాండు ఆక్టు', 'బెంగాలు టెనెన్సీ ఆక్టు,' 'అవుధ్ టెనెన్సీఆక్టు' ఇత్యాదులున్ను ఈగణములో చేర్చదగియున్నవి. బొంబాయి, బెంగాలు, అవుధ్-వీట్లసమాచారము మనకంతగ తెలియకపోయినను మదరాసు ప్రెసిడెన్సీలో Land Improvement Loans Act, Agriculturist Loans Act, న్ను ఏపాటి ఘనకార్యములు చేసినది మనకు తెలియును. ఈరెండు శాసనములక్రింద యివ్వబడిన అప్పులు ఇరువదియేండ్లు ముప్పదియేండ్లు వాయిదాలమీద తీరతగియుండినను బాకీ మొత్తము వడ్డీసహా అంతదీర్ఘకాలముమీద పంచిపెట్టబడి కిస్తుతోకూడ వాయిదాలప్రకారము కొద్దికొద్దిగ చెల్లించబడులాగున ఏర్పాట్లుండినను క్రమముగ చెల్లించి బాగుపడినవారుగాని భూమిఅభివృద్ధులు నిష్కపటముగ జరిగించినవారుగాని అరిది. ఒకానొకఆసామి తన భూమిలో పెద్దబావి త్రవ్వించుకొనుట కనుపేరుపెట్టి పైనచెప్పిన తకావీఅప్పు కష్టముమీద పొందుటయు, సర్కారుదాఖలాకు అలివిమాలినఒకపెద్దబావిని చట్రాతి నేలలో మొదలుపెట్టుటయు దానిని పూర్తిచేయకయే యిల్లుకట్టుకొనుటకో, కూతురిపెండ్లికో ఆ అప్పుతీసు కొన్నపైకము వినియోగించుటయు గలదు. బావిపని పూర్తిగాక మొత్తలువిరుగబడి పూడికతీయించుటకు

కూడ శక్తిలేక భూమిపాడుపడుటయు, సర్కారు అప్పు తీరకపోవుటయు పర్యవసానముగా భూమి ఏలముపడుటయు, అప్పుతీసుకొన్నసంసారి ఎప్పటియట్ల ఋణగ్రస్తుడై నిలుచుటయు చూచుచున్నాము.

ప్రస్తుతపు కో-ఆపరేటివుసమాజముల వ్యాపకమును పైనచెప్పినదానికంటె మేలగుఫలితముల జూపుచున్నదా?

ఫలితములసంగతి అటుండ, ఈనాటి ఈ కో-ఆపరేటివుసొసైటీలు ఆపేరునకు ఎటుల అర్హములో తెలియరాకున్నది. కో-ఆపరేటివు అనగా అన్యోన్య సహాయమువంటి తాత్పర్యము. ఈ సొసైటీలు నిర్వర్తించు కార్యభాగములలో కో-ఆపరేషను ఏమున్నది? అడిగినవానికి అప్పునిచ్చుట కో-ఆపరేషన్‌గదా అందురు గాబోలు. లోకములోని ఋణదాతలందరు ఈ విషయమున కో-ఆపరేటర్సే యగుదురు. అప్పిచ్చువాడు లేనియూర కాపురముచేయవలదని ఏప్రాతకాలముననో పుట్టిన సుమతిశతకము ౧ గూడ యుపదేశించుచున్నది. కాబట్టి ఈ అనాదిప్రసిద్ధిగల ఋణదాతలందరిని మొదటిరకము నికరమైన మహా-కో ఆపరేటర్లు అనవలసియుండును. ఇట్లుండగా యిట్టి కోఆపరేషనుకు సర్కారుశాసనము కావలసివచ్చినదా?

మీదుమిక్కిలి ఈకోఆపరేషనుకు కొరమాలిన గౌరవములు కొన్ని గలవు. వీరిదావాలకు స్టాంపులేదు. వీరిపత్రాలకు స్టాంపులేదు. రిజిష్ట్రేషను లేదు. కో ఆపరేటివు సొసైటీవారిడబ్బు ఖర్చులేకనే సర్కారువారి జీతములమీద కో ఆపరేటివుసొసైటీల రిజిస్ట్రారు, అసిస్టెంటురిజిస్ట్రార్లు, ఇన్‌స్పెక్టర్లు లోనగుసిబ్బంది, గవర్నమెంటువారితనిఖీలు, ఈ విశేషమర్యాదలన్ని వీరికి గలవు. లోకమున నందరుఋణదాతలవలె వీరు ఒక ఋణదాతలైయున్నారు. లోకమున కొన్ని కొన్ని బ్యాంకులలో డిఫాల్కేషన్సు (ద్రవ్యాపహారములు) జరిగినట్లు ఈ కోఆపరేటివు డిపార్టుమెంటులోనను జరుగుచున్నది. వీరు ఏమిమహత్తరమైన లోకోపకారము చేయుచున్నారు? చేయగలిగియున్నారు? అన్ని బ్యాంకులవలెనే వీరును డబ్బు చేర్చిపెట్టుకోవడము, రిజర్వుఫండు పెట్టుకోవడము, ఆస్తి ఏర్పరచుకోవడము ఈమొదలగుపనుల చేయుచున్నారు. ఇప్పటికి దేశమున ఈ కోఆపరేటివు ప్రచారమువల్ల కలిగిన మేలిదియనియు, అట్టిమేలు ఇంక యేవిధానమువలనను లభింపదగినదికాదనియు చెప్పదగిన విషయమొక్కటిగలదా? ఈ సొసైటీలు అనుభవించే అసాధారణములగు హక్కులు ఇతరబ్యాంకులు, నిధులు లోనగువాటికి నున్న యెడల అవియు ఇతోధికములగు అభివృద్ధులను జూపగలిగియుండును.

కేవలము అప్పులివ్వడము, డిపాజిట్లను పుచ్చుకొనడముగాక ఈప్రచారము అన్నివిధములగు ద్రవ్యవ్యాపారములకు అడ్డము తగులుచున్నది. వీరికిని ల్యాండుమార్టుగేజిశాఖలు, లైఫు ఇన్సూరెన్సుశాఖలు ఏర్పడియున్నవి. వడ్డీరేటు కొంచెము తక్కువయైనమాత్రమునగాని, లైఫుపాలసీలమీద ప్రీమియం కొంచెము తక్కువయైనమాత్రమునగాని, ఆవ్యాపారములు కో ఆపరేషను అనిపించుకొనజాలవు.

నిజమైన కో-ఆపరేషను (అన్యోన్యసాహాయ్యము) ఎట్టిదిగ నుండవలయుననిన అన్యోన్యసాహాయ్యము ముఖ్యముగ గలిగియుండవలెను. ఉదాహరణము: అయ్యవారు గ్రామములోనిపిల్లకాయలకు చదువుచెప్పిన యెడల గ్రామములోని పదునెనిమిదిఫణాలవారు తమ తమవృత్తులఫలముల నాయయ్యవారికి కలుగచేయుట, ఊరిలోని చాకలిమంగళ్లు వారింట తమతమచేతవచ్చిన పనులను చేయుటయు అందుకీడుగా అయ్యవారు వారి పిల్లలకు చదువుచెప్పుటయు నిజమైన కో-ఆపరేషను కాగలదు. వడ్లుపండించినవాడు తనవడ్లను ప్రత్తిపండించినవానికిచ్చి వానియొద్ద ప్రత్తితీసికొని నూలువడుకుకొని గుడ్డలునేయించుకొనును. అటులనే ఒక్కొక్క

౧. అప్పిచ్చువాడు వైద్యుడు,
ఎప్పుడు నెడతెగకపారు నేరున్ ద్విజుడున్,
జొప్పడిన నూర నుండుము,
చొప్పడకున్నట్టియూరు చొరకుము సుమతీ.

వృత్తియందు నేర్పరియైనవారు తనితరుల కానేర్పు యొక్క ఫలమును అబ్బచేయుట కో-ఆపరేషను కాగలదు. అట్టికో-ఆపరేషను నాటుకొని వ్యాపించినయెడల డబ్బుతో ఎవనికిని అక్కరయుండదు. అన్నివిధముల సమృద్ధికలిగి దేశము సుభిక్షముగ నుండగలదు. ఇపుడు లోక మనుభవించెడి క్షామము (హీనత) కలుగజాలదు. ఇట్టి అన్యోన్యసాహాయ్యమువలన జనులకు అకృత్రిమమైన అన్యోన్యసాహాయ్య మేర్పడగలదు. ఇదియే పూర్వపు గ్రామనిర్మాణవిధానములకు ముఖ్యావలంబనమయి యుండినది. ఇప్పటికిని కొన్నికొన్ని పల్లెలలో వడ్లు పండించుకొన్నవారు తనకు పండినధాన్యములో యితరవృత్తులవారి కిచ్చి వారివలన తన సేద్యపుసామానులు, తనయింటిరిపేర్లు, తన కూతురిపెండ్లికి మేళములు, తానుధరించుటకు చలవమడతలు ఏర్పాటు చేసుకొనుచున్నారు. కో ఆపరేషను అనగా ఇట్లుగదా యుండవలెను. అప్పులిచ్చుచో డిఫాల్టువడ్డీలు పెంచుకొనుచు కాలముగడుపుచుండు వార్ధుషికులా కో ఆపరేటర్లు—అన్యోన్య సహాయపరులు.?

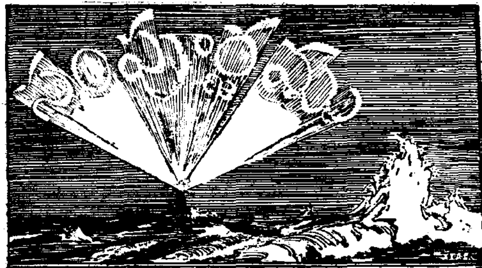
పైనచెప్పినవిధమున ఒకరొకరు తనపంటనో, తన నేర్పరితనమునో ఇతరులకు తెలియపరిచి వినిమయరీత్యా (Exchange) జరిగెడువిధమయిన కో-ఆపరేషను ఇప్పటి కో-ఆపరేటర్లు తలపెట్టినవారే కారు. ప్రస్తుతపు సందర్భముల పైవిధమగు వినిమయపద్ధతి కష్టమయినది యని యనవచ్చును. కాని యూరోపియనుదేశములలో కొన్నిచోట్ల వస్తువులు చౌకగానున్నకాలములో కో-ఆపరేటివుఫండుతో కొనుటయు అట్లుకొనబడినవస్తువును లాభములేకనే కో-ఆపరేటర్లకు కొనిన ధరలకు ఇచ్చుటయు కలదు. ఇందును ద్రవ్యమే ప్రధానాంగముగ నున్నను ఇదియొకవిధమయిన కో-ఆపరేషను అనుకొనవచ్చును. ఈపద్ధతి మనదేశమున నేల ప్రవేశపెట్టకూడదు? కాని గవర్నమెంటువారి బుజ్జగింపున బ్రొపెంచుకొనుచుండు మన కో-ఆపరేటివు సొసైటీలు ఈప్రచారమునైన తలపెట్టుకొనునట్లు లేదు. కొన్నిచోట్ల కోఆపరేటివుస్టోర్సు అనువ్యాపారము ప్రారంభింపబడినవి గాని ఎచటను అవి గట్టెక్కినట్లు కానరాదు. ఒక్కొక్క కో ఆపరేటరును తనషేర్లమూలధనముకంటె ఎక్కువగ స్టోర్సులో వెచ్చముపట్టుటయు బాకీలు చెల్లించకపోవుటయు అచిరకాలములోననే లిక్విడేషను అమలు సాగించుటయు నూటికి పదిరూపాయలుకూడ రాక ముగించుకొనుటయు కొన్నిచోట్ల జరిగినది.

ఈసందర్భము లన్నియు చూడ ఇపుడు జరుగుచుండే కోఆపరేటివుపద్ధతి సరియైనమార్గమున నడచుచుండ లేదని స్పష్టపడగలదు. లోకులందరిదగ్గర డిపాజిట్లు తీసుకొని యితరుల కప్పునిచ్చుటయందు కో ఆపరేటివు సూత్రము ఏమాత్రము లేదని చెప్పవచ్చును. మనదేశములో ఊరూర వర్ధిల్లుచుండు ఋణదాతృ మహాగణమునకు కో-ఆపరేటివుమువ్మెంటు అనునొక సభ్యని చేర్చినట్లగుచున్నదే కాని కో-ఆపరేటివుఆక్టు ఉద్ఘోషించిన సిద్ధాంతవాక్యముల ప్రచారముమాత్రము లేదు. ఇటీవల అణ్ణామలైవిశ్వవిద్యాలయములోజరిగిన యెకనామిక్ కాన్ఫరెన్సు సందర్భమునను శ్రీమదరాసు గవర్నరుగారి శ్రీవచనమునందును ఈభావమే గన్పరచిరి.

కో-ఆపరేషనులో దోషాన్వేషణముచేయుటయే పని కాదు. దానియుద్దేశమును నెరవేర్చి అది లోకోపకారమగునటుల ప్రవర్తింపచేయవలయును. ఆకార్యము రాజధానులలోను గొప్పగొప్పపట్టణములలోను సాధ్యము కాకపోవచ్చును. జననివేశములకు ప్రథమబీజములగు పల్లెటూళ్లలో దీనిని సాగింపవచ్చును. అందుకు ముఖ్యముగు వ్యవస్థాపనము గ్రామపునర్నిర్మాణమే కావలయును. గ్రామమును నొకకనిష్ఠపరిమాణము (Ultimate Unit)గ గ్రహించి యీ అన్యోన్యసహాయోద్యమమునందు ప్రవేశపెట్టినయెడల అది జయప్రదముగ వర్ధిల్లగలదు. అట్లు ప్రవేశపెట్టుట యాఊరివారిడబ్బును తెచ్చి యూరిలో అప్పులిచ్చి కొల్లపెట్టుటగాదు. ద్రవ్యమును దుర్వ్యక్తితో నక్కరలేకయే ఊరిజనులకు వారివారికి కావలసినవిషయముల ఆయావిషయాభిజ్ఞులచే నిర్వర్తింపచేయవలయును. ఇట్టిభావములు ఎచటనయిన వర్ధిల్లుచున్నవా యన నేటిరుష్యాలో అనుష్ఠింపబడుచుండు సోవి

యటుపద్ధతియే యిందుకు నిదర్శనముకాగలదు. డబ్బుఅను
నది వస్త్వంతర కార్యాంతర సిద్ధికి సాధనమేగాని అదియే
సాధ్యాంశము గాజాలదు. కాబట్టి యీసాధనము లేకనే
సిద్ధిఅగునటుల చేయుట అన్యోన్యసహాయోద్యమము
యొక్క పరమార్థముగదా. ఈవిధమున కో ఆపరేషను
జరుగునెడల లోకమున అతృప్తికి, అసూయకు, పర
స్పరద్వేషమునకు అవకాశ ముండదు. ఊరిలోని ప్రతి
వానికిన్ని యితరులతో పనిగలిగియుండును. అగతిక
ముగ అందరికి ఐక్యభావముగలిగి గ్రామమన నొక తుష్ట
పుష్టమగు కుటుంబమువంటిదై విలసిల్లగలదు. డబ్బు
యొక్క ఆవశ్యకత తగ్గినగాని క్షేమముపుట్టదు. ద్రవ్య
మను వస్తువుపై నాధారపడియుండువరకును ప్రపంచ
గార్హస్థ్యము శాశ్వతఋణమున నుండునేగాని ధనపక్ష
మున కెప్పటికిని ఎక్కజాలదు. ఏలనన యేవిధమున
నూరురూపాయలు నూటపది కాగలదు. ఋణదాత తా
నప్పిచ్చిన మొత్తమునకు పైపెచ్చు వడ్డీకోరుచున్నాడు.
నూరురూపాయలు ఎప్పటికిని నూరుగనేయుండును కాని
నూటపది గాజాలదు. ఈపైపది గడించుటకు ఇంకొక
యాకరమున గుంటబెట్టవలెను. పైనయూహింపబడిన
వినిమయవిధానమున నూరు, నూటపదిగ పిల్లలుబెట్టవల
సినయక్కర లేదు. బడిపంతులు ఒకసంసారిబిడ్డకు
చదువుచెప్పిన పంతులింటిపెండ్లికి సంసారి పాలుపెరుగు
తెచ్చియిచ్చును. చాకలివాడు సున్నము కొట్టిపోవును.
కుమ్మరికుండల తెచ్చియిచ్చును. ఇట్లు వారువారు వారి
వారికి కరగతములగు వస్తువులగాని పనులగాని యొండొరు
లకు సమకూర్చుకొనుటచేత ద్రవ్యముతో నక్కరలేక
పోగలదు. కో - ఆపరేటివు సొసైటీలవారు వారియుద్య
మము ఫలవంతమగునటుల జేయవలయునన్న వినిమయ
పద్ధతిని బోధింపవలయును.

ఒకసంసారి ఒకకో-ఆపరేటివుసొసైటీలో నూరు
రూపాయలు అప్పుతెచ్చుకొని ఒకయిల్లు కట్టించుకొనె
ననుకొందము. ఆనూరురూపాయలు గృహరూపమున
మారిపోయినవి. రేపు ఆసంసారి యీకో-ఆపరేటివు
సొసైటీకి అప్పుచెల్లించవలసినపుడు ఆయింటి నింకొక
సాహుకారునకు కుదవబెట్టి అప్పుతెచ్చి చెల్లించవలసి
నదేకాని తా నప్పుతెచ్చుకొన్న నూరురూపాయల
నభివృద్ధిచేసి తాను తెచ్చుకొన్న అప్పు చెల్లించినగదా
యథార్థమైన ధన్యత. ఒకఅప్పు చెల్లించుట కింకొక
చోట అప్పుతెచ్చుకోవలసియుండినయెడల కో-ఆప
రేషన్ వలన ప్రయోజనమేమి? ఇపుడు కో ఆపరేటివు
సొసైటీలు పనిచేయురీతిలో యితరఋణదాతల
యొక్కయు, సాహుకార్లయొక్కయు వ్యాపారము
మట్టుపడినదని యేర్పడగలదా? అట్లుకానిచో యిది
వరకుండిన ఋణదాతృగణమునకు కో ఆపరేటివుసొసైటీ
ఒకఅధికసంఖ్యయగుచున్నది. కనుక యేయేవిధానముల
చేత ఈయుద్యమము సార్థకమై ప్రజోపయోగమై
అధమర్ణతా (Indebtedness) వినాశకరమై లోకోప
కారకము కాగలదో ఆపద్ధతుల విజ్ఞు లాలోచించి
అన్వర్థముగు కో ఆపరేషనును స్థాపింపవలయును.

గణపతిపూజ —పి. వి. రామారావు.

తేజస్తరంగములు: తేజఃకణములు

వసంతరావు వెంకటరావు, యం. యస్.

(Light-waves, & Light quanta)

సూర్యుఁడూహాతీతమగు మహాపరిమాణము గలిగి ప్రజ్వలించు నగ్నిగోళము. దానినుండి తేజోష్ణప్రసారములు నిరంతరము వెలువడుచుండును. అందు, తేజఃప్రసారమునే తేజఃకిరణము లందుము. సూర్యకిరణము లొకచిన్నరంధ్రముద్వారా గదిలోబడినప్పుడవి సరళరేఖలు (Straight lines) గ నున్నట్లు కాన్పించును. వానిమార్గమున కడ్డముగ నేదైనవస్తువు నొకటి పట్టుకొనినయెడల, భూమిపైబడిన ఛాయ వస్తువుయొక్క యాకారమునే కలిగియుండును. కిరణములు సరళరేఖలుగనున్నగాని, ఏవస్తువుఛాయ దాని యాకారమునే దాల్చుట సంభవింపనేరదు.

అతివేగముగ బర్విడువస్తువు సరళమార్గము నవలంబించుట కాసక్తిచూపునట్లుండుటచేత, ప్రప్రథమమున శాస్త్రజ్ఞులు తేజఃకిరణములందు "తేజోఘుటికలు" (Light corpuscles) కలవనియు, నవి యూహింప శక్యముగానంతవేగముతో తేజోరాశినుండి పర్విడుచున్నవనియు తలంచిరి. వారిలో నగ్రగణ్యుఁడగు న్యూటన్ (Newton) మహాశయుఁ డీభావములనే వృద్ధిగావించి "తేజోఘుటికాసిద్ధాంత" (Corpuscular theory of light) మనుపేరిట నొకవాదమును ప్రతిపాదించెను.

తేజఃకిరణములు సర్వావస్థలయందును నిర్వక్రముగ బోజాలవు. అద్దముపైబడిన కిరణములు తిరిగిపోవుచున్నవి. జలతలముపైబడిన కిరణము లొకింతవంగి, జలములో మరల సరళమార్గమున బోవుచున్నవి. ఈకారణములచేతనే యద్దములో ప్రతిబింబమును జూడగలుగుచున్నాము; నీటిలోపెట్టిన తిన్ననికర్ర జలతలముకడ వంగినట్లు కాన్పించుచున్నది. వీనిలో మొదటి దృగ్విషయమును "పరావర్తన" (Reflection) మనియు, రెండవదానిని "వక్రీకరణ" (Refraction) మనియు వ్యవహరించుచున్నారు.

తేజఃకిరణముల పరావర్తనము, వక్రీకరణముల గూర్చిన సూత్రములు న్యూటన్ కాలమునకే యెరుగుదురు. ఈవిషయములతోగూడిన సంకేతమును ముందుగ నెరుంగవలయును. కిరణపరావర్తనములో నెచ్చట కిరణములుపడునో యాస్థానమును "పతనబిందు" (Point of incidence) వందురు. పతనబిందువువద్ద లంబరేఖ (Normal)ను గీచిన, దానికిని పతనకిరణము (Incident ray)నకును మధ్యనేర్పడుకోణమును "పతనకోణ" (Angle of incidence) మందురు. పరావర్తన కిరణము (Reflected ray)నకును లంబమునకును నడుమ నున్నకోణము" "పరావర్తనకోణ (Angle of reflection) మందురు. ఇట్లే, కిరణవక్రీకరణములో పతనకోణ మేర్పడు చున్నది. పతన బిందువు కడ గీచిన లంబరేఖకును, వక్రీకరణకిరణమునకును నడుమ నున్న కోణము "వక్రీకరణకోణ" (Angle of refraction) మనుచున్నది. మరియు పరావర్తనములో పరావర్తనకోణము పతనకోణముతో సమానముగా నుండును. వక్రీకరణములో పతనకోణముయొక్క జ్యాపిండము (Sine) వక్రీకరణకోణముయొక్క జ్యాపిండముతో స్థిరనిష్పత్తిలోనుండును.

జలతలముపైబడిన కిరణములన్నియును వక్రీకరణ మొందుటలేదు. వానిలోగొన్ని పరావర్తన మొందుచున్నవి; లేకున్న నీటిలో ప్రతిబింబములు కాన్పింపజాలవు. ఐనచో గొన్నివక్రీకరణమును కొన్ని పరావర్తనమును బొందుట కేమైనకారణ ముండవలయును. కిరణములలో నేకరాశిఘుటికలే యున్నయెడల నవి వివిధమార్గముల నవలంబించుట కవకాశము లేదు.

లేకున్న, ఘుటికలపరిమాణములో భేదమున్నదనుట కెట్టియాధారములును లేకపోయినవి. క్లిష్టమగు నిట్టి యవస్థలం జిక్కుపడిన న్యూటన్ మహాశయుడే పరస్పర వైరుధ్యమును సమర్థించుటకు పడినకష్టము వర్ణనాతీతము. యోచించి యోచించి, యెట్టకేలకు, జలతలమున కొకవిపరీతమైన సామర్థ్య మున్నదనెను. ఒకక్షణమున కిరణముల కది దారినొసగుచు మరియొకక్షణమున మూసికొనిపోవుచున్నదనెను. జలతలము తెరచియున్నప్పుడు నీటిలో జొరబడు తేజోఘుటికలే వక్రీకరణకిరణము లగుచున్నవి; అదినిరోధించినపుడు తిరిగిపోవు ఘుటికలే పరావర్తనకిరణము లగుచున్నవి.

తేజఃకిరణములు పరిశుద్ధసరళరేఖలుగ చరించుచున్నట్లు స్థూలదృష్టికి గోచరించుచున్నను, సూక్ష్మముగ పరిశీలించిన నొకొక్కప్పు డవి వంగుచున్నట్లు కాన్పించును. పెద్దవస్తువుయొక్క ఛాయ దాని యాకారమునే దాల్చి స్ఫుటముగా నుండును. దీపమున కెదురుగ నున్నదైన నొక తెరదగ్గర పేకముక్కను పట్టుకొనినచో దానిఛాయ స్ఫుటముగా దెరపై బడును. అట్లే యొక సన్ననితీగముక్కను పట్టుకొనినచో దానిఛాయ స్ఫుటముగా గాన్పించదు. జాగ్రత్తగా తెరను పరిశీలించిన యెడల సామాన్యముగ నుండవలసినఛాయకు బదులుగ నలుపుతెలుపుగల పట్టీ లొకదానిప్రక్క నొకటి యేర్పడును. కిరణము లాతీగవద్ద వంగినవనుట [illegible] కారణము. మరియు, అట్టముక్కలో నొకరంధ్రము చేసి దీపమువద్దనుంచినచో తెరపై వర్తులాకారముగల వెల్తురు స్ఫుటముగాపడును. రంధ్రమును తగ్గించిన కొలది వర్తులముయొక్క స్ఫుటత్వము తగ్గుచు తుదకు ఏకకేంద్రవృత్తములును (Concentric Circles), వానిలో నలుపుతెలుపుగల వృత్తాకారములును గోచరించును. అనగా ఇంతవరకు తేజఃకిరణము లెట్లో రంధ్రముయొక్క పరిధి (Circumference) వద్ద వంగినవని స్పష్టమే.

తేజోఘుటికలను ఘనపదార్థము లాకర్షించుచున్నవనుటకు [illegible] విషయములే ప్రమాణములని న్యూటన్ వాదించెను. కాని, ఈదృగ్విషయములను పూర్తిగ సమర్థింపజాలకపోవుటచేతను, వీనినిగూర్చి శాస్త్రజ్ఞులు ప్రబలముగ కృషి సలుపకపోవుటచేతను, కొంతకాలము గడచినతరువాత తేజస్సు తరంగములవలె నున్నదనుకొనినచో సరియైనసమాధానము దొరకునట్లు తోచినది. అంత కొందరుశాస్త్రజ్ఞులు తేజస్సు సముద్రతరంగములవంటి తరంగములుగ నున్నదనిరి. సముద్రతరంగములు సామాన్యముగ కొన్నిగజములు పొడవుండును. ఈపొడవునే "తరంగదైర్ఘ్య" (Wave-length) మందురు. తేజస్తరంగములదైర్ఘ్య మతిస్వల్పము. కొన్నివేలతరంగదైర్ఘ్యములు కూడినగాని యంగుళమొకటి కాజాలదు.

సముద్రతీరముననున్న పర్వతము తరంగములను పూర్తిగ నిరోధింపగలదు. అదే యొకసాధారణమగు శిలయైనచో దరంగము లచట విడిపోయి, శిల రెండువైపులనుండి తీరమునుజేరి మరల కలిసికొనును. ఈవిధముననే స్థూలమగువస్తువేదైన తేజస్తరంగముల నాపగలుగుచున్నది; సూక్ష్మమగుతీగయైనచో తేజస్తరంగములు దానిరెండువైపులనుండి బైటకువచ్చి మరల కలియుచున్నవి. ఇట్లొకసారి విడిపోయి మరల కలియు తరంగముల పరస్పర "సంఘర్షణము" (Interference) వలన నలుపుతెలుపుగల పట్టీలొకదానిప్రక్క నొక టేర్పడుచున్నవి. కావున "తరంగసిద్ధాంత"మే (Wave theory) తేజోఘుటికాసిద్ధాంతముకన్న శ్రేష్ఠముగ దోచినది. ఇట్లు, ౧౮-వ శతాబ్దము తేజస్సును ఘుటికాసమూహముగ భావింపగా, సూక్ష్మపరిమాణముగల దృగ్విషయముల నది సమర్థింపజాలదని గ్రహించిన ౧౯-వ శతాబ్దము తేజస్సును తరంగపరంపరలుగ భావించినది.

ఈమార్పుతో కష్టములంతటితో తీరలేదు. పట్టకము (Prism) పైబడిన సూర్యకిరణములు విచ్ఛిన్నమై సప్తవర్ణములుగ బహిర్గమించుచున్నవి. అవియే ఎరుపు, నారింజ, పసుపుపచ్చ, ఆకుపచ్చ, నీలము, నీలి, నీలలోహితము. సముద్రతరంగములవలెనే తేజస్సు తరంగములుగ

నున్నయెడల విచ్ఛిన్నమైన సూర్యకిరణములలో గల తేజస్సంతయును "సప్తవర్ణి" (Spectrum)లో నీలలోహిత ప్రాంతముననే కానవచ్చునని చూపవచ్చును. అంతేగాక, అతినీలలోహిత (Ultra-violet) తరంగములకు శక్తి (energy)ని గ్రహించుట కత్యంత సామర్థ్యముండుటచేతను, నిరంతర మవి తమముఖముల దొరచుకొనియుండుట చేతను, బ్రహ్మాండములో నున్న శక్తి సర్వస్వమాకాశమున సంచరించు నీలలోహితప్రసారముగనో, అతినీలలోహిత ప్రసారముగనో మారిపోవును. కాని, అట్లు కాకుండుటకు కారణముతరంగసిద్ధాంతము తెలుపజాలదు.

తేజోఘుటికా సిద్ధాంతము సమగ్రముగ లేదని కదా తరంగసిద్ధాంతముకూడ నిర్దోషముగ లేకపోవుటచే శాస్త్రసామ్రాజ్యమున కళవళ ముద్భవించినది. అప్పుడు "కణసిద్ధాంతము" (Quantum Theory) బయల్వెడలెను. ఇది తేజస్సును సూక్ష్మ ఘుటికలుగ భావించిన న్యూటన్ నిరవశేషదోషాయత్తుడు కాడని చూపినది. తరంగములుగ తలంపబడుచున్న తేజస్సు నిశ్చితముగ "తేజఃకణములు" (Light Quanta) లేక "తేజఃఖండములు" (Photons)గ విభజింపబడుచున్నదని ఋజువయ్యెను. అట్టివిభజన కష్టసాధ్యము గాదు. శరవృష్టినెంత సునాయాసముతో వేర్వేరుశరములుగ భాగింపవచ్చునో, తేజఃకిరణమునుసైత మట్లే వివిక్తరూపములుగ భాగింపవచ్చును. ఈ యభిప్రాయమును ౧౯౦౦ సంవత్సరములో ప్రొ. మాక్సుప్లాంకు గారు (Prof. Max Planck) తొలుత సూచించిరి. ఉష్ణప్రసారమునుగూర్చి వారు ప్రబలముగ యోచించినప్పుడు శక్తిస్వల్పమగుఖండములుగా బ్రసరింపబడుచున్నదనియు, ఈఖండములన్నియును కణములతో నేర్పడుచున్నవనియు, ఏఖండమును పరిశీలించిన నయ్యది కణమున కెన్నియో కొన్ని రెట్లుండుననియు, కణములో భిన్నము లుండవనియు కనుగొనిరి. ఈ కణమునకే 'h' అనిపేరిడిరి. తేజస్సుకూడ నొకవిధమగు శక్తిగనుక దానియందు ఖండములుగలవు. ఈఖండములందును పూర్ణాంకములుగల కణములే సర్వదా కాన్పించుచున్నవి.

అంతమాత్రమున తేజస్సు తన తరంగస్వభావమును విడిచిన దనుకొనరాదు. ఒక్కొక్క తేజఃఖండముతో నిర్దిష్టపరిమాణముగల తరంగదైర్ఘ్యము కలిసియున్నది. మన మెరిగిన పరిమాణముగల ఖండములున్న తేజస్సు పట్టకముపైబడినప్పుడు, దానితోగూడియున్న దైర్ఘ్యముగల తరంగములెట్లు ప్రవర్తించునో యిది సైతి మట్లే వర్తించుచున్నది. తేజఃఖండమునకును, దానితోగూడియున్న తరంగదైర్ఘ్యమునకును సంబంధమున్నది. పెద్దతరంగదైర్ఘ్యముగల తేజస్సులో చిన్నఖండములున్నవి; చిన్నతరంగదైర్ఘ్యముగల తేజస్సులో పెద్దఖండములున్నవి. మరియు, ఏఖండమును ప్రత్యేకముగ విచారించినను దానిలోనున్న శక్తి సముచ్చయ మద్దానితోగూడియున్న తరంగ దైర్ఘ్యమునకు విలోమ సంబంధము (Inverse Proportion) లో నుండుటచేత తేజఃఖండముయొక్క తరంగదైర్ఘ్యమునుండి శక్తిపరిమాణమును, శక్తిపరిమాణమునుండి తరంగదైర్ఘ్యమును సర్వదా కనుగొనవచ్చును.

ఈయుద్దేశము లాధారపడియున్న నిదర్శనములను సంగ్రహించుట కిప్పు డవకాశములేదు. ఇయ్యని, పరిశోధనశాలాపరికరములందు తేజస్సవిచ్ఛిన్నఖండములుగ సంచరించుచున్నట్లు నిస్సందేహముగ బ్రకటించుచున్నది. నేటివరకొనరించిన యవలోకనముల (Observations)లో నేడియును తేజఃఖండములందు భిన్నములు గోచరించినట్లు నివరింపలేదు; అట్టిభిన్నములుండునేమో యని సందేహించుటకైన తగిన కారణములు,చూపవయ్యె. ఈయుద్దేశములు సులభముగ బోధపరచుకొనుటకు రెండు దృష్టాంతములు దీసికొనెదము.

అనుకూలమైన పరిస్థితులందు పదార్థముపైబడిన కిరణప్రసారము దానిలోనున్న పరమాణువు (Atom)లను భేదింపవచ్చును. విచ్ఛిన్నమైన పరమాణువుల బరీక్షించినయెడల ప్రత్యేకపరమాణువును భేదించుటకై యెంతశక్తి వ్యయమైనదో తెలిసికొనగలము. తేజఃకిరణమును సేనాసమూహము, ద్రవ్య (Matter) మను సేనాసమూహముతో సంగ్రామమున డీకొనుచున్నట్లే దృశ్యము నూహింపవచ్చును. ద్రవ్యసైన్యమందు పరమా

ణువులను ప్రత్యేకసైనికు లున్నట్లు చిరకాలమునుండి యెరుగుదుము. యుద్ధరంగమును పరిశీలించినప్పు డొక చిత్రమైన విషయము స్పష్ట మగుచున్నది. తేజఃకిరణ సైన్యమున గూడ తేజఃఖండములను ప్రత్యేక భటులున్నట్లును, వీరు ద్రవ్యపరమాణుసైనికులతో సంకులయుద్ధమునకు గడంగుచున్నట్లును గాన్పించుచున్నది.

X-కిరణములు (X-rays) విద్యుత్కణముల (Electrons)పై బడినప్పు డెట్లుపరిణమించునో యను విషయమును చికాగో (Chicago)లో ప్రొ. కాంప్టన్ గారు (Prof. Compton) పరిశీలించిరి. X-కిరణములలో ప్రత్యేకమగు తేజఃఖండము లున్నట్లును, అవి యుద్ధరంగమున దుపాకిగుండ్లకైవడి వేర్వేరుగ విరజిమ్మబడి వానిమార్గముల కడ్డముగనున్న విద్యుత్కణముల నన్నిటిని ఢీకొనుచున్నట్లును కనబడెను. ఇట్లు విద్యుత్కణములకును తేజఃఖండములకును వాటిల్లురాపిడి యందు తమ నియమితమార్గములవీడి తేజఃఖండము లొందుచున్న వ్యావృతులనుండి (Deflections) ప్రత్యేకవ్యక్తియొక్క శక్తి గణించుట కవకాశమగును. ఈప్రయోగములో నుపయోగించిన X-కిరణముల తరంగదైర్ఘ్యము తెలుసును. దానినుండి తేజఃఖండము యొక్క శక్తి ప్రత్యేకముగ కనుగొనవచ్చును. ఇట్లు తేజఃఖండముయొక్క శక్తిని రెండువిధములుగ కనుగొనుట కవకాశమైనది. ఈరెండుఫలితములును సమానముగ నున్నవి. ఇది రెండవదృష్టాంతము. కావున, తేజస్సులో ఖండము లున్న వనుట కెట్టిసందియ ముండరాదు.

కాని, ఈయభిప్రాయ మెట్టివిషమావస్థ కల్పించునో చూపవలయు. వేర్వేరుమార్గముల నవలంబించు రెండుభాగములుగ నొకకిరణపుంజమును విభజించుట కనేకవిధానము లున్నవి. కిరణపుంజమం దనేకకిరణము లుండుటచే నది రెండుభాగములగుట వింతకాదు. కాని, కిరణపుంజమునకు బదులుగ నొక తేజఃఖండమునే దీసికొని పరిశీలించినయెడల నేమగునో చూచెదము. తేజఃఖండము భిన్నముకాజాలదని యిదివరకే తెల్పియుంటిమి. కావున, దాని నుపయోగించినప్పు డది యవిభాజ్యమగుటచే నొకేసారి రెండుమార్గముల నవలంబింపజాలదు. రెండింటిలో దానికి వీలుగానున్న యేమార్గము నైన నెంచుకొనవచ్చును. అట్టి సమయమున నే మార్గమున బోవుట కధికావకాశమున్నదో చెప్పగలుగుదు మేమోగాని, నిశ్చయముగ నొకమార్గమాశ్రయించక తప్పదని దృఢముగ చెప్పలేము.

తేజస్సును కేవలఘుటికలుగ భావించిన ౧౭-వ శతాబ్దమును, శుద్ధతరంగములుగ దలంచిన ౧౯-వ శతాబ్దమును ప్రస్తుత శాస్త్రీయాభిప్రాయములజట్టి సమానముగ దోషావహము లనవచ్చును ; లేదా, కావలసినచో రెండును సత్యసమంచితము లనవచ్చును. ఏమన, తేజస్సును నానావిధప్రసారములును ఏకకాలమున తరంగములుగను, కణములుగను వర్తించుచున్నవి. ప్రొ. కాంప్టన్‌గారి ప్రయోగములలో విద్యుత్కణములపై బడ్డ X కిరణములు ప్రత్యేకమగు కణముల వర్ష మట్లు కాన్పించుచున్నవి; ప్రొఫెసర్లులవే, బ్రాగ్ (Profs. Lave & Bragg) మొదలగువారి ప్రయోగములలో X కిరణములే ఘనస్ఫటికము (Crystal) పైబడి సర్వవిధముల తరంగపరంపరలవలె వర్తించుచున్నవి. ఇట్లు, కిరణప్రసారము లేక్షణమున నెట్టి వృత్తికి గడంగునో నిశ్చయముగ జెప్పజాలము.

తేజఃకిరణములచరిత్ర మింత విచిత్రముగానుండ, ద్రవ్యముయొక్క నూతనచరిత్ర మత్యద్భుతముగా నున్నది. బంగారము, వెండి మొదలగుమూలపదార్థములలో (Elements) దేనినైన మనసామర్థ్యము కొలది భాగించి ముక్కలుచేయగా తుద కవిభాజ్యమగు పరమాణువులు మిగులునని పూర్వకాలశాస్త్రజ్ఞులే కనుగొనిరి. పరమాణువును తునియలుచేయజాలమని నిరూపించిరి. కాని, అది భిన్నమగుచున్నదని గతశతాబ్దాంతమున సర్ జె. జె. తామ్సన్ (Sir. J. J. Thomson) మొదలగువారు కనుగొనిరి. దానిలో విద్యుత్కణములు, ధనవిద్యుత్కణములు (Protons) గలవనియు, నయ్యది నిర్మాణములో సూర్యమండలమును పోలియున్నదనియు విశదమైనది. ప్రతిపరమాణువునందును

సమానసంఖ్యగల విద్యుత్కణములు ధనవిద్యుత్కణములు నుండుటచే నది విద్యుత్స్వభావము చూపించజాలదు. అందుగల ధనవిద్యుత్కణములును; అంతకు తక్కువ సంఖ్యగల విద్యుత్కణములును కలిసి కేంద్రబీజ (Central nucleus) మేర్పడును. మిగిలినవిద్యుత్కణములు గ్రహములవలె కేంద్రబీజముచుట్టు కక్ష్యల (Orbits)లో తిరుగుచుండును. ఎంతయో ఘనముగ నున్నదనుకొనుచున్న ద్రవ్యము, తుదకు, విద్యుద్ఘుటికలతో నేర్పడుచున్నది. ఇటీవల, విద్యుత్కణములుకూడ తేజఃఖండములవలె నొకమారు కణములుగను, మరియొకమారు తరంగములుగను ప్రవర్తించుచున్నవని కనుగొనబడినది.

తేజోఘుటికాసిద్ధాంతము సమగ్రముగ లేదని తరంగసిద్ధాంతము కల్పించినపుడు కిరణపరావర్తనము, వక్రీకరణము మొదలగువిషయములు తరంగము లెట్లు వాటిల్లజేయుచున్నవో విశదీకరించుటకు ప్రొ. ఫ్రెనెల్ (Prof. Fresnel) మొదలగువారు చాల కష్టపడిరి. తేజఃప్రవర్తనము నేనివిషయములలో ఘుటికలు నిర్వహించుకొనలేకపోయినవో, అందెల్ల తరంగపరంపర జయప్రదముగ తనపాత్రను పోషించుకొనినది. ఇటీవల నొనరించిన యవలోకనముల బట్టి విద్యుత్కణమును సూక్ష్మగోళముగా భావించినయెడల దాని నడవడి సంపూర్ణముగ సమర్థించుట కవకాశము లేకపోవుటచే లూయీడీబ్రాయిలీ(Loius de Broglie)ష్రాయిడింగర్ (Shrodinger) మొదలగు శాస్త్రప్రవీణులు దానినొక తరంగపరంపరగ నిరూపించుటకు ప్రయత్నించిరి. తత్ఫలితముగ"తరంగయంత్రశాస్త్ర"(Wave mechanics) మను వేరొక నూతనశాస్త్ర శాఖ బయల్వెడలినది.

సమగ్రభూతలముపైబడ్డ బంతి త్రుళ్లినప్పు డది యద్దముపైబడిన కిరణములవలె వర్తించుచున్నది. కావున కిరణములవలె బంతికూడ భూమినుండి "పరావర్తన" మొందుచున్నదనవచ్చును. కాని, విద్యుత్కణము తరంగ పరంపరగ నున్నదనుట కీయుపమానము సాహాయ్యమొనర్పజాలదు. కావలసినచో బంతినే తరంగపరంపరగ భావించుకొనవచ్చును. కాని స్పష్టముగ గంటికి గోచరించుబంతిని తరంగపరంపరగ తలంచుకొనుటకు మానస మియ్యకొనదు. అటుగాక, అట్టి ప్రయోగములో నొక విద్యుత్కణ ముపయోగించి, దాని వర్తనము పరిశీలించి, సర్వవిధముల నది తరంగపరంపరగ వర్తించుచున్నట్లు కనుగొనినప్పు డది కఠినమగు సూక్ష్మగోళమే యనుట కెట్టియాధారము లుండజాలవు. స్థూలముగ గంటికిగాన్పించుబంతిని తరంగపరంపరగ భావింపజాలమని వాదించిన వాదించవచ్చును; కాని, నేటివరకెట్టిమహత్తరశాస్త్రజ్ఞునకైన దృగ్గోచరము కాక సామాన్యముగ "విద్యుత్కణ" నామమున వ్యవహరింపబడుచున్న వస్తువొకటి తరంగపరంపరవలె నటించుచున్నట్లు నిదర్శనములున్నప్పు డానిదర్శనములను సరకుజేయక దానిని కఠినగోళమనియే భావించెదమనుట న్యాయముగాదు. అట్టి తిరస్కారభావము న్యాయవిరుద్ధమేగాక కేవల మశాస్త్రీయము. మరియు, కఠినగోళమును తరంగ పరంపరయును వేర్వేరుఫలితములొసంగువిషయములను పరిశీలించినయెడల విద్యుత్కణము కఠినగోళమో తరంగపరంపరయో నిర్ణయించుట సులభము.

విద్యుత్కణములు యథార్థముగ కఠినగోళములైనచో, చదునైనలోహతలముపైబడినవి సమగ్రభూతలముపైబడ్డ కందుకములవలె పరావర్తన మొందవలసియున్నవి. విద్యుత్కణప్రవాహము పడిన లోహతలమును పరిశీలింపగా, తరంగపరంపరలుకలుగజేయు నాకారములు దానిపై కాన్పించుచున్నవి. మరియు సూక్ష్మమగు రంధ్రమునుండి బహిర్గమించు విద్యుత్కణవాహిని విరివిగాంచి అట్టిస్థితిలో తేజస్తరంగములు కలుగజేయు దృశ్యములవంటి దృశ్యములనే కలుగజేయుచున్నవి. ఈ రెండువిషయములలో విద్యుత్కణములను తరంగపరంపరలుగ భావించినగాని, ప్రయోగములందలి ఫలితములను సమర్థించుట కవకాశము లేదని తెలియుచున్నది. వానిని కఠినగోళములుగా భావించిన చాల దృగ్విషయములను బోధపరుచుకొనజాలము. కాని, తరంగములుగా భావించినప్పు డెట్టివిషయము గ్రహించుటకును కష్టము లేదు.

జి. పి. తామ్సన్ (G. P. Thomson), డేవిస్సన్ (Davisson), గెర్మర్ (Germer) మొదలగుశాస్త్రజ్ఞులు విద్యుత్కణముల పరావర్తనము వక్రీకరణమనదగు విషయములను పరిశీలించిరి. సమానాంతర (Parallel) కిరణపుంజముగ బర్విడుచున్న విద్యుత్కణములు లోహతలము పైకిని, లోహతలమందలి సూక్ష్మరంధ్రములలోనికిని పంపబడినవి. వీనిఫలితములు యుక్తముగ నమర్పబడిన ఛాయాకర్షదర్పణముల (Photographic plates) పై లిఖింపబడినవి. ఆ చిత్రములను పరిశీలింపగా సూక్ష్మమగు కఠినగోళము లొసగు చిత్రములవలెలేవు. అనగా విదుత్కణములు తరంగములవలె ప్రవర్తించినవి. విద్యుత్కణము తరంగ పరంపరయైనచో, అది నిశ్చయమైన తరంగదైర్ఘ్యమును కలిగియుండవలెను. పర్విడుచున్న విద్యుత్కణముతో గూడిన తరంగదైర్ఘ్యము స్థిరముగానుండదు. అది దాని రాశిపైని వేగము (Velocity) పైని ఆధారపడియున్నది. కావున దానిరాశి (Mass), వేగములనుండి తరంగదైర్ఘ్యమును గణింపవచ్చును. పైప్రయోగములందలి చిత్రములనుండి ప్రత్యేకముగా తరంగదైర్ఘ్యము గణింపవచ్చును. ఈరెండు సంఖ్యలును సమానముగా నున్నవి. కావున, నిస్సందేహముగ విద్యుత్కణములు సైతము తరంగములట్లు నటించుచున్నవి.

ఇట్లు తేజస్సును నానావిధ ప్రసారములును ఖండములట్లును తరంగములట్లును దోచుచున్నవి. స్థూలముగ గోచరించు ద్రవ్యముకూడ తరంగములతో నేర్పడుచున్నది. జ్ఞాన మభివృద్ధియగుచున్నకొలది, ఎట్టి సూక్ష్మవిషయము లైన పరిశీలించుటకు తగిన యుపకరణములను మానవుడు కల్పించుచున్నకొలది బ్రహ్మాండమంతయు తరంగమయముగా దోచుచున్నది. అంతమాత్రమున శాస్త్రజ్ఞుడు భయపడి సత్యాన్వేషణము మానడు. తానాశ్రయించిన పథము దుర్ఘటమగుచున్నకొలది వాని యుత్సాహమును, పట్టుదలయు మరింత బలమగును. జ్ఞానవాహిని పలుమారులు వెనుదిరిగినది. భవిష్యమున నెట్టి నూతనభావము లుప్పతిల్లునో చెప్ప జాలము. జాగరూకులమై గమనించవలయును.

పర్యవేక్షణ శిఖరము-గుత్తి — T R R

సంగీతప్రియులకు, సంగీతవిద్వాంసులకు

బహిరంగలేఖ

హెచ్. పి. కృష్ణరావు, బి. ఏ.,

స్వరముల సాహాయ్యమున అనేకభావములను విస్ఫుటము చేయునదియే సంగీతకళ. దానికి పంచదారవంటి మాధుర్యము గలదు. అనేకసంగీత విద్వాంసులు ఆకళయొక్క బాహ్యగుణములతో తృప్తి నొందుచున్నారు గాని స్వరసమ్మేళనమువలన మన స్సునం దెట్టిసంచలనము కలుగునదియు వారాలో చించుటలేదు. స్వభావసిద్ధములగు ప్రకృతిస్వరములన నెవ్వి? వికృతిస్వరములన నెవ్వి? ఈపరిభాష యెట్లు వచ్చినది? ఆయాభావములలోని భేదములేమి? సరిగమ పధనియను సప్తస్వరముల భావములెవ్వి? కళ్యాణి, తోడి, భైరవీ రాగాలాపము లెట్టి మనోభావములకు కారణమగుచున్నవి? ఆనందము, శోకము అను భావ ములు కలుగుట కెట్టి రాగములు పాడవలయును? ఇటు వంటి ముఖ్యాంశములను పండితులు ఉపేక్షించు చున్నారు. ఈవిషయమును ఇంకను విశదపరుపవలయు నన్న ఒకసాధారణ గాయకుని విషయము గమనించిన యెడల తెలియగలదు. సామాన్యగాయకునకును—భార తీయుడుగాని, యూరోపుఖండవాసిగాని—వంటవాని కిని సామ్యము గలదు. ఎట్లన: వంటవానికి తా నుప యోగించెడి సంబారముల గుణములుగాని, వంటకముల రాసాయనికస్వభావములుగాని తెలియవు. కాని అతడు బహుపక్వముగా వండి మెప్పుపొందగలడు. అట్లే సామాన్యగాయకుడును. సంగీతము విరసమైనప్పుడు విరక్తిని గలిగించునేగాని వంటవాని చేతగానితనమువలన మాత్రము ముప్పు కలుగవచ్చును. ఇట్లువ్రాసి సంగీత కళనుగాని, తత్కళాభిజ్ఞులనుగాని నిరసించవలయు నను భావ మేమాత్రమును లేదు. ఈ పైప్రశ్నములకు సమా ధానము చెప్పుట సంగీతవిద్వాంసుని ప్రథమకర్తవ్యము. రెండుదశాబ్దులనుండి తీవ్రమైన పరీక్షకు గురియై తేల్చ బడిన యీసూత్రములు 'సంగీతతత్త్వవిచారము' (The Psychology of Music) అను గ్రంథమున గలవు. అవి యీక్రింద పొందుపరుపబడియున్నవి.

(౧) శంకరాభరణరాగ (బిలావల్) స్వరములు (Diatonic Major) స్వభావసిద్ధములగు ప్రకృతి స్వరములు. అవి ఆనందారోగ్యముల సూచించును.

నాదము, నాళప్రకృతి, మనస్సు అనువాని యొక్క స్వభావములనుండి పైవిధమున చెప్పవచ్చును. ఈస్వరకంపనములచే గలుగు భిన్నాంశములు సులభ ములు. ఇవన్నియు పరస్పరానుగుణ్యము కలవి.

(౨) అట్టిస్వరముల సమ్మేళనముచే గలుగునది ఆనంద, సౌఖ్య, వీర్య, గాంభీర్యాది భావములేకాని శోకముగాదు.

(3) శంకరాభరణరాగస్వరములచే నుత్పత్తి యగునది స్వభావసిద్ధమగు ఆరోగ్యమున కాధారభూత మైన మానసికానందము. దీనికి భిన్నములయినవి వికృతి స్వరములు. అవియే శోకాత్మకములు.

ఆవికృతిస్వరకంపనములు క్లిష్టములై అన్యోన్య విరుద్ధములై, మనోవైకల్యమునకు కారణభూత మగు చున్నవి. "మధురగానము నాలకించినపుడు నాకెపు డును సంతోషము గలుగదు" అని జెసికా వచించినట్లు, ఈస్వరముల వినినపుడు దుఃఖభావములు తప్ప వేరొండు మన హృదయములయందు జనించవు. ఒకొక్కపుడు అనురక్తివలన ఆనందబాష్పములు వచ్చుటగలదు.

(౪) మిగిలిన ౭౧ జనకరాగములు ప్రకృతి వికృతిస్వర సమ్మేళనమువల్ల దుఃఖభావముల గలిగించు చుండును.

హరికాంభోజిరాగములో, కైశికి 'ని' పాడుట నకు 'గా'ంధారము వివాదిగనున్నది. కల్యాణిలో

'మ' మిగత అన్నిస్వరములకును వివాదిగ నున్నది. ఇట్లే అన్నిరాగములలోనను.

(౫) సంగీతమందు తాళము, గమకము, ధ్వని యనునవి ఒకొక్కప్పుడు రాగస్వభావమును మార్చి మెరుగుపెట్టుట కలదు. కొన్నియెడల తద్విపరీత మగుటయు కలదు.

(౬) సంగీతమునకు భాష లేదు. భాష సంగీతమున కొక అంగముమాత్రమే యగును. ఒకొక్కసారి భాష సంగీతభావమును తారుమారుచేసి మనస్సులను తప్పుదారి త్రొక్కించుటయు గలదు.

(౭) సంగీతము భావప్రధానమైనది. అది రసము కాదు. నవరసముల ప్రకటించెడిశక్తి నాట్యమందును, సాహిత్యమందును గలదు. సందర్భోచితముగ రసము విభావానుభావ వ్యభిచారిభావములందు లీనమైయుండును.

(౮) శార్ఙ్గదేవుని సంగీతరత్నాకరమందు ఈ విషయములు రసశాస్త్రసంప్రదాయమునకు ప్రతికూలముగ నున్నది.

(౯) శ్రీరాగము, కల్యాణి, నాటరాగములలో వికృతిస్వరములు కలవు కావున అవి శుభదాయకములు కావు.

(౧౦) రాగములపేర్లు రూఢములు. ఆపేర్లయందలి యర్థమునకును, ఆరాగములవలన గలుగు భావములకును ఏమాత్రమూ సంబంధము లేదు.

(౧౧) రాగములు పాడుటకు కాలనియమములు నిర్దేశింపబడలేదు. పాడుట గాయకుని మనోభావముల బట్టి యుండును. అన్నివేళలయందును, ఆయారాగములందుండు వికృతిప్రకృతిస్వరములబట్టి రాగములు మనోరంజకములుగ నుండును. అట్లుండుట స్వభావసిద్ధము. చక్కరయందలితీపి, కైనాయందలిచేదువలెనే రాగములందలి మాధుర్యమును సర్వదా వర్తించును.

(౧౨) గానము అగ్నిని ప్రజ్వలింపచేయను లేదు; వర్షమును కురిపించను లేదు. ఈశక్తి దేవగానమైన 'మార్గి'విధానమునకే గలదు. 'దేశి'విధానమందు గాయకుని మనశ్శక్తినిబట్టి యుండును.

(౧౩) ఎల్లప్పుడును మనస్సు మెట్లవరుసను శారీరకవిశ్రాంతికిని మానసికవిశ్రాంతికిని మధ్య తేలియాడు చుండును. మనశ్శారీరకతత్త్వమునుబట్టి యోచించిన యీస్థితి సంగీతస్వరముల నడకవలెనే యున్నది. మానవుడు త్రాగి మత్తుగొనినపుడును, జయముగొని పరవశుడైనపుడును, జ్వరపీడితుడైనపుడును, వానిమనస్సు కొంచెముగానో, గొప్పగానో, సహనముతోనో, అసహనముతోనో వర్తించునట్లు, సంగీతము వినునపుడును మనసు ఆనందవిషాదములలో, స్థితినిబట్టి వికసించుచు, సంక్షోభించుచునుండును. కల్యాణి, తోడిరాగములు మనయందు కలిగించు భావములు శోకభూయిష్ఠములుగనే యుండును. రాగముయొక్క స్వరమునుబట్టి కొద్ది భేదములు గలుగవచ్చును.

ఈ గూఢభావముల సూక్ష్మభేదముల గుర్తించుటకు చిరకాల పరిశ్రమ అనుభవము ఆవశ్యము. గీటురాయిపైన గీచినంతనే బంగారువన్నెను సామాన్యుడుగాని బంగారునగల ధరించువారుగాని తెలిసికొనలేరు. ఈనైపుణ్యము ప్రాజ్ఞునికిమాత్రమే గలదు. అట్లే సంగీతమందును.

(౧౪) ఈసూత్రములు హిందూస్థానీ సంగీతమునకుగూడ అన్వయించును. ఒకేరాగమందు తీవ్రకోమల స్వరములు స్వేచ్ఛగా పాడుటవలన ఈఖత్తు చాలమాధుర్యముగ కనుపించును.

(౧౫) పదియవశతాబ్దమువరకు యూరోపియ సంగీతముకూడ నిదే ప్రకారముండెను కాని ఆతర్వాత 'డైఫోని'పద్ధతి అవలంబింపబడినది. తరువాత కొంత కాలమునకు **Descantus** వలన స్వరభావములు మరింత బిగింపబడెను. పదునేడవశతాబ్దమందు 'రామ్యూ' అను సంగీతవిద్వాంసుడు మేళవిధానము (**Standard of Harmony**) అనుదాని నేర్పరచి తత్త్వశాస్త్రమునకు బదులు గణితనియమముల జొప్పించి 'డాక్టరు నెస్టు హార్ప్'గా రన్నట్లు సంగీతమును ధ్వంసము చేసినాడు.

గాన మాధుర్యము, మేళము, అనుపదముల నిర్వచన మేమి? మానవుని కంఠస్వరము దుదయించెడి సంగీతమున మాధుర్యము గలదనవచ్చును. దాని స్వరూపము మనశ్శారీరకతత్త్వములబట్టి యుండును. మేళము విశ్వమంతయు వ్యాపించియుండు దైవబల ప్రేరితమైన వాక్కునందు గలదు. అయినను ఇందు మూలమున కొన్ని భావములు అద్భుతమగు రీతిని ప్రకటితమగుటయు గలదు. భారత సంగీత విధానము తనపరిమితిలోనను చాలస్వాభావికముగనే యున్నది. పాశ్చాత్యవిధానము కృత్రిమమైనది. Donald Francis Torey యిట్లనుచున్నాడు: "సంగీతమునకు భావ కళా కల్పితమే. ఆభావ స్వభావసిద్ధమైనట్లు గన్పించును." ప్రాక్పశ్చిమవిద్వాంసులు ఒకరితత్త్వము నొకరు గ్రహించుకొనలేక పోవుచున్నారు.

లేఖోద్దేశము

(౧) సంగీతవిద్వాంసులు తమశాస్త్రపరిశోధనానుభవ సహాయముతో సందలిసూత్రముల సత్యాసత్యముల చక్కగ బరిశీలించవలయునని ప్రార్థన.

(౨) ఇందుకు భిన్నమగు వాదములున్నయెడల వానిని సహేతుకముగ ఆధారముల చూపవచ్చును.

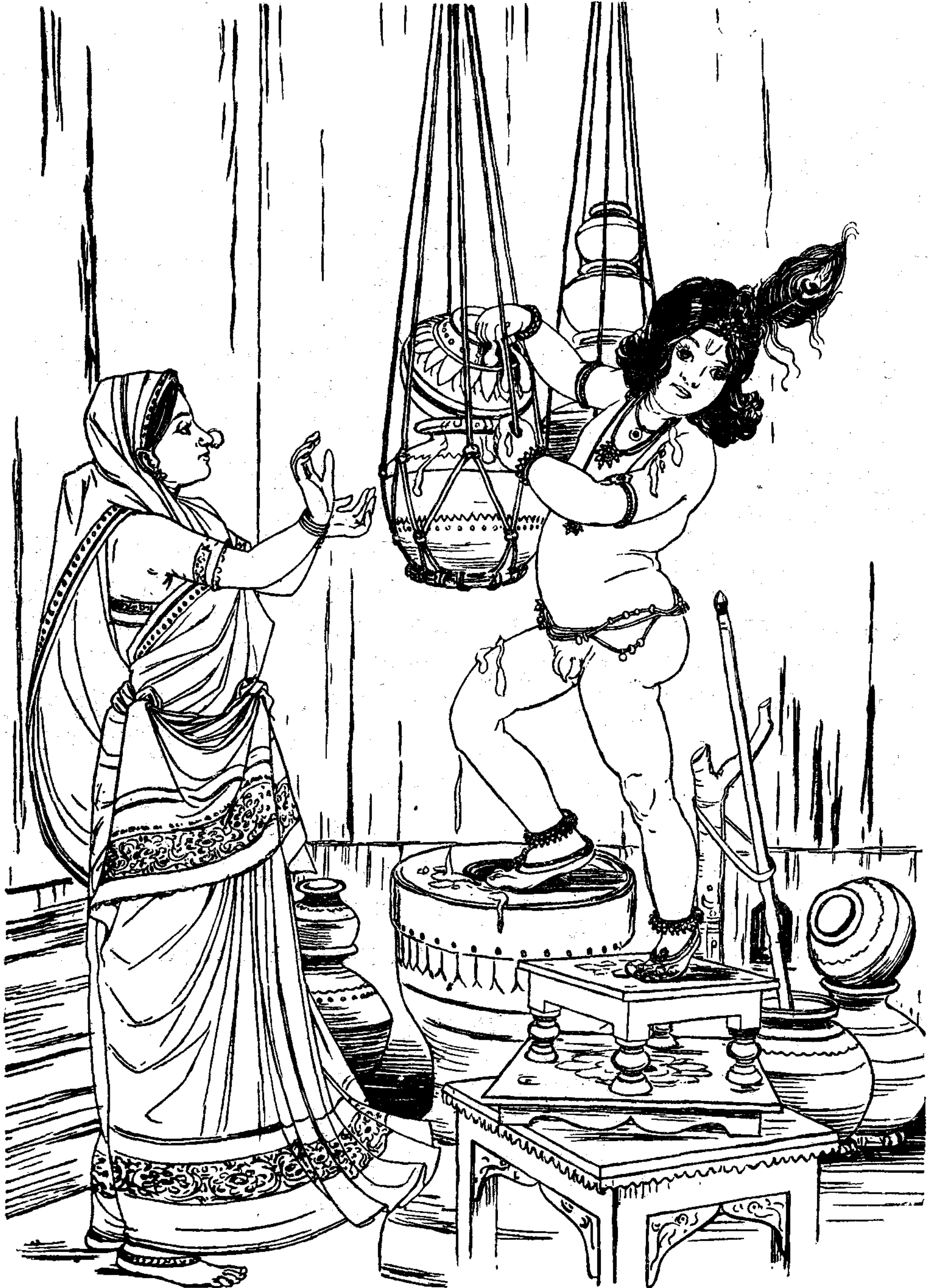
ఏరాగమునైనను ప్రతిభాశాలురగు గాయకులు పాడి ఎట్టిభావములైన ప్రకటించగలరని పైసూత్రముల కొందరు భారతీయులు త్రోసిపుచ్చుచున్నారు. కుండ నొకదానిని చేయుటకు బంకమన్ను సంగతియటుంచి నను, ఉక్కు, ఇత్తడి, రాగి, వెండి, బంగారములు సయితము ఉపయోగపడగలవు. కాని ఆయాలోహములు తమస్వభావగుణముల గోల్పోవుటలేదు. బంగారుతో సూదినిగాని, కుండనుగాని, కటారిగాని, ఫిరంగినిగాని చేయవచ్చు అందుమూలమున బంగారుయొక్క ప్రత్యేకత నశించిపోవుటలేదు. ఆలాగుననే ప్రతిరాగమునకును ప్రత్యేకతగలదు. ఒకేరాగముమూలమున అనేకభావముల వెలిబుచ్చినంతనే దానిస్వభావము మారుచుండుటలేదు. కొందరు మార్గ దేశీవిధానముల గుర్తెరుగరు. హనుమంతుడు, నారదుడు, శ్రీకృష్ణుడు మొదలైనవారి దివ్యగానముయొక్క ప్రభావము సామాన్యులగానమువలనను గల్గునని పొరవడుచున్నారు.

సంగీతవిద్వాంసుడు శాస్త్రసమ్మతమగు గానమును, సాధారణవిధమగుగానమును కనుగొని మెలంగ గలిగినయెడల ఈలేఖోద్దేశము సగము ఫలించినట్లె యగును. తత్త్వశాస్త్రమునకును, సంగీతశాస్త్రమునకును బాంధవ్యము క్రమేణ కలుగగలదు. సృష్టిచిత్రముల ప్రతిబింబింపజేయుటయే లలితకళల ముఖ్యోద్దేశము. భౌతిక, శారీరక, మనస్తత్త్వ శాస్త్రముల సాయములేనిదే సంగీత మాయుద్దేశమును సాధించుకొనజాలదు.

ఇందునుగురించి విమర్శలుగాని, అడుగవలసిన ప్రశ్నలుగాని యున్నచో వ్రాయించినయెడల జవాబు బడయగలరు.

6th Road, Chamarajpet, Bangalore City.

నవనీత-చోరుడు —అనిసెట్టి సుబ్బారావు.

నక్షత్రమండలము

గోబ్బూరు వేంకటానంద రాఘవరావు (కవితాసమితి)

(భావ ఆశ్వయుజమాసము)

ఉత్తరము

తూర్పు

దక్షిణము

[ఈ పటమును తలమీదుగా ఆయాదిక్కులు సరిపడునట్లు పట్టుకొని ఖగోళమును పరిశీలింపవలెను.

ఇందు జూపబడినట్లు నక్షత్రాదులు

సెప్టెంబరు	8	తేదీని	రాత్రి	8-25	నిమిషములకును
,,	15	,,	,,	8-52	,,
సెప్టెంబరు	22	తేదీని	రాత్రి	7-57	నిమిషములకును
,,	30	,,	,,	7-26	,,
అక్టోబరు	7	,,	,,	6-58	,,

కనబడును.]

The Heavens declare the glory of God. And the firmament showeth his handiwork.

(భగవంతుని మహామహిమము మింట ప్రకాశితమగుచున్నది. ఆతని మహోన్నత సృష్టికౌశలము ఆకాశరంగమున ప్రదర్శింపబడుచున్నది.)

No unregarded Star
Contracts its light
Into so small a character,
Removed far from our human sight,
But if we steadfast look
We shall discern
In it, as in some Holy Book,
How man may heavenly knowledge
learn.

(బహులక్షలకోట్లమైళ్ల దూరముననుండి మానవుని కంటికి దృశ్యాదృశ్యముగా తేజో(అ)ణువు మాత్రముగా కనబడు ప్రతినక్షత్రమును, ఊరక చూచునపుడు సంకుచిత తేజముతో చిన్న చుక్కలాగున కనబడినంతమాత్రమున నేమి? నిదానించి గమనించినపు డా చిన్నచుక్కయే (వేదాది) పవిత్రగ్రంథములవలె స్వర్గీయవిజ్ఞానమును మనలకు విదితము చేయుచునే యున్నది.)

ఈ భావసంవత్సర ఆశ్వయుజమాసమునందు రాత్రి తొలిజామున నగపడు ఖగోళవిశేషముల నరయుదము.

పాలవెల్లి (Milky way)

ఈమాసములో పాలవెల్లి ఈశాన్యదిశ నారంభించి ఆర్చియనబడు (Arch) మండలఖండము వలె వంగిన యాకారముతో భృగుపరకు, అప్సరస, పురూరవసు, రాజహంస, గరుడ, ధన్వి, వృశ్చికరాసుల మీదుగా నైరృతిదిశకు వ్యాపించియున్నది. ధనురాకారముతో నిట్లువ్యాపించిన యీధవళదృశ్యమునకు మధ్యభాగమున రాజహంసమండలము కానరాగలదు. అటనుండి పాలవెల్లి రెండుశాఖలుగా చీలినది. ఆ శాఖలమధ్య నల్లగ చాయాపథము గమనింపదగియుండును.

మొదటి తరగతి చుక్కలు (First Magnitude Stars)

ఈ మాసములో మిక్కిలి తేజోవంతము లైన చుక్కలు నాలుగుమాత్రము రాత్రి తొలిజామున నగపడును. అవి యేవేవి యనగా:—

౧ వీణామండలములోని బ్రహ్మ (Vega in Lyra).

౨. వృశ్చిక రాశిలో జ్యేష్ఠ (Antares in Scorpio).

3 గరుడమండలములో శ్రవణము (Altair in Aquila).

౪. ఇంద్రద్యుమ్న (Fomalhaut).

గ్రహములు

ఈనెల ౧౩-వ తేదీని గురుడు పశ్చిమమున నస్తమించును. మరియు ధనిష్ఠ రెండవపాదమునందు వక్రగతుడై యున్న శనియొక్క వక్రగమనము ఈనెల ౨౭-వ తేదీతో అంతమొందును. అటుపైని శని, ఋజుగతితో ధనిష్ఠ ౨-వ పాదమున చరించును. తక్కిన గ్రహములు ఇపుడు కానరావు.

పడమటిదిశను స్వాతి అస్తమించినది. విశాఖ,అనురాధా, నక్షత్రములు త్వరలో అస్తమింపనై యున్నవి. వాయవ్యమున శేషశాయియైన శ్రీమహావిష్ణువు త్వరలో నస్తమింపగలడు. అతని నాభికమలమున జనించిన బ్రహ్మ (Vega) నక్షత్రమును, బ్రహ్మముఖమునం దున్నట్లు వర్ణింపబడు సరస్వతి చేతిలోని వీణ (Lyra) చుక్కలును మరికొంతతడవు కానరాగలవు. ఈవాణీహిరణ్యగర్భులకు వాహనమైన రాజహంస (Cygnus) నభోమధ్యరేఖ (Meridian) ను గడచి పడమటకు ప్రాలియున్నది. ఇప్పటికగపడు పాలవెల్లికి ఈ రాజహంస ఇంచుమించుగా మధ్యనున్నదని చెప్పనొప్పును.

దక్షిణమున వృశ్చికరాశి త్వరలో నస్తమింపనై యున్నది. మిత్రదేవతాకమైన అనూరాధయును, ఇంద్రదేవతాకమైన జ్యేష్ఠయు, తేలుకొండెలో మూలయును చక్కగా చూడనగును. వీటిప్రక్కను ధన్వియు, వానివాహనమైన విలుకయు, అదిగువనే బాణాసుర మయూరములును కానవచ్చుచున్నవి. శని ధనిష్ఠలో నున్నాడు. మకర, కుంభరాసుల దిగువ ఇంద్రద్యుమ్నమహారాజును, నాళీకజంఘబకమును, ప్రావారకర్ణఘూకమును, యుగంధరకమఠమును చక్కగా కానబడుచున్నవి. కమఠము కడనే క్షీరోద దక్షిణధ్రువము భావించుకోవలెను. ఆగ్నేయదిశను ధుంధుమును, శింశుమారమును ఉదయించినవి.

ఉత్తరమున ధాత,విధాత,మిత్ర,అగ్ని,మహేంద్ర, కశ్యపులతోను, తోకచివరను ధ్రువునితోడను ఉదయాస్తమానములు లేని లఘుబుఋక్షము మెఱయుచున్నది. లఘుబుఋక్షమునకు వాయవ్యమున నరకాసురుడు సపరివారముగా చుట్టుకొనియున్నాడు. ధ్రువుని దిగువను, ఊరువు ననుసరించి ఊర్వశీపురూరవసులు మెఱయుచున్నారు.

మధ్యను వసుదేవతాత్మకమైన ధనిష్ఠయు, దానికి తూర్పుగా, పేద్యఘూశ్వము (Pegasus) చతురస్రము నందలి పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్రము ఆవల తూర్పున రేవతియును కానవచ్చుచున్నవి. తూర్పున మేషము, అనగా అశ్విని, భరణి, కృత్తికానక్షత్రములు ఉదయించినవి. అశ్వినికి ఎగువను, అనగా ఈశాన్యమున చ్యవన, ఇంద్రమద నక్షత్రములును, అప్సరస మండలమును చక్కగా ఉదయించి మెఱయుచున్నవి. భృగుపరశుమండలము ఇప్పుడే ఉదయమైనది. ఆదిగువను గ్రుడ్లు మిటకరించుకొనుచు Blinking Demon అని చెప్పబడు పులోముడు (Algol) కానవచ్చుచున్నాడు. ఈపులోముడు గ్రుడ్లు మిటకరించుకొనుచున్నాడని పలుసారు లీవఱకు వ్రాసియుంటిమి. ఈరక్కసుడు ఇట్లు గ్రుడ్లు మిటకరించుకొనుచున్నట్లు అగుపడుటకు కారణము చూడవలసియున్నది:—

మన సూర్యచంద్రులే విశ్వములో తేజోవిషయమున మహాఘనులయినట్లును, తక్కిన చుక్కలన్నియు వట్టిపనికిమాలిన వయినట్లును భావించి, ఈ చుక్కల యందు కేవల నిరాదరభావముతో, మనకవులు కొందరు

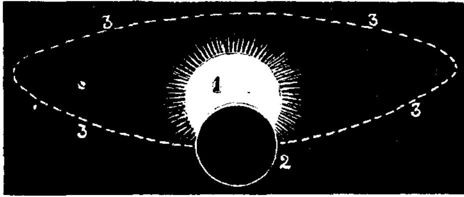
“ అలఘుతేజులౌ సూర్యచంద్రులకె గాక
గ్రహణ ముండునె మింటిచుక్కలకు నెల్ల? ”

అని ప్రశ్నించినారు. సూదిమొన మోపినపుడు తోచు చుక్కబొట్లవలె సూక్ష్మములై తోచుచు ఆకాశమున మిణుకుమిణుకుమనుచుండు నక్షత్రములు “కడు చిఱుత లగుట” చేత వాటికి గ్రహణయోగ్యత లేనేలేదని ఆకవుల భావము. సిద్ధాంతశాస్త్రపరిశోధకులు ఆభావము నంగీకరింపరు. క్షణమునకు లక్షయెనుబదియారువేల మైళ్ల వేగముతో అఖండత్వరతో వ్యాపించు వెలుగు మన కతి సమీపమున నున్న చుక్కలనుండి మనకు చేరు సరికి బహు సంవత్సరములు పట్టునని నిర్ధారణ కాబడినది. దూరపుచుక్కలనుండి వెలుగు మనభూమిని చేరుకొను సరికి వందలు-వేలు- సంవత్సరములు పట్టుచున్నది. ఊహింపరానంత దూరమున నుండుటచేత ఈ చుక్కలు బహు చిన్నవిగ కనబడుటచేత అవి చిన్నవేనని మనము భ్రమపడరాదు. పరిమాణ విషయమునను, తేజోవిషయమునను కొన్నిచుక్కలు మన సూర్యునికంటె వందలు-వేలు-రెట్లు అధికమైన తేజస్సు, పరిమాణమును గల బ్రహ్మాండగోళములు. అగస్త్యుడు, జ్యేష్ఠ, ఆరుద్ర, మఘ, చిత్ర, రోహిణి మొదలగు బ్రహ్మాండ గోళముల యెదుట మనసూర్యుడొక ఆవగింజ - ఒక మిణుగురు పురుగు మాత్రమేనని మనము గ్రహింపవలెను. చంద్రుడు మన సూర్యునికంటె చాల చిన్నవాడు. అయినను బహు సమీపమునందుండుటచేత పెద్దగా కనబడుచున్నాడు.

పులోమ నక్షత్రము

ఇది భృగుపరశుమండలము దిగువను, ధ్రువనక్షత్రమంత కాంతితో మెఱయుచుండును. ఇట్లు రెండురోజులన్నర—సుమారు ౫౯ గంటలు మెఱసినతరువాత ఆచుక్క కాంతి మందము అగును. మరి నాలుగున్నర గంటలకు, ఆచుక్క కాంతిలో రెండువంతులు తరిగిపోయి

ఒక మూడవవంతుమాత్రము మిగులును. మరి మూడుగంటలన్నరకు ఆచుక్క ఎప్పటితేజముతో, అనగా మన ధ్రువనక్షత్రమంత కాంతితో మెఱయుచుండును గ్రహణమునకు గ్రహణమునకు మధ్య అంతరము ౨ దినముల ౨౦ గంటల ౪౦ నిమిషముల ౫౩ సెకెండ్లు. ధ్రువనక్షత్రమంత తేజముతో ప్రకాశించుచు, మధ్య మధ్య గ్రహణబాధచే కాంతి తరుగుచు, హెచ్చుచు

పులోమనక్షత్రమునకు గ్రహణముపట్టుట.

[1. పులోమ చుక్కలజతలో తేజోవంతమైన చుక్క. ఇదే అసలు చుక్క. దీని వ్యాసము మన సూర్యునికంటె $\frac{2}{3}$ సుమారు పెద్దది.

2. నల్లచుక్క. ఇది ఇంచుమించుగా మన సూర్యునియంత పెద్దది.

3. నల్లచుక్క అసలు చుక్కచుట్టును తిరిగి వచ్చుచుండు అండవృత్తము.

ఈ నల్లచుక్క అడ్డమువచ్చుటచేత తెల్లచుక్క కాంతి హీనమై కనపడును.]

నుండు పులోమనక్షత్రము దూరముననుండుటచేత ఒక్క చుక్కలాగున కనబడుచున్నను, నిజమునకు అది చుక్కల జత. అందొకటి కాంతివంతమైనది. రెండవది నల్లచుక్క. తేజోవంతమైన దాని వ్యాసము పదునొకండు లక్షల ఇరువదివేలమైళ్లు. మనసూర్యుని వ్యాసము సుమారు ఎనిమిదిలక్షలమైళ్లు. కాబట్టి పులోమ నక్షత్రయుగ్మములో తేజోవంతమైన చుక్కవ్యాసము మన సూర్యుని వ్యాసముకంటె 3 వ వంతు హెచ్చుగా గలదు. కాబట్టి అయ్యది మనసూర్యునికంటె చాల గొప్పగోళము. ఆ జతలో రెండవది నల్లచుక్క. ఆ నల్లచుక్కయొక్క వ్యాసము ఎనిమిదిలక్షల వలుబదివేలమైళ్లు, అనగా అది ఇంచుమించుగా మన సూర్యునియంతగోళము. ఇది తేజస్సుగల చుక్కచుట్టును అండవృత్తమార్గమున తిరిగివచ్చుచున్నది. అట్లు తిరిగివచ్చుటలో అసలు చుక్కయొక్క తేజఃప్రసారమునకు అడ్డమైనందున ఆ చుక్కయొక్క తేజస్సు తరిగిపోయినట్లు మనకు కనబడును. అటంకము ఆరంభమైనదిమొదలు నివారణయగువరకు సుమారు ఎనిమిదిగంటలు పట్టును. నల్లచుక్క కనబడదు. యంత్రసహాయముచేత గూడ దాని నీసరికి ఎవరును చూడలేదు. అయినను దానిఉనికి స్థిరమగుటయేకాక దాని పరిమాణముకూడ సరిగా నిర్ధారణచేయబడియున్నది. దానికి కారణభూతుడు John Goodricke అనుపిన్నవాడు.

అతడు మూగవాడు, చెవిటివాడు. అయినను పులోమనక్షత్రమునందు సక్రమముగా గోచరించు తేజోభేదములను బహుసూక్ష్మముగా పరికించినాడు. అందుకు హేతువేమియని యోచించినాడు. మన చంద్రుడు మన భూమినిచుట్టును, భూమి మొదలగునవి సూర్యునిచుట్టును పరిభ్రమించునట్లే నల్లగోళ మొకటి పులోమ ముఖ్యనక్షత్రముచుట్టు తిరుగుచున్నదనియు, ఆచుక్కకు నల్లచుక్క అడ్డమువచ్చుటచేత గ్రహణము కలిగి, తేజోభేదములు కనపడుచున్నవనియు సరిగా నూహించినాడు. ఆవిషయమై సహేతుకమైన వ్యాసము వ్రాసి ఇంగ్లండుదేశపు Royal Society వారికి పంపినాడు. వారీతనికి Copley Medal అను గొప్ప పతకము నిచ్చి బహూకరించినారు. పాప మాపరిశోధకుడు ౨౨ సంవత్సరముల పిన్నవయసులోనే కాలము చేసినాడు. ఇట్టిపనివాండ్రు బహుకాలము జీవించిన పక్షమున తనగుట్టు బయలగునేమో నని ప్రకృతికి భయముకలిగికాబోలు—వీరిం బోలు ఉగ్రమేధావుల నెంతోకాలము జీవింపనీయదు.

పిమ్మట Potsdam University లో వోగెల్ పండితుడు (Prof. Vogel) ఈపరిశోధన సాగించినాడు. కాంతివిభాజకయంత్రము (Spectroscope) తో పులోమనక్షత్రపు కాంతిని పరిశోధించినాడు. తేజము గల చుక్కచుట్టు నల్లచుక్క పరిభ్రమించుటలో మనభూమి

వైపు వచ్చునపుడు (While approaching our Earth) కలిగించు చిత్రవర్ణము (Spectrum) యొక్క స్వభావమును, భూమినుండి దూరముగాపోవునపుడు (While receding from the Earth) కలిగించు చిత్రవర్ణముయొక్క స్వభావమును లెస్సగా గమనించినాడు. ఈయంశము సుబోధకమగుటకు ధ్వనిశాస్త్రమునుండి యొకఉదాహరణము చూడనగును. ఒకడు శబ్దముచేయుచుగాని, పాడుచుగాని మనలను సమీపించుకొలది, ఆశబ్దము మనకు స్ఫుటముగాను, బిగ్గరగాను వినబడును. కాని దూరమగుకొలది స్వరము హీనమై అస్పష్టమగును. అట్లే నల్లచుక్క పరిభ్రమించుటలో, మనవైపు వచ్చునపుడును, పోవునపుడును కలిగించు తేజోభేదములను బట్టి మారుచుండు స్ఫుటత్వభేదముల నాధారముచేసుకొని, వోగెల్ పండితుడు ఆగోళపు గమనవేగములను నిర్ణయించెను. నల్లచుక్క మనవైపు వచ్చునపుడు క్షణమునకు ౨౦ మైళ్లు చొప్పునను, దూరముగా పోవునపుడు ౨౮ మైళ్లు చొప్పునను కదులుచున్నట్లు అతడు నిశ్చయించెను. సగటున క్షణమునకు ౨౬ మైళ్లు చొప్పున నల్లచుక్క తెల్లచుక్క చుట్టును పరిభ్రమించునట్లు నిర్ధారణచేసి, గణితపద్ధతులను బట్టి, కానరాకున్నను నల్లచుక్క పరిమాణాదులను గూడ నిర్ణయించెను. ఇట్లు కానరాని నల్లచుక్కలు బహువిశేషముగా గలవనియును, అవి యడ్డువచ్చుచుండుటచేతనే నక్షత్రములయందు తేజోభేదములు కలుగుచున్నవనియు శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము. కాబట్టి సూర్యచంద్రులకేగాక ఆకాశముమీద కొన్నిచుక్కలకైనను గ్రహణములున్నవి. అట్టిచుక్కలలో పులోమ ద్రగగణ్యము. పులోమునిలో నేనా డేక్షణకు తేజోభేదములు గలుగునో ఆవివరములన్నియు మనగ్రహణవివరములవలెనే జ్యోతిషగ్రంథములలోను, పత్రికలలోను, ముందుగానే ప్రకటింపబడుచున్నవి. ఆవేళనుబట్టి మన గడియారములనుకూడ సరిగాదిద్దుకోవచ్చును. తప్పిన యెడల మనగడియారములు తప్పుకాలము చూపవచ్చును గాని, క్షణమైన వ్యత్యాసములేకుండ, పులోమునిలో తెల్లచుక్కకు నల్లచుక్కమూలముగా గ్రహణారంభవిమోచనములు కలుగుచుండును.

ఇట్లే ఒకొక్కచుక్కవలన మనము నేర్చుకోవలసినదెంతో గలదు.

ఎవరిగోరీ వారే కట్టుగుంటారు

అడవిజాతులు అజ్ఞానజాతులలో ఉండే కొన్ని లక్షణాలు మనకాశ్చర్యం కలిగిస్తాయి. ఉత్తరధ్రువము వద్ద ఎప్పుడూ మంచు పేరుకొనివుంటుందనీ, అచ్చట ఎస్కిమోలు అనే ఒక మోస్తరు మనుష్యులుంటారనీ, వారు మంచుయిండ్లలోనే నివసిస్తారనీ, వారికి కావలసిన జంతు ఆహారమైన సమృద్ధిగా దొరకక ఆరేసి నెలలు పస్తు పడుక్కుంటారనీ మనకందరకూ తెలుసును. మనలాటివాళ్లమైతే అక్కడకి వెళ్లడానికే భయపడతాము గాని తెల్లవాళ్లు గుండెలుతీసిన సాహసము కలవారు కనుక యెక్కడకైనా వెళ్లగలరు. బోర్గుల్యాండు అనే నార్వేదేశస్థుడు అచ్చటికి వెళ్లడమేకాకుండా, అక్కడవుండే ఒక కన్యను చూసి మోహముపట్టలేక 'పెళ్లి కూడా చేసుకున్నాడు. అక్కడి ఆచారాలను గురించి అతను బెట్రాముబార్కరు అనే పత్రికా విలేఖరికి కొంతవరకు చెప్పితే, బార్కరుగారు మనకందరికీ తెలియడానికి వానిని ప్రకటించారు.

అక్కడపుట్టినవారందరికీ చచ్చేదాకా తిండి చిక్కదు. 'ఇన్టెన్సివుకల్టివేషను' పెట్టిన మన ట్రాపికలుదేశాలలోనే జనసంఖ్య యెక్కువైపోతున్నాదని సంతాననిరోధమార్గా లుపదేశించి సాధనాలను అర్థశాస్త్రజ్ఞులు సరపర చేస్తూవుంటే అక్కడ ఆహారము చిక్కకపోవడము ఆశ్చర్యముకాదు. మనవాళ్లు అసలే పిల్లలను పుట్టించవద్దంటారు. బహుశా యీసాధనాలు దిగుమతి కాకపోవడముచేతను కాబోలు, వారు ముసిలివారైనతరువాత మరెందుకు బ్రతికివుండడమని బొందితో కైవల్యంలాగ బొందితోనే గోరీ ప్రవేశం చేస్తారు.

మనలోచావంటేభయం - చచ్చిపోతామేమోఅని ముసిలాళ్లు, చస్తారుకాబోలునని వారిచుట్టాలు యేడ్చే యేడ్పులకు, వినియోగించే మందులకు, అధ్యోభిక్షులకు అంతులేదు. కాని అచ్చటివారికి బాల్యము యౌవనము ముదిమివలెనె మరణమునాకగోఅవస్థ. ఒక అవస్థలోనుంచి ఒక అవస్థలోకి పోతే విచారమెందుకు, వైరాగ్యంతో సహించవాలిఅని వారియుద్దేశ్యము. బాల్యంలో బారసాల, యౌవనములో పెళ్లి, పెద్దతనంలో పిల్లలను గనడం— యేలాటి ముచ్చటలో ముదిమిలో గోరీలో దూరడం అల్లాటి ముచ్చటే. పెద్దవాళ్లు భూలోకపదార్థములకు ప్రాకులాడక మరణసన్నద్ధులై తమగోరీ తామే కట్టుగుంటారు. పిల్లలు సాయము చేస్తారు. మంచిముహూర్తము చూచి మనపిల్లలను మనము చదువులకు వుద్యోగములకు శృంగారించి ఆశీర్వదించి పంపించునట్లే వారుకూడా యేదోఒకరీతిని పెద్దవారి నందులోపెట్టి కొన్నాళ్లకు సరిపడు ఆహారపదార్థముల నందులో పెట్టి మూసేసి నవ్వుకుంటూ యిళ్లకు వచ్చేస్తారు. ముసిలాళ్లు కూడా అక్కడకు నవ్వుకుంటూనే పోతారు. పిల్లలు తల్లిదండ్రులకు చేయవలసిన కర్తవ్యములు, కర్మలు అన్నిటిలోను ఇట్లు పాతిపెట్టడమనేది ఒక ప్రధాన కర్మ. ఇట్లు చేయకపోతే పితౄణము తీరదు.

అక్కడ వారికి వేరేరోగాలు రావడము, ఆస్పత్రిలో వేయడము, చావడము లేదు. భీష్ములవారిలాగున ఇచ్ఛామరణము. పెద్దవాళ్లయినతరువాత నెప్పుడు చావాలంటే అప్పుడే చావవచ్చు. మగవారికికాని ఆడవాళ్లకు కాని వైధవ్యబాధ, వియోగబాధ, పునర్వివాహ బాధ లేదు. ముసిలిదంపతు లిద్దరూ అయిదవతనం పెట్టుకొని నూతనగృహప్రవేశం చేసినట్లు ఏక ముహూర్తములో సమాధిలో ప్రవేశిస్తారు. ఉత్తరధ్రువానికి యిల్లరికం

వెళ్లిన బోర్గుల్యాండుగారు తన మామగారికీ, అత్తగారికీ అట్టీకర్మ ఆచరించినట్లు చెప్పి భార్యకుకు ఆతావును ఘూపించినాడు. తాను భార్యకూడా ముసలివారైనారు కనుక గోరీ సిద్ధము చేసుకున్నట్లు చెప్పినాడు. వారి పిల్లలు తమ కావిధముగానే అంత్యకర్మ చేస్తారు. నాగరకులు దీనిని మూర్ఖాచార మనవచ్చును, సదాచార మనవచ్చును. కాని, ఆమరణనిర్భీతిభావ ముత్తమోత్తములకు గూడ అభ్యసనీయమనడానికి సందేహము లేదు!

—నారాయణ.

సైపుయంత్ర చిత్రములు

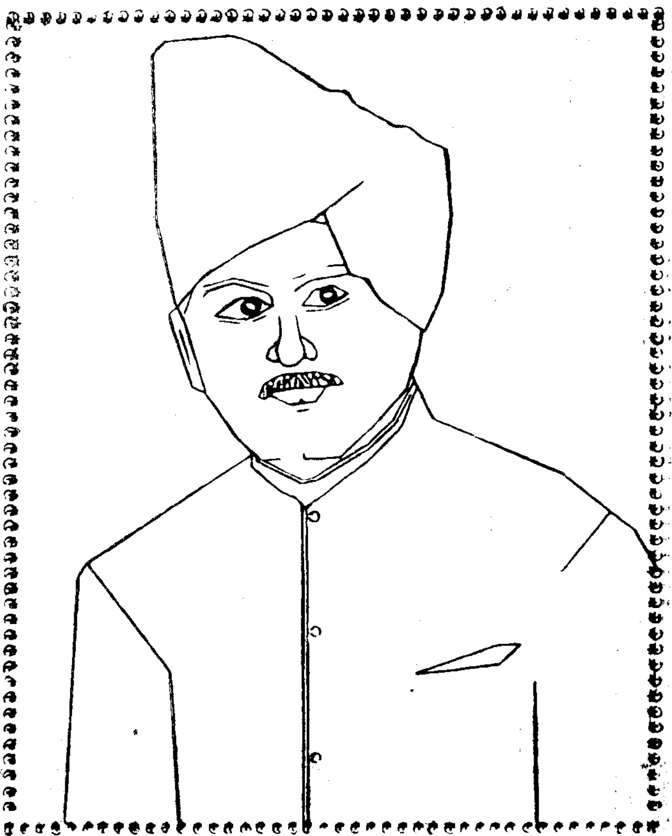
నరిగొండ సత్యనారాయణ మూర్తిగారు

గూడూరు.

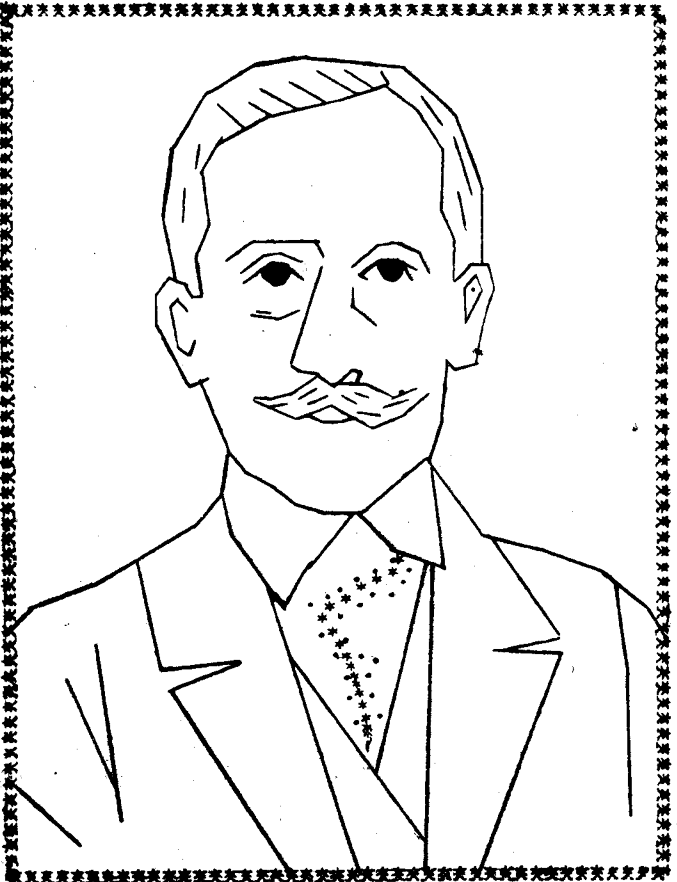
కీ. శే. ఎ. రంగస్వామి అయ్యంగారు

హిందూపత్రికా సంపాదకులు.

గా. బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డిగారు

శాసనసభాధ్యక్షులు, చెన్నపురి.

విల్లింగ్డను ప్రభువు

హిందూ - జావానీయ సారస్వతము

ప్రాచీన హైందవ-జావానీయ సారస్వతముల సంబంధమును గూర్చి డా. ఆర్. సి. ముజుందారుగారు 'ఇండియన్ కల్చర్' అను పత్రికయం దొక ప్రశస్తమయిన వ్యాసమును ప్రకటించిరి. ఈ క్రిందగలది అందలి తునుక:

"ఇదివరకు వర్ణితము లయిన పద్య రచనములు 'కాకవిన్' శాఖను చెందినవి. అవి యన్నియు ప్రాచీన జావానీయభాషయందు రచియింపబడినవి. వానియందలి విషయము చాలవరకు భారతీయ ఇతిహాస పురాణములనుండి కైకొనబడినది. పైన చెప్పబడినవికాక ఇతరములను 'కాకవిన్'లు అనేకములు గలవు. వాని రచనాకాలము నెట్లున్న, రమారమిగనైన చెప్పజాలము. వానిలో కొన్నిటి సంగ్రహవివరణము నీక్రింద నొసగుచున్నాను:

౧. ఇంద్రవిజయము: వృత్రవిజయము; అల్పకాల మింద్రపదము నధిష్ఠించిన నహుషునివధము ఇందలి యితివృత్తము.

౨. పార్థయజ్ఞము: అర్జునుడు తపశ్చర్యచే శివుని మెప్పించి, అస్త్రాదులను పొందినకథ ఇందు వర్ణితమయినది.

3. విఘ్నోత్సవము: దీనిని బౌద్ధు డొకడు రచియించెను. విఘ్నోత్సవుడను యక్షరాజు విక్రమక్రమము. ప్రధానముగ రాక్షసరాజను సుప్రసేనునితో నాతనియుద్ధము ఇందు వర్ణితమయినది.

౪. వ్రతాశ్రయము: అదేవృత్తము. తరువాతి రచనము.

౫. హరిశ్రయము: లంకాధీశుడగు మాల్యవంతుని ధాటి కోడి దేవతలు తొలుత శివుని, తరువాత విష్ణువును శరణుచొచ్చుట, విష్ణువు మాల్యవంతుని చంపి అమృతప్రభావమున యుద్ధనిహతులగు దేవతలను బ్రదికించుట ఇందలి కథ.

౬. హరివిజయము: మందరమునుగొని దేవతలు సముద్రమును మథించినగాథ యిందు వర్ణింపబడినది.

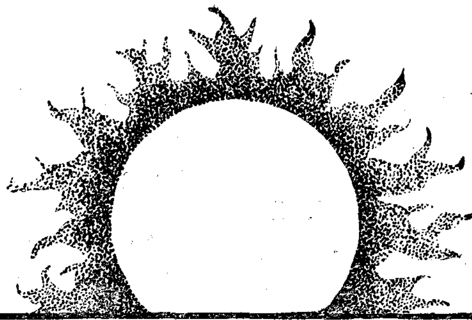
౭. కాలయవ(న) నాటకము: కంసుని చంపినందుకు కృష్ణునియెడగల పగను దీర్చుకొనుటకయి ద్వారకపయి దండెత్తి, పలాయితుడగు కృష్ణుని కాశ్రయమయిన ముచికుందునిచేత చివరకు భస్మీభూతుడయిన కాలయవనునియొక్క చరిత్రము విష్ణుపురాణము ననుసరించి వర్ణింపబడినది. తరువాత రైవతకపర్వతముపయి వృష్ణులు, అంధకులు ఉత్సవమును చేసికొనుచున్న కాలమున అర్జునుడు సుభద్రను అపహరించుకొనిపోయిన గాథయు వర్ణితమయినది.

౮. రామవిజయము: ఇందలి యితివృత్తము కార్తవీర్యార్జునుని పరశురాముడు జయించుట.

౯. రత్నవిజయము: తిలోత్తమ కారణముగ తలపెట్టబడిన సుందోపసుందుల యుద్ధ మిందు వర్ణింపబడినది.

౧౦. పార్థవిజయము: మహాభారతమునందలి యితివృత్తము ననుసరించి ఇరావన్నీలకుమారుల వనగాథ వర్ణితమయినది.

౧౧. పేరుతెలియని అసంపూర్ణగ్రంథ మింకొకటి యున్నది. అందున నుండు కథ భిన్నవిధమున వర్ణితమయినది. పాండవవంశమున నుద్భవిల్లిన శతసేనునకు ఉదయనుడు, యౌగంధరాయణుడు అనువా రిద్దరు కొడుకులు. వారిలో ఉదయనుడు అవంతిరాజపుత్రి యగు అంగారవతిని అపహరించుట-ఇది అందలి కథాశరీరము."

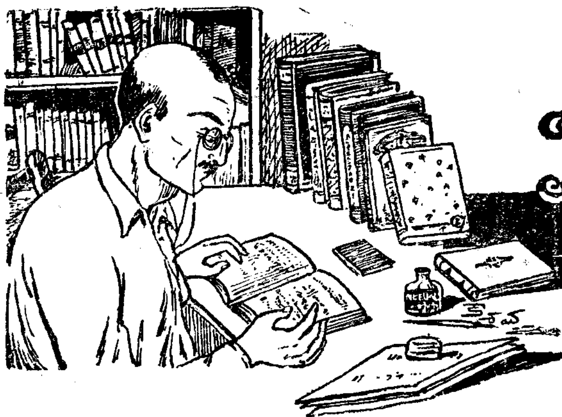
ఆంధ్రాభ్యుదయము

శ్రీ నాగేశ్వరరావు

కాశీ విశ్వవిద్యాలయాంధ్రవిద్యార్థిసంఘ సమ్మానసందర్భమున.

పి. శేషగిరిరావు.

సమాలోచనము

An Introduction to Indian Civics

క్రౌను, పుటలు ౩౧౦, అచ్చు, కాగితము, బైండు అందముగనున్నవి. వెల రూ. ౨-౦-౦

కర్త : కే. కృష్ణయ్యంగారు, బి ఏ., ఉపన్యాసకులు : నేషనల్ హైస్కూలు, బెంగుళూరు.

ప్రకాశకులు : సత్యశోధన పబ్లిషింగ్ హౌస్, ఫోర్టు, బెంగుళూరుసిటి.

'సివిక్స్' తో పరిచయము కలిగించుపొత్తమని గ్రంథకర్త వ్రాసినాడు. అతడనినట్లు తొలిపలుకు మాత్రమే ఇదియని తలపరాదు. విపులాంశములను కనులయెదుట బెట్టుచున్నను, సివిక్స్‌లో సముచిత పరిజ్ఞాన మొసగు గ్రంథమిది. ఇంతవఱకు ఈవిషయమును గూర్చి ఇంగ్లీషులో తోచినపుస్తకములం దిది అగ్రస్థానము నందదగినదనుట అత్యుక్తి కాదు.

దేశకాలపరిస్థితులను గుఱించిన ఉదంతము ప్రజలందఱికిని విశదమైయుండవలెను. ప్రత్యేకవ్యక్తి జీవనమునకును, జాతిజీవనమునకును ఈపరిస్థితులతో సన్నిహిత సంబంధము కలదు. ఈసంబంధము నెఱుగనివారు చీకటియందు గ్రుంకులిడుదురు. అధునాతనయుగమున మనదేశమందు క్రొత్తక్రొత్తసమస్య లెన్నో తలసూపినవి. వీనిని పరిష్కరించుపట్ల ప్రతిమనుష్యుడును జరుపవలయు కర్తవ్యమెంతేని యున్నది. సముచితవిషయపరిజ్ఞానమువలన గాని ఈకర్తవ్యము నెరవేరజాలదు.

మతభాషాదిభేదము లెన్నోయున్నను, భారత హృదయమున నేకైకభావశైవలిని ప్రవహించుచున్నదని గ్రంథకర్త తెలిపినాడు. జూరిస్ ప్రూడెన్సు తెలుపు నిబంధనములనుబట్టి చూచినయెడల భారతసీమయందు జాతి (Nation)యనున దేమియు లేదని తెలుపు లాతివారి కిది చక్కని జవాబు. ప్రపంచ మేధావులు ఈభావమును పలుమాఱు వ్యక్తీకరించి యుండిరి. "This unity transcends the innumerable diversities of blood, colour, language, dress, manners and sect" అని సుప్రసిద్ధ చరిత్రకారుడు Vincent Smith తెలిపినాడు. తన "Hindu view of life" లో రాధాకృష్ణుడు ఈభావమునే వ్యక్తీకరించినాడు Sir Francis Young husband తన "Dawn in India" లో ఈ యభిప్రాయమునే తెలిపినాడు. "There is an inner cohesion among the Hindus from the Himalaya to Cape Comorin The Spirit of cultural unity has spread through a large part of the land and racial stocks of varying levels of culture have become steeped in a common atmosphere" (Vide : page 287) వీరి నుడువుల ప్రతిధ్వనినే గ్రంథకర్త రెండవ అధ్యాయమున వినిపింపగలుగుట ఆనందకరము. భారత ప్రాచీన మహత్త్వమును తెలుపును (నాల్గవ అధ్యాయము) సంయుక్త కుటుంబము, వర్ణాశ్రమ విధానము, గ్రామ సంఘములవలన గలిగిన మేళ్లను గ్రంథకర్త వర్ణించినాడు. వీనికతన ప్రభుత్వమువారికి దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణములు చులకనలాయెనని తెలిపినాడు. నేటి

పరిస్థితులం దీమేళ్లు కండేటికొమ్మలాయెనని యతడు తెలిపియుండవలసినది. ౨౦౩ పేజీలు దాటనిచ్చి, వర్ణములనుగుఱించి తెలుపుచు వానియం దిపుడు తోచిన దోసగులను రెండుమాటలలో చెప్పినాడు. నేటిప్రభుత్వ విధానమునుగుఱించి తెలుపుపట్ల మొహమాటము విడిచి, ఈత డుచ్చరించినవాక్కులు గమనార్హములు! "భారతదేశముయొక్క ఆదాయములో ౫౫ కోట్ల రూకలు రక్షణమునకై వెచ్చముచున్నవి". (౬౬-వ పుట) "భారతదేశము తన కేపిటలును కోల్పోయినది; తన పరిశ్రమలను కోల్పడినది; ఋణపడినది; గభీరదారిద్ర్యములో మునిగియున్నది. అయినను అత్యంతవ్యయభూయిష్ఠమైన ప్రభుత్వమును పోషింపవలసివచ్చుచున్నది" (పుట ౨౩౭) ఆంగ్ల, అమెరికను, ఫ్రెంచి రాజ్యాంగ విధానములనుగుఱించి గ్రంథకర్త తెలిపిన తబిసీళ్లు (Constitutional Law) చదువువారికి తొలిమెట్టు కాగలవు. ఆంగ్ల రాజ్యాంగ విధానమునకు ఆయువుపట్టయిన "Checks and balances" పద్ధతిని గ్రంథకర్త ఉల్లేఖించియుండిన బాగుగ నుండెడిది. భారత రాజ్యాంగములను కొంతవఱకు బట్టబయలుచేయగలిగినాడు. మైసూరు ప్రభుత్వమును గుఱించిన ఉదంతమును ఆరాష్ట్రవాసిగాన విపులీకరించినాడు. ఈప్రానిక ప్రశంసనీయమైనది. సేవాధర్మమును భారతీయులకు క్రైస్తవమతము బోధించినదని అపోహపడువారికి మూడవ భాగములోని తొలి అధ్యాయము చక్కనిపాఠమును తెలుపుచున్నది. Jurisprudence పాఠకులకు జటిలమైయుండు Rights and Duties ప్రకరణమును అరటిపండొలిచినట్లు తెలిపినాడు గాని Rights లోని భేదములను (Rights in Rem and Rights in Personam) తెలుపుట అనావశ్యక మని యోజించినాడు. హక్కుల నెఱుగగోరువారీవ్యత్యాసమును తెలిసికొనుట మంచిది. డెమొక్రసీలో నేడుపొడసూపిన చిక్కులను నొక్కిచెప్పుచుండె, డిక్టేటరు షిప్పునరానురాను రేకెత్తు అరిష్టములను గ్రంథకర్త వివరింపవలసియుండెడిది. భారతదేశమున నుదయించిన నూతన భావోద్యమమును విమర్శించుతఱి, భారత మహాపురుషులను పెక్కండ్రను గ్రంథకర్త చదువరుల కనుల యెదుట బెట్టినాడు. ఈసందర్భమున నాతడు తెలిపినఅంశములు మిగుల హృదయంగమములు. పురపాలక, స్థానికసంఘములనుగుఱించియు, సర్వతోముఖమైన ప్రజాపునరుద్ధరణమును గుఱించియు, వలసపోయిన భారతీయులను గుఱించియు, రాజ్యాంగస్వత్వములకై వివిధజాతులవారు ప్రదర్శించు పెనగులాటను గుఱించియు గ్రంథకర్త తెలిపిన భావములు క్రొత్తలు కాకున్నను, ఇవి ఆచరింపబడునంతదనుక వీనిని గుఱించిన పునరుక్తి దోషముండదు. భారత అర్థశాస్త్రాంశములను గ్రంథకర్త చవిచూపగలుగుట సంతోషకరము. నాలుగవభాగములోని నాలవఅధ్యాయము అమూల్యమైనది. సంఘజీవనమున దోచిన దురాచారములను దెలిపి, భారతభావిభాగ్యమంతయు యువకులశ్రమపై ఆధారపడియున్నదను శ్రీసూక్తమును వినిపించినాడు గాని, నేటియువకులదుర్గతిని గుఱించిగాని, అది మాపుటకు ప్రభుత్వమువారును, దేశనాయకులును నిర్వహింపవలయు కర్తవ్యమునుగుఱించిగాని గ్రంథకర్త ఏమియు దెలుపలేక పోయినాడు.

ప్రస్తుతభారతవాతావరణమున నిట్టి పుస్తకము లెన్నేని అక్కరైయున్నవి. ఇట్టివి మాతృభాషలో గోచరింపవలెను. భగవద్గీతను పంచిపెట్టుచున్న, కోట్లకొలది ఇట్టిపుస్తకములను భారతదేశమున పల్లెలందు మహనీయులు పంచిపెట్టవలెను. గీతగోవిందములతో కాలక్షేపము చేసి, దుర్విధిని దూరుటకంటె అరిష్టనివారకమైన పరిజ్ఞానమందుట శ్రేయమని గ్రహించి, బహుళసంఖ్యాకులైన గ్రామప్రజ లిట్టిపుస్తకములను పఠింతురుగాక. లక్ష్మీప్రసన్నులైన ప్రచురణకర్తలు టెక్స్టుబుక్కుల పిచ్చినుండియు, రైల్వేబుక్కుల వెఱ్ఱినుండియు మరలి ప్రజలకు పనికివచ్చు నిట్టిగ్రంథములను ప్రచురించి దేశముపట్ల దమకుగల ఋణమును దీర్చుకొందురా? ఇకనైనను తమధర్మమును తాము గుర్తింతురా?

—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

వ్యాసావళి

కర్త: ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి, ఉభయభాషాప్రవీణ, తెలుగుపండితుడు, రామచంద్రపురం, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. వెల రు. ౧-౪-౦

ఈ 'వ్యాసావళి' లో ౧. సీతమ్మశ్లోకము, పాపరాజు, ౨. గురజాడవాల్మీకి, ౩. రెండునక్షత్రాలు, ౪. 'శబరీ' సమాలోకనం, ౫. 'వకుళమాలా' పరిశీలనం. అనే విమర్శవ్యాసాలున్నవి. వీటిలో ౧, ౫ 'భారతి' లో, ౩ 'కృష్ణాపత్రిక' లో ప్రకటితములయినవి. ౨, ౪ అప్రకటితములు.

మొదటిది పాత్రౌచిత్యపరిశీలనం. రెండోది గురుజాడ అప్పారాయకవిత్వపరిశీలనం. మూడోది కవి (కాళిదాసభవభూతుల) సామర్థ్యపరిశీలనం. నాలుగోది, అయిదోది గ్రంథవిమర్శలు—'శబరి' ప్రదర్శనయోగ్యం కాదనడమూ, 'వకుళమాల' కుళ్లును వెళ్లబెట్టడమూ.

మొదటినాలుగూ సార్వకాలికప్రయోజనంకలవి. చివరది తాత్కాలికప్రయోజనం కలది. అది పత్రికలో ప్రకటితం కావడంతో దానిప్రయోజనం తీరిపోయింది. 'వకుళమాల' వాడి, ఎండి, పొడి అయి గాలిలో కలిసిపోయింది. దానిని చేర్చడంవల్ల 'వ్యాసావళి' గౌరవం తగ్గింది. అంతేకాదు, పాఠకుడికి పని చేటుకూడ.

విమర్శ అభినవమార్గంలో మెలకువ మీరి నడచింది. విమర్శకు కావలసినపాండిత్యమూ, సమీక్షా, సహృదయతా వీనిలో కనుపడుతున్నవి. 'పిండితాంశం' 'ఖచ్చితంగా' చెప్పబడింది.

ఆంధ్రసారస్వతం అభివృద్ధికావాలంటే ఇలాటి విమర్శలు పరంపరలుగా బయలుదేరవలెను. నేటి విమర్శకులలో హనుమచ్ఛాస్త్రిగారికి వీటివల్ల మంచి పద్దుపడింది. దాన్ని గట్టిగా నిలుపుకోగలసామర్థ్యంకూడా వారికున్నదని వారి యీవిమర్శలు చెప్పుతూఉన్నవి. ఆ సామర్థ్యాన్ని సార్థకంచేసుకుంటే ఆంధ్రసారస్వతం ఒక్కమెట్టయినా ఎక్కడానికి వీలవుతుంది.

సింహావలోకన కందశతకము

కర్త: చక్రాలనరసింహకవి, గుత్తి. భగవంతుని నుతించు నూటతొమ్మిది కందపద్యములిందున్నవి. శతకసామాన్యమగు మకుటమిందులేదు. ఒక అణా తపాలుబిళ్లను పంపినవారికి పుస్తకము పంపబడును.

శ్రీ వేంకటరమణకృతులు

కర్త: కృతిపదప్రవీణ, పలుకూరి వేంకటరమణయ్య, టీచరు, మహారాజకళాశాల, విజయనగరము.

ఇందు వేంకటేశాంకితములగు కృతులు ౩౬ గలవు. అవి భక్తిభరితములు.

దీనిపేరేమిటి?

నవ్వులతీవ, మూడోపువ్వు

కర్త: కాంచనపల్లి వేంకటరంగారావు. "ఈ చిన్నపొత్తము పిన్నవయస్కులకై నిర్దేశింపబడినది" ఇది గ్రంథకర్తమాట. "ఈయన (గ్రంథకర్త) రచనలో నొప్పి కలిగించని హాస్యముతోపాటు శ్రీచింతాదీక్షితులుగారికథలలో ప్రత్యేకముగా గోచరించుబాలురమానసతత్త్వపరిశీలనముకూడ గలదు." అనునవి పరిచయకర్త వేదులకృష్ణమూర్తి (ఉభయభాషాప్రవీణ) గారిమాటలు. 'దీనిభావమేమి తిరుమలేశ!' అనవలసిఉన్నది. ఇందులో పిన్నవస్కులవి ముదికట్టె మాటలు. ఈ చిన్నపుస్తకము వెల ఒక అణా.

చెన్నకేశవశతకము

కర్త: గరిమెళ్లకృష్ణమూర్తి. ఇందు నూటరెండు వృత్తము లున్నవి. 'చెన్నకేశవా!' అనునదిమకుటము.

నవీనహిందూదేశచరిత్రము-నాల్గవతరగతి

గ్రంథకర్త: ధన్యంరాజు అప్పారావు, బి. ఏ., యల్. టి. నూజవీడు.

ప్రకాశకులు: సుందరరాం అండ్ సన్సు, ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషర్సు, తెనాలి.

క్రిందితరగతుల బడిబాలురకోసము లెక్కకు మిక్కిలిగా వెలువడుచున్నవి హిందూదేశచరిత్రపుస్తకములు. అట్టివానిలో నిదియొకటి క్రొత్తది. ఇందు చరిత్రఖ్యాతులయిన పురుషులచరిత్రములు కథలరూపమున చెప్పబడినవి.

ఒకదాని కింకొకటి దీసిపోని వీపుస్తకములు. ఒకవిషయమున నొకటి మేలయిన వేఱొకవిషయమున నింకొకటి మేలుగనుండును. ఇంతే వీనికిగల తారతమ్యము. వీని కామూలము సంస్కారము కావలెను. అరువదిఆరుపుటలుగల యీపుస్తకము వెల నాలుగణాలు.

విఘ్నేశ్వరచరిత్ర

డెమ్మిసైజు. పు. ౬౬ వెల ౦-౪-౦

గ్రంథకర్త: నంబూరి బాపయమంత్రి.

విఘ్నేశ్వరునిచరిత్రమునువర్ణించు రెండాశ్వాసముల ప్రబంధము. ఇదివరకు ముద్రితముకూడ. కవిత్వము ధారాళము, సరసము. ప్రాచీనప్రబంధలక్షణము లమరియున్నవి. రాజమండ్రి, సుజనరంజనీముద్రాశాలయందు ముద్రితము.

గౌతమబుద్ధచరిత్రము

క్రౌనుసైజు. పు. ౧౧౯. వెల రు. ౦-౧౦-౦.

గ్రంథకర్త: సీ.కె.పి.ఆంజనేయులు, అనంతపురము.

ఇది వచనకావ్యము. అయిదవముద్రణ మిపుడు వెలువడినది. గ్రంథప్రశస్తి కింతకన్న నిదర్శన మక్కరలేదు. ఇది యిట్లే బహుముద్రణభాగ్యమును బడయుచు చిరంజీవమయి వెలయుగాక!

పాశురపరిమళములు

కర్త: మాడభూషి మకం వేంకటాచార్యులు, తిరుపతి.

అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకుడయిన శ్రీమన్నారాయణుని శ్రీవత్స, కౌస్తుభ, వైజయంతీ, వనమాలాపంచాయుధములయు, అనంతగరుడవిష్వక్సేనాది నిత్యసూరులయు నపరరూపములయి సర్వచేతనోద్ధారణముగా భక్తియోగమును నెక్కొలుపజేసిన యాళ్వారులు పాడిన పాటలు కొన్ని యీరూపమున తెనుగునకు వచ్చినవి. పాశురములనగా పాటలు. ఇవన్నియు ద్రవిడవేదము లనబరగుచున్న ప్రబంధములనుండి యేరినవి. ఆసురభావమున మెలగువారికిసయిత మీపాశురములు ప్రతిపత్తిని గల్పించును. తెలుగుపద్యములు మూలభావములను దప్పక, చక్కనినడకలో నడచినవి. పద్యములయొక్క, భావములయొక్క చవికి ఆంధ్రపత్రిక భావసంవత్సరాదిసంచికయందలి 'శ్రీకృష్ణజననము' అనుపద్యములే మచ్చులు. ప్రబంధములననేమో, పాశురములననేమో యెరుగనివారికి ఈపుస్తకము వానితత్త్వమును వ్యక్తపరుపగలదు.

పుస్తకమునందు ఏడుప్రకరణములు గలవు. ఒక్కొక్క ప్రకరణము మొదటను ఆపాటలను పాడిన యాచార్యుల విషయమును, ఆపాటల మూలమునుగూర్చిన ముచ్చటింపు గలదు. గ్రంథమున కిది మరింత విలువను గూర్చినది.

ఆంధ్రసారస్వతపరిషత్పత్రిక

మొన్న శ్రావణమాసమున క్రొత్తగాపుట్టినపత్రిక. ఇది రెండునెలల కొకసంచికగావచ్చుచుండును. వెలువడిన మొదటిసంచికయందు, ౧. క్షకారము సంయుక్తాక్షరమా? (శ్రీ కవిశేఖర పాలెపు వేంకటసూర్యగోపాలప్రధానిగారు), ౨. ఆంధ్రభారతీ (మహోపాధ్యాయ ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రిగారు), 3. ఆంధ్రలిపిలోని నూతనాక్షరము (నందిరాజు చలపతిరావుపంతులుగారు), ౪. పూర్వమీమాంసావశ్యకత (విద్వాన్ ములుగు చంద్రమౌళిశాస్త్రిగారు), ౫. ఈమనపల్లి

భవానీశకవి (విమర్శాదర్శకనడకుదుటి వీరరాజుపంతులవారు), ౬. గాయకులు గానకళ (చింతలచెఱువు వేంకట నరసింహారావుపంతులవారు, బి. ఏ)., ౭. ప్రాకృతగ్రంథములు (మహోపాధ్యాయ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులవారు), అనువ్యాసములు గలవు. ఈపత్రిక సర్వాంగీణముగా - బాహ్యాభ్యంతరముల- ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికవలె నున్నది. ఈ సామ్యమునకు కారణ మనూహ్యము.

మంచివ్యాసములు వ్రాయువారు, ఆసక్తిగలపాఠకులు లేక ఉన్నపత్రికలే ఊగులాడుచునుండ క్రొత్త పత్రికలను ప్రారంభించుట సాహసకార్యము. వ్యయప్రయాసములకోర్చి, ఇట్లు సాహసముతో నీపత్రికను ప్రకటింపదొరకొనిన సాహిత్యవిశారద కోనవేంకటరాయశర్మగారు అభినంపనార్హులు.

తెలుగు ప్రేమప్రచారక్ (జన్మోత్సవసంచిక)

భీమవరము ఆంధ్రసత్సంగమువారు ఆంధ్రదేశములోని సత్సంగులకును, తదితరులకును దయాల్బాగును గురించి, రాధాస్వామిమతమును గూర్చి సవిస్తరముగ తెలియపరచుటకు ఈ వార్షికసంచికను ప్రకటించినారు. ఈ రాధాస్వామి మతమునకు ఆద్యాచార్యులయినవారి యొక్కయు, 'తెలుగు ప్రేమప్రచారక్' యొక్కయు జన్మదినమున నీవిశేషసంచికను ప్రచురించుచు దీనికి జన్మోత్సవసంచికయనుపేరు పెట్టినారు. రాధాస్వామి మతమునుగూర్చియు, తన్మతాచార్యులు కొందర జీవితములనుగూర్చియు, సత్సంగకేంద్రస్థానమయిన దయాల్బాగునందలి వివిధసంస్థలనుగూర్చియు దీనియందు సవిస్తరముగ తెలుపబడినది.

కర్ణాటకసాహిత్యపరిషత్పత్రిక (విశేషసాహిత్యోత్సవసంచిక)

ఇప్పటికి ౧౯ ఏండ్లకు ముందు కన్నడభాషయొక్క వ్యాప్తిప్రాశస్త్యములను ఎక్కువపరచుటకు, కన్నడసాహిత్యసంపత్తును పెద్దచేయుటకు, ఈ మూలముగ కన్నడిగుల జీవనమున చైతన్యతేజస్సులను వికసింపజేయుటకు పూనుకొని యీపరిషత్తుదయించి నానాటికి మహారాజాశ్రయమున, దేశాభిమానుల యాదరపోషణముల శుక్లచంద్రునివలె పైకి వచ్చినది; అంగసంస్థలను పెక్కింటిని ఏర్పరచినది. ఈ యంగాంగిసంస్థలవలన కన్నడరాష్ట్రమున గలిగెన చైతన్యోదయ, సాహిత్యవికాసములకు నిదర్శనము లనవచ్చు, ఈపరిషత్తు కార్యకలాపములు, పత్రికాప్రచురణము. పరిషత్తు సొంతమునకు ఒక దివ్యభవనమును కట్టించుకొనగలిగినదన్న యొకమాటయే చాలును, పరిషత్తుయొక్క విలువను తెలియుటకు. మొన్న మే నెలలో నిది సొంతభవనములో నొక సాహిత్యోత్సవమును, గ్రంథ ప్రదర్శనమును అభిమానుల తోడ్పాటున దివ్యముగ జరిపినది. ఈ యుత్సవముల కార్యకలాపముల వివరము లీసంచికయందు విస్తరించియున్నవి. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుకూడ ఇట్టి యుత్సవములను, ఇట్టి కార్యకలాపములును జేయబూనినచో నెంతయో మేలు చేకూరగలదనుట నిశ్చయము.

గ్రంథ స్వీకారము

భారతీయ ఇతిహాసప్రవేశిక (ప్రథమభాగము)

కన్నడము. రచయిత, కం. కృష్ణయ్యంగారు, బి. ఏ. అధ్యాపకులు, దేశీయవిద్యాశాల, బెంగుళూరు.

క్రౌనుసైజు, పుటలు ౨౨౨; చక్కని అచ్చు, చక్కనిబైండు, వెల రెండున్నరరూపాయ.

కావ్యప్రకాశవివరణము (ప్రథమభాగము)

గ్రంథకర్త: సాహిత్యశిరోమణి, ఉభయభాషాప్రవీణ, కాంచూరు నరసింహాచార్యులు.

ప్రకాశకులు: నారసింహగ్రంథమాల, ప్రొద్దుటూరు.

క్రౌనుసైజు. వెల ఒకరూపాయ.

మ న వి మా ట లు

దేశభాషాబోధకులు - విద్యాలయములు

మనదేశమున విద్యాలయములయందు దేశభాషాబోధకులకు ఇతరబోధకులకు గల గౌరవముకాని, పలుకుబడికాని లేదు. విద్యార్థులు సయితము వారిని లెక్కపెట్టకుందురు. దీనికి కారణములు రెండు: పాఠశాలలయందు దేశభాషలకు ప్రాధాన్యము లేమి; దేశభాషాబోధకులకు తదితర బోధకులకుండు వేతనము లేమి.

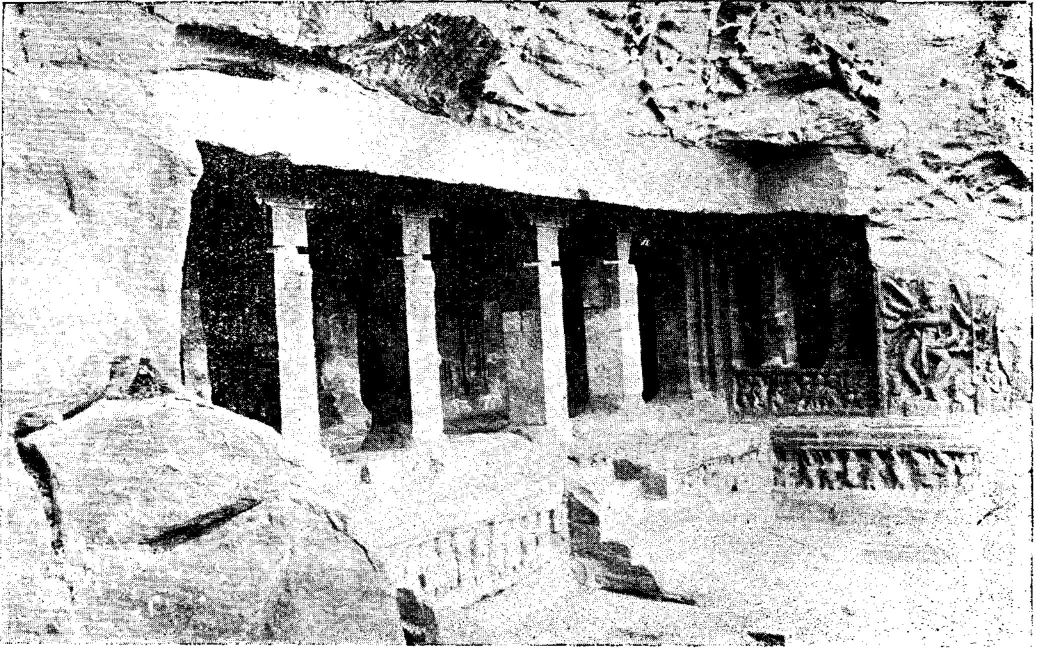
ఇతరదేశముల విద్యాలయములయందు దేశభాష ప్రధానము; విదేశభాష లప్రధానములు. మనదేశమున విదేశభాష ప్రధానము; దేశభాష లప్రధానములు. వానిని చదువవలెనను నిర్బంధమున్నను ఆచరణమీతీరు వేరుగనున్నది. కావుననే విద్యార్థులకు దేశభాషలయెడ ననాదరమును, వానిని బోధించువారియెడ తిరస్కారభావమును. విద్యాలయముల విద్య నభ్యసించిన వారిలో నూటతొంబదియైదుగురకు దేశభాషాజ్ఞానము శూన్యమను విషయ మందరకు దెలిసినదియె.

విద్యాలయములయందు స్కూలుఫైనలు తరగతివరకు విదేశదేశభాషలతోపాటు శాస్త్రాదివిషయము లనేకములు నిర్బంధముగ బోధింపబడుచున్నవి. విద్యార్థులకు వానియందభిరుచి యున్నను లేకున్నను, జ్ఞానము— తుదకు పరిచయమయినను—కలిగినను కలుగకున్నను, తరువాతి జీవితమున వానిలో పెక్కింటివలన నింతయయిన నుపయోగమున్నను లేకున్నను తద్బోధనము నియతమగుటవలన నన్నియును సమప్రధానములగుచున్నవి. తద్బోధకులు నాయావిషయముల పండితు లయియుండవలెను. పండితశబ్దము జాతిసామాన్యవాచకము. కాని వెనుకటిదినములలో దేశభాషాబోధకులపాండిత్య మపరిమితము; కొలతకందనిది. ఇతరవిదేశభాషాశాస్త్రబోధకులపాండిత్యము పరిమితము; కొలిచిపెట్టినది. ఒక్కొకవిద్యాలయమునను విదేశభాషాబోధకులు పెక్కురుండుటవలన వారికి బోధనప్రయాసము తక్కువ. దేశభాషాబోధకులు తక్కువగ నుండుటవలన— పెక్కు విద్యాలయముల నయిదారు తరగతులకు నొక్కడే బోధకుడుగ నుండును—బోధనకాలము, ప్రయాసము ఎక్కువగుచున్నది. ఇట్లు పాండిత్యము, ప్రయాసము దేశభాషాబోధకుల కధికమయ్యును, వేతనముమాత్రము తదితర బోధకుల వేతనముకంటె మిక్కిలి తక్కువగ నున్నది. దీనివలన దేశభాషాబోధకులకును, దేశభాషలకును తీరని హాని కలిగినది.

‘దేశభాషాబోధకుల పాండిత్యమునకు కొలత లేదు. తదార్జనమునకు వ్యయప్రయాసములు తక్కువ. కాన ఇతర బోధ

'విక్టోరియా మెమోరియల్' భవనము - కలకత్తా R. N. N. R.

సఫ్దర్ జంగ్ గోరి - ఢిల్లి

బ్రాహ్మణగుహ : బాదామి - బీజపూరుజిల్లా, బొంబాయిరాష్ట్రము

ఇందు క్రీ. శ. ౫౭౮ సం. నాటి శాసన మున్నది. D. A R.

బాణశంకరి దేవాలయము - తటాకము

బాదామి కారు మైళ్ల దూరమున నున్న పరేశగడమున నున్నది. ఏటా, జనవరి నెలలో ఇక్కడ పెద్ద ఉత్సవము జరుగును. యాత్రికులు పలువురు నలు దిక్కులనుండి వత్తురు. D. A. R

కులతో వీరికి సామ్యము లేదు. వీరికి స్వల్ప వేతనమే చాలును' అనునది ఒకపక్షము. ఇది ప్రాచ్యవిద్యాపరీక్షలపుట్టుకకుపూర్వము మాట. అవి యిప్పటికి రెండుపదులయేండ్ల నుండి అమలునకు వచ్చి దేశభాషాపాండిత్యమును కొలిచి పెట్టుచున్నవి. నికరమయినను కాకున్నను వారిపాండిత్యము కొలతపెట్టబడినది కావున ఇతరబోధకులతో వారికి సామ్యము కుదిరినది. కాని వేతనమునమాత్రము సామ్య మింకను కనుపడునంత లేకున్నది. విద్యాలయములయందు దేశభాషలకు ప్రాధాన్యము, తద్బోధకులకు తదితరబోధకులతో నన్నిటను సమానమగు ప్రతిపత్తియు లేనంతవరకు దేశభాషల కభివృద్ధి గగనకుసుమము.

తమ యీస్థితిని విద్యాలయాధికారులకు తెలుపుకొని దానిని చక్కపెట్టుకొను కోరికతో దేశభాషాబోధకులు ఏడేండ్లనాడు రాజమహేంద్రవరపురమున 'ఉపాధ్యాయపండితపరిషత్తు' అను పేర నొక పరిషత్తును నెలకొలిపిరి. అదిమొదలుకొని ఏటేట మహాసభలను జరుపుచు తమకోరికల నధికారులకు తెలుపుకొనుచు నున్నారు. విద్యాలయములయందు దేశభాషల కెక్కుడు ప్రాముఖ్యము, తమ కితరబోధకులకు గల సౌకర్యములు, వేతనము నుండవలయునని వారు ముఖ్యముగ కోరుచున్నారు. వారి యీ పునః పునర్నివేదనము లరణ్యరోదనప్రాయము లగుచున్నవి.

ఏదో యొకప్పుడు (౧౯౨౮-వ సంవత్సరపురాయబారము) చేసిన ప్రయత్నమున నొకమూల నొకకొందర కొకింత లాభించినను అది చెప్పుకొనదగినంతదిగ కనుపించదు. ఈవిషయమునుగూర్చి పర్యాలోచింపబడునని ప్రభుత్వమును తరుచు గట్టిగా చెప్పుటయు కలదు కాని యింకను చేసినది మృగ్యము.

మొనమొన్న నీపరిషత్తు ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిష దాంధ్రోపన్యాసకులు శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి పెత్తనమున ప్రభుత్వముకడ కొక రాయబారమంపినది. దేశభాషాబోధకుల కన్నితరగతుల విద్యాలయములయందు సహాయాంగ్లబోధకుల వేతనముతో సమమగు వేతనము; పాఠ్యగ్రంథనిర్ణయసంఘమునను, సలహా సంఘమునను ఎక్కుడు ప్రాముఖ్యము; సంస్కృతమునను, దేశభాషలయందును స్కూలుఫైనలు, ట్రెయినింగు పరీక్షలకు ప్రశ్నపత్రముల నిచ్చు నధికారము పరిషత్తుకోరికలలో ప్రధానములు. మరికొన్ని సామాన్యసౌకర్యములును కోరబడెను. అవియన్నియు కోరదగినవి; కోరవలసినవి; నెరవేరవలసినవియు. ఇది న్యాయ్యము.

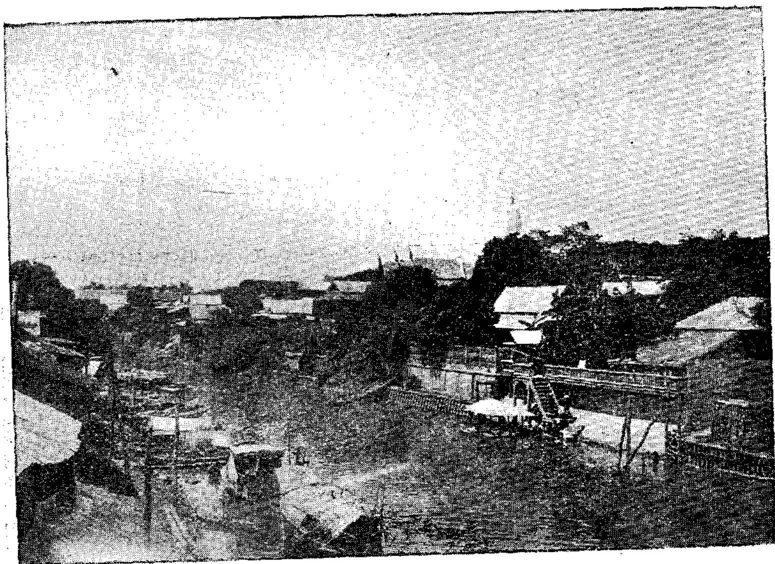
ఇటీవల దేశభాషలద్వారమున శాస్త్రాదులబోధన మంగీకరింపబడినది. కొన్నివిద్యాలయములయం దాపద్ధతి మొదలుపెట్టబడినదికూడ. తదనుకూలవాఙ్మయసంసృష్టియు సాగుచున్నది. ఇదియంతయు దేశభాషాభ్యున

యారంభమును సూచించుచున్నది. దేశభాషాబోధకుల ఆయతిని, గౌరవమును వారు కోరినతీరున పెంపొందజేసిననేకాని యీ యారంభము ఫలప్రదము కాజాలదు. కావున నీపరిషన్నివేదనము ననుసరించి ప్రభుత్వమును, విశ్వవిద్యాలయములును, దేశభాషాబోధకులకోరికలను సత్వరముగ దీర్చి దేశభాషాభివృద్ధి నొనరించి దేశీయుల మన్ననలకు పాత్రములు కావలయును.

కొబ్బరితోట K. R. R.

Printed and Published by K. Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7, ThambuChetty St., Madras.
Editor: G. Subbaramayya.

పెచాబురి నగరము - సయాము

నగరమునడుమ ప్రవహించు పెచాబురినది కాలువయగు సపాంగ్‌చాంగ్ వంతెననుండి.

ఖోవాంగ్-గుట్ట

పచాబురి నగరమువద్ద-సయాము.

B. S.

వలసంచి అల్లకము

కొ. న.

మహాత్మ గాంధి

సాభిప్రాయ విశేషములు

విశ్వమంతయును నేకముఖమునను పరిణామమును పొందుచున్నను భిన్నత్వమాత్మపరిణామమున కారాధ్యముగ నున్నది. ఏకత్వము దేశకాలపాత్రావరణములం దనేక భావనామరూపపరిణామమున సంరంభమునకు మూలమైనను నానందసాధనముగ నున్నది. ప్రవృత్తియందు భిన్నత్వమునందు గల వ్యామోహ మేకత్వమునందును,సంరంభమునందు విశ్వాసము శాంతియందును గలుగకున్నది. డార్విను ధర్మములందుగల విశ్వాసాభిమానములు బౌద్ధధర్మములందు గలుగకున్నవి. విషయారాధనమునందును, సగుణారాధనమునందు గల యోగము భావారాధనమునందును నిర్గుణారాధనమునందును దుర్లభముగ నున్నది. కామారాధనము జీవయాత్రకు పరమార్థముగ నున్నది. నానాజాతి సమితి వ్యవహారములందును, సామ్రాజ్యవ్యవహారములందును, సామాన్య రాజ్యాంగములందును, మత మీమాంసలందును సాంఘిక వ్యవహారములందును, సాహిత్యకళారాధనములందును, ఆర్థికవిషయములందును, కామారాధనమునందును భౌతికధర్మమునకు గల ప్రపత్తి ఆత్మధర్మమునకు గలుగకున్నది. వ్యక్తులకు, సంఘములకు, జాతులకును ఆత్మోద్ధరణమునకు పరాక్రమణమునందును పరపీడనమునందును గల విశ్వాసాభిమానము లాత్మత్యాగమునందును ఆత్మోపలబ్ధియందును గలుగకున్నవి. విషయాసక్తమైన ప్రవృత్తిమార్గమునందు ఆత్మాసక్తమైన నివృత్తిమార్గమును సాధ్యముచేయుటకు మహత్తరమైన సాధన మవసరమగుచున్నది. మహాసంగ్రామానంతరము ప్రపంచశాంతికి స్థాపితమైన నానాజాతిసమితియును నివృత్తిమార్గము నుద్ధరించుటకు సాధనముగ నేర్పడిన విధమునకు గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన సత్యాగ్రహప్రస్థానమును నివృత్తిమార్గమును స్థాపించుటకు సాధనముగ నున్నది.

* * *

నానాజాతిసమితి

గతమాసమునందు జినీవా యందు గూడిన నానాజాతిసమితి వ్యవహారము లీపరమార్థమునకు వ్యాఖ్యానములుగ నున్నవి. సమితిసమావేశమునందు గూడిన రాజ్యములన్నియును శాంతి స్వస్తి వాచకములను

జెప్పుచు సంరంభ కర్మల నావరించుచున్నవి. సకలజాతులును శాంతిసాధనమైన నివృత్తి మార్గమునకు బదులు ప్రచండమైన ప్రవృత్తి మార్గము నారాధించుచు మహా ప్రళయ మార్గము నవలంబించుచున్న విధమును వివిధ జాతుల వ్యవహారకులును, నానాజాతి సమితి వ్యవహారములును విస్పష్టము చేయుచున్నవి. ప్రధాన రాజ్యములైన గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాన్సు రాజ్యములు సంగ్రామసన్నాహముల కపారమైన వ్యయమును జేయుచున్న విధమును వారి వ్యయపత్రములు వెల్లడిచేయుచున్నవి. గ్రేటుబ్రిటనునందలి ఆయుధాగారాధిపతులు అమెరికావర్తకుల ద్వారా సంగ్రామ సామగ్రిని, శత్రుమిత్రభేదములు లేకుండను విక్రయించుచు సంగ్రామ దావానలమును వ్యాపింపజేయుచున్న విధమును గుప్తపరిశోధనలు విశదము చేయుచున్నవి. ఒకవైపున జపానునకును, రెండవవైపున చీనాకును యూరపు వర్తకులు మారణసామగ్రిని విక్రయించుచు పత్రికలందును, నానాజాతిసమితిసమావేశములందును శాంతిప్రకటనలను జేయుట యూరపురాజ్యములను ప్రపంచము నావరించిన యధర్మప్రవృత్తికి ప్రమాణముగ నున్నది. యూరపురాజ్యము లనవరతము చేయుచున్న సమరారాధనము సమరఫలమును సమకూర్చునటులు శాంతిసస్యములను సమకూర్పజాలదు. నాజీ విజయములు కెయిజరు ప్రగల్భములవలెను సంగ్రామానల ప్రారంభమునకు అగ్నిహోత్రమును పూర్వము వలెనే సమకూర్చుట సంభవము. ముసోలినీగారు సంగ్రామధ్వజారోహణమును జేయుటకు సంసిద్ధులై యున్నటులు నిత్యమును ఘోషించుచున్నారు. ఆస్ట్రియా దేశముపూర్వమువలెనే సంగ్రామక్షేత్రముగను పరిణమించుట సంభవము. వివిధరాజ్యములును రహస్యసంధులను జేసికొనుచు పూర్వమువలెనే సంగ్రామపక్షములుగ నేర్పడుచున్నవి. ప్రపంచ మంతయును సంగ్రామోన్మాదభరితమై సంగ్రామధ్వనులతో ప్రతిధ్వనిల్లుచున్నను సంగ్రామారంభమున కన్ని జాతులును భయపడుచున్నవి. నానాజాతిసమితి యవలంబించుచున్నధర్మము, శ్వేతజాతులదండనీతిధర్మము కాని మానవుల స్వాతంత్ర్య ధర్మనీతి కాదు. శ్వేతరాజ్యములు పరాక్రమణమూలమునను ప్రపంచమునందు గలుగజేసిన మహాసంక్షోభమును శాంతింపజేయవలసినభారము శ్వేతరాజ్యములమీద నేయున్న విధమును ప్రపంచ వ్యవహారములు వెల్లడిచేయుచున్నను శ్వేతజాతులందు హృదయపరివర్తనము దుర్లభముగ నున్నది. శ్వేతేతరజాతులు నిరంతర దాస్యమే శ్వేతజాతులకు తరణోపాయ మని శ్వేతజాతులనాయకులు ఘోషించు చున్నారు. ఆసియాఖండవాసుల యభ్యుదయము శ్వేతజాతుల యోగక్షేమములకు ప్రతిబంధకమని నాయకు లందరును చేయుచున్న ఘోష యన్యాయ మైనను శ్వేత ప్రజామోదమును బడయుచున్నది. శ్వేతేతరజాతుల నిర్బంధ విషయములందు చర్చిలు, రామ్సే మాక్డొ

నాల్డు, బాల్డువినుగార్లకుముసోలినీ, హిట్లరులు వెనుదీయరు. ఆఫ్రికా, జపాను, చీనా, హిందూస్తానముల యభ్యుదయముపట్లను యూరపు రాజ్యములు చూపుచున్న ప్రతిఘటనము సుందోపసుందోపాఖ్యానముగను పరిణమించుట ప్రకృతిధర్మము. గ్రేటుబ్రిటనునందు కన్సర్వేటివు పక్షము, నిరర్థకమైన శ్వేతపత్రముః పట్లను సయితము చేయుచున్న హడావడి, ప్రపంచశాంతికిని యోగక్షేమములకును శ్వేతజాతులవలంబించుచున్న భేదదండనీతులకు పరమప్రమాణములు. ఆసియా ప్రబోధవిజృంభణములు శ్వేతజాతులకు సింహస్వప్నములుగ నేర్పడినవి. జపాను, చీనా, హిందూస్తానములను శాశ్వతముగను నణచిపెట్టుటకు యూరపురాజ్యము లవలంబించుచున్న రాజ్యనీతి పరమాసహ్యముగ నున్నను ప్రతీకారము దుర్లభముగ నున్నది. శ్వేతరాజ్యముల స్వార్థదుర్గమైన నానాజాతిసమితియందు శ్వేతేతరజాతులకు పుట్టుగతులు లేవు. నానాజాతి సమితినుండి చీనాజపాను రాజ్యములు నిష్క్రమించినవి; హిందూస్తానము గ్రేటుబ్రిటనుకు పరివార రాజ్యముగ నున్నది. ప్రపంచశాంతికి స్థాపితమైన నానాజాతి సమితికి బట్టిన దురవస్థయె యూరపు రాజ్యముల నావరించిన భయసంభ్రమములకును వినాశావస్థలకును నిదర్శనముగ నున్నది. నానాజాతి సమితియందు రుష్యారాజ్యమును ఆఫ్గనుస్తానురాజ్యమును జేరుట గ్రుడ్డిలో మెల్లగనున్నది. స్వాతంత్ర్యదాహముతో పరితపించుచున్న ౯౦ కోట్ల జనుల స్వాతంత్ర్యము సిద్ధించనంతవరకును ప్రపంచ వ్యవహారములందు సంరంభమువలెను శాంతి సంభవము కాదని స్వప్రయోజన పరాయణులు సయితము గ్రహించుట వివేకము. శాంతిసౌఖ్యములకు నిగ్రహమునకు గల శక్తిసామర్థ్యము లాగ్రహమునకు దుర్లభములు. గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన సత్యాగ్రహము, శాంతిసాధనమైన ఆత్మనిగ్రహప్రభావమును, పరాక్రమణ బీభత్సమును సువ్యక్తము, చేయుచున్నది. స్వార్థారాధన పరములైన పక్షములు, కక్షలు, మతములు సంరంభమునకువలెను శాంతికి వినియోగపడజాలని విధమును పక్షముల వ్యవహారములు వెల్లడి చేయుచున్నవి.

*   *   *

పక్షములు-కక్షలు

ప్రవృత్తియందు ధర్మసంస్థాపనసంరక్షణముల కాధారభూతములైన పక్షసంస్థలు వర్తమానయుగమునందు ధర్మనాశనమునకు వినియోగపడుట దురదృష్టమైనను సంభావ్యములుగనున్నవి. ప్రజాస్వామ్యత్వమునందును నిరంకుశత్వమును స్వాధికారమును సద్వినియోగమునకువలెను దుర్వినియోగమునకును వినియోగించుట కవకాశములు గలవు. జీవయాత్రను జేయుటకు జీవజాలములకు సహజసిద్ధమైన పరాశక్తి వర్తమానకాలమునందు ప్రచండరూపములను దాల్చుచున్నది.

భౌతికశాస్త్రపరిజ్ఞానము పరాశక్తికి సంహార సాధనములను పరికల్పించి ప్రళయతాండవ మున కవకాశములను సమకూర్చినది. ఈ యవకాశములను వివిధపక్ష నాయకులును, ధర్మదేవతారాధననిమిత్తమునను స్వప్రయోజనపరాయణత్వమునకై వినియోగించుట పరమానర్థములకును మూలమగుచున్నది. ధర్మదేవతస్థానమును పక్షప్రయోజనము లధిష్ఠించినవి. దురహంకార దురభిమానములు ధర్మచిహ్నములుగను పరిణమించినవి. ధనాధికారములు పక్షమునకు పరమార్థములైనవి. ప్రపంచావృతమైన మహా ప్రబోధమున కిది సహజఫలమైనను మహా సంరంభమునకు సాధన మగుచున్నది. పక్షనాయకులయహంకారాభిమానములు పక్షానుచరులందు విపరీతపరిణామమును పొందుచున్నవి. మతస్వాముల మతావేశము, రాజ్యాంగవేత్తల రాజ్యతంత్రములు, కులాభిమానుల కులతత్త్వములు, ధనస్వాముల ధనలాభాదులు కామార్థమూలములైన పక్షప్రయోజనములకు వినియోగపడుచు ధర్మార్థమును దుర్లభము చేయుచున్నవి. జస్టిసుపక్షనాయకుల ప్రచారములును, జాతీయపక్షనాయకుల ప్రచారములును, కాంగ్రెసునాయకుల ప్రచారములును, పక్షవాదములు ధర్మనాశనమునకు వినియోగపడుచున్న విధమును విశదము చేయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన సత్యాగ్రహప్రయోజనావసరమును ఎన్నికల బీభత్సమును హృద్గతము చేయుచున్నవి.

*　*　*　*

ఎన్నికలు - పక్షములు

ఎన్నికలందు పక్షనాయకులు చేయుచున్న ప్రచారములును, అవలంబించుచున్న వ్యవహారవిధానమును దేశావృతమైన దుర్నయములకు నిదర్శనముగనున్నది. ధర్మనిర్ణయమున కేర్పడిన ప్రజలసమ్మతులు పక్షాభిమానమునకును, ధనార్జనమునకును, అధికారోపార్జనమునకును వినియోగపడుచు ఆత్మనాశనమునకు సాధనము లగుచున్నవి. ఎన్నికలందు కనకవర్షమునకును, పక్షపాతములకును, తంత్రములకును గల ప్రతిపత్తిధర్మమునకు గలుగకున్నది. స్థానికసంస్థల నావహించిన దుర్నయములు అస్సెంబ్లిఎన్నికలకును సంక్రమించుట దురదృష్టము. జమ్నాదాసు మెహాత మదనమోహన మాలవ్య గోవింద వల్లభపంతుగారలును, సత్యమూర్తి రామస్వామి మొదల్యారుగారలును, వెంకటాచలం చెట్టి షణ్ముఖం చెట్టిగారలును, చేయుచున్న ప్రచారములును, గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన సత్యాగ్రహావసరమును విస్పష్టము చేయుచున్నవి. ఎన్నికలప్రచారవ్యవహారములును సంరంభమునకువలెను శాంతికి సాధనము గాకున్నవి. గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన సత్యాగ్రహోద్యమము ప్రపంచ

శాంతి కవసరమైనవిధమును విపుయానలోక
నము విశదము చేయుచున్నది.

*   *   *   *

గాంధిజయంతి

గాంధిమహాత్మునకు ౬౫ ఏండ్లు నిండి ౬౬-వపడు ప్రారంభమైనది. గాంధిమహాత్ముని జయంత్యుత్సవములను జరుపుటయందు ప్రజలు చూపిన యుత్సాహమును కార్యపరత్వమును నిత్యమైన సత్యాగ్రహ విజయమునకు నిదర్శనములు. హరిజనులు, ఖద్దరుప్రియులు, కాంగ్రెసుపక్షావలంబనులు, ఇతరప్రముఖులు జయంత్యుత్సవములను జరిపినవిధము, సత్యాగ్రహమూర్తియైన గాంధిమహాత్ముని పట్లను ప్రజలకుగల పూర్ణవిశ్వాసమును వెల్లడిచేయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన సత్యాగ్రహప్రస్థానము ప్రపంచవ్యవహారములందుశాంతిసాధనమునను తరణోపాయమును నిరూపించుచున్నది. నానాజాతి సమితికిని, పక్షములకును, ఎన్నికలకును స్వధర్మనిర్వహణమునకు సత్యాగ్రహము పూర్ణయోగ సాధనముగ నున్నది. ప్రపంచ వ్యవహారములందు పూర్ణయోగసాధ్య మయిన శాంతిమార్గము నుపక్రమించిన గాంధిమహాత్ముడు లోకోత్తరపురుషుడు పరమపూజ్యుడై జయంత్యుత్సవముల కర్హతను గలిగియున్న విధమును దిగంతవ్యాప్తమైన యుత్సవములు, భజనలు, సమారాధనములు, సంతర్పణలు, సంబోధనలు, సంకీర్తనలు సహస్రముఖములను ఘోషించుచున్నవి. గాంధిమహాత్ముని దివ్యసందేశమును ప్రపంచవ్యవహారములందు సకల సందర్భములందును సంకల్పసిద్ధికి శాంతిసాధనముగను పరిణమించుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగు గాత!

Printed and Published by K. Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7, ThambuChetty St., Madras,
Editor: G. Subbaramayya.